National Library
of Sweden

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

F k. A.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1933:11
JUSTITIEDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE

MED FÖRSLAG TILL

ORGANISATION AV DET FRIVILLIGA SKYDDS- OCH HJÄLPARBETET BETRÄFFANDE FRIGIVNA FÅNGAR

STOCKHOLM
1933

Statens offentliga utredningar 1932

Kronologisk förteckning

1. Lagberedningens förslag angående vissa internationella rättsförhållanden. 4. Förslag till konvention mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge angående konkurs, m. m. Norstedt. 88 s. **Ju.**
2. Betänkande med förslag angående åtgärder för ett bättre utnyttjande av landets skogstillgångar. Beckman. 245 s. **Jo.**
3. Skatteutjämningsberedningen 2. 1. De kommunala förvaltningsuppgifternas finansiering m. m. i vissa främmande länder. 2. Den nuvarande fördelningen mellan staten och kommunerna av utgifterna för de kommunala förvaltningsbestyren i Sverige. 3. De svenska kommunalförbunden. Norstedt. vj, 88 s. **Fi.**
4. Skatteutjämningsberedningen. 3. Principbetänkande med förslag till skatteutjämnande åtgärder genom överflyttning till staten eller till större kommunala utdebiteringsområden av kostnader för kommunala förvaltningsuppgifter. Norstedt. (2), 344 s. **Fi.**
5. Utredning och förslag rörande åtgärder för beredande av ökade möjligheter att indraga lärartjänster vid folkskoleväsendet. Norstedt. 19 s. **E.**
6. Brott mot politiska rättigheter. Brott mot allmän ordning och frid. Förberedande utkast till strafflag. Speciella delen. 11. Av J. C. W. Thyrén. Lund, Berling. 297 s. **Ju.**
7. Betänkande med förslag angående varningsmärken och säkerhetsanordningar vid korsningar i samma plan mellan järnväg och väg m. m. Idun. 99 s. **K.**
8. Betänkande beträffande vattenfallsstyrelsens taxor för elektrisk kraft till abonnenter på landsbygden. Idun. 148 s. **K.**
9. Betänkande med förslag till lag om rätt att med motorfordon befara enskild väg m. m. Idun. 24 s. **K.**
10. Förslag med betänkande rörande det akademiska befordringsväsendet och prokanslersämbetet. Norstedt. 210 s. **E.**
11. Betänkande med förslag till organisation av det frivilliga skydds- och hjälparbetet beträffande frigivna fångar. Marcus. 168 s. **Ju.**

Anm. Om särskild tryckort ej angives, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet, **Jo.** = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1933:11
JUSTITIEDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE

MED FÖRSLAG TILL

ORGANISATION AV DET FRIVILLIGA SKYDDS- OCH HJÄLPARBETET BETRÄFFANDE FRIGIVNA FÅNGAR

STOCKHOLM 1933
ISAAC MARCUS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG

KUNGL. BIBLIOTEKET STOCKHOLM

Innehållsförteckning.

Sid.

Skrivelse till Herr Statsrådet och chefen för kungl. justitiedepartementet 5

Skyddsverksamheten för frigivna fångar i Sverige ... 9

Den enskilda skyddsverksamhetens allmänna utveckling ... 9

Fångvårdsstyrelsens och fångvårdsstatens befattning med skyddsarbetet för frigivna fångar m. fl. ... 10

Stadganden ... 10

Fångvårdsstyrelsens sociala avdelning ... 13

Centralföreningen till stöd för frigivna ... 15

Sociala avdelningens nuvarande skyddsverksamhet ... 18

Medel, som av fångvårdsstyrelsen disponeras för skyddsverksamheten 20

Den skyddsverksamhet, som f. n. bedrives av fängelsetjänstemännen 22

Svenska skyddsförbundet ... 23

Svenska skyddsförbundets centralregister ... 26

Till Svenska skyddsförbundet anslutna föreningar ... 31

Riktlinjer tillämpade i det allmänna hjälparbetet av de till Svenska skyddsförbundet anslutna föreningarna ... 45

Organisationer, vilka utöva skyddsverksamhet för bland andra frigivna fångar men icke äro anslutna till Svenska skyddsförbundet ... 46

Frälsningsarmén ... 47

Övergångshem, som mottaga bland andra frigivna fångar ... 49

Vissa utredningar angående antalet av de frigivna fångar, som äro beroende av skyddsorganisationernas bistånd ... 60

Förslag till organisation av den frivilliga skyddsverksamheten för frigivna fångar ... 65

Skyddsverksamhetens centrala organisation ... 65

Skyddsverksamhetens lokala organisation ... 71

Arbetsanskaffning åt frigivna fångar ... 84

Den offentliga arbetsförmedlingen ... 85

Allmänna reservarbeten ... 90

Skyddsorganisationernas arbetsförmedling ... 91

Inackordering ... 91

Övergångshem ... 92

Sid.

Skrivbyråer ... 97
Arbetsgårdar ... 98
Särskilda reservarbeten ... 99
Skyddsverksamhetens finansiering ... 101
Allmänna synpunkter ... 101
Fångvårdens besparingskassa ... 103
Svenska skyddsförbundet ... 104
Fångvårdens samverkan med skyddsorganisationerna ... 106

Hemställan om utredning angående vissa straffrättsliga frågor ... 116
Inledning ... 116
"Påföljdernas" avskaffande ... 117
Villkorlig frigivning ... 119
Villkorlig dom ... 122
Villkorlig åtalseftergift ... 123
Slutord ... 129

Bilagor ... 131
Bilaga 1. Skyddsverksamheten i vissa främmande länder ... 132
Danmark, s. 132; Norge, s. 135; Finland, s. 139; England, s. 140; Frankrike, s. 141; Tyskland, s. 142.
Bilaga 2. Fångvårdens besparingskassa och de s. k. fångvårdsstyrelsens donationsfonder åren 1929—1931 ... 147
Bilaga 3. Genom Svenska skyddsförbundet förmedlade statsanslag budgetåren 1928—1933 ... 148
Bilaga 4. Svenska skyddsförbundets ekonomiska ställning åren 1929—1931 ... 149
Bilaga 5. Tablå över de till Svenska skyddsförbundet anslutna föreningarnas verksamhet år 1931 ... 150
Bilaga 6. Sammandrag av Centralföreningens till stöd för frigivna räkenskaper år 1931 ... 158
Bilaga 7. Föreningen Skyddsvärnets i Stockholm ekonomiska ställning år 1931 ... 162
Bilaga 8. Föreningen Skyddsvärnets i Göteborg ekonomiska ställning år 1931 ... 164
Bilaga 9. Sammandrag av Skara stifts arbetshems styrelses räkenskaper år 1931 165
Bilaga 10. Beläggningen åren 1929—1931 av de övergångshem, som mottaga frigivna män ... 167
Bilaga 11. Litteraturförteckning ... 168

Till Herr Statsrådet och chefen för kungl. justitiedepartementet.

Jämlikt nådigt bemyndigande den 12 juni 1931 uppdrog dåvarande chefen för justitiedepartementet den 27 samma månad åt ledamoten av riksdagens första kammare, f. d. häradshövdingen Assar Åkerman, direktören vid centralfängelset å Långholmen Sven Axi, översten i Frälsningsarmén Per Hed, sekreteraren i Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, fil. kand. Axel Hirsch och ledamoten av riksdagens andra kammare, kyrkoherden Bertil Mogård att såsom sakkunniga biträda inom justitiedepartementet med verkställande av utredning rörande organisationen av det frivilliga skydds- och hjälparbetet beträffande frigivna fångar.

Till ordförande förordnades Åkerman och till sekreterare föreståndaren för Skyddsvärnet i Stockholm, jur. kand. Bertil Forssell.

Efter fullgjort uppdrag få de sakkunniga härmed överlämna betänkande i ämnet.

Vid utförande av sitt uppdrag hava de sakkunniga i första hand beaktat det uttalande till protokollet över justitiedepartementsärenden den 23 januari 1931, vari dåvarande chefen för justitiedepartementet förebådade de sakkunnigas tillsättning. I nämnda protokoll anförde departementschefen, i anledning av Svenska skyddsförbundets äskande om anslag för budgetåret 1931/1932, följande:

»Såsom min företrädare i ämbetet framhållit i statsverkspropositionen till förra årets riksdag (se andra huvudtiteln, sid. 74), synes det icke kunna bliva föremål för tvekan, att skyddsförbundets i hög grad gagnande verksamhet även i fortsättningen bör från det allmännas sida vinna ekonomiskt understöd. Frihetsstraffet föranleder icke allenast, att den dömde för viss tid berövas sin frihet. Verkningarna av detsamma sträcka sig vida längre och drabba mången gång tungt icke blott den dömde utan jämväl hans familj. Isoleringen under strafftiden leder lätt till minskad företagsamhet och förvärvsförmåga. Den dömdes tidigare anställning står vid frigivningen i allmänhet honom ej tillbuds, och svårigheter av olika slag möta honom vid försök att erhålla annat arbete. Lyckas han ej häri, råkar han i nöd, och återfall i brottslighet ligger då nära. För bekämpande av återfallsbrottsligheten är det därför av stor samhällelig betydelse att åt den frigivne förskaffas regelbundet arbete. Den moderna fångvården strävar i stor utsträckning att uppfostra fången till ordnat arbete samt bibringa honom yrkeskunnighet. Vad härpå nedlägges i omsorg och kostnader kommer emellertid enligt min mening icke till nytta i full utsträckning, därest samhällets intresse för fången upphör vid frigivningen. Vid sidan av själva fångbehandlingen framstår således den frigivnes förhjälpande till arbete såsom kanske det verksammaste medlet för den brottsliges återförande till en samhällsnyttig medborgare. På detta område hava de frivilliga fångvårds- och skyddsföreningarna med allenast jämförelsevis ringa understöd från statens sida nedlagt ett synnerligen värdefullt arbete. Det är uppenbart, att ett rätt genomförande av denna uppgift ställer stora krav på de intresserade föreningarna. Dessa hava emellertid med stöd av vunna erfarenheter utbildat och i skyddsförbundet erhållit en central organisation, som i stort sett synes väl ägnad att handhava det frivilliga hjälparbetet till stöd för frigivna fångar.

Med erkännande således av den betydelsefulla insats, som med den nuvarande organisationen gjorts på detta område, vill jag dock ifrågasätta, huruvida förevarande hjälpverksamhet helt nått en sådan grad av effektivitet, som ur samhällelig synpunkt är önskvärd. Med hänsyn till denna frågas invecklade beskaffenhet och det samband, den otvivelaktigt äger med den pågående utredningen om fångvårdens organisation, ser jag mig icke i stånd att nu framlägga något förslag i ämnet. Jag har emellertid för avsikt att sedermera anhålla om Kungl. Maj:ts bemyndigande att föranstalta om en utredning, huru det frivilliga skydds-

och hjälparbetet skall kunna lämpligen anordnas för att ernå största möjliga effektivitet. En sådan utredning är så mycket mer påkallad, som nya uppgifter för ifrågavarande föreningar äro att emotse, därest tillämnad ny vanartslagstiftning genomföres.»

Till de sakkunniga ha från justitiedepartementet överlämnats följande till departementet inkomna skrivelser, samtliga innehållande förslag till vissa reformer på skyddsverksamhetens område:

en av den 2 januari 1931 från omkring 200 personer i Stockholm,

en av den 26 januari 1931 från byrådirektören Rolf Zetterström i Stockholm m. fl.,

en av den 11 februari 1931 från redaktören Knut Nordström och revisorn Erik Friberg i Stockholm, samt

en av den 29 augusti 1932 från Svenska skyddsförbundet.

Vid bedrivande av sitt arbete hava de sakkunniga stått i nära kontakt med representanter för fångvården, den frivilliga skyddsverksamheten, den offentliga arbetsförmedlingen och fackföreningsrörelsen. De sakkunniga hava tillika företagit en studieresa till Danmark och Norge samt besökt åtskilliga straffanstalter och övergångshem för frigivna fångar såväl i Sverige som i nämnda länder.

Stockholm den 31 december 1932.

A. ÅKERMAN

SVEN AXI PER HED

AXEL HIRSCH BERTIL MOGÅRD

Bertil Forssell.

Skyddsverksamheten för frigivna fångar i Sverige.

Den enskilda skyddsverksamhetens allmänna utveckling.

Såsom organiserad företeelse uppstod den enskilda skyddsverksamheten för frigivna fångar i vårt land i mitten av 1800-talet. Mellan åren 1847 och 1890 bildades i de flesta län sammanslutningar, s. k. fångvårdsföreningar, fångvårdssällskap eller skyddsföreningar, med uppgift att hjälpa frigivna fångar, delvis även fångars familjer och vanartad ungdom. Dessa länsföreningar, i vilka landshövdingarna fungerade såsom ordförande och styrelseposter innehades av de högre tjänstemännen vid länets fängelser, inskränkte till en början i allmänhet sin verksamhet till att omfatta sådana frigivna, som voro bosatta inom länet eller eljest frigivits från länets fängelser.

Från år 1879 är att anteckna den första trevaren till en centralorganisation av då bestående fångvårdsföreningar, till antalet elva. Nämnda år bildades nämligen på initiativ av generaldirektören i fångvårdsstyrelsen G. Fr. Almquist »Centralföreningen till stöd för frigivna», som till medlemmar upptog de högre tjänstemännen inom fångvårdsstyrelsen och vid fängelserna i Stockholm samt hade till ändamål »att i samverkan med fångvården i riket samt med andra skyddsföreningar bereda frigivna fångar moraliskt stöd och utväg till ärlig försörjning». Föreningen, som alltjämt äger bestånd, blir nedan föremål för en närmare skildring.

Vid genomförande i 1900-talets början av vissa reformer i lagstiftningen, såsom lagarna om villkorlig straffdom och villkorlig frigivning, framträdde behovet av särskilda privata organisationer för en del arbetsuppgifter, vilka mindre väl lämpade sig för offentliga organ. De nya kraven på skyddsverksamheten ledde dels till utvidgning av de äldre föreningarnas program till att omfatta även andra hjälpbehövande än frigivna, dels till bildande av nya sammanslutningar med uppgift att omhändertaga personer, som visat asocialitet, oavsett arten därav.

År 1910 bildades i Stockholm föreningen Skyddsvärnet, vars program omfattade verksamhet för såväl frigivna fångar som villkorligt dömda, frigivna tvångsarbetare, lösdrivare, alkoholister och i liknande avseende hjälpbehövande. (Här nedan kallas detta program för korthets skull *»det allmänna skyddsprogrammet».)* Skyddsvärnet — se vidare särskild redogörelse nedan — utgjorde till en början en centralorganisation, vil-

ken vann anslutning från de flesta skyddsföreningar i riket och dessutom upprättade direkt underlydande filialer i flera större städer. Denna riksorganisation började emellertid inom få år splittras, och filialerna, som bibehållit namnet »skyddsvärnsföreningar», äro numera självständiga.

Behovet av en central organisation för den enskilda skyddsverksamheten, ej minst för att vinna enhet i arbetsformerna och kontroll över den vagabonderande delen av klientelet, var sålunda fortfarande aktuellt men fylldes år 1925 genom tillkomsten av Svenska skyddsförbundet, till vilket med få undantag småningom anslutit sig skyddsföreningarna i riket, oavsett omfattningen i program. För skyddsförbundet lämnas nedan en närmare redogörelse.

Fångvårdsstyrelsens och fångvårdsstatens befattning med skyddsarbetet för frigivna fångar m. fl.

Stadganden.

Fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstaten hava genom åtskilliga stadganden sig ålagt att verka för frigivna fångars stödjande och överhuvudtaget för fångars, frigivna fångars, utskrivnas och villkorligt dömdas fostran och tillrättaförande.

Dessa stadganden äro i huvudsak följande:

1. I *Kungl. Maj:ts instruktion för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstaten* den 31 december 1921, i vissa delar ändrad genom kungl. kungörelsen den 25 november 1927 (S. F. 430):

1 §. — — — Styrelsen har jämväl att leda och främja verksamheten för stödjande av dem, som frigivits eller utskrivits från fångvårdsstyrelsen underlydande anstalter. — — —

2 §. Vid utövningen av sin i 1 § omförmälda ämbetsbefattning åligger det fångvårdsstyrelsen bland annat: — — — att vidtaga åtgärder för beredande av anställning åt frigivna och utskrivna samt i övrigt hjälpa och stödja dem, skolande styrelsen för sådant ändamål söka uppehålla samarbete med myndigheter, arbetsförmedlingsanstalter och andra institutioner samt föreningar och enskilda, vilkas verksamhet berör styrelsens arbetsuppgifter i denna del, — — —.

6 §. Å de särskilda byråerna skola i allmänhet handläggas följande ärenden, nämligen å kanslibyrån: ärenden om — — — skyddsverksamheten för frigivna och utskrivna — — —.

9 §. — — — Byrådirektören å styrelsens sociala avdelning åligger dessutom att om han därtill förordnas, mot den ersättning, som i vederbörlig ordning bestämmes, tjänstgöra såsom sekreterare hos nämnden för handläggning av vissa ärenden rörande förminskat tillräkneliga förbrytare och återfallsförbrytare.

37 §. Direktör och kronohäktesföreståndare i egenskap av styresman för vederbörande fångvårdsanstalt åligger: — — — att i allmänhet bereda sig kännedom om samtliga fångar ävensom att söka verka till deras fostran och upprättelse samt till deras stödjande efter frigivningen, — — —.

2. I *arbetsordning för fångvårdsstyrelsen*, fastställd den 9 april 1923:

§ 15. Byrådirektör å sociala avdelningen åligger särskilt:

att åt religionsvård och skolundervisning vid fångvårdsanstalterna ägna vägledande tillsyn, utöva granskning i fråga om den läsning, som tillhandahålles fångarna, hålla tillsyn över anstalternas boksamlingar samt tillse förandet av kyrkoböcker och andra liggare, som avse fångarnas andliga vård,

att härvid särskilt beakta ungdomsfängelsernas fostrande uppgifter,

att med uppmärksamhet följa användningen av den förundersökning i brottmål, som enligt lag bör äga rum, verka för lämpliga förundersökares tillhandahållande samt i möjlig mån över förundersökningsarbetet inhämta och sammanställa redovisning,

att i fråga om villkorlig frigivning vid behov tillhandagå fångvårdsanstalternas tjänstemän med anvisningar ej mindre å arbetsanställning eller andra försörjningsmöjligheter för dem, vilka till sådan frigivning kunna förekomma, än även å lämpliga tillsyningsmän samt åt dessas verksamhet ägna stödjande uppmärksamhet,

att beträffande villkorligt dömdas övervakande tillhandagå vederbörande domstolar genom att i samarbete med föreningar, institutioner och enskilda personer verka för att lämpliga övervakare må finnas tillgängliga samt att de övervakade under prövotiden erhålla hjälp och stöd med avseende å arbetsanställning och allmänna förutsättningar för ett ordnat liv,

att med iakttagande därav att enligt kungl. kungörelsen den 5 oktober 1922 vårdnadsdomstol har att omedelbart till fångvårdsstyrelsens sociala avdelning insända till domstolen inkommande övervakningsböcker, låta över dem föra förteckning samt tillse vidtagande av åtgärder, som föranledas av vad i böckerna kan finnas antecknat eller eljes på grund av dem påkallas,

att beträffande fångvårdens såväl som enskilda sammanslutningars verksamhet till frigivna fångars skydd söka åstadkomma samarbete och utveckling samt tillhandagå med upplysningar och råd, — — —.

3. I *fångvårdsstyrelsens arbetsordning för fångvårdsstaten*, fastställd den 9 april 1923 (här nedan kallad AO), med däri vidtagna ändringar:

§ 5. Vid centralfängelse ävensom vid straffängelse skall finnas ett församlingsråd, bestående av fängelsets styresman, pastor eller predikant samt assistenter. I församlingsrådet skall även uppsyningsman eller, där sådan ej finnes, överkonstapel samt, då fråga gäller kvinnlig fånge, första vaktfru eller vaktfru vara ledamot.

Direktör är ordförande i församlingsrådet. Han äger att till dess sammanträden såsom ledamöter kalla jämväl andra tjänstemän vid bevakningen och yrkesdriften. Läkare och kamrerare böra deltaga i församlingsrådet, då så anses erforderligt.

Församlingsrådet har att behandla frågor rörande fånges förflyttning från en klass till annan samt beträffande ansökningar om nåd, villkorlig frigivning, fånges omhändertagande efter frigivningen och vad eljest till dess yttrande kan av fångvårdsstyrelsen eller direktören hänskjutas.

— — —

§ 6. Församlingsrådet sammanträder på kallelse av ordföranden så ofta det av omständigheterna påkallas, dock minst en gång varje månad.

§ 42. Direktör (i § 43 kronohäktesföreståndare) skall — — — iakttaga följande föreskrifter:

— — —

17:o) När fånge, som avtjänat erforderlig strafftid, söker villkorlig frigivning, bör direktören, om han anser honom förtjänt av sådan, vara honom behjälplig med införskaffande av nödiga handlingar samt med beredande av möjlighet till utkomst.

18:o) I fråga om verksamheten för frigivnas skydd bör direktören låta sig angeläget vara att samverka med pastor eller predikant samt assistent, där sådan finnes, ävensom tillse, att vad beträffande nämnda verksamhet är eller bliver bestämt, av vederbörande tjänstemän med nit fullgöres.

§ 44. Förste pastor och överlärare samt pastor och förste lärare åligger:

— — — att verka för fångarnas omhändertagande och stödjande efter frigivningen — — —.

§ 45. — — — 8:o) Pastor skall i avseende å verksamheten för frigivnas skydd föra förteckningar och avfatta redogörelser, varom särskilt är stadgat, samt genom inledande av förbindelser med intresserade föreningar och enskilda personer söka på möjligt sätt underlätta platsanställning för frigivna från fängelset, vilka därav äro i behov; och bör pastor tillika biträda prästmännen vid andra fångvårdsanstalter vid deras bemödanden att i orten understödja frigivna.

— — —

Enligt § 46 har predikant motsvarande uppgifter, och enligt § 50 åligger det lärareassistent att biträda pastor vid hans verksamhet för fångars stödjande efter frigivningen.

§ 160. Fängelseprästerna skola vid varje års början till fångvårdsstyrelsen ingiva berättelser över sin verksamhet vid anstalten under det sist förflutna året angående religionsvården, skolundervisningen och skyddsverksamheten.

§ 298. Vid varje fångvårdsanstalt åligger det tjänstemännen att samverka för beredande av arbetsanställning eller annan försörjningsmöjlighet för fångar, som från fängelset frigivas efter där avtjänat straffarbete eller längre tids fängelsestraff. För ändamålet bör fängelseförvaltningen, särskilt genom pastor eller predikant, träda i förbindelse med arbetsförmedlingar, skyddsföreningar och enskilda arbetsgivare på platsen eller i fångarnas hemorter.

Föreståndare för skyddsvärnsbyrå bör under inseende av fängelsets styresman beredas tillfälle att, där så önskas, med fånge samråda rörande åtgärder för hans försörjning efter frigivningen.

Till fångvårdsstyrelsens sociala avdelning skola månatligen genom fängelseföreståndaren insändas, enligt särskilda formulär, uppgifter dels rörande alla straffarbets- och fängelsefångar, som skola frigivas under nästkommande månad, med angivande för vilka hjälp påkallas, och dels rörande åtgärder, som vid fängelset vidtagits för beredande av arbetsanställning eller annan försörjningsmöjlighet för nämnda fångar.

(Anm. Enligt särskild föreskrift sändas dessa uppgifter, de s. k. avgångslistorna, dels — förhandsuppgifterna — till Skyddsvärnet i Stockholm f. v. b. sociala avdelningen, och dels — efterhandsuppgifterna — direkt till sociala avdelningen.)

§ 299. Finnas särskilda skäl att bereda fånge, som skall frigivas, ekonomiskt understöd utöver vad ortens enskilda skyddsförening kan åstadkomma, äger fängelseföreståndaren i ärendet hänvända sig till fångvårdsstyrelsen, som i samråd med sin sociala avdelning och centralföreningen till stöd för frigivna vill tillse, i vad mån tillgängliga medel böra för ändamålet anvisas.

Anses frigiven böra om möjligt beredas plats vid lanthem, som står till fångvårdens förfogande, skall framställning därom insändas till nämnda centralförening under fångvårdsstyrelsens adress.

§ 300. — — — Då fängelsets föreståndare i samråd med övriga tjänstemän finner fången vara förtjänt av villkorlig frigivning, bör till fångvårdsstyrelsen insändas till Konungen ställd underdånig framställning därom, underskriven av fången.

För sådant ändamål bör föreståndaren, så snart förhållandena föranleda, tillväntyrs redan innan fången av straffet avtjänat den tid, som erfordras för att villkorlig frigivning må kunna beviljas honom, vidtaga förberedande åtgärder genom

anskaffande av arbetsanställning eller annan säker utväg för fången att efter frigivning kunna själv ärligen försörja sig. Likaledes bör genom hänvändelse till vederbörlig skyddsförening, styrelsens sociala avdelning eller annorledes anskaffas förslag å lämplig person, som är villig åtaga sig uppdraget att över den villkorligt frigivne öva den tillsyn, som är — — — bestämd.

Fångvårdsstyrelsens sociala avdelning.

Av ovan återgivna bestämmelser framgår, att fångvårdsstyrelsens speciella organ för hjälpverksamheten för frigivna, utskrivna och villkorligt dömda är *fångvårdsstyrelsens sociala avdelning.*

Förslag om inrättande inom fångvårdsstyrelsen av en särskild social avdelning framfördes av styrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 8 april 1919. I skrivelsen framhöll styrelsen, under erinran att dess uppgifter vore dels personalvårdande och dels ekonomiska, hurusom arbetet å de bägge byråerna i styrelsen, kanslibyrån och kameralbyrån, vore i hög grad tyngt av rent administrativa göromål, varigenom styrelsens kanske allra viktigaste åliggande, socialt sett, nämligen att, vid sidan av och i samband med straffets verkställande, söka förbättra och återupprätta de personer, som intagas å fångvårdsanstalterna, ävensom att handhava ledningen och kontrollen beträffande tillsynen över villkorligt frigivna och villkorligt dömda, måste enligt styrelsens uppfattning bliva lidande.

Detta fångvårdsstyrelsens förslag upptogs i propositionen till 1921 års riksdag nr 212 angående reglering av löneförhållanden m. m. vid fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstaten. Dåvarande chefen för justitiedepartementet yttrade till statsrådsprotokollet bl. a. följande:

Vad angår den föreslagna nya avdelningen för sociala ärenden, synes mig ett oavvisligt behov av dess inrättande föreligga. Fångvårdens utan allt tvivel viktigaste uppgift är att, vid sidan av och i samband med straffets verkställande, söka förbättra och återupprätta de personer, som intagas å fångvårdsanstalterna. Bland de medel för vinnande av berörda syfte, som stå fångvården tillbuds, hava särskilt tvenne under senare tid trätt i förgrunden, nämligen den verksamhet, som inom fängelserna äger rum för fångarnas etiska fostran, samt den verksamhet, som avser fångarnas stödjande efter frigivningen. Med förenämnda uppgifter sammanhänger ock i viss mån den åt fångvården anförtrodda ledningen och kontrollen i fråga om tillsynen över villkorligt frigivna. Då jag således anser en central ledning oundgängligen erforderlig för fångvårdens nu omhandlade verksamhetsområden — särskilt om arbetet inom dess grenar skall kunna, såsom önskligt är, än vidare utvecklas — samt anser det lämpligt att åt fångvårdsstyrelsen anförtros två nya verksamhetsområden, vilka nära gränsa till de nyss angivna, nämligen ledningen och kontrollen av den s. k. förundersökningen och den övervakande verksamhet, som betingas av rättsinstitutet villkorlig dom, lärer det bliva än mer erforderligt, att inom styrelsen inrättas en särskild avdelning för samtliga nu omförmälda uppgifter på det sociala området.

Riksdagen beslöt inrättande av den sociala avdelningen, vilken skulle ledas av en byrådirektör på ordinarie stat med hjälp av en notarie och ett kvinnligt skrivbiträde, likaledes på ordinarie stat.

Byrådirektörsbefattningen blev från den 1 januari 1922 besatt med ordinarie innehavare. Sedan denne år 1924 avlidit, anhöll fångvårdsstyrelsen i skrivelse den 7 juli samma år, att Kungl. Maj:t måtte besluta om befattningens återbesättande antingen med ordinarie innehavare eller dess uppehållande tills vidare på förordnande. Den 18 juli 1924 förordnade Kungl. Maj:t nuvarande kanslibyråchefen i fångvårdsstyrelsen Eric Wijkmark att tills vidare uppehålla befattningen. Statens besparingskommitté, som samtidigt anbefalldes att avgiva utlåtanden rörande återbesättandet, anförde i skrivelse den 13 juni 1925, bl. a., att de arbetsuppgifter, som åvilade sociala avdelningen, visserligen måste tillgodoses, men att en del av dem syntes kunna utan olägenhet anförtros åt befattningshavare i lägre ställning samt att, därest så skedde och en lämplig arbetsfördelning genomfördes mellan byråcheferna hos styrelsen, byrådirektörstjänsten borde kunna undvaras.

Fångvårdsstyrelsen anförde i yttrande häröver bl. a.:

> Omläggningen vore tänkbar att genomföra men besparingen skulle bliva ringa. Det borde icke undanhållas Kungl. Maj:ts övervägande, att huru stor och mångsidig arbetsförmåga kanslibyråchefen än komme att besitta, han dock icke kunde få tillfälle att i samma omfattning som hittills byrådirektören å sociala avdelningen ägna sig åt skyddsverksamhet för frigivna.

Den 20 juli 1925 utnämndes Wijkmark till kanslibyråchef, i samband varmed bestämdes, att byrådirektörsbefattningen tills vidare skulle hållas vakant, samt att förordnande att upprätthålla befattningen tills vidare ej heller finge meddelas. Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande förordnade överdirektören i fångvårdsstyrelsen, att vissa ärenden skulle överflyttas från kanslibyrån till kameralbyrån, och uppdrogs tillika åt sekreteraren å kanslibyrån, nuvarande byrådirektören å sociala avdelningen Henry Lindberg, att bereda och i stället för kanslibyråchefen, vilken icke avlagt juridisk examen, föredraga ansökningar om villkorlig frigivning och nåd.

Beträffande fångvårdsstyrelsens befattning med lagarna av 1927 om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare och om internering av återfallsförbrytare samt frågan om bibehållande av byrådirektörsbefattningen anförde fångvårdsstyrelsen i underdånig skrivelse den 29 juli 1927, att det syntes lämpligast att byrådirektörsbefattningen åter finge tagas i användning samt att den förenades med åliggande att fullgöra sekreteraregöromålen hos interneringsnämnden.

Kungl. Maj:t utfärdade den 25 november 1927, samtidigt med att nämnda båda lagar promulgerades, en kungörelse om ändrad lydelse i vissa delar av den för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstaten gällande instruktionen av 1921 (delvis citerad ovan), enligt vilka nya bestämmelser det åligger byrådirektören å sociala avdelningen att, om han därtill förordnas, mot den ersättning, som i vederbörlig ordning bestämmes, tjänstgöra som sekreterare hos interneringsnämnden. Därjämte förordnade

Kungl. Maj:t enligt beslut samma den 25 november andre kanslisekreteraren i justitiedepartementet Henry Lindberg, som under ett flertal år bestritt sekreteraretjänsten å fångvårdsstyrelsens kanslibyrå och därunder, såsom förut nämnts, haft i uppdrag att inför fångvårdsstyrelsen föredraga ansökningar om nåd och villkorlig frigivning, att från och med den 1 januari 1928 tills vidare till samma års slut tjänstgöra såsom sekreterare hos interneringsnämnden samt uppehålla byrådirektörsbefattningen å fångvårdsstyrelsens sociala avdelning. Förordnandena förlängdes genom beslut den 30 november 1928 att gälla från och med den 1 januari 1929 tills vidare.

Under hänvisning till att den sålunda genomförda organisationen visat sig synnerligen ändamålsenlig, i det den väl tillgodosett fångvårdsstyrelsens sociala uppgifter ävensom åstadkommit en jämnare fördelning av arbetsbördan mellan styrelsens byråer, i det att åt t. f. byrådirektören å sociala avdelningen överlämnats att bereda och föredraga dels ansökningar om nåd och villkorlig frigivning, dels ock ärenden om åtgärder till främjande av de uppgifter, som åligga interneringsnämnden, har styrelsen sedermera den 12 september 1929 hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes återbesätta byrådirektörsbefattningen med ordinarie innehavare. Så har emellertid icke skett. Då byrådirektören å fångvårdsstyrelsens avdelning för straffregistret avgick med pension, utnämndes byrådirektören Lindberg den 14 februari 1930 till byrådirektör å nämnda avdelning utan att detta rubbade hans förordnande på sociala avdelningen.

Centralföreningen till stöd för frigivna.

En redogörelse för hur fångvårdsstyrelsen i praktiken utövar sin hjälpverksamhet för fångar, frigivna fångar, utskrivna och villkorligt dömda torde lämpligen böra inledas med en skildring av den till fångvårdsstyrelsen nära anknutna Centralföreningen till stöd för frigivna, vilken alltsedan sin tillkomst varit en medelpunkt i skyddsarbetet för frigivna, främst av den anledningen, att fångvårdsstyrelsen till centralföreningen överlämnat huvudparten av de fondmedel, som fångvårdsstyrelsen disponerat för nämnda skyddsarbete.

Föreningen stiftades, såsom redan nämnts, år 1879 på initiativ av dåvarande generaldirektören i fångvårdsstyrelsen. Formliga stadgar antogos av föreningen först 1917. Enligt § 1 i stadgarna, som innehålla föreningens riktlinjer ända sedan dess tillkomst, har föreningen till ändamål »att i samverkan med fångvården i riket samt med andra skyddsföreningar bereda frigivna fångar moraliskt stöd och utväg till ärlig försörjning». Fångvårdsstyrelsens chef har alltid fungerat såsom självskriven ordförande. Medlemmar äro för övrigt dels såsom självskrivna fångvårdsstyrelsens ledamöter samt direktörer, pastorer, assistenter och lärare vid statens fängelser i Stockholm (nu endast å Långhol-

men), och dels »för skyddsverksamhet nitälskande personer, som föreningen vid sammanträde inväljer». Sådant inval har skett endast i ett fåtal fall. För närvarande är blott en medlem icke fångvårdsman (en jordbruksexpert i förvaltningsutskottet, se nedan) och denne deltager ej i föreningens ordinarie sammanträden.

Föreningen ledes av en styrelse, bestående av den självskrivne ordföranden och två av föreningen valda ledamöter, samt har en sekreterare och en kassaförvaltare. Därjämte finnes ett förvaltningsutskott om tre ledamöter och en suppleant för tillsyn över föreningens båda lanthem för frigivna.

Föreningen har alltifrån stiftandet, därest särskilt hinder ej mött, sammanträtt i fångvårdsstyrelsens ämbetslokal den första helgfria tisdagen i varje månad. Alla frågor utom stadgeändring avgöres med enkel majoritet. Vid lika röstetal har ordföranden utslagsröst.

Under de båda senaste decennierna av 1800-talet togos av centralföreningen vissa initiativ till samarbete med landets övriga fångvårdsföreningar, såsom gemensamt publicerande av årstryck. Vidare sökte centralföreningen i Stockholm skapa organ för omhändertagande av särskilt dem bland de frigivna, som ej omedelbart efter lösgivandet kunde bringas i ordnade förhållanden. Under de tidigare åren skedde mottagning av hjälpsökande dels hos föreningens medlemmar i fångvårdsstyrelsen och dels hos pastorerna på Långholmen. År 1892 började man hänvisa opålitligare element till i Stockholm befintliga arbetshem för att prövas i fråga om sin arbetsvilja. Viss avgift erlades av centralföreningen i de fall, då de frigivna ej genom sitt arbete kunde täcka kostnaderna för sitt uppehälle å hemmen. År 1898 tillsatte centralföreningen en särskild ombudsman, dåvarande skolläraren å Långholmen Ulrik Leander, vilken skulle öva tillsyn över de mera ostadiga klienterna samt ombesörja platsanskaffning och utplacering av understöd. Denna anordning, som syntes fungera väl, blev inom kort avbruten vid Leanders förflyttning till tjänst å annan ort. De gamla svårigheterna vid den löpande hjälpverksamhetens handhavande framträdde på nytt, och särskilt besvärlig var mottagningen av »det växande antal, som infunne sig i fångvårdsstyrelsens ämbetslokal». Med början år 1906 ordnades emellertid regelbunden mottagning för hjälpsökande å Nykterhetsvännernas platsbyrå i Stockholm. Ledare för mottagningen voro ömsevis de båda pastorerna å Långholmen. Platsbyråns föreståndare biträdde vid platsanskaffningen mot ett mindre arvode för varje placerad klient, och i samband med arbetsanskaffningen utdelades kläder, verktyg, resebidrag m. m. Trots mottagningsbyråns verksamhet skedde alltjämt viss mottagning i fångvårdsstyrelsen, ehuru i mindre omfattning än tidigare.

Centralföreningen anslöt sig till föreningen Skyddsvärnet vid dess bildande 1910. Ehuru centralföreningen torde hava avsett att för egen

del helt övertaga Nykterhetsvännernas platsbyrå, kom denna att den 1 mars 1911 övergå i Skyddsvärnets hand. Centralföreningen öppnade då omedelbart egen byrå. Denna lades 1912 direkt under fångvårdsstyrelsen under namn av Fångvårdsstyrelsens centrala hjälpbyrå (Centrala hjälpbyrån). Genom fångvårdsstyrelsen ålades fängelseförvaltningarna viss rapporteringsskyldighet till byrån. Alla behövande frigivna, som hade sin hemort i Stockholm och vid frigivningen förpassades dit, förständigades att efter sin ankomst anmäla sig på byrån, vilken bl. a. tjänade som mellanhand för utbetalningen av arbetspremiemedel. Å byrån upplades ett huvudregister för hela landet, och från länsföreningarna begärdes och erhöllos för registret uppgifter rörande av dem lämnade understöd. Registerupplysningar tillhandahöllos på begäran åt andra skyddsföreningar. Byrån, som leddes av en särskild föreståndare och till en början var förlagd till Stockholms straffängelse, flyttades snart till en hyrd lokal i staden.

Centralföreningen grundade år 1912 Åby lanthem, för vilket lämnas närmare redogörelse nedan. År 1917 övertog centralföreningen dels det av dåvarande föreståndaren för Centrala hjälpbyrån pastor J. Uddin startade, under denna byrå sorterande Centrala hjälpbyråns tryckeri, avsett att skapa arbetstillfällen åt frigivna kontorister och jämställda, dels det jämväl av pastor Uddin grundade företaget Sömnad, en syateljé i förening med inackorderingshem för lösgivna tvångsarbeterskor. Tillika övertog centralföreningen för en kortare tid utgivandet av Uddins tidskrift för skyddsarbete, Hjälp.

Enär Centrala hjälpbyrån och Skyddsvärnets centralbyrå i Stockholm verkade jämsides för ett klientel med likartad sammansättning samt därvid tydligen uppstod dubbelarbete och vissa slitningar, förutom ödsel med organisationskostnader, uppgick på initiativ från fångvårdsstyrelsen Centrala hjälpbyrån från den 1 april 1918 i Skyddsvärnets centralbyrå. Centralföreningen behöll förvaltningen av Åby lanthem, varemot tryckeriet och Sömnad efter hembud till Skyddsvärnet övertogos av den av pastor Uddin efter nämnda fusion bildade föreningen Självhjälp, vilken även fortsatte utgivandet av tidskriften Hjälp.

Centralföreningens nuvarande arbetslinjer äro i huvudsak följande:

1. Förvaltning av Åby lanthem och det år 1929 från Frälsningsarmén övertagna hemmet för frigivna kvinnor, Solbacken (redogörelse nedan).
2. Utdelning av understöd, vilka efter ansökan i varje särskilt fall beviljas antingen av föreningen på sammanträde eller av ledamot (vanligen tjänstgörande kanslibyråchefen i fångvårdsstyrelsen) med efterföljande prövning och godkännande på sammanträde.

Utredningen i understödsärenden sker dels genom sociala avdelningen i fångvårdsstyrelsen, dels genom olika skyddsföreningar, och dels undantagsvis även genom enskilda personer. Föreningen Skyddsvärnet i Stockholm fungerar, alltsedan fångvårdsstyrelsen upphörde med sin hjälp-

byråverksamhet, i avsevärd omfattning som ett såväl utredande som verkställande organ för centralföreningen.

Gången av ett sammanträde i centralföreningen är följande. Efter protokollsjustering anmälas av kassören eller notarien å sociala avdelningen till godkännande de föregående månad underhandsbeviljade understöden. Härefter börjar föredragningen av nya ärenden genom direktören vid centralfängelset å Långholmen, på vilkens lista regelbundet stå även ansökningar om bidrag till fängelsefångars beklädnad vid frigivningen. Medel till dylik beklädnad utgå ej av statsmedel men beviljas i ömmande fall av centralföreningen. Därpå sker föredragning av notarien på sociala avdelningen, vilken först lämnar rapport angående de personer, som föregående månad intagits å eller avgått från Åby lanthem, och sedan anmäler de ansökningar om understöd, vilka inkommit till sociala avdelningen. Slutligen föredrager Skyddsvärnets i Stockholm föreståndare (vilken icke är medlem av centralföreningen) de ansökningar till föreningen, vilka upptagits genom Skyddsvärnet och antecknats i vederbörande akt i det hos Skyddsvärnet förda Svenska skyddsförbundets centralregister (se nedan).

Om centralföreningens ekonomi se vidare bil. 6.

Sociala avdelningens nuvarande skyddsverksamhet.

Enligt den ovan återgivna instruktionen för byrådirektören å sociala avdelningen åligger det avdelningen att beträffande skyddsarbetet

i mån av behov understödja fängelsemyndigheterna vid beredande av utkomstmöjligheter för personer, som kunna förekomma till villkorlig frigivning,

verka för hjälp och stöd åt villkorligt dömda, som stå under övervakning, samt

»beträffande fångvårdens såväl som enskilda sammanslutningars verksamhet till frigivna fångars skydd söka åstadkomma samarbete och utveckling samt tillhandagå med upplysningar och råd».

I praktiken har beredande av utkomstmöjligheter åt personer, som ämna söka villkorlig frigivning, helt handhafts av fängelsetjänstemännen i samarbete med skyddsföreningarna. Likaså har hjälpverksamheten för villkorligt dömda utövats enbart av de enskilda organisationerna. Slutligen har sociala avdelningens uppgift att tjänstgöra såsom den högsta ledningen i skyddsarbetet för frigivna fångar efter Svenska skyddsförbundets tillkomst år 1925 praktiskt taget övergått till skyddsförbundet.

Sociala avdelningens befattning med skyddsverksamheten inskränker sig för närvarande i huvudsak till beredning och föredragning av de hjälpärenden, som under hand anmälas hos Centralföreningen till stöd för frigivna. Antalet sådana ärenden var år 1930: 208 och år 1931: 227.

Härtill kommer behandling av ansökningar om inträde å centralföreningens hem för frigivna Åby och Solbacken.

De hjälpansökningar, som sålunda för centralföreningens räkning upptagas av sociala avdelningen, kunna vara insända direkt av den behövande eller ock av fängelsemyndighet, skyddsförening eller annan förmedlare. Är icke ärendet av beskaffenhet att kunna avgöras i befintligt skick, infordras behövlig utredning, oftast genom skyddsförenings försorg. Om ärendet fordrar snabbt avgörande och om tillika det belopp, som anses böra utanordnas, är av ringare storlek — den gräns, som här tillämpas, synes ligga vid 50—75 kr. — avgöres ärendet av tjänstgörande byråchefen å kanslibyrån, varefter beviljat understöd anmäles till godkännande å närmast följande sammanträde i centralföreningen. Övriga ärenden hänskjutas till prövning å sammanträde. Föredragande är notarien å sociala avdelningen.

Såsom redan nämnts, ha hos fångvårdsstyrelsen av ålder mottagits frigivna, som vänt sig dit för att direkt ur de s. k. fångvårdsstyrelsens fonder (se härom nedan) eller — och huvudsakligen — av Centralföreningen till stöd för frigivna utverka ekonomiskt understöd. Mottagningen av dessa frigivna och prövningen av deras behov hade, sedan fångvårdsstyrelsens centrala hjälpbyrå år 1918 nedlagts, ingen planmässig organisation, utan supplikanterna mottogos än av den ene, än av den andre tjänstemannen i fångvårdsstyrelsen (samtidigt ju ledamöter i Centralföreningen till stöd för frigivna). I de fall, då en grundligare utredning var av nöden, hänvisades den hjälpsökande merendels till någon annan institution, vanligen Skyddsvärnet. Den hjälp, som erhölls i fångvårdsstyrelsen, ställdes likaledes i de flesta fall under Skyddsvärnets kontroll.

Från början av år 1931 har emellertid försöksvis tillämpats en annan ordning vid de hjälpsökandes mottagande. En extra tjänsteman med placering å sociala avdelningen, tillika föreståndare för Skyddsvärnets byrå, har prövat de framställda ansökningarna i nära samverkan med ej blott Skyddsvärnet utan även Stadsmissionen och Frälsningsarmén m. fl. privata sammanslutningar samt med fattigvårdsmyndigheter och andra offentliga organ. Då ett ärende blivit utrett och understöd lämpligen kunnat sökas hos centralföreningen, har föredragning skett för tjänstgörande kanslibyråchefen såsom medlem i denna förening. Den nu skildrade anordningen har hittills visat sig gagnelig i olika avseenden. Större enhetlighet har vunnits vid ärendenas behandling, och de vagabonderande elementen ha hållits i schack. Noggranna anteckningar ha verkställts i Svenska skyddsförbundets hos Skyddsvärnet förda centralregister, även för det fall, att klienten ej direkt hänvisats till Skyddsvärnet. Även sådana hjälpsökande, som enligt normerna för fångvårdsstyrelsens hjälpverksamhet ej kunnat därifrån erhålla understöd, ha i regel hänvisats till annan institution efter samråd med denna.

Medel, som av fångvårdsstyrelsen disponeras för skyddsverksamheten.

För understödjande av verksamhet till frigivna fångars skydd har fångvårdsstyrelsen sedan många år tillbaka haft att disponera över ränteavkastningen dels av fångvårdens s. k. besparingskassa, dels ock av vissa fonder, som av enskilda donerats för att användas till frigivnas stöd eller andra med skyddsverksamheten sammanhängande ändamål. Därjämte har riksdagen under en följd av år till fångvårdsstyrelsens disposition för nu ifrågavarande ändamål anvisat ett extra reservationsanslag, som från budgetåret 1926/1927 utgått med 23 000 kr. och enligt Kungl. Maj:ts förordnande tillförts fångvårdens besparingskassa för att förvaltas och användas i enlighet med det för kassan fastställda reglementet.

För *fångvårdens besparingskassa* gäller Kungl. Maj:ts reglemente av den 10 juni 1912, som i 1 § stadgar, att kassan bildas av de vid statens fångvårdsanstalter samlade besparingskassorna. Sådana kassor började bildas 1842 vid kronoarbetskorpsen, 1850 vid straff- och arbetsfängelser samt 1856 vid läns- och kronocellfängelser. Tidigare hade kassorna sin huvudsakliga intäkt i viss andel av inkomsten från det vid anstalterna bedrivna arbetet. Numera ingå till besparingskassan i huvudsak:

a) räntor å kassans kapitaltillgångar,

b) förverkade arbetspremiemedel,

c) rymd fånges tillhörigheter och hos fånge beslagtaget gods,

d) medel, som genom försäljning av avskräden, ben och överlevor efter tillredningen av fångutspisningen kunna vid fångvårdsanstalterna uppkomma,

e) eventuella gåvor och anslag.

Besparingskassan står under fångvårdsstyrelsens förvaltning. Kapitalet placeras i statsobligationer, såvida ej Konungen för särskilt fall medgiver annan placering.

Ur reglementet citeras:

§ 6.

Besparingskassans inkomster användas enligt fångvårdsstyrelsens beprövande till understödjande av frigivna vid deras utträde ur fångvårdsanstalten eller under närmaste tiden därefter, ävensom till fortsatt hjälp åt sålunda understödda skyddslingar.

§ 7.

Understöd bör i främsta rummet avse beredande åt frigivna av möjlighet till ärlig försörjning medelst arbete, för vilket ändamål må bekostas nödiga utgifter för särskild platsbyrå eller eljest för platsanskaffning eller tillfällig utackordering hos arbetsgivare ävensom utgifter för arbetsverktyg, arbetsmaterialier, nödiga kläder och uppehälle m. m. Jämväl utgifter för andra med skyddsverksamheten för frigivna sammanhängande ändamål, såsom för tillsyn och resor, må kunna av besparingskassan bestridas.

§ 8.

Fångvårdsstyrelsen äger, efter prövning av därom inkomna framställningar, att av besparingskassans inkomster till föreningar, som verka till frigivnas stöd, anvisa

medel jämväl till upprätthållande av arbets- eller skyddshem, med skyldighet för sådan förening att underkasta sig de av styrelsen givna bestämmelser och inom tider, som av styrelsen föreskrivas, till densamma avgiva berättelse över sin verksamhet och redovisning för medlens användande.

§ 9.

Före utdelande av understöd bör angående det föreliggande behovet och lämpligheten av understöds beviljande nödig utredning vara förebragt genom fångvårdsmyndighet, skyddsförening eller annorledes.

§ 10.

Vad av den till besparingskassan inflytande inkomsten icke under året åtgår för kassans ändamål, skall vid årets slut läggas till kapitalet.

De av enskilda personer till understöd åt frigivna m. fl. *donerade fonder*, som stå till fångvårdsstyrelsens förfogande, äro följande fem:

1. *Hebbeska testamentsfonden* enligt testamente av år 1824. Kapital c:a 5 000 kr. Avkastningen, som ursprungligen skulle användas till beredande av högtidskost vid julen åt i fängelserna i Stockholm intagna fångar, utdelas, enligt kungl. brev år 1897, vid jultiden i understöd åt närmaste anhöriga till i kronans fängelser intagna fångar från Stockholms stad.

2. *David Carnegies donationsfond* enligt flera gåvobrev, det första av 1890 å 20 000 kr. Kapitalbehållningen var vid slutet av budgetåret 1931/1932: 63 919 kr. Ränteavkastningen skall användas a) för understödjande av sådana frigivna fångar, för vilka fångvårdsstyrelsens besparingskassor befinnas icke kunna anlitas, förnämligast av den anledning, att lång tid förflutit efter frigivningen, b) för att bistå fånges familj. — Där ränteavkastningen ej något år tages helt i anspråk för sådana ändamål, kan återstoden antingen läggas till kapitalet eller användas till annat för fångvården gagnande ändamål.

3. *Charlotte och Emelie Jungbergs donation* enligt testamente av den 10 juni 1895. Kapitalet, 50 000 kr., förvaltas av särskild styrelse i Göteborg. Årliga avkastningen är avsedd till understöd åt manliga fångar, företrädesvis yngre, som frigivits från de centrala straffanstalterna i riket.

4. *B. A. Danelii understödsfond* enligt donationsbrev den 2 november 1906. Kapitalbehållningen vid slutet av budgetåret 1931/1932 var 55 968 kr. Årliga avkastningen skall användas till förstärkning av till fånges anhöriga hemsända premiemedel eller till direkta understöd åt fånges familj och åt frigivna, särskilt unga personer.

5. *Alma Oskaria Billings donationsfond* enligt testamente den 6 maj 1925. Kapital 2 000 kr., vars avkastning går till »fattiga och sjuka fångar».

Fångvårdsstyrelsens utbetalningar till skyddsverksamheten för fångar, frigivna fångar och sådana personers familjer under åren 1929—1931 framgår av bil. 2.

Den skyddsverksamhet, som för närvarande bedrives av fängelsetjänstemännen.

Genom ovan återgivna bestämmelser i instruktionen för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstaten samt i arbetsordningen för fångvårdsstaten ha fängelsetjänstemännen, särskilt pastorer och predikanter, sig ålagt att i inbördes samverkan och i samarbete med offentliga och enskilda institutioner söka bereda utkomst och skydd åt dem, som frigivas från vederbörande fångvårdsanstalt. En redovisningsplikt till fångvårdsstyrelsen för skyddsverksamhetens behöriga handhavande föreligger genom föreskriften, att till Skyddsvärnet i Stockholm f. v. b. fångvårdsstyrelsens sociala avdelning, resp. direkt till sociala avdelningen månatligen skola från varje fångvårdsanstalt insändas uppgifter, s. k. avgångslistor, dels rörande alla straffarbets- och fängelsefångar, som skola frigivas under nästkommande månad, med angivande för vilka hjälp påkallas, och dels i efterhand rörande åtgärder, som vid fängelset vidtagits för beredande av arbetsanställning eller annan försörjningsmöjlighet för nämnda fångar. Dessutom skola pastorer och predikanter i sin årsberättelse till fångvårdsstyrelsen bl. a. redogöra för den av fängelsetjänstemännen bedrivna skyddsverksamheten.

Av de ofta mycket knapphändiga anteckningarna i avgångslistornas åtgärdskolumner är det mycket svårt att draga några bestämda slutsatser om den energi, varmed olika fängelseförvaltningar sökt ordna för den frigivnes utkomst. Fängelseprästernas årsberättelser lämna ej heller alltid en klar bild därav, enär författarna stundom röra sig med allmänna ordalag och icke lämna specifik redogörelse för fall efter fall eller någon sammanfattande statistik. De sakkunniga ha dock för sitt uppdrags behöriga fullgörande ej ansett nödvändigt att genom rundskrivelse till fängelsemyndigheterna införskaffa kompletterande utredning utan ha nöjt sig med det föreliggande materialet.

Av fängelseprästernas uttalanden i de senaste årens berättelser framgår i huvudsak, att direkt från fängelset bedriven arbetsanskaffning åt en fånge, som vid frigivningen saknar utkomst, redan i ett normalt ekonomiskt samhällsläge måste kämpa med stora svårigheter och under en depressionsperiod som den nuvarande är hart när omöjlig att effektivt utföra. Efter några fruktlösa försök att på olika håll skaffa den hjälpbehövande fången arbete måste fängelsemyndigheterna därför ofta hänskjuta hans fall till någon skyddsförening, som efter frigivningen understödjer hans bemödanden att själv skaffa sig arbete. En sådan utväg har oftare lett till önskat resultat. Den direkta arbetsanskaffningen utgör emellertid endast en del av den allmänna kuratorsverksamhet, som fängelsetjänstemännen utföra för fångarna och som omfattar även en så viktig angelägenhet som upprätthållande av förbindelse mellan fången och hans anhöriga i avsikt att han vid frigivningen om möjligt icke skall sakna

huld och skydd, även om han ej genast kan få arbetsinkomst. Även i sådant avseende anlita fängelsetjänstemännen ofta skyddsföreningarnas hjälp. Samarbetet mellan fängelsemyndigheterna och skyddsföreningarna är i allmänhet det bästa, särskilt som det är betryggat därav, att i skyddsföreningarnas styrelser så gott som undantagslöst sitta representanter för fångvården, merendels såsom verkställande ledamöter.

Svenska skyddsförbundet.

Såsom ovan i korthet omnämnts, lyckades det ej den år 1910 bildade föreningen Skyddsvärnet att genomföra sina intentioner att bliva centralorgan för den enskilda svenska skyddsverksamheten. Vid sådant förhållande uppdrog dåvarande chefen för justitiedepartementet, enligt bemyndigande, i december 1923 åt dåvarande tillförordnade byrådirektören å fångvårdsstyrelsens sociala avdelning Eric Wijkmark och dåvarande föreståndaren för Skyddsvärnet pastor Aug. Wirén att utan kostnad för statsverket utreda möjligheterna för och eventuellt uppgöra förslag till vinnande av en samorganisation för sådana skyddsföreningar, vilka å sitt program hade bl. a. verksamhet till frigivna fångars skydd. De båda sakkunniga avgåvo i november 1924 sitt betänkande, vilket var av följande huvudsakliga innehåll:

Flertalet av landets skyddsföreningar hade dels bestämt uttalat sig för en samorganisation, dels ställt vissa önskemål rörande utformningen av densamma. Under hänsynstagande i största möjliga utsträckning till dessa önskemål hade de sakkunniga uppgjort ett preliminärt stadgeförslag. I en förslaget åtföljande promemoria betonades, att förbundets huvuduppgift ej vore att ingripa i de anslutna organisationernas verksamhet. Varje ansluten organisation lämnades självständig i fråga om ägandet och disponerandet av sina ekonomiska resurser samt i fråga om sina arbetsformer. Förbundet skulle verka för gemensamma intressen, exempelvis sökandet av statsanslag, bistånd i fråga om klienters omhändertagande m. m.

Genom kungl. brev i november 1924 uppdrogs åt fångvårdsstyrelsen att söka få till stånd en sammanslutning av fångvårdssällskap och skyddsvärnsföreningar i riket i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som innefattades i de sakkunnigas förslag. Fångvårdsstyrelsen uppdrog åt sin sociala avdelning att vidtaga förberedande åtgärder. En rundskrivelse, vartill lades nämnda stadgeförslag och promemoria, utsändes till skyddsföreningarna i januari 1925. I ny rundskrivelse till föreningarna den 8 juni samma år anförde sociala avdelningen:

Flertalet av föreningarna hade enligt insända protokollsutdrag uttalat sig för anslutning till en organisation, som förslagsvis komme att benämnas Svenska skyddsförbundet. Då emellertid önskemål framställts om

ändring och komplettering av stadgeförslaget, utlystes en sammankomst av ombud för fångvårds-, skydds- och skyddsvärnsföreningar i riket till fångvårdsstyrelsens lokal i Stockholm den 26 juni 1925.

Till denna sammankomst infunno sig ombud för 12 föreningar; ytterligare 9 hade uttalat sig för sammanslutningen. Enhälligt beslöts bildande av en samorganisation, benämnd Svenska skyddsförbundet. Stadgar antogos och styrelse valdes.

Ur stadgarna, som sedermera endast undergått en mindre, här betydelselös ändring, citeras följande:

§ 1.

Svenska skyddsförbundet, som utgör en sammanslutning av fångvårds- och skyddsvärnsföreningar och andra organisationer med liknande verksamhet, vilka ansluta sig till förbundet, har till ändamål att verka för de anslutna organisationernas gemensamma intressen samt att åvägabringa och förmedla samarbete dem emellan.

§ 2.

Till fullgörande av denna sin uppgift vill förbundet:

a) verka för att, till förebyggande och bekämpande av brottslighet och last, å olika orter i landet genom till förbundet anslutna organisationer upptages och bedrives verksamhet i anslutning till förhandenvarande praxis eller gällande lagstiftning rörande vanvårdad och brottslig ungdom, vård av frigivna fångar och villkorligt frigivna, villkorlig straffdom, lösdrivares behandling och organiserad alkoholistvård, m. m. dylikt, samt

söka bidraga till vinnande av erforderlig enhetlighet i denna verksamhet och i de allmänna grunder, efter vilka densamma utövas;

b) söka åstadkomma, att arbetet jämväl på ändamålsenligt sätt anslutes till domstolarnas, fångvårdens m. fl. statliga och kommunala myndigheters och institutioners verksamhet, så att det kan tjäna de samhällsändamål, som förbundet vill främja;

c) medelst upplysningsarbete under olika former verka för utbredande av kännedom om de till förbundet anslutna organisationernas ändamål och arbete och dettas samfundsmässiga betydelse;

d) då sådant erfordras, träda i förbindelse med institutioner i andra länder;

e) mottaga och avgiva redogörelser och statistik över alla anslutna organisationers verksamhet.

§ 3.

Medlemmar av förbundet äro anslutna organisationer.

§ 4.

Förbundets angelägenheter handhavas av förbundsmötet och en styrelse av fem ledamöter.

— — —

Styrelsen utser inom sig ordförande samt de övriga funktionärer styrelsen anser behövliga.

§ 5.

Ordinarie förbundsmöte hålles i regel varje år före juni månads utgång. — — —

§ 6.

Varje till förbundet ansluten organisation äger utse ett ombud till förbundsmötet; och äger varje ombud, som av ansluten organisation utsetts och styrker sin behörighet, vid mötet en röst.

— — —

§ 11.

Omkostnaderna för förbundsstyrelsen och dess verksamhet skola bestridas:

a) genom bidrag från staten eller andra offentliga institutioner;

b) genom årsbidrag från anslutna organisationer, vilka bidrag utgå med 25 kronor för ett medlemsantal intill 100 samt med 5 kronor för varje påbörjat nytt hundratal.

§ 12.

Till förbundet anslutna organisationer skola årligen inom därför bestämd tid till styrelsen avgiva skriftlig redogörelse över verksamheten; så ock på anfordran lämna erforderliga meddelanden samt medverka, i vad på dem ankommer, till genomförande av förbundets beslut och syften.

— — —

En å förbundsmötet 1926 tillsatt kommitté för utarbetande av plan för samarbete mellan de till förbundet anslutna föreningarna avgav yttrande till styrelsen i september 1926. Däri föreslogs, att förbundet till en början skulle för föreningarna framhålla vikten av att över klientelet föra ett register, vilket kunde bli till nytta även för andra föreningar. Detta initiativ till en noggrannare registrering av de hjälpsökande, vilken främst syftade till kontroll över vagabonderna, var upprinnelsen till Svenska skyddsförbundets centralregister, varom vidare nedan.

Upprepade hemställanden ha skett till föreningarna att i möjlig och erforderlig mån utvidga redan bedriven hjälpverksamhet att omfatta jämväl sådan verksamhet, som blivit en följd av senare lagstiftning, såsom förundersökning och övervakning. Flera föreningar, särskilt fångvårdsföreningar av äldre typ, hava också vidgat sin verksamhet till full överensstämmelse med skyddsförbundets stadgeenliga uppgifter och i samband därmed antagit benämningen »skyddsförening». Än vidare har förbundet verkat för att de olika lokalföreningarna måtte anskaffa ortsombud till biträde vid förundersökning, övervakning och platsanskaffning m. m.

Skyddsförbundet har från och med budgetåret 1926/1927 åtnjutit statsanslag, intill budgetåret 1930/1931 med 75 000 kr. och därifrån med 80 000 kr. om året. Statsanslaget fördelas mellan anslutna föreningar av Kungl. Maj:t efter förslag av skyddsförbundets styrelse och efter yttrande av fångvårdsstyrelsen, som varje år av Kungl. Maj:t erhållit i uppdrag att genom inspektioner av vederbörande organisationers verksamhet, infordrande av uppgifter och på annat sätt öva nödig kontroll över de anvisade medlens användning. Tillika utser justitieministern ombud vid revisionen av skyddsförbundets räkenskaper.

Den skrivelse, varigenom Kungl. Maj:t förordnat om fördelning av det statsanslag å 80 000 kr., som tilldelats Svenska skyddsförbundet för budgetåret 1932/1933, är av följande lydelse:

Kungl. Maj:t förordnar efter förslag av fångvårdsstyrelsen, att bidrag för budgetåret 1932/1933 skola, på rekvisition hos statskontoret av styrelsen för Svenska skyddsförbundet, tilldelas följande till förbundet anslutna föreningar med nedanstående belopp, nämligen:

— — —

Summa kronor 70 000.

Kungl. Maj:t berättigar vidare styrelsen för skyddsförbundet att använda *dels* ett belopp av högst 4 500 kr. till understödjande av sådana till förbundet anslutna föreningar, vilka på grund av omfattning och livaktighet i bedriven verksamhet kunna bliva i särskilt behov av sådant understöd, *dels* ett belopp av högst 2 500 kr. för förbundets centralregister, *dels ock* återstående belopp, 3 000 kr., för förbundets egna utgifter.

Kungl. Maj:t förordnar slutligen *dels* att de i Kungl. Maj:ts brev den 30 maj 1930 meddelade bestämmelser angående kontroll över anvisade medels användning, revision av förbundets räkenskaper samt berättelse rörande förbundets verksamhet skola fortfarande tills vidare gälla, så länge anslag för ifrågavarande ändamål anvisas, *dels ock* att förbundet skall vara skyldigt underkasta sig den granskning från riksdagens revisorers sida rörande statsbidragets användning, som Kungl. Maj:t kan komma att föreskriva.

Det i skrivelsen åberopade Kungl. Maj:ts brev den 30 maj 1930 har i åsyftade delar följande lydelse:

Kungl. Maj:t finner gott

— — —

dels uppdraga åt fångvårdsstyrelsen att genom verkställande av inspektioner rörande vederbörande organisationers verksamhet och infordrande av erforderliga uppgifter samt på annat lämpligt sätt öva nödig kontroll över de anvisade medlens användning,

dels ock bestämma,

att ett av chefen för justitiedepartementet förordnat ombud skall äga deltaga i revisionen av förbundets räkenskaper, med avseende varå förbundet skall hava att om tiden för revisionen hos departementschefen i god tid göra anmälan,

att ombudet skall äga rätt att, där ombudet så finner nödigt, infordra och taga del av till förbundet anslutna föreningars räkenskaper,

att ombudet skall äga att för sitt uppdrag av förbundet åtnjuta gottgörelse, vars belopp, i brist av åsämjande, bestämmes av Kungl. Maj:t,

att styrelsen för förbundet skall före den 1 april 1931 till fångvårdsstyrelsen avgiva berättelse, innefattande jämväl redogörelse för och särskild redovisning över nu förevarande anslags användande samt för förbundets övriga inkomster och utgifter, rörande förbundets verksamhet under år 1930,

samt att fångvårdsstyrelsen skall hava att med eget yttrande överlämna berättelsen till justitiedepartementet.

Rörande skyddsförbundets och dit anslutna föreningars ekonomi hänvisas till redogörelsen sid. 31 ff. samt bil. 3—9.

Svenska skyddsförbundets centralregister.

Till hjälp för de olika föreningarna inrättade förbundet år 1928 ett centralregister i Stockholm, vilket företrädesvis skulle upptaga sådana inom föreningarnas verksamhetskrets förekommande klienter, vilka på grund av vagabonderande levnadssätt skäligen kunde misstänkas bliva föremål för åtgärder från flera föreningar. Någon stadgeenlig plikt för förening att insända uppgifter till registret finnes ej, endast en »moralisk» plikt på grund av upprepade vädjanden från förbundet.

Enär centralregistret förlades till Skyddsvärnets i Stockholm byrå, där redan fördes ett ganska omfattande register, har genom praxis en sammansmältning ägt rum mellan de båda registren. De uppgifter, som från

olika föreningar inkomma till centralregistret, antecknas å vederbörande klient, som alltid får — eller redan har — ett registerkort och möjligen även en personalakt. Under år 1931 inflöto till registret 1 279 uppgifter, avgivna veckovis från 10 föreningar, därvid oberäknat de anteckningar, som verkställdes direkt av Skyddsvärnet i Stockholm. Två gånger månatligen utsändas från registret till samtliga skyddsförbundets föreningar konfidentiella meddelanden rörande hjälpåtgärder för de personer, som under förfluten del av månaden förekommit i centralregistret (av Skyddsvärnets egna klienter rapporteras då endast de, som misstänkas för rundvandring utom Stockholm). I början av varje år expedieras till föreningarna ett register över personer, som förekommit i de månatliga meddelandena. I detta register för 1931 upptogos 973 personer, av vilka 119 under året varit föremål för åtgärd hos mer än en förening. Antalet föreningar, som under 1931 anlitat centralregistret med skriftliga förfrågningar under hand, var 10 med tillhopa 41 förfrågningar.

Efter vad förut nämnts kan såsom centralregistrets huvudstomme betraktas Skyddsvärnets i Stockholm register, för närvarande bestående av över 17 000 personalakter samt alfabetiskt ordnade registerkort å ett vida större antal personer. Registret befinner sig under oavbruten utvidgning. Numera uppläggas *registerkort* på samtliga de personer, som upptagas dels å de förut omnämnda s. k. avgångslistorna från fängelserna samt de motsvarande listor, som insändas från tvångsarbetsanstalten å Svartsjö (avgångslistorna från tvångsarbetsanstalten i Landskrona skickas till Stockholms kyrkliga socialråd), dels å de från föreningarna i landet till centralregistret insända uppgifterna, dels ock å personer, förnämligast förundersökningsfall, med vilka Skyddsvärnet i övrigt tager befattning. *Personalakt* upplägges i regel endast för det fall, att någon åtgärd genom Skyddsvärnet vidtagits rörande personen i fråga.

I personalakt (ev., vid mycket kortfattade anteckningar, å registerkort) antecknas bl. a.:

1. Straff, villkorlig dom, tvångsarbete, lösdriverivarning etc., varom uppgifter hämtas från avgångslistorna, skyddsföreningarnas rapporter, Polisunderrättelser m. m.
2. Övriga personalia, om möjligt en kort levnadsbeskrivning.
3. Av Skyddsvärnet, annan förening och institution eller enskild person vidtagna åtgärder, i den mån upplysning därom vinnes.

Därjämte biläggas tidningsurklipp, oftast innehållande beskrivning av begånget brott eller av rättegång.

Av det till skyddsförbundet för budgetåret 1932/1933 utgående statsanslaget äro 2 500 kr. disponibla för förande av centralregistret. Av detta belopp utgå 1 700 kr. till Skyddsvärnet, vars registrator ombesörjer registreringen med undantag för de från föreningarna ankommande och till dem utgående uppgifterna, vilka antecknas, resp. expedieras av en tjänsteman i fångvårdsstyrelsen, som härför i arvode erhåller återstående 800 kr.

Vissa förmåner, som beredas fången under löpande strafftid eller i och för frigivningen, äro för den eftervårdande verksamheten av sådan betydelse, att de lämpligen böra omnämnas i detta sammanhang. Hit höra arbetspremierna samt de bidrag av statsmedel, som genom fängelseförvaltningen lämnas till utrustning och resa m. m. vid frigivningen.

Arbetspremier.

(Se härom §§ 244 och 263—281 med däri vidtagna ändringar i Arbetsordning för fångvårdsstaten (AO), Kungl. Maj:ts reglemente angående arbetspremier vid fångvårdsanstalterna den 27 november 1925 (arbetspremiereglementet), fångvårdsstyrelsens cirkulär den 7 april 1926 med flera dagar angående tillämpningen av i arbetsordningen för fångvårdsstaten meddelade bestämmelser rörande arbetspremier m. m. samt kungl. brev den 15 mars 1929.)

I § 244 AO stadgas: Den, som undergår straffarbete, skall hållas till arbete, som av vederbörande fångvårdsmyndighet för honom bestämmes. — — — Till andel i inkomst för arbetet äge han ej rätt; dock kan för flit och ordentlighet i arbetet i förening med gott uppförande arbetspremier tilldelas honom.

I samma paragraf stadgas vidare, att fängelsefånge har arbetsplikt. Utför han ej eget arbete eller undergår han straff i gemensamhet, skall arbete av fångvårdsmyndigheten tilldelas honom, och skall han av arbetsinkomsten erhålla viss andel. Bötesfånge är pliktig utföra ålagt arbete men får ingen ersättning därför.

§ 263 AO har följande lydelse: Arbetspremie till straffånge utgår enligt grunder, som finnas fastställda i gällande arbetspremiereglemente, och enligt de närmare bestämmelser, som här nedan meddelas. Jämväl övriga fångar, med undantag av bötesfångar, åtnjuta för arbeten, som åt dem av fångvården tillhandahållas — med fästat avseende å arbetets beskaffenhet samt visad flit och duglighet — arbetspremier enligt enahanda grunder.

När fånge under arbetstid erhåller skolundervisning, betraktas hans sysselsättande i skolan såsom annat arbete.

Till särskild tolkning av denna paragraf har fångvårdsstyrelsen i cirkulär den 19 februari 1930 förklarat, att sagda bestämmelse avser, att den andel av arbetsinkomsten för av fångvården tillhandahållet arbete, som tillkommer annan fånge än straffånge, bötesfånge dock undantagen, bör bestämmas så, att beloppet av sagda andel icke må överstiga, vad som högst för samma arbete kunnat såsom arbetspremie tillerkännas straffånge.

Av arbetspremiereglementet intages här följande:

§ 1.

Fånge, som undergår straffarbete, äge ej rätt till andel av inkomst, som därigenom inflyter, men må till uppmuntran och belöning för flit och väl utfört arbete arbetspremie kunna tilldelas honom.

§ 2.

Arbetspremier utgå i mån av visad flit och arbetsskicklighet, i överensstämmelse med de närmare grunder, fångvårdsstyrelsen äger bestämma, dock under iakttagande av att premie icke må överstiga 40 öre för hel arbetsdag räknat, därest icke fånge användes såsom arbetsförman eller i arbete ådagalägger synnerlig flit och skicklighet, i vilka fall premie må kunna tilldelas honom med högst 80 öre för hel arbetsdag.

§ 3.

Fånges arbetspremier fördelas i två lika delar, den disponibla och den besparade delen.

§ 4.

Den disponibla delen av fånges arbetspremier må, inom de gränser och enligt de närmare bestämmelser fångvårdsstyrelsen stadgar, under fångens vistelse vid fångvårdsanstalten användas till förstärkande av hans kost eller till hans personliga förmån i övrigt samt jämväl till understödjande av fångens närmaste anhöriga och till gäldande av skadestånd eller annan ersättning, som på grund av fångens brott tilldömts målsägande.

Vid varje kvartals ingång skall vad av fångens disponibla arbetspremier under nästföregående kvartal icke tagits i anspråk för ovan omförmälda ändamål omföras till och anses såsom besparade arbetspremier.

— — —

§ 5.

Den under året besparade delen av fånges arbetspremier skall intill årets slut innestå i fångvårdsanstaltens kassa. Vid årets slut befintlig behållning skall inom loppet av därpå följande februari månad för fångens räkning insättas i postsparbanken, dock att sådan insättning icke skall göras för fånge, vars strafftid går till ända det år, varunder insättningen skolat äga rum. Å belopp, som innestår i fångvårdsanstaltens kassa, erlägges icke ränta.

Fånges i anstaltens kassa eller postsparbanken innestående besparade premiemedel må anlitas till bekostande av tandvård, varav fången enligt läkares intyg är i behov. Vid tiden för frigivningen må, i händelse fången saknar andra tillgängliga medel, av hans besparade arbetspremier först uttagas vad till hans nödiga beklädnad och försändande till hemorten erfordras ävensom vad jämlikt Kungl. Maj:ts vid nämnda tid gällande föreskrift bör beräknas för fångens uppehälle under de närmaste fjorton dagarna efter frigivningen (= intill 25 kr., se nedan). Vad härefter återstår, skall, om det icke uppgår till 25 kr., tillställas honom vid avgången, men om det uppgår till 25 kr. eller mera så fördelas, att 20 kr. tillställas honom vid avgången och återstoden för fångens räkning i helt krontal kvarstår eller insättes i postsparbanken med förbehåll och villkor, att det insatta icke må av fången efter frigivningen uppsägas och uttagas till större belopp i månaden, räknat från utgången av den kalendermånad därunder han varder frigiven, än 25 kr., där behållningen vid frigivningen icke överskjuter 250 kr., samt 50 kr., där behållningen överskjuter 250 kr.

§ 6.

Där på grund av särskilda omständigheter anses nödigt, att fånges i anstaltens kassa eller å postsparbanksbok innestående premiemedel till större eller mindre del utöver vad ovan medgivits användes till fångens förmån vid frigivningen eller sedermera, äge fångvårdsstyrelsen på därom gjord framställning sådant medgiva. Fångvårdsstyrelsen äger härvid för medlens utbekommande föreskriva de villkor, som må anses lämpliga.

Härefter följa i reglementet föreskrifter om förverkande av arbetspremier m. m.

§ 286 AO stadgar: Utöver vad särskilt stadgas må den disponibla delen av arbetspremierna användas, enligt fångens önskan, till bekostande av tandvård, gäldande av premie för allmän pensionsförsäkring enligt gällande lag samt utlösen eller omsättning av pantsatt gods tillhörande fången.

När genom läkares intyg styrkes, att fånge är i behov av tandvård, må för bekostande av dylik behandling med fångens begivande anlitas jämväl hans i fångvårdsanstaltens kassa eller i postsparbanken innestående *besparade* arbetspremiemedel.

På vederbörande direktörs och föreståndares prövning, efter inhämtade närmare upplysningar och sig företeende förhållanden, må ankomma att tillåta fånge att av hans kvartalsvis disponibla arbetspremier till gäldande av skadestånd eller annan ersättning som på grund av fångens brott tilldömts målsägande eller till understöd åt föräldrar, make eller maka samt bröstarvingar avsända så stor del, som icke för fångens eget behov under den närmast påföljande tiden anses erforderligt,

och skall härvid noggrant iakttagas att dylikt understöd till fånges anhöriga icke må beviljas för sådana personer, som äro under åtal för brott, intagna i straff- eller tvångsarbetsanstalt eller gjort sig kända för dryckenskap eller annat sedligt förfall.

§ 269 AO stadgar: Av medel, som stå till fångvårdsstyrelsens förfogande, lämnas tillskott till de belopp, som fångar tillåtas av sina disponibla arbetspremier avsända till anhörigas understöd. I anledning härav böra uppgifter å dylika medgivna understöd till styrelsen insändas:

— — —

Jämte de anteckningar i övrigt, som skola inflyta i uppgiften, böra i fråga om anhörig, till vilken understöd från fånge sänts, meddelas upplysningar angående de anhörigas vandel, ålder, arbetsförhet, behövande omständigheter och i vad mån han tilläventyrs åtnjuter fattigunderstöd, samt, därest han är make eller maka till fången, huru många minderåriga barn makarna må äga m. m., som kan inverka på frågan om tillskotts beviljande av styrelsen.

Jämlikt §§ 273—281 AO äro fångar, som undergå straffarbete, indelade i fyra klasser. Uppflyttning sker efter viss avtjänad strafftid men är även beroende av uppförande. I de olika klasserna åtnjutas olika förmåner. Med hänsyn till arbetspremierna och deras användning gälla härutinnan följande stadganden:

Första klassen (minst strafftidens två första månader): arbetspremie högst 30 öre per dag; av arbetspremiernas disponibla del får användas intill hälften till kostförbättring eller andra personliga ändamål.

Andra klassen (intill minst två år av strafftiden): arbetspremie högst 60 öre per dag; arbetspremiernas användning lika med föregående.

Tredje klassen (intill minst tre år av strafftiden): arbetspremie högst 80 öre; arbetspremiernas användning lika med föregående.

Fjärde klassen (efter minst tre år av strafftiden): arbetspremie högst 80 öre; för uttagande av premievaror och för andra personliga ändamål får användas intill hela den disponibla delen av arbetspremierna.

Arbetspremierna äro, såsom nämnts, till sist reglerade genom ett kungl. brev den 15 mars 1929, vari stadgas:

Med anledning av en av fångvårdsstyrelsen i underdånig skrivelse den 14 februari 1929 gjord framställning finner Kungl. Maj:t gott medgiva styrelsen, att i de fall, styrelsen så prövar lämpligt, försöksvis bestämma beräkningsgrunden för premie till fånge för utfört arbete utan iakttagande av den i § 2 i ovannämnda reglemente (arbetspremiereglementet) stadgade begränsningen av premies belopp till högst 80 öre för hel arbetsdag räknat.

Den av Kungl. Maj:t sålunda givna bestämmelsen vill öppna rum för en vidsträcktare användning av ackordssystemet vid fångarbete. I praktiken har möjligheten att höja dagspremien över arbetspremiereglementets maximum, 80 öre, även sprängt de i klassindelningssystemet för arbetspremier fastställda gränserna. Vid ackordsarbetet, som av prak-

tiska skäl huvudsakligen förekommer inom skrädderi och skomakeri, kan en skicklig och flitig fånge nå en premie av över en krona per arbetsdag.

Ansökningar till fångvårdsstyrelsen enligt § 6 i arbetspremiereglementet äro synnerligen vanliga och bifallas i regel, om ändamålet synes någorlunda behjärtansvärt. I de flesta fall föreskriver fångvårdsstyrelsen kontroll över medlens användning genom en skyddsförening eller pastor i hemorten etc. Det händer ofta, att kontrollanten har stor möda att ordna beloppets rationella användning. Den frigivne anser nästan alltid, att han bör äga fri förfoganderätt över sin arbetsförtjänst, helst det belopp, som enligt huvudstadgandet månatligen får lyftas, icke räcker ens till det torftigaste uppehälle. Å andra sidan har man icke ansett lämpligt att omedelbart lämna den frigivne fri dispositionsrätt till högre belopp, då ju särskilt tiden närmast efter frigivningen alltid innebär stora frestelser till premiemedlens förslösande.

Rörande *kostnaderna för fånges hemsändande* m. m. (AO §§ 295—297) anmärkes vidare följande:

Den som undergått straffarbete eller fängelse får såsom regel på statens bekostnad resa (billigaste plats å järnväg och ångbåt eller i automobil) till sin hemort eller till den ort, där han senast haft sysselsättning eller vistats, eller till den ort, där han erhållit eller har utsikt att finna sysselsättning. För straffånge (ej fängelsefånge) bestrides kostnaden för uppehälle under färden och nödtorftig beklädnad av allmänna medel, i den mån den frigivnes vid fängelset innestående tillgångar ej därtill förslå. Dessa tillgångar få dock för sådana ändamål ej i vidsträcktare mån anlitas än att han äger i behåll nödiga medel för uppehälle under minst fjorton dagar, enligt kungl. brev 1917 beräknat intill 25 kr. Vad av den frigivnes tillgångar avses för hans uppehälle de närmaste fjorton dagarna skall, i den mån beloppet ej behöver anlitas under hemfärden eller omedelbart vid framkomsten, översändas, i fråga om villkorligt frigiven till hans tillsyningsman samt i fråga om andra frigivna till vederbörande pastorsämbete eller lämplig institution, som vill draga försorg om honom, då han anmäler sig på hänvisningsorten. I Stockholm samt andra orter, där skyddsvärnsbyråer finnas upprättade, böra i regel medlen tillställas dylik byrå, såvitt icke fången redan vunnit arbetsanställning eller äger annan försörjningsmöjlighet.

AO § 121 stadgar, att fånges kläder på fängelset rengöras och pressas på fångvårdens bekostnad. Nödiga reparationer av kläderna utföras till fångvårdens självkostnadspris.

Till Svenska skyddsförbundet anslutna föreningar.

Utöver de uppgifter om ifrågavarande föreningars verksamhet, vilka återfinnas ovan (centralföreningen) samt i bil. 5, skall här nämnas följande.

Föreningen Skyddsvärnet i Stockholm.

Såsom ovan omnämnts i redogörelsen för skyddsverksamhetens allmänna utveckling, bildades år 1910 föreningen Skyddsvärnet såsom ett riksförbund för det allmänna och enskilda räddningsarbetet bland frigivna fångar, villkorligt dömda, lösdrivare, alkoholister, prostituerade och i liknande avseende hjälpbehövande. Skyddsvärnet, vilket till en början fungerade såsom Svenska fattigvårdsförbundets avdelning för räddningsarbete, vann anslutning från så gott som samtliga landets fångvårds- och skyddsföreningar samt från åtskilliga andra institutioner med besläktat program. Dessutom bildades efterhand filialer av Skyddsvärnet i Göteborg, Malmö, Gävle, Falun, Umeå, Vänersborg och Örebro. Dessa filialer hade särskilda styrelser. Från år 1912 utgick till Skyddsvärnet statsanslag, vilket genom styrelsen fördelades på centralbyrån i Stockholm och filialerna i landsorten. Av skilda anledningar lyckades Skyddsvärnet emellertid ej behålla den överledning av landets skyddsverksamhet, som ursprungligen torde ha varit avsedd, ehuru från början så gott som obeskuren självbestämmanderätt inrymdes åt alla anslutna föreningar. Den ena föreningen efter den andra lämnade förbundet. För åstadkommande av en mera auktoritativ fördelning av statsanslaget till skyddsverksamheten samt en intensifiering och centralisation av denna verksamhet bildades såsom ovan skildrats år 1925 Svenska skyddsförbundet. De olika skyddsvärnsföreningarna anslöto sig nu såsom sidoordnade medlemmar till Svenska skyddsförbundet. Skyddsvärnet i Stockholm inskränkte efterhand sin verksamhet huvudsakligen till Stockholms stad och län. Utvecklingen fastslogs i de stadgar, vilka antogos för »föreningen Skyddsvärnet i Stockholm» i maj 1929, och av vilka här återgivas de båda första paragraferna.

§ 1.

Föreningen Skyddsvärnet i Stockholm — ansluten till Svenska skyddsförbundet — har till uppgift att verka för främjande av det allmänna och enskilda räddningsarbetet bland nödställda, värnlösa och vilsekomna, företrädesvis frigivna fångar, villkorligt dömda, alkoholister samt liknande hjälpbehövande.

§ 2.

Föreningens verksamhet, som närmast utövas genom en av föreningen anordnad centralbyrå i Stockholm, omfattar lokalt i främsta rummet Stockholms stad och län. I samarbete med andra skyddsföreningar vill föreningen även bistå hjälpbehövande, hemmahörande utom det egentliga verksamhetsområdet, särskilt i sådana fall, då hjälpbehovet icke nöjaktigt kan tillgodoses i hemorten.

Föreningens byrå omhänderhar sådana centrala uppgifter på skyddsverksamhetens område, som av offentliga myndigheter eller Svenska skyddsförbundet anförtros åt föreningen. Det av nämnda förbund upprättade och ledda centralregistret har förlagts till centralbyrån.

I landets skyddsverksamhet intager Skyddsvärnet i Stockholm alltså fortfarande en i viss mån central ställning. Denna betingas förutom

av Skyddsvärnets läge i landets huvudstad med dess stora skaror hjälpbehövande av de särskilda uppgifter, som tillagts Skyddsvärnet, nämligen mottagande och bearbetande av de s. k. avgångslistorna från fängelserna, förande av Svenska skyddsförbundets centralregister samt ej minst den faktiska ställningen såsom hjälpbyrå åt Centralföreningen till stöd för frigivna.

Förhållandet till de f. d. filialerna har icke, med ett enda undantag, formellt reglerats. Genom den nämnda stadgeändringen ansågos emellertid filialerna formellt bliva självständiga föreningar, vilket de dock i praktiken redan voro genom Svenska skyddsförbundets övertagande av Skyddsvärnets uppgift såsom förmedlare av statsanslag.

Skyddsvärnets i Stockholm aktuella verksamhetsgrenar äro följande:

1. *Allmän hjälpverksamhet,* huvudsakligen bland frigivna fångar, frigivna tvångsarbetare, villkorligt dömda samt sådana personers familjer. För en någorlunda rationell uppdelning av klientelet mellan Skyddsvärnet och Stockholms stadsmission, vilken bedriver bl. a. likartad verksamhet, gäller beträffande frigivna mellan de båda institutionerna den regeln, att Skyddsvärnet omhändertager dem, som varit frigivna upp till ett år, Stadsmissionen övriga. Från denna regel sker emellertid av praktiska skäl ofta undantag efter överenskommelser i det enskilda fallet.

2. *Förundersökningar.* Den svenska pionjären för förundersöknings- och övervakningsarbete jämlikt lagen angående villkorlig straffdom civilassessor Harald Salomon var intill år 1922 anknuten till Skyddsvärnet och utförde under denna tid huvudparten av de förundersökningar, varom Stockholms rådhusrätt förordnade. Från år 1922, då assessor Salomon separerade från Skyddsvärnet, har endast en rotel i Stockholms rådhusrätt anlitat tjänstemän hos Skyddsvärnet såsom förundersökare, varjämte ströförordnanden erhållits såväl från Stockholms rådhusrätt som andra domstolar. Arvodena ingå till föreningens kassa.

3. *Övervakning av villkorligt dömda* utövas, huvudsakligen åt Stockholms rådhusrätt, av fem tjänstemän hos föreningen. Arvodena för en av tjänstemännen ingå till föreningens kassa.

4. *Tillsyn* över villkorligt frigivna och utskrivna utövas av tre föreningens tjänstemän.

5. *Skyddsvärnets skrivbyrå* startades 1912 för att bereda tillfällig utkomst åt kontorister och jämställda. Skrivbyrån arbetade till en början extensivt och sysselsatte ett jämförelsevis stort antal klienter, därav många med föga utbildning, men fick därigenom ingen ekonomisk bärkraft utan kostade föreningen alltför stora bidrag. År 1929 överlåts skrivbyrån till dess dåvarande föreståndare på villkor, att Skyddsvärnet mot dispositionsrätt till tre platser å byrån betalar ett årligt bidrag, som för närvarande utgår med 2 000 kr. Byrån, som nått god konkurrens-

kraft, sysselsatte år 1930 tillhopa 12 personer och år 1931 tillhopa 8 personer.

6. *Föreningens trädgårdshem* för ynglingar *(Björkahemmet)*, vilket närmare beskrives nedan.

Föreningen bedrev före tillkomsten 1916 av Stockholms stads nykterhetsnämnd ett omfattande alkoholistvårdsarbete. År 1916 upprättades ett inackorderingshem för s. k. bildade klienter, företrädesvis dem, som hade arbete å skrivbyrån. Hemmet nedlades 1926, enär driften ställde sig för dyrbar.

Å byrån var vid årsskiftet 1931/1932 anställd följande personal, i vilkens sammansättning någon väsentlig förändring icke ägt rum (årslön från föreningen inom parentes):

En föreståndare, tillika extra tjänsteman i fångvårdsstyrelsen (3 000), en manlig assistent för byråarbetet (2 400), en diakon, tillika föreståndare för Björkahemmet (2 400), en kvinnlig assistent (2 400), ett manligt kontorsbiträde, för bokföring, maskinskrivning etc. (2 100), en registrator, tillika biträde vid förande av centralregistret (2 500) samt en kontorsvakt (1 000).

Stockholms skyddsförening för frigivne

har till ändamål att bedriva hjälpverksamhet för frigivna fångar samt fångars anhöriga. Om lokalt verksamhetsområde är intet stadgat, men i praxis understödjas numera i regel endast från centralfängelset å Långholmen frigivna eller från andra fängelser frigivna med hemortsrätt i Stockholm jämte motsvarande familjer.

Styrelsens sekreterare, kassör och verkställande ledamot är för närvarande förste pastorn vid centralfängelset å Långholmen. Föreningens verksamhet är en komplettering, främst ekonomisk, till det skyddsarbete, som författningsenligt utövas av tjänstemännen vid nämnda fängelse.

De redovisade tillsynerna över villkorligt frigivna utövas av förste pastorn.

Stockholms stadsmission.

Stadsmissionen, som grundades 1853, hade till ursprungssyfte evangelisationsverksamhet. Under årens lopp har emellertid denna alltmer fått träda tillbaka för verksamhet för att avhjälpa allehanda lekamlig nöd.

Stadsmissionens arbete ledes av en huvudstyrelse, enligt stadgarna bestående av minst tolv i Stockholm bosatta män. För de olika arbetsgrenarna utses i regel understyrelser, vilkas befogenheter äro reglerade genom särskilda bestämmelser.

Stadsmissionens verksamhet är nu grupperad på följande sätt:

A. Arbete för nödställda och hemlösa män.

Jämlikt uttalande i verksamhetsredogörelse för åren 1927—1929 äro principerna för detta arbete följande:

1. Att bringa hjälp åt företrädesvis unga män, som på grund av arbetslöshet eller av andra orsaker råkat i *tillfälliga* nödlägen.

Där nödläget är konstant, t. ex. på grund av kronisk sjukdom, varaktig arbetsoduglighet eller svårlösta familjeomständigheter, hjälpes endast till dess anvisning på andra utvägar kunnat lämnas. Det tillhör nämligen samhällets offentliga hjälpverksamhet att i dylika fall träda emellan, och det enskilda hjälparbetet bör icke därmed betungas.

2. Att giva hjälpen under sådana former, att den motarbetar benägenheten att lita till medmänniskors offervillighet och i stället uppmuntrar till att utnyttja egna möjligheter.

På grund därav prövas de hjälpsökandes arbetsvillighet och deras förhållanden undersökas. Arbetsovilliga avvisas. Samtliga tillhållas att utnyttja de arbets- och utkomstmöjligheter, som kommun och stat ställa till förfogande. Samarbete äger rum med övriga hjälpinstitutioner för att förhindra »rundgång». All tilldelad hjälp och alla om en person vunna upplysningar antecknas å dennes registerhandling.

3. Att i den hjälpsökande se icke bara »fallet» utan människan, vilken lika mycket som ekonomisk hjälp behöver det stöd för sin personlighet, som endast mötet med sann och sund människokärlek kan ge.

Denna människokärlek är icke liktydig med klemig slapphet inför människors ofta oförsynta pockande på sina »rättigheter» utan ringaste vilja till motsvarande offer, utan fastmera en etisk sälta, som både förödmjukar och upprättar.

Mottagningsbyrån. Antalet besök av hjälpsökande 1930—1931 var tillhopa 59 090 och värdet av de understöd, som då genom byrån förmedlades, var 1930: 141 708 kr. och 1931: 145 476 kr. På mottagningsbyrån, som förestås av en diakon med tre medhjälpare, föres ett mycket fullständigt register (efter aktsystem).

Platsförmedlingen. Stadsmissionen är den enda svenska skyddsförening, som för närvarande har särskild avdelning för arbetsförmedling. För dennas verksamhet 1931 redovisas följande siffror:

Ansökan om arbete	1 164
Därav från i Stockholm kyrkoskrivna	875
» » å annan ort »	289
Hänvisade från annan institution	318
Hjälp, antalet fall	800
Därav varaktigt arbete	492
» tillfälligt arbete	214
Avböjt arbete	136
Varaktigt arbete i Stadsmissionens vedgård	93
» » vid Stadsmissionens uppsamlingscentral	68
Avböjt hänvisning till dessa båda institutioner	31
Hjälpta till hemresa, sjukhus, vårdhem	94
Samarbete med den offentliga förmedlingen, fall	28
Anvisningar å arbete inom Stockholm	655
» » » utom »	145.

Av personer, åt vilka arbete kunnat anskaffas, hava 102 varit straffade för brott eller undergått tvångsarbete samt 9 (endast) varnats för lösdriveri.

Denna statistik är att kommentera med följande upplysningar:

Stadsmissionens arbetsförmedling sysselsätter två personer, som emellertid ägna sig även åt andra grenar av Stadsmissionens verksamhet. Såsom »varaktigt arbete» betecknas det som vid tillträdandet avsetts att räcka minst en månad. Det arbete, som beretts i Stadsmissionens egen rörelse (vedgården, uppsamlingscentralen), är inräknat i siffrorna å anskaffat arbete. Har en arbetare avgått ur Stadsmissionens egen rörelse för att antaga en av dess förmedling anskaffad plats i öppna marknaden, har detta registrerats som en ny arbetsanskaffning.

Vedhuggeriet (»vedkällaren») tjänar som hjälpmedel vid utrönandet av arbetsvillighet samt för beredande av tillfällig arbetsförtjänst. År 1930 hade där 1 879 personer en förtjänst av 9 983 kr., år 1931: 2 282 personer en förtjänst av 13 219 kr., av vilket belopp 11 843 kr. utbetaltes kontant och resten in natura. Till vedhuggeriet hänvisades samma år resp. 202 och 106 personer, som ej antogo arbetet och därför tills vidare avstängdes från hjälp.

Mottagningsbyrån, platsförmedlingen och vedhuggeriet äro förlagda till Stadsmissionens centralbyggnad, Stortorget 3 och 5.

Arbetshemmet, varom särskild redogörelse nedan.

»Små Smulor» (uppsamlingscentralen), redogörelse nedan.

Inackorderingshemmet avser att såsom motvikt mot de sämre ungkarlshotellen bereda god, billig och skyddad bostad åt unga män. Det är inrymt i Stadsmissionens centralbyggnad och har 37 platser.

Nykterhetsrestaurangen är numera huvudsakligen avsedd för bespisning av klienter men är öppen även för allmänheten. Omsättningen år 1931 var 63 097 kr., varav 15 319 kr. på serveringen i samkvämsvåningen och kyrksalen.

B. Verksamheten bland barn och ungdom,

som omfattar barnhemmet för gossar å Boxtorp, lanthemmet och husmodersskolan för flickor å Edesta samt Skarviks skyddshem för flickor.

C. Vilohemsverksamheten,

tre vilohem för kvinnor, Edesta, Hammarstugorna och Stenfasta, samt ett för psykiskt klena män, Skytteholm.

Av de personer, som under senare år av Stadsmissionen erhållit hjälp, beräknas omkring 20 % hava dömts för brott, undergått tvångsarbete eller varnats för lösdriveri.

Stockholms kyrkliga socialråd

är tillsatt av Stockholms stads konsistorium och började sin verksamhet 1926. Socialrådets ledamöter äro för närvarande sex.

De för socialrådet ursprungligen fastställda uppgifterna voro följande: att med uppmärksamhet följa de sociala, offentliga som enskilda in-

rättningarnas arbete för att därvid söka upptäcka de punkter, på vilka det kan vara behövligt och lämpligt, att kyrkan erbjuder sin tjänst,

att, när sådan upptäckt gjorts, vidtaga i samförstånd med vederbörande inrättning nödiga åtgärder för fullgörande av sådan tjänst,

att ägna särskild uppmärksamhet åt den kvinnliga ungdom, som sedligt urartat, och vidtaga de åtgärder, som därvid efter samråd med barnavårdsnämnden kunna visa sig behövliga och för densammas arbete gagneliga,

att bistå Stockholms präster med förmedling av föredrag av kristligt-socialt innehåll vid församlingsaftnar, ungdomsmöten och andra kyrkliga sammankomster.

Det av socialrådet bedrivna skyddsarbetet, vilket sålunda från början inriktades på »kvinnlig ungdom, som sedligt urartat», utövas för närvarande efter följande linjer:

Genom socialrådets *byrå* ombesörjes stödjande, rådgivande och övervakande verksamhet av olika slag, besök på sjukhus och fängelser m. m. Denna kuratorsverksamhet omfattar kvinnor, oavsett ålder, som varit intagna på fängelse eller tvångsarbetsanstalt, varnats för lösdriveri eller i övrigt sedligt urartat. Till byrån översändas de s. k. avgångslistorna från tvångsarbetsanstalten i Landskrona samt, till förvaltning, besparade arbetspremier för kvinnor med hemortsrätt i Stockholm, vilka från nämnda anstalt frigivits. Under år 1932 har försöksvis ordnats en sömnadskurs och en matlagningskurs för flickor med sammanlagt 40 deltagare. Å byråns lokal kan tillfällig bostad beredas. — Antalet besök å byrån var under arbetsåret 1 april 1931—1 april 1932: 2 002. Under samma tid upptogos 165 nya fall.

Socialrådet uppehåller för närvarande ett *inackorderingshem för flickor,* S:t Paulshemmet, Danviksgatan 1. Här mottagas flickor, som vare sig de äro platssökande, gå i yrkeslära eller inneha anställning, behöva fortsatt fostran i ett hem, där blott relativ frihet lämnas. På hemmet vistades år 1931 under längre eller kortare tid 26 flickor.

I maj 1931 började socialrådet även *verksamhet bland arbetslösa ynglingar* genom öppnande av *Socialrådets ungdomshem,* Tunnelgatan 17. Här mottagas för helinackordering ynglingar, vilka beredas utbildning i såväl teoretiska ämnen som praktiska yrken, bl. a. å Hemgården för arbetslös ungdom. Under de första åtta månaderna av ungdomshemmets verksamhet voro där för längre eller kortare tid intagna 110 ynglingar. Några bland dessa voro straffade och villkorligt dömda.

Utgifterna för socialrådets verksamhet, som under år 1931 uppgingo till något över 52 000 kr., bestridas huvudsakligen genom anslag från skilda kommunala och enskilda institutioner och fonder.

Den i nära anslutning till socialrådet bildade Stockholms kyrkliga skyddshemsförening uppehåller ett statligt auktoriserat skyddshem för flickor, Hornö intill Enköping.

Föreningen Självhjälp.

När, såsom i redogörelsen för Centralföreningen till stöd för frigivna omnämnts, fångvårdsstyrelsens centrala hjälpbyrå år 1918 uppgick i Skyddsvärnets centralbyrå i Stockholm, bildades på initiativ av Centrala hjälpbyråns dåvarande föreståndare pastorn, numera kyrkoherden J. Uddin, föreningen Självhjälp, som övertog de tidigare av Uddin i anslutning till Centrala hjälpbyråns verksamhet grundade tryckeriet och syateljén samt fortsatte utgivandet av den av Uddin startade tidskriften Hjälp.

Föreningens program är följande:

1. att genom upprättande av arbetsanstalter i stad och på landet samt genom andra lämpliga åtgärder bereda nödställda och vilsegångna möjlighet till självförsörjning,
2. att fostra till ansvarskänsla, arbetsamhet, redbarhet och plikttrohet samt
3. att särskilt vårda sig om ensamställda mödrar, föräldrar med många barn, sjuka och gamla.

Föreningen äger en centralbyrå i Stockholm, vilken ledes av kyrkoherde Uddin med biträde av en kassörska och en kontorist. Verksamheten omspänner hela landet, men särskilda ortsombud finnas ej. Insamlingsarbete sker över hela Sverige genom ett resande ombud. Föreningen bereder åt vilsegångna och nödställda dels kontant understöd, dels arbete och utkomst vid förutnämnda båda arbetsföretag, tryckeriet och syateljén.

Tryckeriet, numera kallat Pallas, är upprättat i syfte att bereda tillfällig anställning åt frigivna kontorister och därmed jämställda. Verksamheten ledes av en särskild föreståndare. År 1931 var antalet beställningar 1,079, tillverkningsvärdet 25 242 kr. och sammanlagda antalet i företaget sysselsatta 19.

Syateljén Sömnad bereder tillfälligt arbete åt från tvångsarbetsanstalt frigivna kvinnor, vilka ej vilja ingå på internat. En föreståndarinna leder arbetet, vilket huvudsakligen består i sömnad av underplagg för svenska arméns räkning. År 1931 var sammanlagda antalet arbetsdagar 2 030, sammanlagda antalet sysselsatta 16.

Tidskriften Hjälp, som utkommer med ett nummer i veckan, innehåller meddelanden rörande föreningen och propaganda för dess verksamhet samt religiösa uppbyggelseartiklar.

Föreningens ekonomiska ställning år 1931:

Inkomster.

Ingående balans	kr.	141 : 63
Trycksaker	»	26 063 : 63
Sömnadsvaror	»	7 897 : —
Hjälp, prenumerationsavgifter	»	1 745 : 68
Statsanslag	»	1 000 : —
Gåvomedel	»	36 158 : 83

Thérèse Bremers donation	kr.	5 776: 42
Återbetalningar	»	12: 40
Räntor	»	1: 11
Lån	»	3 910: 08
Skulder	»	17 299: 79
Fordringar	»	1 403: 24
	Kr.	101 409: 81.

Utgifter.

Hyror, bränsle, lyse, kraft	kr.	5 217: 35
Löner:		
Självhjälps föreståndare	»	3 600: —
Föreståndarinnan för Sömnad	»	2 325: —
Faktor vid tryckeriet	»	4 770: —
Övriga löner	»	14 579: 66
Papper och diverse omkostnader	»	8 254: 57
Tryckkostnader	»	1 745: 68
Utbetalt till klienter	»	27 692: 39
Skulder och lån	»	33 061: 69
Inventariers konto	»	55: 10
Utgående balans	»	108: 37
	Kr.	101 409: 81.

Ställningen vid årets slut.

Tillgångar.

Kassakonto	kr.	108: 37
Självhjälps konto	»	250: —
Inventariers konto	»	22 064: 41
Diverse fordringars konto	»	3 439: 85
	Kr.	25 862: 63.

Skulder.

Skulders konto	kr.	9 917: 26
Lånekonto	»	600: —
Kapitalkonto	»	15 345: 37
	Kr.	25 862: 63.

Uppsala samhjälp

bildades år 1923 »såsom organ mellan skilda institutioner, sammanslutningar och enskilda i Uppsala, vilka utöva verksamhet för hjälpbehövande och skyddssökande» och är sålunda ej en förening i egentlig mening. Verksamheten ledes av en styrelse, sammansatt av representanter för kyrkorådet, fattigvårdsstyrelsen, nykterhetsnämnden, pensionsnämnden, Uppsala läns fångvårdsförening, sällskapet »Hjälp genom arbete» samt för andra föreningar för hjälpverksamhet som styrelsen finner lämpligt kalla m. fl. Ett arbetsutskott på fem ledamöter jämte en byrå med särskild föreståndare handhava den närmaste ledningen av arbetet.

Uppsala samhjälp har i praxis utvecklats till en skyddsorganisation för Uppsala län med ombud i 35 av länets kommuner. Byråföreståndaren för-

ordnas regelmässigt såsom förundersökare av länets flesta domstolar (rådhusrätten i Uppsala, häradsrätterna i Uppsala läns norra och södra domsagor samt krigsrätterna).

Arbetsgrenarna äro följande:

A. Till gagn för understödsverksamheten inom staden föres på byrån ett *register*, delat på följande avdelningar:

1. Understödstagare och liknande, hemmahörande i staden. (I denna avdelning upptagas personer, som erhålla understöd av allmänna medel, dock ej tillfällig sjukhjälp eller dylikt, vidare personer, som utan verkligt behov hava för vana att helt eller delvis leva på tiggeri, samt personer, vilka för sitt uppehälle äro beroende av mera regelbundna enskilda bidrag och om vilka det kommit till byråns kännedom, att de begärt hjälp för ett och samma ändamål från flera olika håll.)
2. Hjälpsökande från andra orter, vagabonder m. fl.
3. Straffade och villkorligt dömda, som varit föremål för byråns åtgärd.
4. Alkoholmissbrukare (nykterhetsnämndens klienter).
5. För fylleri straffade (uppgift på förseelserna).
6. Rapporter från Svenska skyddsförbundets centralregister, med uppgifter från andra skyddsföreningar inom landet.

För samtliga avdelningar finns ett gemensamt kortregister.

B. *Förmedling av gåvor* från allmänheten i mot missbruk betryggande former. Sådan förmedling förekommer mest för hjälpsökande från andra orter. Härför mottagas även mindre penningsummor i deposition att användas till mat och annat mindre understöd åt okända »dörrknackare», som med kupong hänvisas till Samhjälpens byrå. I fall det är tydligt, att vederbörande är yrkestiggare, har Samhjälpen också gentemot deponenterna förbehållit sig rätt att hänvisa till arbete. Samhjälpen distribuerar även större gåvor, såsom de medel, vilka inflyta vid den s. k. julfemmeinsamlingen, samt ett årligt anslag från Uppsala kaféaktiebolag.

C. *Det egentliga skyddsarbetet* bland frigivna fångar, villkorligt dömda och jämställda behövande utföres efter vanliga linjer. Understöd, som beviljas av Uppsala läns fångvårdsförening, effektueras till stor del genom Samhjälpen.

D. *Förundersökningar* (se ovan). Förundersökaren uppbär själv arvodet, men gäldar alla omkostnader.

E. *Övervakningar* över villkorligt dömda och *tillsyner* över villkorligt frigivna utövas av byråföreståndaren, assistenten och expeditionsbiträdet (se nedan). Arvodena tillfalla dessa personligen.

Med Uppsala stads nykterhetsnämnd råder det intimaste samarbete därigenom, att nämnden har gemensam lokal med Samhjälpen och Samhjälpens byråföreståndare tjänstgör såsom nämndens sekreterare och ombud. Byråföreståndaren är även ombudsman hos Uppsala läns nykterhetsnämnders förbund.

Samhjälpen tages jämväl i anspråk för utredning rörande skilda hjälp-

behov för stadens arbetslöshetskommitté, magistraten och drätselkammaren. För sådana uppdrag utgå särskilda arvoden.

Arbetsbyrån förestås av en diakon, som utom förut nämnda uppdrag bekläder ledarposten för sällskapet Hjälp genom arbete. Föreståndarens avlöning utgår huvudsakligen ej från Samhjälpen utan från de andra uppdragsgivarna (från Samhjälpen 1 000 kr. för år). En annan diakon är vid byrån anställd med skydds- och alkoholistvårdsarbete som huvuduppgift. Dessutom finnes ett manligt expeditionsbiträde. Dessa två äro helt avlönade av Samhjälpen med resp. 2 700 och 2 600 kr. för år. Staden har för verksamheten upplåtit lokal, vilken även tages i anspråk för andra allmänna ändamål. Stadens kontanta bidrag utgår till förvaltningskostnader.

Samhjälpen innehar ej eget arbetshem, vedgård eller dylik inrättning, men får disponera den vedgård, som äges av sällskapet Hjälp genom arbete, där årligen minst 10 000 kr. utdelas i förtjänst åt behövande.

Östergötlands läns skyddsförening,

vars ursprungliga verksamhet avsåg länet tillhöriga frigivna fångar och fångars familjer, ombildades 1926 till en skyddsförening med det allmänna skyddsprogrammet. Nio landskommuner äro ständiga medlemmar av föreningen.

Föreningen har i Linköping egen byrå med särskild föreståndare men förfogar ej över arbetshem, vedgård eller dylik inrättning. Föreståndaren, som från föreningen har en lön av 1 000 kr., uppehåller även befattningarna såsom stadsmissionär i Linköping och resesekreterare i Linköpings stifts ungdomsförbund.

Arbete bland frigivna fångar och tvångsarbetare samt andra jämställda behövande bedrives efter vanliga linjer. Även oförvitliga arbetslösa äro numera föremål för hjälpåtgärder. Föreningen har ej ännu handhaft förundersökningar eller övervakningar.

Kronobergs läns skyddsförening

bedriver verksamhet enligt det allmänna skyddsprogrammet. Föreningen har ej särskild byrå, utan det löpande arbetet handhaves av styrelsens sekreterare och kassaförvaltare, pastorn vid centralfängelset i Växjö (årligt arvode 150 kr.). Denne får i vissa fall förundersökningsuppdrag från domstolar i Växjö och Ljungby. Arvodena ingå ej till föreningens kassa. En styrelseledamot fungerar i några fall såsom övervakare. Föreningen samarbetar med »Föreningen i Växjö stads- och landsförsamlingar mot lösdriveri», vilken bl. a. tillhandahåller mat och logikuponger.

Föreningen Skyddsvärnet i Malmöhus län.

Föreningen, som har egen byrå i Malmö, bedriver sin verksamhet enligt det allmänna skyddsprogrammet och med följande huvudgrenar:

1. *Förundersökningar:* Byråföreståndaren erhåller alla de förordnanden

om förundersökningar, som meddelas av rådhusrätten i Malmö samt Torna och Bara häradsrätt jämte ströförordnanden från andra domstolar. Arvodena ingå till föreningens kassa.

2. *Övervakning* av villkorligt dömda utövas av byråföreståndaren. Åt honom uppdragas de flesta övervakningar, som stå under vårdnad av rådhusrätten i Malmö samt Torna och Bara häradsrätt. Arvodena tillfalla byråföreståndaren.

3. *Arbete bland frigivna fångar* och tvångsarbetare samt andra jämställda behövande bedrives efter vanliga linjer.

Personalen består av en byråföreståndare (avlöning 4 800 kr.) samt ett kontorsbiträde, på halvtid (avlöning 1 020 kr.).

Föreningen håller ej arbetshem, vedgård eller dylik inrättning.

Malmöhus läns förening till stöd för värnlösa disponerar mot en ersättning av 300 kr. per år byrålokal hos Skyddsvärnet.

Malmöhus läns förening till stöd för värnlösa och fallna.

Föreningens sekreterare, ordinarie pastorn vid centralfängelset i Malmö, vilken tjänstgör som styrelsens verkställande ledamot, har en gång i veckan mottagning för hjälpsökande på Skyddsvärnets i Malmö byrå (se även redogörelse för denna förening). Sekreteraren har ett årsarvode på 300 kr.

Verksamheten, som enligt stadgarna omfattar även unga personer, vilka intagas å eller utgå från förbättringsanstalt, är numera inskränkt till frigivna fångar. I praktiken hjälpas dock i undantagsfall även lösgivna tvångsarbetare samt fångars anhöriga.

Föreningen Skyddsvärnet i Göteborg.

Föreningen, som har egen byrå, bedriver sin verksamhet enligt det allmänna skyddsprogrammet och med följande huvudgrenar:

1. *Förundersökningar.* Byråföreståndaren erhåller alla de förordnanden om förundersökning, som meddelas av rådhusrätten i Göteborg, samt ströförordnanden från andra domstolar.

2. *Övervakning* och tillsyn utövas för närvarande av sex föreningens tjänstemän, åt vilka uppdragas så gott som alla övervakningar, vilka stå under vårdnad av rådhusrätten i Göteborg.

Alla ersättningar för av tjänstemännen åt byrån utfört arbete, sålunda även förundersöknings- och övervakningsarvoden, ingå till föreningens kassa.

3. *Arbetet bland frigivna fångar* och tvångsarbetare samt andra asociala bedrives efter de vanliga linjerna. Föreningen äger ej arbetshem, vedgård eller dylik inrättning.

Från januari 1920 till april 1931, då Göteborgs stads nykterhetsnämnd öppnade egen byrå, utförde föreningen åt nykterhetsnämnden den huvudsakliga undersöknings- och övervakningsverksamheten beträffande alkoholister.

Från Göteborgs stad åtnjutes ett årligt anslag på 2 000 kr. till lokalhyra, under villkor bl. a., att sammanlagda beloppet av inbetalda medlemsavgifter och gåvor från enskilda under året uppgå till minst 2 000 kr. En till förmån för Skyddsvärnet bildad syförening har för vartdera av åren 1930 och 1931 lämnat en gåva på 1 100 kr.

Hos föreningen äro för närvarande anställda följande tjänstemän (årslön för 1931 inom parentes):

En föreståndare (6 500) såsom allmän ledare samt förundersökare och kassör;

en manlig assistent (5 600) såsom biträde vid förundersökningar;

två manliga assistenter (resp. 5 000 och 4 800) såsom övervakare;

en manlig assistent (2 600), för det löpande skyddsarbetet;

ett skrivbiträde (1 080);

två extra kvinnliga assistenter (blott den ena anställd 1931: 720) såsom övervakare.

De fyra förstnämnda tjänstemännen äro anslutna till Svenska Personal-Pensionskassan.

Föreningen Skyddsvärnet i Älvsborgs län.

Styrelsens arbetsutskott består av direktören, predikanten och assistenten vid straffängelset i Vänersborg. Verksamheten, som utövas enligt det allmänna skyddsprogrammet, är därför intimt förknippad med den egentliga fångvården. Arbetsutskottets verkställande ledamot och tillika föreningens kassör är assistenten vid straffängelset. Föreningen har ej särskild byrå och förfogar ej över arbetshem, vedgård eller dylik inrättning.

Arbete bland frigivna fångar och tvångsarbetare samt andra jämställda behövande bedrives efter vanliga linjer.

Föreningen åtnjuter årsanslag från Älvsborgs läns landsting och Drottning Lovisas skyddsförening med numera 1 000 kr. från vardera institutionen.

Förundersökningar och övervakningar uppdragas i mindre omfattning åt arbetsutskottets verkställande ledamot. Arvodena härför ingå ej i föreningens kassa.

Verkställande ledamoten har från föreningen ett årsarvode av 500 kr.

Föreningen Skyddsvärnet i Örebro stad och län.

Föreningen, som har egen byrå med en föreståndare som ende tjänsteman, bedriver sin verksamhet enligt det allmänna skyddsprogrammet och med följande huvudgrenar:

1. *Arbete bland frigivna fångar,* tvångsarbetare samt andra jämställda behövande försiggår efter vanliga linjer. Även s. k. oförvitliga arbetslösa personer äro föremål för hjälpverksamheten.

2. *Alkoholistvårdsverksamhet.* Föreningen har Örebro stads nykterhetsnämnds uppdrag att utföra alla förundersökningar och annan utred-

ning, jämväl övervakning, rörande personer, som stå under nämndens tillsyn, varjämte byråföreståndaren fungerar som nämndens sekreterare och ombesörjer inställelse å anstalt av till internering bestämda. Från nykterhetsnämnden utgår till lön åt föreståndaren (i egenskap av sekreterare) ett årligt anslag på 4 000 kr.

Förundersökningar och övervakningar jämlikt lagen angående villkorlig dom förekomma endast i ett fåtal fall.

Örebro läns skyddsförening.

Föreningens sekreterare och kassör, predikanten vid straffängelset i Örebro, vilken tjänstgör som styrelsens verkställande ledamot — och vilken tillika är ordförande i styrelsen för Skyddsvärnet i Örebro — utför sedan länge såsom personliga uppdrag huvudparten av de förundersökningar, varom förordnats av rådhusrätten i Örebro, samt likaså flertalet av de övervakningar, som stå under vårdnad av nämnda domstol jämte häradsrätterna inom Öster- och Västernärkes domsagor.

Föreningen Skyddsvärnet i Kopparbergs län.

Föreningen har i Falun egen byrå, som ledes av särskild föreståndare (årslön 5 300) med biträde av en manlig assistent (årslön 1 850). Ombud finnas i alla länets kommuner. Årligt anslag åtnjutes förutom från landstinget (1 000 kr.) från 36 kommuner, med belopp från 500 (Falun) till 25 kr. (år 1931). Föreningen tjänstgör såsom verkställande organ åt Kopparbergs läns fångvårdsförening.

Verksamheten bedrives enligt det allmänna skyddsprogrammet företrädesvis för frigivna fångar och tvångsarbetare samt därmed jämställda behövande, men i andra hand även för s. k. oförvitliga arbetslösa eller i övrigt nödställda.

Förundersökningar och övervakningar uppdragas åt byråföreståndaren regelmässigt av häradsrätterna i Nås och Malungs domsaga samt stundom av andra domstolar i länet. Ersättningarna härför ingå till föreningen.

För motarbetande av tiggeriet tillhandahåller föreningen åt allmänheten s. k. anvisningar till föreningens byrå samt polletter för mat och logi. Föreningen disponerar över egen vedgård för beredande av tillfällig arbetsförtjänst och prövning av arbetsvilja. Vedgården förestås av assistenten.

Föreningen Skyddsvärnet i Gävleborgs län.

Föreningen, som har byrå och byråföreståndare gemensamma med Heliga Trefaldighets församlings diakoniråd i Gävle, vilket arbetar bl. a. såsom en allmän hjälpförening för staden, bedriver verksamhet enligt det allmänna skyddsprogrammet och med följande huvudgrenar:

1. Åt byråföreståndaren, vilken från Skyddsvärnet åtnjuter ett år-

ligt arvode av 500 kr., uppdrages från och med år 1932 alla *förundersökningar* vid rådhusrätten i Gävle. (Tidigare fungerade en styrelseledamot såsom förundersökare.) *Övervakningar* utövas av byråföreståndaren samt flera ledamöter av styrelsen. Arvodena för uppdragen ingå ej i föreningens kassa.

2. *Arbete bland frigivna fångar* och tvångsarbetare samt andra jämställda behövande bedrives efter de vanliga linjerna.

Riktlinjer tillämpade i det allmänna hjälparbetet av de till Svenska skyddsförbundet anslutna föreningarna.

Man kan våga säga, att alla de föreningar, som äro anslutna till skyddsförbundet, inom ramen av sitt program (vilket alltmera tenderar till att bli »det allmänna skyddsprogrammet» — se sid. 9) *vid behandlingen av de enskilda hjälpfallen* följa enahanda riktlinjer med endast smärre avvikelser. Dessa riktlinjer kunna i korthet skildras sålunda.

De hjälpsökande uppsökas i regel ej före det anmälan skett om hjälpbehovet. Ett undantag bildar Stockholms kyrkliga socialråd, som i likhet med Frälsningsarmén bedriver s. k. midnattsmission för att söka rädda unga kvinnor, vilka löpa risk att sedligt förfalla. Dessutom kan som ett uppsökande av hjälpbehövande räknas de besök å fängelser och tvångsarbetsanstalter, som ske genom tjänstemän hos Skyddsvärnet i Stockholm m. fl. föreningar. Vidare är att märka, att många skyddsföreningsfunktionärer i sin egenskap av fängelsetjänstemän upptaga hjälpfall.

I regel prövas dock en hjälpsökandes behov först efter skriftlig eller muntlig anmälan av honom själv eller förmedlare (släkting, fångvårdsmyndighet o. s. v.). Oavsett innehållet i den hjälpbegäran, som framställes, brukar, där tiden så tillåter, ske en prövning av den hjälpsökandes hela läge. Den ständiga knappheten på medel jämte önskvärdheten att bringa en hjälp, som kan bli till den mest varaktiga nyttan för klienten, gör det nödvändigt att sammanställa en såvitt möjligt riktig bild av den hjälpsökande och hans utkomstmöjligheter. Den undersökning, som sålunda i regel måste vidtagas, utföres så diskret som möjligt med ledning av klientens egna uppgifter, jämförda med de upplysningar, som kunna inhämtas från släktingar, arbetsgivare, offentliga och enskilda institutioner m. fl. Härvid framträder genast nödvändigheten att beträffande den vunna utredningen såväl som ärendets gång i övrigt göra noggranna anteckningar till framtida nytta och säkerhet för föreningen själv och andra, som hos föreningen i sin tur kunna önska upplysningar. Allmänt har därför beaktats kravet på ett tillförlitligt register.

Ett närmare skärskådande av den hjälpsökandes hela status avser i första hand att avgöra, om han vänt sig till rätt håll med sin begäran. En numera allmänt godtagen regel inom skyddsarbetet säger, att om en

hjälpsökande lämpligen bör vända sig till annat håll för att få bistånd, han ej bör dit hänvisas utan att samråd i förväg ägt rum med den institution eller person, dit hänvisning sker. Härigenom vinnes säkrare, att en klient, som otvivelaktigt bör ha hjälp, dels får denna från den institution (eller person) som närmast har sig ålagt eller åtagit sig att lämna understödet, men dels också att han verkligen får behövlig hjälp, eventuellt genom ett samgående mellan flera hjälpare. Enär den enskilda skyddsverksamheten avser att lämna en komplettering av de hjälpmöjligheter, som i olika hänseenden erbjudas av stat och kommun, undersökes omedelbart, om den hjälpbegärande ej närmast bör hänvända sig till den fysiska eller psykiska hälsovården, fattigvården eller annan statlig och kommunal hjälpverksamhet. I avsikt att hindra rent tiggeri och s. k. rundgång till olika institutioner samt därav ofta följande dubbelhjälp men att samtidigt bereda en såvitt möjligt rättvis fördelning av de understöd, som från olika håll kunna utgå, har man ock allt starkare hävdat och sökt tillgodose behovet av ett intimt samarbete på skyddsverksamhetens område.

Den bästa hjälp, som kan lämnas en klient och den som han för övrigt i de flesta fall begär, är arbete. Föreningarnas arbetsförmedling behandlas närmare på annan plats i betänkandet. Den nu rådande depressionen medför stora svårigheter vid arbetsanskaffning åt personer, som på ett eller annat sätt visat asocialitet. Föreningarna måste därför huvudsakligen inrikta sig på att stödja klienten under hans egna bemödanden att erhålla arbete samt att lämna honom nödig hjälp med verktyg, kläder, respengar, första tidens uppehälle etc., när en sysselsättning väl anskaffats.

Överhuvudtaget arbeta skyddsföreningarna av modern typ som kuratorer för de hjälpsökande. Många klienter behöva framför allt säkra och bestämda anvisningar, huru de med hjälp av egen kraft och samhällets olika former för bistånd lämpligast kunna ordna sina tilltrasslade förhållanden.

Organisationer, vilka utöva skyddsverksamhet för bland andra frigivna fångar men icke äro anslutna till Svenska skyddsförbundet.

Uppsala läns fångvårdsförening,

bildad 1871, är indirekt ansluten till Svenska skyddsförbundet genom Uppsala samhjälp. Föreningen understödjer frigivna fångar, som avtjänat straff å straffängelset i Uppsala eller eljest tillhöra länet. År 1931 lämnades, huvudsakligen genom Samhjälpen, understöd åt 36 personer med sammanlagt 746 kronor. Till Samhjälpen utgick samma år såsom bidrag till organisationskostnader 500 kr. Behållning till 1932 c:a 30 000 kr.

Norrköpings skyddsförening för frigivna fångar,

bildad 1887, bedriver hjälpverksamhet för frigivna fångar, som tillhöra Norrköpings stad. Borgmästaren är föreningens ordförande. Särskild byrå finnes ej. Under år 1931 understöddes i runda tal 40 personer med sammanlagt 800 kr.; behållningen till 1932 var 14 000 kr.

Göteborgs fångvårdssällskap,

bildat 1862, har till uppgift att understödja frigivna fångar, som avtjänat straff i Göteborgs och Bohus läns straffanstalter eller eljest tillhöra länet.

Föreningen anslöt sig till Svenska skyddsförbundet i september 1925 men utträdde i december samma år, enär årsbidraget till förbundet icke ansågs svara mot nyttan av medlemskapet.

År 1931 erhöllo 63 hjälpsökande smärre understöd till ett sammanlagt belopp av 469 kr. Behållningen till år 1932 utgjorde 11 453 kr. Föreningen har icke särskild byrå. Ordförande och kassaförvaltare är förste polisintendenten i Göteborg.

Kopparbergs läns fångvårdsförening,

bildad 1888, har till ändamål att understödja frigivna fångar, som avtjänat straff i länets fängelser eller eljest tillhöra länet, att ägna omvårdnad åt unga personer, som utgå från förbättringsanstalter, samt att även i övrigt genom hjälpverksamhet för lösdrivare och andra behövande motarbeta brottslighet. Länsfängelsets direktör och predikant äro självskrivna ledamöter av styrelsen. Föreningen står i nära samarbete med Skyddsvärnet i Kopparbergs län.

Under år 1931 erhöllo 23 personer understöd med sammanlagt 409 kr. Behållningen till 1932 var 13 225 kr.

Svartsjö understödsförening,

bildad 1893, understödjer från tvångsarbetsanstalten å Svartsjö frigivna samt å anstalten intagna personers anhöriga. Verkställande ledamöter äro anstaltens direktör och pastor. År 1931 utdelades understöd i sammanlagt 45 poster å tillhopa 575 kr. Behållningen till år 1932 var 12 179 kr.

Den vid tvångsarbetsanstalten uppsamlade *besparingskassan,* för vilken gäller i huvudsak samma ordning som för fångvårdens besparingskassa (se ovan), utdelade under budgetåret 1931/1932 i understöd 3 015 kr.

Frälsningsarmén.

Jämsides med sin religiösa verksamhet bedriver Frälsningsarmén i Sverige, liksom över hela världen, ett omfattande hjälparbete för på olika sätt behövande. Frälsningsarméns verksamhetsgrenar i fråga om särskilt arbetet för asociala äro i Sverige följande:

1. *Fängelsemissionen.* Enligt programuttalanden utövar Frälsningsarmén sin fängelsemission av fyra orsaker: dels för att komma i kontakt med de fångar, som önska beröring med Frälsningsarmén, dels för att upprätthålla förbindelsen mellan fången och hans anhöriga, dels för att bistränga fången efter frigivningen och dels för att om möjligt göra honom till en i religiöst avseende pånyttfödd människa.

Frälsningsarméns manliga och kvinnliga fängelsemissionärer äga fångvårdsstyrelsens skriftliga tillstånd att med fängelsemyndigheter och fångar samråda i och för nämnda hjälpverksamhet. För den manlige missionären har tillståndet, utfärdat 1927, följande lydelse:

Herrar direktörer och föreståndare vid rikets fångvårdsanstalter anmodas att, där icke hinder av särskilda anledningar möta, bereda adjutanten i Frälsningsarmén Richard Jakobsén tillfälle till överläggningar i fråga om hjälp åt fångar eller deras familjer samt att för ändamålet sammanträffa med de fångar, som så önska, där sådant finnes lämpligen kunna ske.

Med stöd av sådant tillstånd besöka missionärerna en stor del av de manliga, resp. kvinnliga fångarna i landets alla straffanstalter. Styresmännen vid flertalet anstalter tillåta missionären att ensam samtala med fången i hans cell. Därest fången så önskar, upprätthåller missionären kontakt med honom under fängelsetiden genom nya besök och genom brevväxling samt söker förbindelse med fångens anhöriga för att stärka sambandet mellan dem och fången och, där så behövs, lämna dem bistånd även av ekonomisk art. Dessutom planerar fängelsemissionären för fångens utkomst och understödjer honom efter frigivningen.

Den manlige fängelsemissionären, som på sina resor för närvarande åtföljes av en assistent, håller tillsammans med honom andakts- och musikstunder i fängelserna samt möten hos de olika kårerna, varvid propaganda bedrives och kollekt upptages för fängelsemissionen.

Även den kvinnliga missionären leder offentliga möten till förmån för fängelsemissionen.

Fängelsemissionens byråer (expeditionerna för verksamheten bland fångar och frigivna) äro förlagda till Frälsningsarméns högkvarter i Stockholm. På dessa byråer mottagas hjälpsökande frigivna. Under vederbörande missionärs frånvaro ingår mottagningen för män i den allmänna mottagningen å manliga sociala arbetets centralexpedition. Särskilt register föres angående såväl manliga som kvinnliga klienter. Någon rapportering om upptagna hjälpfall har icke av fångvårdsstyrelsen ålagts fängelsemissionen.

Flera officerare hos Frälsningsarmén tjänstgöra såsom tillsyningsmän för villkorligt frigivna.

För fängelsemissionen bland män lämnas för tiden 1 juli 1931 till 30 juni 1932 följande statistiska och ekonomiska uppgifter:

Besök vid olika fängelser	63
Besökta fångar	744
Besökta anhöriga	123

Möten (sångstunder) i fängelserna	54
antal därvid närvarande	2 737
Hjälpta fångar och frigivna	662
» familjer	158

Utgifter.

Avlöningar	kr.	4 109: 01
Resekostnader	»	1 910: 15
Understöd till fångar och frigivna	»	8 360: 71
» » fångars anhöriga	»	3 583: 16
Expeditionsomkostnader	»	688: 52
	Kr.	18 651: 55.

Inkomster direkt till fängelsemissionen.

Inkomst av möten	kr.	6 915: 53
Gåvor i övrigt	»	887: 05
Anslag från »sociala basaren»	»	841: 71
	Kr.	8 644: 29.

Fängelsemissionen bland kvinnor redovisar för samma tid 336 personliga besök av missionären hos fångar eller frigivna, ett ekonomiskt understöd till fångar eller deras anhöriga av omkring 500 kr. samt förmedling av inträde å Frälsningsarméns hem (se nedan) för 3 frigivna.

2. *Skyddshemsverksamheten* är nära anknuten till fängelsemissionen.

För Frälsningsarméns båda skyddshem för manliga frigivna m. fl., ett i Stockholm och ett i Göteborg, lämnas närmare redogörelse nedan.

Frigivna kvinnor kunna vinna inträde på Frälsningsarméns räddningshem, ett i Stockholm, ett i Göteborg och ett i Malmö, vart och ett med 25 platser. Dessa hem äro avsedda för sedligt förfallna kvinnor, företrädesvis under 30 år, som äro i behov av skydd och fostran och som på hemmen sysselsättas med sömnad, vävnad, tvätt och annat husligt arbete. Vistelsen på hemmet, som är avgiftsfri, beräknas till minst ett år.

I Stockholm finnes även ett mottagningshem för samma klientel i avbidan på lämplig utkomst, vilket hem från den 1 oktober 1932 förestås av den kvinnliga fängelsemissionären. Hit föras i första hand de kvinnor, som omhändertagas genom den s. k. midnattsmissionen.

Till de hem, som mottaga frigivna kvinnor, uppbär Frälsningsarmén från fångvårdsstyrelsens besparingskassa ett årligt anslag på 1 500 kr.

Övergångshem, som mottaga bland andra frigivna fångar.

Åby lanthem,

med plats för 25 frigivna fångar.

Fångvårdsstyrelsen i egenskap av förvaltare av B. A. Danelii understödsfond inköpte år 1912 för 25 000 kr. ur fonden den c:a en mil från Uppsala och en km från Bärby station belägna Åby gård (ett mantal

Åby nr 1) i Funbo socken, Uppsala län, för att där grunda ett lanthem för frigivna fångar. Förvaltningen av hemmet överlåts å Centralföreningen till stöd för frigivna mot visst arrende. Hemmet öppnades den 1 augusti 1912, och maximiantalet skyddslingar var till en början 15. Verksamheten gynnades under åren 1912—1916 med åtskilliga donationer, bl. a. till uppförande av ny ladugård. Åren 1916 och 1917 tillköptes av fångvårdsstyrelsen, likaledes för medel ur Danelii fond, $^{13}/_{20}$ mantal Karberga nr 1 och $^{17}/_{25}$ mantal Sundby nr 2. År 1916 erhöll centralföreningen tillstånd att till förmån för hemmet anordna ett varulotteri, vilket gav i behållning 81 000 kr. För en del av lotterimedlen inköpte centralföreningen lanthemmet år 1917 för en summa av 38 654 kr. År 1923 tillköptes ett skogsskifte från hemmanet Lövsta för 4 500 kr. Från 1 januari 1931 arrenderades c:a 3 har åkerjord (kyrkojord).

Hemmets nuvarande areal är c:a 103 har, därav åker c:a 54 har (23 har täckdikade) och skogsmark c:a 37 har. Taxeringsvärdet är 56 900 kr. Jorden, huvudsakligen lerjord, befinner sig i god kultur.

Åbyggnaderna äro för närvarande följande:

huvudbyggnad i två våningar jämte vindsvåning, den undre våningen inrymmande bostad åt föreståndaren samt hemmets kök, andra våningen och vindsvåningen matsal, tillika dagrum, samt 8 rum med plats för 22—24 skyddslingar;

två flygelbyggnader med bostäder för rättare, trädgårdsmästare och husmoder, ett rum för två skyddslingar, kontor och mangelbod;

en mindre byggnad med bostad för ladugårdsförman samt skomakeriverkstad;

en byggnad, inrymmande ladugård, stall och loge;

magasin och vagnslider;

svin- och hönshus;

snickarverkstad samt andra smärre ekonomihus.

Kreatursbesättningen var vid slutet av år 1931: 8 hästar, 36 nötkreatur (reaktionsfri besättning), 30 svin och 27 höns.

Personalen vid hemmet består av en föreståndare (med agronomexamen samt utbildning vid socialpolitiska institutet), en rättare, en trädgårdsmästare, en ladugårdsförman och en husmoder. Föreståndarens avlöning är kontant 250 kr. i månaden jämte vissa naturaförmåner.

Arbetet utgöres av:

1. Lantbruk samt ladugårds- och svinskötsel.

Under 1931, som var ett dåligt jordbruksår, skördades 8 150 kg vete, 2 175 kg råg, 1 175 kg korn, 18 950 kg blandsäd, 875 kg ärter, 650 hl kålrötter, 150 hl potatis och 195 lass hö. Mjölkavkastningen var samma år 84 945 liter och medelavkastningen per ko för kontrollåret 1 november 1930—30 oktober 1931: mjölkmängd 4 047 kg, fetthalt 3·78 %, smörfett 152·92 kg.

2. Trädgårdsodling.

Värdet av bruttoavkastningen var år 1931: 1 821 kr.

3. Hantverk, huvudsakligen snickeri och skomakeri.

Under 1931 sysselsattes å skomakeriverkstaden en skyddsling, som utförde reparationer för sammanlagt 1 488 kr. åt såväl skyddslingar och befattningshavare vid hemmet som kunder i bygden. Å snickarverkstaden sysselsattes samma år tidvis 1—3 skyddslingar, huvudsakligen med reparationer och nytillverkning för hemmet. I mindre utsträckning hava även tillverkats trädgårdsmöbler och andra enklare möbler för avsalu (försäljningssumma för 1931: 293 kr.).

Skyddslingarna å hemmet antagas av centralföreningens förvaltningsutskott för Åby, vanligen genom dess verkställande ledamot, kanslibyråchefen i fångvårdsstyrelsen. Ansökningar ställas till fångvårdsstyrelsens sociala avdelning. Endast från straffanstalt frigivna personer erhålla inträde å hemmet. Andra villkor för inträde finnas ej stadgade, men i praxis intagas ej å hemmet personer, vilka flera resor återfallit i brott, undergått tvångsarbete eller överhuvudtaget lämna föga hopp om välförhållande på hemmet och framtida förbättring.

Skyddslingarna få vid hemmet fritt vivre, tvätt och lagning av kläder samt en kontant månadspenning, växlande mellan 20 kr. (till arbetskarl under vinterhalvåret) och 45 kr. (till köksbiträdet). Avlöningen till arbetskarl under sommarhalvåret är 30 kr. Kläder anskaffas till skyddslingarna för billigt pris genom hemmet.

Föreståndaren biträder skyddslingarna med arbetsanskaffning i öppna marknaden.

Angående hemmets ekonomi se vidare bil. 6 a.

Hemmet Solbacken,

med plats för 8 frigivna kvinnor.

Centralföreningen till stöd för frigivna inköpte år 1929 av tvenne slumsystrar i Frälsningsarmén ett från lägenheten Svalan nr 4 i Tranås stad avstyckat område om 718 kvm, benämnt Svalan nr 4 a. Köpeskillingen var 12 000 kr., varav 5 000 kr. för ändamålet donerats. Frälsningsarmén hade å fastigheten uppehållit ett hem för frigivna kvinnor, kallat Solbacken, vilket centralföreningen övertog för att fortsätta nämnda verksamhet, som annars på grund av ekonomiska svårigheter måst nedläggas. Fastigheten är bebyggd med en femrumsvilla.

Hemmet ledes av en föreståndarinna. Arbetsgrenarna äro sömnad och hushåll.

Beläggningen har på grund av ringa efterfrågan å platser varit synnerligen låg, i genomsnitt endast ett par skyddslingar. Från september 1932 tills vidare är hemmets verksamhet helt vilande, och föreståndarinnan tjänstgör såsom extra vaktfru vid centralfängelset i Växjö.

Angående hemmets ekonomi se bil. 6 b.

Björkahemmet,

som äges av Skyddsvärnet i Stockholm och är beläget i Hässelby villastad c:a 2 mil från Stockholm, är upprättat 1918 och omfattar 8 à 10 platser, avsedda för straffade och villkorligt dömda ynglingar. Huvudsakliga arbetsgrenar: trädgårds- och nyodlingsarbete.

Hemmet består av tomterna nr 357 om c:a ett tunnland samt 783 a, b, c och d om tillhopa c:a 12 tunnland i Hässelby villastad. Tomten 357 togs redan 1918 på arrende av Skyddsvärnets dåvarande föreståndare Aug. Wirén för samma ändamål, som hemmet nu tjänar. Samtidigt startades av Wirén en insamling för betryggande av den sålunda begynta verksamheten. Tomten nr 357 inköptes år 1920 av Wirén för 25 000 kr. av insamlade medel. År 1921 inköpte Wirén jämte två andra personer för 56 602 kr., likaledes av insamlade medel, ett intill den bebyggda tomten nr 357 gränsande, ännu obebyggt område, tomterna nr 783 a, b, c och d om 62 370 kvm, delvis bevuxet med skog och delvis bestående av god mossjord med underliggande lera samt synnerligen lämpat för uppodling och trädgårdsanläggningar.

Sedermera överlätos fastigheterna till föreningen Skyddsvärnet, tomten nr 357 år 1927 och tomterna nr 783 a, b, c och d år 1929 på följande villkor:

Tomten nr 357 var vid övertagandet intecknad för 12 500 kr. och byggnaderna därå brandförsäkrade för 30 000 kr. Föreningen iklädde sig ansvaret för inteckningsskulden.

Tomterna nr 783 a, b, c och d voro vid övertagandet intecknade för 41 909 kr. Föreningen, som iklädde sig ansvaret för inteckningsskulden, erlade till inteckningshavaren, aktiebolaget Hässelby egendom, kontant 8 000 kr., varav en del till upplupna räntor, samt förband sig beträffande återstoden av den intecknade gälden (35 754 kr. 28 öre) att därå gälda ränta efter 5 % och en årlig amortering av en femtondel av kapitalet (2 383 kr. 62 öre) med första avbetalning den 2 januari 1930.

På tomten nr 357 finnas hemmets byggnader, en större i två våningar med bostad för personalen, kök, matsal och två rum för tillhopa 8 skyddslingar, samt en mindre med tvätt- och badstuga samt snickeriverkstad. Vid behov förhyres ett privatrum i närheten av hemmet för två skyddslingar.

Personalen består av den hos Skyddsvärnet anställde diakonen såsom föreståndare, en trädgårdsmästare såsom arbetsledare, dennes hustru såsom husmoder samt ett kvinnligt köksbiträde.

Anställningsvillkoren för arbetsledaren jämte dennes hustru äro följande: Enligt kontrakt åtnjuter arbetsledaren en kontant lön av 200 kr. i månaden, fri bostad om två rum och kök jämte vedbrand och lyse, mark för odling av grönsaker och rotfrukter för sitt hushålls behov samt 10 % å bruttosumman för försålda produkter. Arbetsledaren ombesörjer även kosthållet för skyddslingarna mot en ersättning av 2 kr.

per person och dag. Föreningen tillhandahåller erforderliga husgerådsartiklar ävensom linne. Arbetsledaren har skyldighet att deltaga i och leda vid hemmet förekommande arbeten enligt av honom uppgjord arbetsplan, som skall godkännas av föreningens föreståndare. Han äger icke utan särskilt tillstånd åtaga sig arbete eller uppdrag utom tjänsten vid hemmet.

Såsom skyddslingar antagas efter bestämmande av Skyddsvärnets föreståndare, i samråd med föreståndaren för hemmet, villkorligt dömda och frigivna ynglingar under 21 års ålder. Undantagsvis mottagas även något äldre personer av nämnda kategorier samt från uppfostringsanstalt utskrivna ynglingar. Plats har även tillfälligtvis beretts för någon ostraffad yngling i nödläge. Minimi- eller maximitid för vistelse å hemmet finnes ej stadgad.

Skyddslingarna få vid hemmet kost, logi, arbetsskor, överdragskläder, tvätt och klädeslagning gratis samt en flitpenning av 50 öre per arbetsdag med utbetalning veckovis jämte särskild ersättning vid ackords- eller övertidsarbete. Dessutom erhålla ofta skyddslingarna såväl under vistelsen på hemmet som vid avgång till arbete av Skyddsvärnet understöd med kläder och annan utrustning. Såväl hemmets föreståndare som Skyddsvärnets byrå biträder vid arbetsanskaffning åt skyddslingarna i öppna marknaden.

Centralföreningen till stöd för frigivna lämnar ett bidrag av 2 kr. om dagen för varje vid hemmet intagen frigiven skyddsling.

Hemmets ekonomi för år 1931 framgår av följande tablå:

Inkomster:

Centralföreningen till stöd för frigivna	kr.	2 496: —
Trädgården och skogen	»	3 014: 88
Hushållet	»	561: 50
Diverse inkomster	»	195: 25
Bidrag från Skyddsvärnet	»	9 164: 69
	Kr.	15 432: 32.

Utgifter:

Hushållet	kr.	5 080: 50
Trädgården och skogen	»	1 532: 44
Arbetspremier	»	1 035: —
Löner	»	2 600: —
Inventarier	»	55: 80
Diverse omkostnader	»	2 040: 49
Beklädnad	»	378: 95
Fastighetens omkostnader	»	384: 36
Räntor	»	2 324: 78
	Kr.	15 432: 32.

Stadsmissionens arbetshem

i Stockholm är beläget Kungsholmsgatan 70—72 och omfattar 35 platser, avsedda för nödställda män. Huvudsakliga arbetsgrenar: vedgårds- och diverse reparationsarbeten.

För medel, som huvudsakligen erhållits genom försäljning av ett äldre arbetshem av liknande typ, inköpte Stadsmissionen år 1887 tomterna nr 2 och 3 i kvarteret Arbetaren, nu med ovanstående adress, samt lät där uppföra det ännu bestående hemmet, vilket till en början omhändertog särskilt frigivna fångar och andra »nerkomna» personer. Skyddslingarna sysselsattes med huggning och utforsling av ved. I samband med upprättandet av Stadsmissionens hjälpbyrå och arbetsförmedling för nödställda män omlades verksamheten så, att hemmet numera huvudsakligen mottager från dessa båda institutioner hänvisade unga män, som innan de kunna placeras hos arbetsgivare i öppna marknaden behöva prövas till sin arbetsvilja eller vänja sig vid arbete efter en längre arbetslöshetstid. Även åtskilliga arbetare i Små Smulor (se nedan) bo på hemmet. I viss utsträckning anlitas hemmet jämväl för tillfällig inackordering av klienter från fattigvården, nykterhetsnämnden, Skyddsvärnet m. fl. offentliga och enskilda institutioner. Dessa personer ha ej arbetsplikt.

År 1927 såldes för 153 000 kr. större delen av hemmets tomt, enär den icke ekonomiskt kunde utnyttjas för vedgårdens behov. Staden köpte ungefär samtidigt i gatureglering ssyfte ett område framför hemmets fasad för 23 000 kr. Av de sålunda influtna köpeskillingarna upplades en fond å 175 000 kr., benämnd »Stadsmissionens arbetshems fastighetsfond», vilkens räntemedel utanordnas till de Stadsmissionens arbetsgrenar, där behovet för tillfället är störst.

I samband med tomtförsäljningen flyttades den huvudsakliga vedgårdsrörelsen till en av staden från år 1922 förhyrd tomt vid Rålambshov. Utrymmena vid arbetshemmet för vedgården beskuros ytterligare genom förläggande till gårdshuset av Små Smulors uppsamlingscentral och verkstäder.

Arbetshemmet har en särskild styrelse. Ansvaret för den dagliga verksamheten vid hemmet fördelas närmast mellan en *husfader* (tillika föreståndare för Stadsmissionens platsförmedling), vilken i samråd med vedgårdsförmannen intager och utskriver arbetarna, övervakar deras uppförande och handhar den andliga vården, en *husmoder* och en *vedgårdsförman*, som leder arbetet i vedgården och övervakar veddistributionen. Dessutom finnas andre vedgårdsförman, en bokförerska och ett expeditionsbiträde.

Grundlönen i vedgårdsarbetet är 75 öre per timme, eller för 48 timmars arbetsvecka 36 kr., vilket i det närmaste motsvarar gällande avtalsenliga lön för vedgårdsarbete. Vid ackord, som ofta tillämpas, stiger veckolönen intill 40 kr. I ersättning för kost, logi, underkläder, strumpor, tvätt och lagning erlägga skyddslingarna en avgift av 3 kr. 50 öre per dag.

Å hemmet voro år 1931 intagna 122 personer, av vilka avgingo 101,

därav till anskaffade platser 37. Av de intagna sysselsattes i vedgården 80 och i Små Smulor 42.

Tillfällig bostad eller inackordering bereddes år 1931 åt sammanlagt 151 personer, skickade från skilda organisationer, sjukhus och vårdanstalter.

Små Smulor.

Små Smulor — en verksamhetsgren, som Stadsmissionen upptog 1927 — har en dubbel uppgift: att giva arbete åt arbetslösa och att bereda den mindre bemedlade allmänheten tillfälle till billiga inköp av behovsartiklar.

Det arbete, som beredes, består i avhämtande av skänkta föremål, såsom avlagda kläder och skor, utrangerade möbler, böcker o. dyl., från enskilda personer och firmor, sortering av det inkomna, bortkörning av det helt odugliga, upplagring av det som kan iordningställas på verkstäder — skomakeri-, snickeri-, skrädderi-, tapetserar- och mekanisk verkstad — samt slutligen de iordninggjorda varornas tillhandahållande åt allmänheten.

Även Små Smulor har särskild styrelse och föreståndare. Rörelsen skall bära sig själv utan tillskott av gåvomedel från Stadsmissionens övriga kassor. De färdiga varorna säljas i öppen bod St. Nygatan 18. Stadsmissionens hjälpbyrå är en av Små Smulors största kunder. Rekvisitioner å skor, kläder, möbler o. dyl. utskrivas därifrån åt klienterna för avhämtning å Små Smulor. Kostnaden debiteras byrån, vilken liksom andra hjälpinstitutioner erhåller hög rabatt. Sådan vinst å Små Smulors verksamhet som ej är oundgängligen nödvändig för företagets stabilisering och utveckling återgår till byråns hjälpverksamhet.

Åtskilliga arbetare på Små Smulor bo på arbetshemmet (se ovan). Arbete utlämnas även för utförande i hemmet eller å egen verkstad. Antalet arbetare varierar mellan 20 och 30. Hämtningarnas antal uppgick 1931 till omkring 8 000, och i arbetslöner utbetalades samma år omkring 57 000 kr.

Skara stifts arbetshem å Ollestad,

upprättat 1919, omfattar 14 platser, avsedda för manliga lösdrivare, frigivna och jämställda behövande. Huvudsakliga arbetsgrenar: jordbruk, skogsarbete, hantverk till husbehov.

Hemmet är inrymt å kronan tillhöriga säteriet Ollestad i Hovs församling, Älvsborgs län, vilken egendom för ändamålet arrenderas för en tid av 15 år, räknat från den 14 mars 1918, av Skara stift, representerat av det kyrkliga stiftsmötet. (Nytt kontrakt är slutet å 10 år från den 14 mars 1933.) Närmaste järnvägsstation är Ljung å banan Borås—Herrljunga, avstånd 8 km.

Vid en diakonikurs i Borås 1911, där bl. a. diskuterades skyddsarbete för lösdrivare och frigivna fångar, tillsattes en kommitté för att inom

Skara stift grunda ett arbetshem för nödställda personer av sådana kategorier. Kommittén uppgjorde ett stadgeförslag för det blivande hemmet och började i anslutning till propagandaturnéer, som understöddes av diakonistyrelsen, en insamling för hemmet, varvid redan under våren 1912 i stiftet bildades åtskilliga s. k. understödskretsar. På ett av kommittén sammankallat möte i juli 1912 valdes en interimstyrelse att fungera intill det kyrkliga stiftsmötet i Skara 1913. Stiftsmötet övertog då, i juni 1913, verksamheten, antog stadgar samt valde styrelse.

Enligt »Stadgar för Skara stifts arbetshem, antagna vid kyrkliga stiftsmötet i Skara den 26 juni 1913» och ännu gällande, har arbetshemmet till uppgift »att mottaga i första rummet lösdrivare, som råkat på villovägar, för att genom ett ordnat arbete och ett kristligt hemlivs påverkan söka fostra dem till att åter bliva samhällsnyttiga medborgare». Hemmets verksamhet ledes av en styrelse på minst åtta medlemmar, i vilken biskopen i Skara stift, om han vill åtaga sig uppdraget, är medlem och självskriven ordförande. Övriga medlemmar väljas av i det kyrkliga stiftsmötet deltagande präster och församlingsombud. Särskilt arbetsutskott kan av styrelsen tillsättas. Styrelsen åligger, bl. a., *att* i mån av tillgångar eller behov upprätta ett eller flera arbetshem, som omförmälas i stadgarnas första paragraf, *att* för upprättade hem tillsätta föreståndare och för honom utfärda instruktion, *att* verka för upprättande vare sig genom kommuners eller enskildas försorg av härbärgen å så många platser som möjligt vid de stora stråkvägarna, där arbetslösa vandrare utan att tigga emot utförande av ett visst arbete kunna erhålla kost och logi, och där, såvitt möjligt, anvisning tillika lämnas dem om varest tillfälle finnes till stadigvarande arbete, *att* antingen upprätta upptagningshem i förbindelse med arbetshemmet eller ock sörja för att förbindelse upprätthålles mellan detta och några större härbärgen, där okända personer, som önska vinna inträde i arbetshemmet, under någon kortare tid mottagas och sysselsättas med arbete, varvid deras lämplighet för arbetshemmet prövas, *att* sätta arbetshemmet i förbindelse med arbetsförmedling för att åt de från hemmet utgående skyddslingarna stadigvarande arbete må kunna anvisas, *att* genom upplysningsarbete (föredrag, skriftspridning o. dyl.) dels söka att motverka det kritiklösa och fördärvliga allmosegivandet, dels frammana hjälp genom arbete enligt regel: »genom arbete till förbättring».

Skara stift, representerat av det kyrkliga stiftsmötet, innehar äganderätten till de medel, som inflyta för arbetshemmet.

Vid utgången av år 1913 voro c:a 7 000 kr. insamlade för det blivande hemmet. Redan från början bestämdes, att hemmet skulle förläggas till landsbygden och huvudsakligen anordnas som ett åkerbrukshem. Rikskollekt beviljades en gång under vart och ett av åren 1914, 1915 och 1916. Världskrisen försvårade projektets lösning, enär de insamlade medlen minskade i köpkraft. Behållningen vid utgången av 1917 var 28 700 kr.

Valet föll slutligen på kronosäteriet Ollestad, som togs på arrende från den 14 mars 1918. Jordbruket övertogs den 14 mars 1919 och de första skyddslingarna mottogos i augusti samma år.

Ollestads huvudgård, som jämte torpet Källefors arrenderas för hemmets räkning, har en areal av omkring 100 har, därav omkring 23 har öppen jord samt omkring 4 har trädgård och park. Jorden består till större delen av sandmylla av mager beskaffenhet. Under årens lopp har en myckenhet sten bortskaffats från åkrarna.

Åbyggnaderna äro för närvarande följande:

manbyggnad av trä om 10 rum och kök,

två mindre byggnader om fyra rum,

ladugård,

en byggnad inrymmande svin- och hönshus samt snickeriverkstad,

smärre ekonomibyggnader.

Kreatursbesättningen var vid slutet av år 1931: 4 hästar, 17 nötkreatur, 26 svin, 85 höns och 4 gäss.

Personalen vid hemmet består av en diakon såsom föreståndare (husfader) och arbetsledare samt dennes hustru såsom husmoder jämte två tjänstflickor. Den kontanta årliga grundlönen till föreståndare och husmoder är resp. 1 600 kr. och 800 kr., dessutom åtnjuta de fritt vivre. En fördräng uttages bland skyddslingarna.

Arbetet utgöres av:

1. Lantbruk, ladugårds-, svin- och hönsskötsel.
2. Skogsarbete: Enligt arrendekontraktet har arbetshemmet åtagit sig att i den omgivande kronoparken utföra skogsarbete i närmare angiven mängd mot ersättning efter viss taxa.
3. Hantverk till husbehov: skomakeri, snickeri, nätbindning.
4. Fiske, huvudsakligen av kräftor i en närliggande sjö.

Rörande antagande av skyddslingar är i instruktionen för husfadern stadgat, att han äger mottaga dels de lösdrivare, som på egen begäran söka inträde vid hemmet, med företräde för sådana, som erhållit rekommendation av någon medlem av styrelsen, och dels de frigivna fångar, som av styrelsens sekreterare anmälas till intagande. Skyddslingarnas ålder må vid intagandet i regel ej understiga 18 eller överstiga 40 år. Vid intagandet skall undertecknas en förbindelse av följande lydelse: »Undertecknad antager härmed anställning som arbetare å arbetshemmet Ollestad och förbinder mig att under en tid av tre månader från denna dag utföra det arbete, som blir mig ålagt, och efterkomma de för hemmet gällande reglerna, varjämte jag frånsäger mig all rätt till den hos föreståndaren innestående arbetslönen, om jag lämnar hemmet före den härigenom kontrakterade arbetstidens slut eller om mitt uppförande blir sådant, att jag enligt ordningsreglerna blir bortvisad från hemmet.»

Skyddslingarna få kost, logi, tvätt och lagning av kläder gratis samt en kontant månadspenning (flitpengar), som efter styrelsens bestämman-

de och med hänsyn tagen till arbetsduglighet och uppehållstidens längd växlar mellan 15 och 30 kr. Genomsnittsinkomsten för månad var år 1931 c:a 25 kr. Kläder anskaffas till skyddslingarna av husfadern för billigt pris. Husfadern biträder vidare skyddslingarna med arbetsanskaffning i öppna marknaden.

Räkenskaper föras dels för Skara stifts arbetshem och dels särskilt för arbetshemmet Ollestad. Ekonomisk tablå för år 1931, bil. 9.

Stiftelsen »Hemmet Wård och Arbete» (Hemmets vedgård).

Stiftelsen »Hemmet Wård och Arbete» i Stockholm äger ett vid Krukmakaregatan 34—36 beläget hem, gemenligen kallat Hemmets vedgård, med 24 platser, avsedda för manliga frigivna och därmed jämställda behövande, vilka sysselsättas med vedgårdsarbete. Hemmets ekonomi tillåter dock endast en medelbeläggning av omkring 18 skyddslingar.

Stiftelsen, som daterar sig från 1878 och intill år 1922 bar namnet »Hemmet för elända», höll ursprungligen endast ett härbärge för hemlösa män. Sedermera ombildades härbärget till internat med vedsågning såsom förnämsta arbetsgren.

Stiftelsen är reglerad av stadgar, vilka stadfästs genom Kungl. Maj:ts resolutioner den 14 juli 1899 och den 31 maj 1922.

Ändamålet är »att taga vård om och försöka bereda arbetsförtjänst åt från fängelset frigivna eller eljes avsigkomna nödställda manspersoner, på det att de därigenom må, om möjligt, från andlig och lekamlig undergång räddas och åt samhället såsom förbättrade och arbetsamma människor återgivas». Stiftelsen stöder sig på en förening av minst 50 (vid 1931 års utgång 99) förtroendemän, vilken förening »beslutar om stiftelsens angelägenheter, övervakar dess verksamhet och bidrager till dess uppehållande». Stiftelsens egendom och verksamhet handhaves närmast av en styrelse, bestående av »fem kristligt sinnade män av evangeliskt-luthersk trosbekännelse». — Överståthållarämbetet utser en revisor.

Personalen består av en föreståndare, en bokhållare, en kassörska, en vedgårdsförman, två chaufförer, en köksföreståndarinna och ett köksbiträde.

Arbetet utgöres av sågning, huggning och distribuering av ved samt distribuering av kol och koks. Hemmet äger två automobiler.

Försäljningen av ved, kol och koks under åren 1929—1931 framgår av följande tablå:

	1929	1930	1931
Kbm björkved	9 694	8 645	9 977
» barrved	1 480	2 170	1 920
» alved	1 058	475	822
Hl kol och koks	9 150	6 777	11 447

Skyddslingar antagas av hemmets föreståndare på ansökan direkt eller genom förmedlare. Man efterfrågar ej, huruvida den sökande är straf-

fad, men ifall upplysning i detta avseende vinnes, göres i en matrikel anteckning därom tillika med kortfattade personalia i övrigt. Alfabetiskt register föres icke, ej heller personalakt. Minimi- eller maximitid för vistelse å hemmet finnes ej stadgad och ej heller minimi- eller maximiålder vid inträdet.

Skyddslingarna få med 48 timmars arbetsvecka en timpenning på 55 eller 60 öre. Två kronor om dagen avräknas för mat och logi samt skjortor, strumpor och tvätt. Avlöningen utbetalas var fjortonde dag och vid avlöningstillfället har sålunda varje arbetare normalt att lyfta 25 à 29 kr.

Stiftelsens ekonomi för 1931 framgår av följande tablå:

Inkomster.

Anslag från Stockholms stad	kr.	2 000:—
» » fångvårdsstyrelsen	»	500:—
Årsavgifter	»	300:—
Vedaffären	»	74 815:15
Av kapital	»	9 500:—
	Kr.	87 115:15.

Utgifter.

Hushållet	kr.	8 929:14
Avlöningar	»	46 924:36
Hyror	»	2 670:—
Omkostnader	»	8 512:63
Stallets konto	»	345:64
Bilars »	»	4 703:64
Räntors »	»	338:96
Ombyggnadskonto	»	9 500:—
Reparationskonto	»	3 995:63
Diverse kreditorer	»	614:—
Avskrivning å inventarier	»	550:—
Kapitalkonto	»	31:15
	Kr.	87 115:15.

Behållningen var vid årsslutet 1931: 87 395 kr. Fastigheten är taxerad till 140 000 kr. — Det från Stockholms stad utgående anslaget 2 000 kr. är egentligen återbäring av hyra för en upplagsplats, som stiftelsen för nämnda belopp hyr av staden.

Frälsningsarméns skyddshem för män.

1. *I Stockholm,* Bondegatan 94. Tio platser för frigivna fångar och andra nödställda män. Arbetet består av sortering och pressning av papper och papperslump jämte arbete å en i anslutning till hemmet förlagd uppsamlingscentral, verkstad och försäljningsbod, kallad »Myrorna» (av samma karaktär som Stadsmissionens Små Smulor).

Skyddslingarna erhålla arbetslön av lägst 63 öre per timme eller, efter 45 timmars arbetsvecka, lägst 28 kr. 35 öre. Ackord tillämpas mera sällan. För helinackorderingen avdrages 3 kr. 25 öre per dag.

Personalen vid hemmet består av en föreståndare, en manlig assistent, en kassörska och en chaufför samt två kvinnliga köksbiträden.

Hemmets stat för 1931 framgår av följande tablå:

Inkomster.

För matportioner	kr.	347:97
Försålt myrgods	»	13 881:65
» papper	»	4 412:21
» ved	»	931:—
Männens mat och logi	»	7 758:09
Donationer	»	150:60
Inkomst å körning	»	513:—
Bankränta	»	17:81
Telefon	»	72:90
Diverse annan inkomst	»	424:56
	Kr.	28 509:79
	Förlust	3 091:15
	Summa kr.	31 600:94.

Utgifter.

Personals och föreståndares löner	kr.	10 893:10
Kontant till skyddslingar	»	9 947:98
Ved och lyse	»	373:43
Vattenavgift	»	97:40
Bensin, oljor, reparationer	»	928:92
Skatt för bil	»	150:—
Inköpta matvaror	»	6 751:01
Reparationer av fastighet	»	475:09
Telefon, post och diverse omkostnader	»	598:92
Sotning och renhållning	»	142:47
Tvätt, städning och rengöring	»	252:57
Försäkringar	»	541:49
Julgåva till skyddslingar	»	35:60
Annonsering m. m.	»	412:96
	Summa kr.	31 600:94.

2. *I Göteborg,* S:t Eriks torg 10. I anslutning till Frälsningsarméns vedgård och härbärge finnes även en skyddshemsavdelning samt en avdelning »Myrorna». Arbetet och förmånerna äro ungefärligen desamma som vid skyddshemmet i Stockholm; dock tillkommer här vedgårdsarbete.

Rörande beläggningen åren 1929—1931 av de övergångshem, som mottaga frigivna män, se bil. 10.

Vissa utredningar angående antalet av de frigivna fångar, som äro beroende av skyddsorganisationernas bistånd.

År 1924 verkställdes å fångvårdsstyrelsens sociala avdelning med ledning av 1923 års s. k. avgångslistor en utredning angående »fångars arbetsmöjligheter och försörjningsutsikter vid frigivningen».

Ur den över undersökningen upprättade promemorian återgives följande:

En sammanställning i större grupper av uppgifterna visar, att de under år 1923 avgångna fångarna i förevarande avseende redovisats sålunda:

	Antal	%
1. Själv arbete, reder sig själv, vill själv skaffa sig arbete, avböjt platsförmedling etc.	568	28·3
2. Arbete hos angiven arbetsgivare (på föranstaltande av fängelseförvaltningen eller enskild), eget arbete etc.	432	21·5
3. Avgått till anhöriga, till hemorten, till ort, där arbete skulle sökas etc.	383	19·1
4. Hänvisade till Skyddsvärnet i Stockholm	142	7·1
5. Hänvisade till Skyddsvärnet å ort utom Stockholm	79	3·9
6. Hänvisade till annan hjälporganisation	10	0·5
7. Intagna å skyddshem, arbetshem, fattigvårdsanstalt, sjukhus etc. (död hit räknad)	88	4·4
8. Återgått till militäranställning eller värnpliktstjänstgöring	184	9·1
9. Utvisad, utlämnad till polismyndighet etc.	46	2·3
10. Inga åtgärder, inga anteckningar etc.	77	3·8
Summa	2 009	100·0.

Beträffande dessa siffror må först den allmänna bristfälligheten framhållas. Uppgifterna hava avlämnats från närmare 40 olika straffanstalter och för olika månader av olika personer. Bland dessa återfinnas såväl direktörer, föreståndare och assistenter som pastorer och predikanter. Under sådana förhållanden har själva formuleringen av uppgifterna mången gång vållat svårigheter beträffande klassificering i viss grupp. Så t. ex. lämnas om en frigiven ofta allenast upplysningen »själv arbete», vilket kan betyda att den frigivne själv har arbete vid frigivningen, eller att han själv kan skaffa sig sådant, eller ock att fängelseförvaltningen åt honom överlämnat att söka arbete eller slutligen att han förklarat sig icke vilja mottaga någon hjälp. Ett flertal andra beteckningar rymma liknande skiftningar. Vidare hava i en del fall uppgifter lämnats icke angående samtliga avgångna fångar utan blott angående sådana, som i något avseende blivit föremål för fängelseförvaltningens åtgärd. Under sådana förhållanden kan ur den förestående uppdelningen å olika grupper blott hämtas vägledning för ett allmänt bedömande av frågan om de frigivnas arbetsmöjligheter vid frigivningen. Särskilt gäller då detta de tre första stora grupperna.

Beträffande den första och största gruppen har nyss påpekats, att en allmänt formulerad anteckning, att fången vid frigivningen »reder sig själv» eller dylikt, icke lämnar vägledning för något bedömande av i vad mån verkligen arbete eller annan försörjning på ärligt vis står tillbuds. Med den allmänna kännedomen om de frigivnas förhållanden och den utsträckning, i vilken just denna kategori brukar någon tid efter frigivningen begära understöd eller hemfalla åt ett vagabonderande liv, torde man nog kunna uppskatta antalet av dem i denna grupp redovisade, som verkligen hava arbete, till högst hälften eller sålunda i runt tal 14 % av samtliga redovisade frigivna.

I den andra gruppen hava upptagits sådana, för vilka mera bestämda uppgifter angående arbetsanställning lämnats, och torde densamma i sådant avseende besitta för nu ifrågavarande undersökning tillräcklig tillförlitlighet.

Under tredje gruppen uppstå återigen svårigheter med anledning av de lämnade uppgifternas bristande klarhet. När en fånge redovisats såsom avgången »till hemorten» eller »till anhöriga» rymmer detta möjligheten till såväl arbetsanställning som mera tillfällig hjälp men också det sannolikt icke ovanliga fallet, att ingen hjälp

lämnats eller kunnat lämnas den frigivne, varför han helt enkelt utan närmare åtgärder förpassats till sin hemort. Vid en uppskattning av huru många, som verkligen erhållit någorlunda nöjaktig utkomstmöjlighet, kan man måhända utgå från samma grunder, som vid första gruppen, d. v. s. hälften av de i tredje gruppen redovisade eller ytterligare 9·5 % av hela antalet hade vid frigivningen betryggande försörjningsmöjligheter.

Vi skulle sålunda kunna uppskatta hela antalet av dem, som vid frigivningen hade någorlunda säkra möjligheter till arbetsutkomst, till 14 + 21·5 + 9·5 = 45 %

Härtill komma nu grupperna 7, 8 och 9 (se beteckningarna i tabellen) med tillsammans nära 16 %, för vilka inga andra åtgärder torde varit påkallade. Det bör uppmärksammas, att förhållandevis många, närmare en tiondel av samtliga frigivna, återgå till militärtjänst. Däremot spelar antalet av dem, som omhändertagas å arbets- och skyddshem eller annan anstalt, en relativt obetydlig roll, icke ens 5 %

Härefter återstå omkring 40 %, av vilka något mer än en fjärdedel eller 11·5 % av hela antalet hänvisats till Skyddsvärnet eller annan hjälporganisation, under det att de återstående, närmare 30 % av de frigivna, representera dem, som vid avgången icke hava arbete eller andra trygga försörjningsutsikter. Som ett allmänt resultat av den nu förda diskussionen skulle man — med ihågkommande av materialets brister och de på delvis subjektiva omdömesgrunder gjorda uppskattningarna — med någorlunda sannolikhet kunna säga, att av de fångar, som frigivas från straffanstalterna, omkring en tredjedel icke torde nå tillfredsställande yttre förhållsättningar för ett socialt oförvitligt levnadssätt och ej heller bliva föremål för en effektiv skyddsverksamhets omvårdnad. Större delen av dessa så illa lottade frigivna borde och kunde dock säkerligen bliva föremål för närmare åtgärder antingen direkt genom fängelseförvaltningarna eller genom skyddsföreningars bistånd.

Antalet av dessa så att säga »hjälplösa» framstår i sin rätta belysning vid jämförelse med några andra grupper. De utgöra nämligen omkring sju gånger så många som de, vilka bliva omhändertagna å arbetshem eller dylik anstalt, och omkring tre gånger så många som de, vilka bliva hänvisade till existerande skyddsvärnsföreningar. Eller, på annat sätt uttryckt, de »hjälplösa» utgöra mer än dubbelt så många som de, vilka vid frigivningen kunna omhändertagas å arbetshem eller liknande anstalt eller ock bliva föremål för skyddsverksamhetens åtgärder.

De sakkunniga ha verkställt en motsvarande undersökning med ledning av avgångslistorna för 1930. Härvid har även skilts på manliga och kvinnliga fångar samt på straff- och fängelsefångar. Därjämte har med hänsyn till de i den citerade promemorian gjorda allmänna reflektionerna — vilka enligt de sakkunnigas uppfattning fortfarande i allt väsentligt äga aktuell giltighet — grupperna 1—3 i tabellen (olika arter av bestämd utkomstmöjlighet utan anlitande av skyddsorganisation) sammanförts till en enda grupp, betecknad »Själv arbete».

Angående de 109 *kvinnor*, som upptagits i avgångslistorna för 1930, lämnas följande redovisning:

Angiven försörjningsmöjlighet	Str.arb.	Fäng.
»Själv arbete»	59	32
Hänvisade till skyddsorganisation (inkl. övergångshem)	10	1
Övriga	1	6
Summa	70	39

Av dessa siffror synes berättigat att draga bl. a. följande slutsatser: Skyddsverksamheten för frigivna kvinnor tillföres årligen ett ytterligt

ringa antal klienter. För denna slutsats har det ingen betydelse, att alltid flera frigivna uppsöka skyddsorganisationer än de som vid frigivningen dit hänvisas. Trots vissa svårigheter på arbetsmarknaden är kvinnlig arbetskraft, även om den kommer från fängelset, förhållandevis lätt att placera, därest den straffade icke alldeles saknar arbetsförmåga och arbetsvilja eller har för stora anspråk. Symptomatiskt är i detta avseende, att det speciella övergångshemmet för frigivna kvinnor, Solbacken, för närvarande har sin verksamhet nedlagd av brist på skyddslingar.

Angående de 2 072 *män*, 1 264 straff- och 808 fängelsefångar, vilka upptagits i avgångslistorna för 1930, lämnas följande redovisning:

Angiven försörjningsmöjlighet	Str.arb.	Fäng.
»Själv arbete»	821	713
Hänvisade till skyddsorganisation (inkl. övergångshem)	392	41
Övriga	51	54
Summa	1 264	808

En sammanställning av siffrorna för 1923 och 1930 (medräknat såväl män som kvinnor) ter sig sålunda:

	1923		1930	
Angiven försörjningsmöjlighet	Antal	% c:a	Antal	% c:a
»Själv arbete»	1 567	78	1 625	75
Hänvisade till skyddsorganisation (inkl. övergångshem)	280	14	444	20
Övriga	162	8	112	5
Summa	2 009	100	2 181	100

Härvid är att märka, att i tabellen ovan för 1923 de å övergångshem intagna förts till grupp 7, men i nu lämnade sammanställning omförts (approximativt) till andra gruppen: »Hänvisade till skyddsorganisation etc.».

De erhållna procentsiffrorna för 1923 och 1930 äro som synes ganska lika. Mest anmärkningsvärd är minskningen på 3 % i gruppen »självarbete» och den bl. a. därav beroende ökningen i gruppen av de till skyddsorganisation hänvisade.

De för 1930 ovan lämnade uppgifterna visa otvetydigt, att återinpassningen i samhället försiggår långt lättare för fängelsefångar än straffångar — ett för övrigt tämligen självklart förhållande, då man ju för straffångarna måste räkna med grövre brott och längre strafftider samt därav följande svårigheter. Av de manliga straffångarna hänvisades sålunda något mindre än en tredjedel, av fängelsefångarna endast ungefär en tjugondel till skyddsorganisationer. Gruppen »Själv arbete» omfattar bland straffångarna c:a två tredjedelar, bland fängelsefångarna c:a sju åttondelar av gruppen.

Hos Skyddsvärnet i Stockholm har påbörjats en utredning i olika avseenden angående de män, som under år 1930 efter utståndet straff samt

efter erhållen nåd och villkorlig frigivning frigåvos från centralfängelset å Långholmen, inkl. dess kronohäktesavdelning. Utredningen har som närmaste syfte att utröna, i vilken mån de berörda personerna tagit skyddsverksamheten i anspråk och om möjligt vilken betydelse olika skyddsorganisationers ingripande kunnat äga för att bringa den hjälpte i ordnade förhållanden samt för att hindra återfall i brott eller annat asocialt handlande.

Såsom källor hava (intill den 1 december 1932) anlitats de anteckningar, som finnas i Svenska skyddsförbundets centralregister samt Stadsmissionens register, vilka båda äro mycket omsorgsfullt förda. Härvid bör framhållas, att i centralregistret numera inarbetas även uppgifter rörande skyddslingarna på samtliga ovan beskrivna övergångshem för manliga frigivna.

Undersökningen omfattar 501 personer.

Bland de föreliggande siffrorna kunna följande här vara av intresse:

Av de 501 frigivna männen — av vilka 196 undergått straff mer än två gånger och av vilka, enligt de s. k. avgångslistorna, blott 122 vid avgången hänvisats till skyddsorganisationer i olika delar av landet — hade från frigivningsdagen 1930 till den 1 december 1932 minst 258 eller sålunda över hälften sökt hjälp hos olika skyddsorganisationer enligt följande fördelning:

endast hos Skyddsvärnet i Stockholm	89
» » Stockholms stadsmission	43
hos båda dessa m. fl. institutioner	119
veterligen endast hos annan institution än de båda namngivna	7.

Av de 258 hjälpsökandena hade 242 erhållit hjälp i en eller annan form, därav 166 i form av arbetsanställning, inträde å övergångshem samt hjälp till uppehälle, resa, verktyg m. m. av minst 25 kr. penningvärde, och de övriga 76 bistånd av annan valör än den sålunda angivna.

Här skulle även antecknas, att intill den 1 december 1932 veterligen minst 120 av de 501 männen återfallit i brott eller dömts till tvångsarbete samt 32 (allenast) varnats för lösdriveri eller intagits på alkoholistanstalt. Av de 120 återfallna hade veterligen 54 erhållit mera avsevärd hjälp (se ovan) samt 28 mindre hjälp.

Under åren 1928—1930 frigåvos i medeltal c:a 2 300 fångar, som undergått straffarbete och omedelbart ådömt fängelse. Med stöd av de utredningar, för vilka ovan redogjorts, torde det icke vara oberättigat att antaga, att minst en tredjedel av de årligen frigivna vänt sig till skyddsorganisationer samt att skyddsorganisationers hjälpåtgärder varit påkallade för minst hälften av de årligen frigivna.

Förslag till organisation av den frivilliga skyddsverksamheten för frigivna fångar.

Skyddsverksamhetens centrala organisation.

Av den ovan lämnade redogörelsen för den centrala organisationen av skyddsverksamheten för frigivna framgår, att denna organisations ledande tanke, sådan den vuxit fram i den historiska utvecklingen, är den, att skyddsverksamheten vilar på den frivilliga hjälpsamhetens grund samt att staten tillskjuter medel och övar kontroll över denna verksamhet. En dylik ordning bör enligt de sakkunnigas mening i sina huvuddrag bestå.

Man bör emellertid eftersträva, att den frivilliga verksamheten så organiseras, att staten redan däri har en garanti för en lämplig användning av de medel, som för ändamålet anslås. Därigenom blir även kontrollen lättare att utöva.

De sakkunniga finna av skäl, som nedan närmare skola angivas, att centralledningen för den nuvarande frivilliga hjälpverksamheten, eller Svenska skyddsförbundet, icke i organisatoriskt avseende motsvarar de anspråk, som kunna ställas därpå. Svenska skyddsförbundets organisation bör därför fullkomnas.

Alltsedan skyddsverksamheten för frigivna i dess mera moderna former uppkom i Sverige, ha de statliga organen här haft ett större inflytande i denna verksamhet än i de övriga skandinaviska länderna. Detta beror på följande för Sverige speciella organisationsformer:

a. Fångvårdens besparingskassa, vilkens medel användas till hjälp åt frigivna fångar.

b. Centralföreningen till stöd för frigivna, vilken bildades bl. a. för att förvalta dessa medel och kan sägas vara i realiteten detsamma som fångvårdsstyrelsen själv under ämbetsutövning i den fria föreningens form. (Fångvårdstjänstemännen äga ett dominerande inflytande även i de flesta andra fångvårds- och skyddsföreningar.)

c. Fångvårdsstyrelsens sociala avdelning, vilken vid sitt inrättande fick som en huvuduppgift att leda skyddsverksamheten för frigivna fångar och villkorligt dömda samt tillika genom hjälpärendenas beredning blivit ett organ för centralföreningen.

Vid en granskning av den nuvarande statliga insatsen i skyddsverksamheten för frigivna befinnes,

att fångvårdens besparingskassa fortfarande förvaltas av fångvårdsstyrelsen, som utanordnar dess medel huvudsakligen åt Centralföreningen till stöd för frigivna,

att centralföreningen bedriver verksamhet efter samma linjer som vid tillkomsten samt stabiliserat sin ställning genom egna fonder och upprättandet av två övergångshem,

att fångvårdstjänstemän alltjämt stå i ledningen för de flesta skyddsföreningarna,

men att fångvårdsstyrelsens sociala avdelning blott delvis fullföljt sin uppgift att vara ledare av skyddsverksamheten för frigivna.

Denna uppgift har sociala avdelningen kommit att i praktiken i huvudsak överlåta åt Svenska skyddsförbundet, som visserligen är en enskild sammanslutning men likväl står i nära samarbete och även beroende av fångvårdsstyrelsen därigenom, att fångvårdsstyrelsen tillagts yttranderätt angående storleken och fördelningen av det statsanslag, som utgår till skyddsförbundet, jämte kontrollmyndighet över anslagets användning, samt tillika nuvarande kanslibyråchefen i fångvårdsstyrelsen under hela skyddsförbundets tillvaro fungerat såsom dess sekreterare och skattmästare, samtidigt som han varit ledamot i verkställande utskottet inom Centralföreningen till stöd för frigivna.

Skyddsverksamhetens centrala ledning har sålunda praktiskt taget varit koncentrerad hos en enda person, vilken dock givetvis måst huvudsakligen ägna sig åt andra krävande uppgifter inom sin direkta ämbetsgärning.

Svenska skyddsförbundets verksamhet har onekligen betytt en utveckling av det svenska skyddsarbetet. Sålunda har skyddsförbundet blivit en mera auktoritativ förmedlare än tidigare landsföreningen Skyddsvärnet av det anslag, som staten sedan länge lämnat skyddsverksamheten, och en ökning av statsanslaget har också inträtt. De enskilda föreningarnas verksamhet har stimulerats genom de större anslagen samt de initiativ, som från förbundets styrelse utgått till föreningarna och som bl. a. lett till ombildning av fångvårdsföreningar till skyddsföreningar med det allmänna skyddsprogrammet och vidare till stärkande av ombudsinstitutionen och inrättande av centralregistret, genom vilket skapats bättre möjligheter att kontrollera den vagabonderande delen av klientelet.

De sakkunniga finna emellertid oundgängligt, att den centrala ledningen för skyddsverksamheten ytterligare utvecklas, och vilja då såsom exempel på vad som blivit uträttat av en centralledning för en sådan verksamhet hänvisa till Verneforeningenes Landsforbund i Norge. Detta förbund, som i ledningen äger en särskild, av annat uppdrag ohindrad arbetskraft — generalsekreteraren — bedriver såväl inåt, inom skyddsföreningarna, som utåt, bland allmänheten, en intensiv upplysningsverksamhet och propaganda för skyddsarbetet genom broschyrer, tidningsartiklar

och föredrag, varförutom generalsekreteraren vid besök hos de olika föreningarna meddelar speciella instruktioner.

Svenska skyddsförbundet har däremot i avsaknad av särskild central arbetskraft endast i ringa mån uppehållit den i förbundets stadgar § 2 förutsatta stimulerande kontakten mellan centralledningen och föreningarna. Svenska skyddsförbundets årsberättelse, vilken, frånsett vissa cirkulär, är den enda skrift som genom förbundet distribuerats till föreningarna, har huvudsakligen innehållit årsstatistik men ej några fylligare redogörelser för föreningarnas arbete eller råd och anvisningar därför. Programmet vid de regelbundet återkommande årsmötena har upptagit huvudsakligast förhandlingar om förbundsangelägenheter av löpande natur, men några föredrag eller särskilt anordnade diskussioner i ämnen, som beröra skyddsverksamheten, ha endast i ringa omfattning förekommit.

Även om det är antagligt, att skyddsförbundet jämväl med nuvarande organisationsformer skulle kunna i mångt och mycket göra skyddsverksamheten effektivare och därmed ytterligare förverkliga sina i stadgarna angivna syftemål på de vägar, som nyss framställts såsom önskliga, anse dock de sakkunniga, att den eftersträvansvärda utvecklingen kan både säkrare och snabbare nås genom att en särskild tjänsteman, som är obunden av andra uppdrag, sättes i spetsen för Svenska skyddsförbundet.

En motsvarande anordning är såsom nämnts införd i Norge, och har där enligt samstämmiga vittnesbörd utfallit synnerligen väl. De sakkunniga vilja i detta sammanhang återgiva ett uttalande av generalsekreteraren i Verneforeningenes Landsforbund Iv. Rummelhoff, vilken i en uppsats om nämnda förbund i Nordisk Tidsskrift for Strafferet 1929 skriver följande:

> Den nu tillpassade ordningen — en privat organisation med statsbidrag och under statens kontroll och i intimt dagligt samarbete med fängelser och tvångsarbetsanstalter, åklagarmyndighet, domstolar etc. — har i det hela visat sig ändamålsenlig efter förhållandena i vårt land. Genom att arbetet ledes av en privat organisation, får det lättare den personliga och elastiska prägel, som är nödvändig på ett område som detta, men som gärna faller sig vanskligare att genomföra för en institution, som är helt statsdriven. Man har också genom denna anordning lättare att få privata arbetskrafter knutna till verksamheten och att i det hela få allmänhetens bistånd utnyttjat på bästa möjliga sätt.
>
> En helt statsdriven institution med ett syfte som förbundets kan lätt få något formellt, tillknäppt och kallt över sig och således ha svårare att skapa den nödvändiga sympatin för arbetet bland den stora allmänheten. En offentlig byrå kan givetvis ock ha svårare för att uppträda med den framåtanda och gemytliga formlöshet, som mången situation gör naturligt och nödvändigt, om man skall nå ett resultat. I en rad ärenden kan en privat institution här stå friare och mindre bunden och sålunda uppnå mest.
>
> Å den andra sidan är det en stor trygghet för organisationen själv, myndigheterna, allmänheten och dem man skall hjälpa, att förbundet och föreningarna stå under statens kontroll.

Så mycket större anledning är att återgiva detta uttalande, som hos de sakkunniga diskuterats möjligheten av att lägga den högsta praktiska led-

ningen för skyddsverksamheten i händerna på en därför lämpad och på viss tid särskilt förordnad statstjänsteman, givetvis tillhörande fångvården. De sakkunniga ha emellertid icke kunnat förorda denna anordning, ehuru vissa skäl kunna anföras till dess förmån. Sålunda låter sig sägas, att en statstjänsteman kan uppträda med större auktoritet i samarbetet med olika myndigheter och institutioner, skyddsföreningarna inbegripna, varjämte han såsom tjänsteman inom fångvården skulle stå i en direkt och säkerligen ömsesidigt befruktande växelverkan med denna. För Sveriges del borde ock här tagas hänsyn till de på bestående förhållanden byggda anspråk, som fångvårdsstyrelsen kan göra gällande rörande ett mera omedelbart inflytande på skyddsverksamhetens praktiska utformning än den enbart kontrollerande myndigheten.

Häremot vilja de sakkunniga, under erinran om ovan intagna uttalande från Norge, för sin del framhålla, att det är lättare att avlägsna en enskild tjänsteman från hans post, om han befinnes olämplig för uppdraget, och att en enskild funktionär är mera fri och obunden i sin verksamhet och har lättare att från enskilt håll utverka behövliga ekonomiska bidrag till skyddsverksamheten.

Därjämte må framhållas, att enligt gällande normer har fångvårdsstyrelsen formellt ledningen av skyddsverksamheten blott i vad avser verksamhet för frigivna fångar och villkorligt dömda, medan en tjänsteman i Svenska skyddsförbundet omedelbart skulle inom sitt arbetsområde få även frigivna tvångsarbetare m. fl.

De sakkunniga anse alltså för hela skyddsverksamhetens utveckling lyckligast att, med utnyttjande av den enskilda verksamhetens försteg i fråga om frihet i arbetsformer och möjlighet att mobilisera den enskilda offerviljan, *ledningen i Svenska skyddsförbundet anförtros åt en särskild, av förbundet utsedd tjänsteman, förslagsvis benämnd direktör.*

Ordningen för tillsättande av denne tjänsteman bör motsvara vad som är stadgat för generalsekreteraren i Verneföreningenes Landsforbund, d. v. s. att förbundet väljer honom under förutsättning av justitieministerns eller Kungl. Maj:ts godkännande. Instruktion för tjänstemannen bör utfärdas i huvudsaklig överensstämmelse med motsvarande norska instruktion (se bil. 1 a och b).

De ekonomiska konsekvenserna av tjänstemannens tillsättande behandlas nedan i avsnittet »Skyddsverksamhetens finansiering».

Redan är talat om vissa särskilt aktuella arbetsuppgifter för Svenska skyddsförbundet, vilka sålunda böra ankomma på den särskilde tjänstemannen.

Skyddsförbundets ställning såsom bärare av viktiga samhälleliga funktioner är markerad redan därigenom, att förbundet åtnjuter statsanslag och står under statskontroll, samt skulle ytterligare framhävas därav, att i dess ledning tillsattes en tjänsteman med statlig approbation. De sak-

kunniga ha emellertid även övervägt, huruvida icke den statliga auktorisationen borde fullständigas genom någon av statsorgan utsedd ledamot i skyddsförbundets styrelse.

Närmast till hands ligger då en representation för fångvårdsstyrelsen, men så länge denna tillika är kontrollerande myndighet över skyddsförbundet, anse de sakkunniga icke formellt oantastligt, att tjänsteman i fångvårdsstyrelsen är medlem, åtminstone icke med funktion beklädd medlem av skyddsförbundets styrelse. Härav följer, att den nuvarande anordningen med fångvårdsstyrelsens kanslibyråchef såsom sekreterare och kassör i skyddsförbundets styrelse icke bör bibehållas. De sakkunniga ha emellertid icke bortsett från det faktum, att den kontrollerande myndigheten från fångvårdsstyrelsens sida kan med fördel utövas inom skyddsförbundets styrelse av en fångvårdsstyrelsens representant med rätt att deltaga såväl i överläggningar som i beslut.

Enligt de sakkunnigas uppfattning skulle skyddsförbundets utveckling ytterligare befrämjas därav, att förbundet till medlemmar upptoge ej blott, såsom nu, organisationer utan även för skyddsverksamheten ivrande enskilda personer, vilkas intresse och offervilja på så sätt kunde stimuleras och inordnas i ett större sammanhang.

Över *Svenska skyddsförbundets centralregister* bör den föreslagne särskilde tjänstemannen få närmaste tillsyn. Så intimt, som registret är förknippat med Skyddsvärnets i Stockholm register, kan ett särskiljande dem emellan ej äga rum utan stora svårigheter och dubbelarbete. Av praktiska skäl synes därför lämpligt, att Svenska skyddsförbundets byrå får lokaler i anslutning eller omedelbar närhet till Skyddsvärnet. Härför tala även ekonomiska skäl (se nedan i avsnittet »Skyddsverksamhetens finansiering»).

Centralregistrets huvuduppgift har hittills varit att till de olika skyddsföreningarna förmedla kunskap om den vagabonderande delen av klientelet. Emellertid ha de för registret ansvariga tjänstemännen under hand sökt från olika håll tillföra registret kompletterande upplysningar, vilka syfta till att rörande vissa i registret upptagna klienter och särskilt sådana, som i större utsträckning anlitat skyddsorganisationerna, ernå en såvitt möjligt riktig bild av vederbörandes personlighet, en »social diagnos». Utan tvivel kan en dylik fördjupning av registrets verksamhet bli till utomordentlig betydelse ej blott för olika skyddsföreningars behandling av klienten utan även för åklagare, rättegångsbiträden, domare, psykiatriker och fångvårdsmyndigheter, vilka kunna komma att med klienten taga befattning. I några fall har redan till den domstol, där en klient lagförts för återfall i brott, ingivits en på anteckningar i registret och vederbörande tjänstemäns personliga uppfattning i övrigt byggd redogörelse för klientens öden och hela personlighet, särskilt hans psykiska läggning. Det material, som efterhand hopas i registret, bör också bli en värdefull källa för forskning i den svenska kriminaliteten.

Enligt de sakkunnigas uppfattning bör registrets utveckling fortgå och fullkomnas efter båda de inslagna linjerna.

Den säregna ställning, som *Centralföreningen till stöd för frigivna* intager i den svenska skyddsverksamheten, har varit föremål för de sakkunnigas synnerliga uppmärksamhet, och de sakkunniga vilja icke fördölja, att därvid även framkastats förslag om avlyftande från centralföreningen av åtminstone vissa dess arbetsuppgifter. Såsom skäl för en sådan ståndpunkt har anförts följande:

Centralföreningen domineras i själva verket helt av fångvårdsstyrelsen genom att till fångvården anknutna högre tjänstemän för närvarande utgöra föreningens medlemsstock och framför allt genom att fångvårdsstyrelsen beviljar huvudparten av de medel, varmed centralföreningen finansierar sin verksamhet. Ett sådant förhållande är icke ägnat att draga klara linjer mellan det statliga och det enskilda inflytandet i en för hela skyddsverksamheten så viktig fråga som formerna för den faktiska utdelningen av besparingskassans medel. Det låge närmare till hands, att hjälpärendena avgjordes direkt av fångvårdsstyrelsen. Vid de sammanträden, som av föreningen hållas, äro de flesta ärendena på grund av brådskande beskaffenhet redan genom underhandsföredragning avgjorda, och endast ett formellt godkännande återstår. Den sakkunskap, som på sammanträdena är representerad och som vad personkännedom beträffar i huvudsak är begränsad till Stockholm, kunde lika väl anlitas under hand. Det vore vidare önskvärt, att samtliga hjälpärenden passerade genom endast en byrå, närmast då fångvårdsstyrelsens sociala avdelning, i stället för att som nu fördelas på sociala avdelningen och Skyddsvärnet i Stockholm.

Emellertid ha ock gjorts gällande starka betänkligheter mot att åtminstone för närvarande föreslå någon ändring i centralföreningens ställning. Oavsett den med nuvarande anordning förbundna fördelen, att fångvårdsstyrelsen icke betungas med förande av specialräkenskaper för skyddsverksamheten, måste det anses vara en smidig utväg för fångvårdsstyrelsen att kunna i en enskild förenings gestalt i hjälpfall efter hjälpfall utanordna besparingskassans medel. Det är ock av stor betydelse, att det finnes en förening, som utdelar större understöd i hjälpfall runt hela riket och som kan ingripa, där lokalföreningarnas resurser svikta. Vidare är centralföreningen av obestridligt värde såväl för sociala avdelningens tjänstemäns praktik i skyddsarbetet som för samtliga övriga vid sammanträdena närvarande fångvårdstjänstemän, vilka därigenom uppehålla en levande kontakt med skyddsverksamheten. Slutligen är att märka, att centralföreningen innehar egna fonder samt två övergångshem, varav särskilt Åby är av största vikt för fångvården.

Vid vägning av de anförda skälen ha de sakkunniga stannat för att förorda ett bibehållande åtminstone tills vidare av centralföreningens

ställning. Föreningen borde dock lämpligen kunna vidga sin krets till andra än fångvårdstjänstemän och sålunda till medlemmar kalla exempelvis ledare för de olika skyddsorganisationer i Stockholm, vilka understödja frigivna fångar, samt även representanter för Stockholms fattigvårdsväsen. De sakkunniga taga för givet, att centralföreningen skall lämna den föreslagne tjänstemannen i skyddsförbundet rätt att närvara vid centralföreningens sammanträden — till medlem bör han ej upptagas, då han bör stå fri från aktivt medlemskap i skyddsförening — samt tillfälle att i allmänhet följa centralföreningens verksamhet, bl. a. därigenom, att centralföreningen i överensstämmelse med redan utbildad praxis inhämtar uppgift från centralregistret i varje understödsärende samt om dess utgång lämnar rapport till registret.

Skyddsverksamhetens lokala organisation.

Redogörelsen här ovan för den svenska skyddsverksamheten visar, att denna verksamhets lokala organisation ännu präglas av en betänklig brist på likformighet och planmässighet. Orsaken härtill ligger delvis i de historiska förutsättningarna för de olika lokalföreningarnas tillkomst och verksamhet. De tidigast bildade fångvårdsföreningarna, som i regel endast hjälpte frigivna, däri inberäknat frigivna tvångsarbetare, befunnos inför de nya strömningarna inom straff- och sociallagstiftningens områden äga för snävt program för att rätt kunna motsvara de nya krav, som ställdes på den enskilda skyddsverksamheten. Den nya epoken medförde därför dels ombildning av vissa, men ingalunda alla, äldre föreningar till skyddsföreningar med det allmänna skyddsprogrammet, och dels nybildning av föreningar med detta vida program, främst Skyddsvärnet och dess avläggare, de s. k. skyddsvärnsföreningarna. Som ett ytterligare steg i utvecklingen kan betraktas sammanslutningar av den typ, som fått sin utformning i Uppsala samhjälp, vilken utgör en centralorganisation för allt socialt hjälparbete inom staden, men tillika är på väg att bli en skyddsorganisation för Uppsala län.

Svenska skyddsförbundet, som enligt § 2 i sina stadgar bl. a. vill »söka bidraga till vinnande av erforderlig enhetlighet i denna (= skyddsföreningarnas) verksamhet och i de allmänna grunder, efter vilka densamma utövas», har, såsom ock ovan framhållits, påskyndat den skisserade utvecklingen och skulle förmodligen även med nuvarande arbetsmöjligheter alltjämt driva den efter samma, enligt de sakkunnigas mening riktiga linjer. Så mycket effektivare bör Skyddsförbundet kunna fortsätta sina strävanden till likformighet inom den svenska skyddsverksamheten, om i enlighet med de sakkunnigas förslag tillsättes en särskild arbetskraft i spetsen för förbundet.

I de anmärkningar, som under senare år framställts mot skyddsverksamhetens nuvarande organisation i skrivelser till bl. a. justitiedepartementet och i pressen, har även betonats, att benämningarna på skyddsföreningarna äro av en högst olika och för allmänheten förvirrande natur. Denna anmärkning är åtminstone delvis värd beaktande. Om man bortser från vissa till skyddsförbundet anslutna föreningar med ett speciellt program, såsom Centralföreningen till stöd för frigivna, Uppsala samhjälp, Stockholms stadsmission m. fl., betecknas de övriga föreningarna huvudsakligen såsom »skyddsvärn», skyddsföreningar och fångvårdsföreningar. Då det för likformighet och reda i hela skyddsverksamheten är lämpligast, att föreningar med ensartat eller likartat program också bära samma benämning, synas förändringar påkallade i fråga om vissa föreningars namn. De sakkunniga utgå ifrån, att den benämning, som under senare år vunnit burskap och som även står i god samklang med en utveckling, vilken går i riktning mot ett godtagande av det allmänna skyddsprogrammet, nämligen *skyddsförening*, bör vara den normala benämningen på en till skyddsförbundet ansluten förening, därest ej väsentlig avvikelse i programmet skulle föranleda till annat namn. Under benämningen »skyddsförening» borde man alltså återfinna en förening, i vars program ingår hjälpverksamhet för olika slag av asociala, möjligen med undantag för eller specialisering å viss grupp.

Sedan landsföreningen Skyddsvärnet numera kan anses upplöst och de ursprungliga filialföreningarna blivit helt självständiga, borde enligt vad nyss sagts skyddsvärnsföreningarna saklöst kunna byta namn och kalla sig skyddsföreningar. Hinder mot ett sådant namnbyte kan givetvis vara den »inarbetning», som på en ort skett av namnet skyddsvärn, eller existensen på samma ort av en annan förening, som redan kallas skyddsförening.

Vad däremot de s. k. fångvårdsföreningarna beträffar, vilka ju endast lämna stöd åt frigivna fångar och fångars familjer, är enligt vad förut sagts en övergång till benämningen skyddsförening endast motiverad i samband med en programutvidgning.

I den utveckling, som eftersträvats av Svenska skyddsförbundet, kan utläsas följande plan till den svenska skyddsverksamhetens lokala organisation:

I varje län bör som regel finnas endast en skyddsförening (alltså en förening med det allmänna skyddsprogrammet), vilken i mån av arbetsuppgifter och arbetsmöjligheter vid behov bör åtnjuta statsanslag. Denna förenings byrå eller expedition bör vara förlagd till länets residensstad, där ju även länets största straffanstalt är belägen. Ombud för föreningen böra anskaffas runt om i länet och filialbyråer upprättas, där så kräves. För de större städerna med deras speciella problem på skyddsverksamhetens område kan organisationen tänkas avvika från den nu skisserade.

De sakkunniga anse för sin del, att ett genomförande av en sådan plan — vilket ju i viss utsträckning redan skett — är till fromma för skyddsverksamheten, då den först därigenom kan såväl i organisation som arbetsmetoder uppnå den fasthet, som är av nöden för att den rätt skall kunna fylla sina samhällsgagnande uppgifter.

Ett genomförande av reformförslag rörande den enskilda skyddsverksamheten beror givetvis ytterst av de enskilda föreningarnas goda vilja. Hitintills har samhällets myndighet, närmast representerad av fångvårdsstyrelsen, över den enskilda skyddsverksamheten haft blott den, låt vara avsevärda makt, som ligger i beviljande och kontroll av statsanslag med de villkor, som därvid kunna fästas. De föreningar, ännu de flesta, som icke ha statsanslag, stå fria i sitt handlande men bindas dock, om de äro anslutna till Svenska skyddsförbundet, i viss utsträckning till bestämda normer. För ett omsättande i praktiken av de nedan angivna reformer, som de sakkunniga anse påkallade, böra upptagas underhandlingar med föreningarna, närmast genom den tjänsteman i skyddsförbundet, vilkens tillsättning de sakkunniga föreslagit.

På grund av vad nu blivit anfört och i anslutning till ovan omförmälta av Svenska skyddsförbundet omfattade plan, vilja de sakkunniga framlägga följande förslag till reformering av den lokala organisationen.

1. *Sammanslutning av vissa skyddsföreningar i de län eller de städer, där skyddsföreningar med enahanda program arbeta sida vid sida.*

Detta gäller framför allt Stockholm — vars skyddsorganisationer nedan bli föremål för särskild framställning — samt Göteborg med Skyddsvärnet i Göteborg och Göteborgs fångvårdssällskap, Malmöhus län med Skyddsvärnet i Malmö och Malmöhus läns förening till stöd för värnlösa, Örebro län med Skyddsvärnet i Örebro och Örebro läns skyddsförening samt Kopparbergs län med Skyddsvärnet i Kopparbergs län och Kopparbergs läns fångvårdsförening.

Ehuruväl, efter vad de sakkunniga inhämtat, mellan de sålunda uppräknade föreningarna med ett eller annat undantag synes råda ett gott samarbete på varje särskild ort, är det givet, att en sammanslagning dock skulle flerstädes vara rationell, framför allt genom upphävandet av riskerna för dubbelarbete och för klienters »rundgång». I de flesta fall torde en sammanslagning underlättas därigenom, att styrelserna för vissa bland de ifrågavarande, på samma ort verkande föreningarna ha en del gemensamma medlemmar. De svårigheter, som kunna uppstå på grund därav att vissa föreningar av äldre typ disponera fonder med snäva förvaltningsregler, torde icke bli större än att de med god vilja kunna övervinnas.

De sakkunniga vilja i detta sammanhang erinra därom, att i exempelvis Uppsala och Kopparbergs län fångvårdsföreningarna överlåtit så gott

som all löpande hjälpverksamhet åt de i länet arbetande skyddsorganisationerna, Uppsala samhjälp och Skyddsvärnet i Kopparbergs län, samt på ansökan därifrån bevilja understöd, varjämte i Uppsala län fångvårdsföreningen även bidrager till Samhjälpens förvaltningskostnader.

2. *Ombildning av de s. k. fångvårdsföreningarna* (eller föreningar med motsvarande syften) *till skyddsföreningar* (d. v. s. föreningar med det allmänna skyddsprogrammet).

I fyra län (Södermanlands, Kalmar, Värmlands och Västernorrlands) finnes ännu ingen egentlig skyddsförening utan blott förening av den äldre fångvårdsföreningstypen, vilken avser att hjälpa allenast frigivna fångar, eventuellt även fångars familjer. Såsom redan flera gånger betonats, har detta program genom inflytande från den nyare straff- och sociallagstiftningen kommit att te sig ganska begränsat och ur social synpunkt mindre effektivt, enär det från hjälp utesluter personer, vilka stå de frigivna fångarnas kategori så nära som en villkorligt dömd eller en frigiven tvångsarbetare. I de län, som sakna skyddsförening, är sålunda icke skyddsverksamheten så allsidigt företrädd som önskligt vore. Utan att närmare kunna mäta det i varje av de åsyftade länen otvivelaktigt föreliggande behovet av en skyddsverksamhet även för de villkorligt dömda, frigivna tvångsarbetare m. fl., vilja de sakkunniga förorda, att de ännu bestående fångvårdsföreningarna ombildas till allmänna skyddsföreningar, såsom redan i viss omfattning ägt rum, samt att skyddsföreningarnas verksamhet, där så ej redan skett, vidgas till att omfatta det allmänna skyddsprogrammet.

Det står klart, att i och med en sådan ombildning ökade krav ställas på föreningsfunktionärerna. Där förut hjälpverksamheten huvudsakligen varit inskränkt till de fångar, som avgå från eller tidigare varit intagna å länets fängelser, och en mottagning av sådana klienter väl kunnat äga rum hos styrelsens verkställande ledamöter (nästan utan undantag fängelsetjänstemän) å deras tjänsteexpedition, fordrar en utvidgning av klientelet i regel en särskild mottagning, helst förlagd utom fängelselokalerna. Den betydligt omständligare organisationsapparaten kräver ökade kostnader till lokalhyra och arvoden m. m., för vilka föreningen möjligen måste lita till statsanslag.

3. *Avskaffande av »hemortsbandet»*.

För de s. k. fångvårdsföreningarna har naturligt nog kretsen av skyddslingar avgränsats till personer, som »tillhöra», d. v. s. ha hemortsrätt i länet eller möjligen även dem, som utan sådan hemortsrätt avgått från länets fängelser. Den moderna uppfattningen, som ser skyddsverksamheten mera i stort, har även sökt att för det allmänna bästa neutralisera de i vissa fall ogynnsamma verkningarna av ett dylikt hemortsband. Det förhåller sig så, att många bland dem, som söka hjälp hos skyddsorgani-

sationer, icke ha skött sin mantalsskrivning och därför äga hemortsrätt i ett helt annat län än det, inom vilket de så länge haft sin hemvist, att en starkare samhörighet uppstått, om de nu överhuvudtaget ej äro rena vagabonder. Enligt en strikt tolkning av den vanliga, ovan relaterade bestämmelsen i fångvårdsföreningarnas stadgar, skulle en sådan person icke kunna räkna på hjälp från fångvårdsföreningen i det län, där han är bosatt och som han faktiskt tillhör, eller där han för tillfället vistas. De sakkunniga ha inhämtat, att en sådan stränghet i principerna i flera fall lett till avslag å ansökan om understöd från föreningen både i det län, där den sökande bott eller uppehållit sig, och i det län, där han haft hemortsrätt, men även att i mera gynnsamma fall understöd efter förhandlingar föreningarna emellan erhållits från endera föreningen eller genom sammanskott från båda, dock efter åtskillig omgång. I många fall, där hemortsbandet i ett eller annat avseende givit anledning till bryderi, har Centralföreningen till stöd för frigivna tjänstgjort som regulator. Hos skyddsföreningarna av modern typ har för undvikande av hemortstvister i stadgarna införts en bestämmelse av mjukare natur. Såsom exempel kan anföras Skyddsvärnet i Stockholm (§ 2): »Föreningens verksamhet omfattar lokalt i främsta rummet Stockholms stad och län. I samarbete med andra skyddsföreningar vill föreningen även bistå hjälpbehövande, hemmahörande utom det egentliga verksamhetsområdet, särskilt i sådana fall, då hjälpbehovet icke nöjaktigt kan tillgodoses i hemorten.»

De sakkunniga förorda, att liknande bestämmelse, där den ej redan är för handen, intages i alla skyddsorganisationers, alltså jämväl fångvårdsföreningarnas, stadgar.

4. *Utbyggnad av ombudsinstitutionen.*

Sedan lång tid tillbaka ha åtskilliga skyddsföreningar på olika orter inom sitt verksamhetsområde anlitat ombud, att vid behov tillhandagå föreningen med utredningar, tillsyn av klienter, utanordning av understöd, insamling av gåvor m. m. Svenska skyddsförbundet har alltsedan sin tillkomst sökt stimulera föreningarna att ytterligare utveckla en sådan ombudsorganisation. Efter vad redan omtalats, ha somliga föreningar, såsom skyddsvärnen i Kopparbergs och i Gävleborgs län, förvärvat ombud i så gott som alla kommuner inom länet. Ombuden äro som sig bör i de flesta fall personer i framskjuten kommunal ställning, vilka ha kännedom om bygdens olika förhållanden och äga ett behövligt inflytande.

De sakkunniga finna odisputabelt, att ett vittutgrenat nät av ombud inom en skyddsförenings verksamhetsområde är ett oumbärligt stöd i skyddsföreningens arbete. Visserligen kunna ju skyddsföreningens tjänstemän från fall till fall söka bistånd hos kunniga och inflytelserika personer å de olika orterna, men långt gynnsammare resultat kunna förutses — och ha även från olika skyddsföreningar rapporterats — om de till-

fälliga hjälparna åtaga sig att bliva ombud och sålunda ställa sig på ett helt annat sätt solidariska med skyddsföreningen.

De sakkunniga ha även tagit i övervägande lämpligheten av att söka en lösning av frågan om ombudsorganisationen genom ett införande av förpliktelse för viss kommunal myndighet att tjänstgöra såsom lokalt organ för skyddsverksamheten.

I skrivelse till Konungen den 29 augusti 1932 har Svenska skyddsförbundet anfört:

Svenska skyddsförbundet — — — har vid förbundsmötet innevarande år behandlat spörsmål angående de till förbundet anslutna föreningarnas hjälpverksamhet. Därvid hava flera av de närvarande ombuden för de anslutna föreningarna framhållit, hurusom det f. n. beredde hjälporganisationerna de största svårigheter att anskaffa arbetsanställning åt frigivna fångar och med dem likställda. Förbundets styrelse, som jämväl iakttagit, att nämnda svårigheter blivit allt större, men som samtidigt erfarit, att man i en fångvården ganska närstående verksamhet, nämligen alkoholistvården, äger en mycket värdefull hjälp ej minst i fråga om arbetsanskaffning åt de från alkoholistanstalt utskrivna i den jämlikt alkoholistlagen i varje kommun förefintliga nykterhetsnämnden, tillåter sig härmed hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte överväga huruvida ej uppdrag kunde lämnas åt lämplig kommunal myndighet att verka för omhändertagande och stödjande av frigivna fångar och från tvångsarbetsanstalt utskrivna.

Efter remiss har fångvårdsstyrelsen i utlåtande den 27 september 1932 under behjärtande av syftet med förevarande framställning föreslagit, att utredning i ämnet måtte uppdragas åt de sakkunniga, vilka ock genom remiss den 29 samma månad fått ärendet till sig överlämnat »för att av de sakkunniga tagas i övervägande vid fullgörandet av deras uppdrag».

Såsom av de sakkunniga upprepade gånger framhållits, är den enskilda skyddsverksamheten av sådan vikt, att den på allt sätt bör av det allmänna stödjas, samtidigt som den lämnas en betydande handlingsfrihet. Redan från en sådan utgångspunkt föreligger skäl att giva ett kommunalt organ i uppdrag att tillhandagå skyddsföreningarna, enär vid en dylik anordning det allmänna skulle skänka den enskilda skyddsverksamheten ett gott stöd utan att beskära dess frihet. De sakkunniga vilja dock ytterligare erinra därom, att skyddsföreningarna genom sin understödsverksamhet såväl bland frigivna fångar, lösdrivare och därmed jämställda som dessa personers familjer ofta tillgodose behov av den livets nödtorft, som annars måste presteras av det allmänna och närmast då av fattigvården. Det blir därför en direkt kommunal angelägenhet att stödja skyddsverksamheten. Över hela linjen stå också skyddsföreningarna i nära samarbete med kommunala myndigheter och framför allt då fattigvårdsstyrelserna.

Ett sådant samarbete är också, med initiativ även från fattigvårdsstyrelserna, förutsatt i 38 § 1 mom. i lag om fattigvården, där bl. a. stadgas:

Fattigvårdsstyrelsen bör låta sig angeläget vara att uppehålla samarbete såväl med myndigheter och institutioner, vilkas verksamhet beröra fattigvården, som ock med föreningar och enskilda, vilka utöva understödsverksamhet eller annan social verksamhet inom samhället.

Vidare vilja de sakkunniga erinra om den specialbestämmelse i samma paragraf och moment, vilken trädde i kraft med ingången av 1931 och har följande lydelse:

Har vid allmän sjukvårdsanstalt, där sjuka från fattigvårdssamhället bruka intagas, anordnats verksamhet för bistånd åt sjuka eller tillfrisknade i personliga eller ekonomiska angelägenheter, är fattigvårdsstyrelsen pliktig att sörja för att någon finnes, som har att biträda den, som handhar verksamheten, med de åtgärder, vilka behöva företagas inom samhället.

Med stöd av vad sålunda anförts föreslå de sakkunniga, att i analogi med sist citerade lagbestämmelse fattigvårdsstyrelse även ålägges sörja för att någon finnes, som har att biträda skyddsorganisationer med de åtgärder, vilka behöva företagas inom samhället.

Genom att bestämmelsen gives en så vid avfattning, att fattigvårdsstyrelse ej behöver inom sig utse den person, som skall biträda skyddsorganisationerna, vinnas enligt de sakkunnigas mening även de fördelarna, att nuvarande ombudsuppsättning knappast behöver genom bestämmelsens införande rubbas samt att skyddsorganisation, närmast länets skyddsförening, och fattigvårdsstyrelse kunna i samverkan lättare utvälja den lämpligaste kraften.

Till den föreslagna bestämmelsen bör enligt de sakkunnigas mening givetvis fogas även ett stadgande om rätt för fångvårdsmyndigheter, tjänstemän vid tvångsarbetsanstalter m. fl. att begagna sig av samma utväg i hjälpverksamheten för de å anstalterna intagna och deras anhöriga.

Vid införande av en sådan lagstiftning, som föreslagits i »Betänkande med förslag till lagstiftning om åtgärder mot lösdriveri etc.» avgivet år 1929, och som i högre grad än den nuvarande lade vikt såväl vid den förebyggande som den eftervårdande verksamheten, skulle bli oundgängligt att knyta vissa fasta förbindelser mellan skyddsföreningarna och de kommunala myndigheterna, närmast fattigvårdsstyrelserna. En lagbestämmelse som den av de sakkunniga nu föreslagna skulle emellertid omedelbart kunna genomföras utan att föregripa en utveckling av nämnda natur på lösdriverilagstiftningens område.

Angående det arvode, som genom skyddsföreningarna möjligen bör tillkomma ortsombuden, hänvisas till avsnittet »Skyddsverksamhetens finansiering».

5. *Förundersökningar, övervakningar och tillsyner.*

Förundersökningar. I 25 § i lag angående villkorlig straffdom samt i 2 § i lag innefattande bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande vissa minderåriga är stadgat, att då rätten för vinnande av utredning om tilltalad persons levnadsförhållanden beslutar om särskild förundersökning, »skall lämplig och villig person (förundersökare) förordnas att utföra densamma».

Närmare stadganden om kvalifikationerna hos förundersökare äro ej givna, utan det ankommer på vederbörande domstol att med iakttagande

av den citerade bestämmelsen men i övrigt efter eget gottfinnande förordna förundersökare. Eftersom förundersökningsuppdraget är förenat med arvode, torde det aldrig för domstol ha mött svårighet att finna såväl villig som lämplig person för uppdraget. Valet av förundersökare har emellertid av domstolarna, vad förundersökarens utbildning och erfarenhet beträffar, skett efter ganska skilda linjer.

Någon sammanfattande statistik över antalet förundersökningar samt över yrkesgrupperingen bland förundersökarna har icke varit för de sakkunniga direkt tillgänglig, och de sakkunniga ha ej heller funnit med sitt uppdrag förenligt att införskaffa särskilda uppgifter därom.

Vissa beräkningar med ledning av siffror som inhämtats bl. a. hos fångvårdsstyrelsens sociala avdelning synas emellertid giva vid handen, att antalet förundersökningar under senare år uppgått till i genomsnitt minst 1 200. Av redogörelsen ovan för den svenska skyddsverksamheten framgår det antal förundersökningar, som under senare år utförts av tjänstemän eller styrelsemedlemmar i skyddsföreningar. För år 1930 är antalet 489, fördelat på tolv föreningar, och för år 1931 är antalet 468, fördelat på likaledes tolv föreningar.

Av hela antalet förundersökningar synes alltså något mer än en tredjedel anförtros åt tjänstemän eller styrelseledamöter inom skyddsföreningarna.

Bland de såsom skyddsföreningarnas representanter anlitade förundersökarna träffas olika yrken och utbildningsgrader, såsom präst, fängelseassistent och skyddsbyråföreståndare, med eller utan juridisk examen. För de sakkunniga är vidare känt, att domstolarna ofta som förundersökare förordna tjänstemän, vilka äro mer eller mindre anknutna till domstolen. Lantdomstolarna anlita sålunda i stor utsträckning vid rätten praktiserande juris kandidater (e. o. hovrättsnotarier), vilka under väntan på notarieförordnande ej åtnjuta avlöning. I motsats till rådhusrätterna i Göteborg och Malmö förordnar Stockholms rådhusrätt endast i mycket begränsad utsträckning, nämligen genom en enda rotel, tjänsteman hos skyddsförening (Skyddsvärnet) till förundersökare; i övrigt anlitas tjänstemän i rådhusrätten.

För att kunna väl utföra en förundersökning erfordras otvivelaktigt en god formell skolning, livserfarenhet och helst även någon juridisk utbildning, vilken dock även kunnat inhämtas i praktiskt arbete. För domstolarna med deras fria prövningsrätt vid valet av förundersökare ligger det nära till hands att såsom förundersökare förordna jurister, och för lantdomstolarna då särskilt att för uppdraget anlita de unga praktikanterna eller notarierna vid domstolen, vilka få uppbära förundersökningsarvodena såsom ett slags avlöning.

Enligt de sakkunnigas uppfattning finnes ingen anledning ifrågasätta, att förundersökningarna med den nuvarande anordningen icke skulle tillfredsställande utföras.

I de ofta förekommande fall, då den villkorligt dömde behöver ett särskilt stöd under prövotiden, blir det emellertid vanligen till sist beroende av en skyddsorganisation att lämna detta stöd. Det vore därför lämpligt, att organisationen redan från förundersökningen finge den tilltalade om hand och lärde känna hans »fall». Ju färre personer, som behöva granska hans ofta sorgliga levnadsomständigheter, desto bättre iakttages den diskretion, som samhället är skyldigt även en lagöverträdare men som under förundersökningen måste för det allmännas och hans eget gagn råka mer eller mindre i fara. Vidare är stundom redan från förundersökningens början av nöden att i ekonomiskt avseende rätta till den tilltalades förhållanden, en uppgift, som bäst fylles av den förundersökare, som med åberopande av sin ställning till en skyddsförening kan anlita dess resurser. Än vidare är det givetvis av största betydelse för den skyddsföreningsfunktionär, som är kapabel att tillfredsställande utföra en förundersökning, att även lämnas tillfälle därtill för att så ytterligare skolas i sitt viktiga värv. Sist men ej minst kan framhållas, att redan tillgången på skyddsföreningens byrå av en kopia av förundersökningsrapporten är ett viktigt hjälpmedel vid vidare åtgärder för den förundersökte.

Det vore alltså synnerligen värdefullt för rättsvården och skyddsföreningarnas hela verksamhet, även för dessas ekonomi, om förundersökningar i större omfattning än nu komme att anförtros åt föreningarnas funktionärer eller ombud, och förorda de sakkunniga därför en vädjan till domstolarna att på de orter, där det finnes skyddsföreningsfunktionär, vilken kan anses lämplig som förundersökare, han också därtill anlitas framför andra lika lämpliga personer.

Övervakningar. I lagen angående villkorlig straffdom är om övervakning bl. a. stadgat:

4 §: »Den dömde skall, där ej — — — annorlunda bestämmes, under prövotiden stå under övervakning av därtill, på sätt i 10 § sägs, förordnad person (övervakare), som har att utöva tillsyn över den dömdes uppförande och att söka befordra vad som kan lända till hans rättelse.»

10 §: »Vårdnadsdomstolen skall, så snart ske kan, förordna såsom övervakare därtill lämplig och villig person — — —.»

Jämlikt K. K. 23 december 1918 angående bestridande av kostnader för övervakning av villkorligt dömda utgår till övervakare arvode med 12 kr. för den första månaden den dömde står under övervakning, samt 3 kr. för varje av de följande månaderna ävensom viss gottgörelse för resekostnader.

Liksom beträffande förundersökare äro ej heller angående övervakare angivna några närmare kvalifikationer, utan vårdnadsdomstolen har även i detta fall en tämligen fri prövningsrätt.

Under treårsperioden 1928—30 upphörde i genomsnitt c:a 700 övervakningar per år. Av funktionärer hos skyddsföreningar övervakades under år 1930 c:a 700 och under år 1931 c:a 800 villkorligt dömda. Räknar man

så högt som med en varaktighet av tre år hos varje övervakning (= den vanliga prövotiden), kan man antaga, att även av övervakningar kommer ungefär en tredjedel på skyddsföreningsfunktionärernas lott.

Om redan bland förundersökarna företrädas olika yrken och utbildningsgrader, gäller detta ännu mera bland övervakarna. Från fångvårdsstyrelsens sociala avdelning ha de sakkunniga inhämtat, att av anteckningar i övervakningsböckerna samt av andra omständigheter att löma, skyddsföreningsfunktionärerna utgöra den grupp bland övervakarna, som äro mest lämpade för sysslan, givetvis ej minst av den anledningen, att de i regel handhava övervakningen såsom ett tjänsteuppdrag, en förstahandsuppgift, och vid dess utövande ha möjlighet att lita till en skyddsförenings resurser såväl i fråga om personligt biträde som i fråga om allehanda understöd åt den övervakade. För att effektivt kunna utöva en övervakning fordras nämligen i många fall att kunna lämna såväl direkt ekonomiskt stöd som bistånd med arbetsanskaffning m. m., vilket alltså ställer sig lättare att ordna för den övervakare, som utan omgång kan begagna en skyddsförenings hjälp.

Under åberopande jämväl av vad som redan anförts under rubriken »Förundersökningar», vilja de sakkunniga förorda, att jämväl övervakningarna bliva i ökad omfattning anförtrodda åt skyddsorganisationerna.

Olika slag av tillsyn. I lagen angående villkorlig frigivning stadgas i 2 §, att den, som villkorligt frigives, under viss prövotid skall vara underkastad särskild tillsyn, och i 7 och 8 §§, att tillsynen skall utövas av bestämd person (tillsyningsman), vilken för varje fall förordnas av KB. »Finnes ej annan person vara därtill lämplig och villig, vare på landet landsfiskal samt i stad polismästare och stadsfiskal pliktiga att mottaga sådant förordnande.» För tillsynen utgår ej arvode.

I lagarna om internering av återfallsförbrytare och om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare samt i en till nämnda båda lagar hörande särskild lag om tillsyn finnas angående utskrivning på prov i det hela samma stadganden om tillsyningsmän som vid villkorlig frigivning. Ej heller här utgår arvode.

Såsom av redogörelsen för skyddsverksamheten framgår, ha tjänstemän hos skyddsorganisationer i avsevärd omfattning anlitats även som tillsyningsmän för villkorligt frigivna, vilka samtidigt i många fall fått vederbörande organisation, i de flesta fall närmast ett dess övergångshem, såsom garant för utkomst under prövotiden. Av journalerna på fångvårdsstyrelsens sociala avdelning framgår, att av de 100 tillsyningsmän, som under tiden 1 februari—1 november 1932 förordnades i lika många fall av villkorlig frigivning, voro 23 skyddsföreningsfunktionärer — därav föreståndaren för Åby lanthem i 12 fall — samt 7 fängelsepräster, vilka samtliga sju ock kunna räknas såsom skyddsföreningsfunktionärer. Av samma 100 villkorligt frigivna hade 17 under prövotiden garanterats utkomst av skyddsorganisationer, därav 12 av centralföreningen vid Åby

lanthem, 4 av Frälsningsarmén vid dess övergångshem och en av Skyddsvärnet i Stockholm vid Björkahemmet.

Utskrivning från internerings- och förvaringsanstalt har ännu endast skett i ett fåtal fall, men representanter för skyddsorganisationer ha även här förordnats som tillsyningsmän.

Med stöd av vad som ovan sagts rörande den stora betydelsen för hela skyddsverksamheten av att förundersökningar och övervakningar i större utsträckning än nu anförtros åt skyddsföreningars funktionärer, vilja de sakkunniga i dessa sina omdömen även innesluta de olika formerna av tillsyn. Samtidigt må betonas, att en utvidgning av den villkorliga domen och den villkorliga frigivningen samt det efterhand växande antalet av utskrivningar på prov från internerings- och förvaringsanstalter måste ställa ökade krav på skyddsföreningarna i fråga om garanti för tillsyn och utkomst.

6. Den lokala organisationen i Stockholm.

Såsom av redogörelsen för skyddsverksamheten framgår, äro i Stockholm verksamma ej mindre än sex till Svenska skyddsförbundet anslutna föreningar, nämligen Centralföreningen till stöd för frigivna, Skyddsvärnet i Stockholm, Stockholms skyddsförening för frigivne, Stockholms stadsmission, Stockholms kyrkliga socialråd samt föreningen Självhjälp.

Vad angår verksamhet för frigivna fångar, utövas sådan av samtliga de nämnda sex föreningarna jämte Frälsningsarmén. För Centralföreningen till stöd för frigivna, Skyddsvärnet och Stockholms skyddsförening är verksamheten för frigivna huvuduppgiften, för de övriga fyra organisationerna en viktig, med andra uppgifter sidoordnad programpunkt. Under sådana förhållanden måste givetvis, om verksamheten för de frigivna fångarna och med dem jämställda kategorier icke skall lida avbräck genom dubbelarbete hos föreningarna och klienters kringvandring till olika hjälpbyråer, ett välorganiserat samarbete äga rum mellan de skilda föreningarna.

De sakkunniga ha genom inhämtande av upplysningar från de berörda sju organisationerna angående deras samverkan funnit bl. a. följande (jämför även framställningen i den svenska redogörelsen):

Centralföreningen till stöd för frigivna, som ännu i viss utsträckning mottager hjälpsökande i fångvårdsstyrelsens lokaler, använder emellertid Skyddsvärnet såsom hjälpbyrå i sådan omfattning, att samtliga centralföreningens löpande hjälpfall i Stockholm handläggas eller åtminstone registreras hos Skyddsvärnet.

Skyddsvärnet, som har en välordnad registerverksamhet med registratur och personalakter (Svenska skyddsförbundets centralregister), har, såsom förut nämnts, med Stadsmissionen träffat avtal om att Skyddsvärnet mottager män, som högst ett år varit frigivna från straff- eller tvångsarbetsanstalt, Stadsmissionen övriga av denna kategori. Beträffande andra

klienter, som falla inom Skyddsvärnets verksamhetsområde, t. ex. villkorligt dömda, träffas överenskommelse i varje särskilt fall om vilken av de båda organisationerna, som skall upptaga ärendet. Likaså kan avvikelse ske från den nämnda huvudregeln efter överenskommelse i det enskilda fallet. Hänvisning från Skyddsvärnet till Stadsmissionen eller vice versa sker i regel ej utan att förberedande diskussion om den hjälpsökandes läge har förevarit mellan tjänstemän hos de båda föreningarna. Ofta sammanskjutes understöd från båda håll. — Vad beträffar frigivna kvinnor råder ett gott samarbete med Stockholms kyrkliga socialråd. Med frigivna tvångsarbeterskor tager Skyddsvärnet numera endast i undantagsfall befattning.

Stockholms skyddsförening, som ledes av förste pastorn vid centralfängelset å Långholmen, mottager hos honom en del frigivna, vilka emellertid, om särskild utredning är av nöden eller om de misstänkas för att söka hjälp hos flera institutioner, hänvisas till Skyddsvärnet, som handlägger ärendet och utanordnar det understöd, som eventuellt beviljats från Stockholms skyddsförening.

Stockholms stadsmission förfogar över ett välordnat register, bestående av såväl registratur som personalakter. Om Stadsmissionens samarbete med Skyddsvärnet hänvisas till framställningen ovan.

Stockholms kyrkliga socialråd, som vad här ifrågavarande verksamhet beträffar huvudsakligen ägnat sig åt kvinnor, står såsom redan nämnts i gott samarbete med Skyddsvärnet och andra institutioner.

Föreningen Självhjälp, som handlägger hjälpfall av olika slag och ej har sin verksamhet begränsad till frigivna fångar och därmed jämställda kategorier, har ett välordnat register samt söker samarbete med andra institutioner.

Frälsningsarmén för varken å det manliga sociala arbetets expedition eller å den särskilda byrån för fängelsemissionen ett registratur, varifrån andra institutioner utan omgång kunna erhålla upplysningar angående de klienter, vilka sökt hjälp av Frälsningsarmén. De upplysningar, som kunna inhämtas, bli därför beroende av om den frågande kan anträffa en tjänsteman, vilken väl känner vederbörande klient. Då fängelsemissionären, som har den vidsträcktaste kännedomen om klienterna, ofta och under långa perioder befinner sig på resor i olika delar av landet, måste resultatet av en förfrågan å Frälsningsarméns expedition mången gång bli negativt. Samråd i hjälpfall sökes endast undantagsvis från Frälsningsarméns sida.

Av den sålunda lämnade redogörelsen framgår, att skyddsverksamheten i Stockholm, trots ett i vissa avseenden tillfredsställande samarbete mellan de olika organisationerna, lider av en betänklig splittring. En detaljerad plan rörande lämplig organisation av skyddsverksamheten i Stockholm kan icke utarbetas utan ingående och säkerligen mycket tidsödande kon-

ferenser med representanter för de olika skyddsorganisationerna och skilda kommunala institutioner. Ett dylikt arbete har givetvis icke kunnat av de sakkunniga upptagas.

De sakkunniga få emellertid förorda, att på initiativ från Svenska skyddsförbundets styrelse, fångvårdsstyrelsens sociala avdelning, kommunal myndighet eller enskild skyddsförening snarast sammankallas en konferens mellan representanter för olika skyddsföreningar och kommunala institutioner i Stockholm för att dryfta möjligheterna till en centralisering och därmed följande effektivisering av skyddsverksamheten i Stockholm. Den samarbetslinje, som med så gott resultat tillämpats i Uppsala och Falun, torde vara att rekommendera även för Stockholm, ehuru möjligheterna att upprätta en enda central hjälpinstitution, givetvis med olika byråer, ej ännu torde vara stora på grund av skyddsarbetets avsevärda omfattning samt de skilda intressen, som däri äro representerade. De sakkunniga vilja dock framhålla nödvändigheten av att söka tillskapa ett fast centralorgan för skyddsverksamheten i Stockholm, ett centralråd eller en centralkommitté, bestående av representanter för olika skyddsföreningar och kommunala institutioner och med uppgift att på olika sätt befrämja utvecklingen av skyddsverksamheten inom staden. I detta avseende erinra de sakkunniga om det »Betänkande med förslag till grunder för samarbete mellan institutioner med uppgift att stödja nödställda och hemlösa män samt motarbeta tiggeriet», som år 1917 avgivits av en av filantropiska organisationer i Stockholm samma år tillsatt kommitté. Denna kommitté föreslog bl. a. viss gemensam registrering av klienter hos Föreningens för välgörenhetens ordnande (F. V. O:s) registerbyrå, dels vissa åtgärder för att skilja mellan de arbetsvilliga och de arbetsskygga klienterna samt motarbeta tiggeriet, för vilka ändamål skulle tillsättas särskilda utskott. Trots enhällighet inom kommittén ledde dess betänkande icke till positiva resultat.

Oavsett realiserandet av förslaget om ett centralorgan för skyddsverksamheten i huvudstaden anse de sakkunniga, att vissa förbättringar böra vidtagas.

Den svenska historiken visar, att centralföreningen under hela sin tillvaro behövt en byrå som organ för sin omfattande hjälpverksamhet i Stockholm, och att behovet därav tillgodosetts efter olika linjer. Sedan Fångvårdsstyrelsens centrala hjälpbyrå år 1918 nedlades, har centralföreningen för Stockholms del huvudsakligen anlitat Skyddsvärnet såsom utredande och verkställande organ. Under de båda senaste åren har detta samarbete tagit allt bestämdare former, i det Skyddsvärnets föreståndare tjänstgjort på fångvårdsstyrelsens sociala avdelning i och för mottagning av hjälpsökande, varvid han inriktat sig på att småningom helt överföra klienternas besök till Skyddsvärnet.

De sakkunniga finna lämpligt, att Skyddsvärnet alltfort fungerar som hjälpbyrå åt centralföreningen och att centralföreningens mottagning dit

förlägges med de enstaka undantag, som rimligen kunna föranledas av en klients önskan att uppvakta någon tjänsteman i fångvårdsstyrelsen (hos centralföreningen). En sådan anordning faller sig desto naturligare, som Skyddsvärnet och centralföreningen omhändertaga samma klienter och som de hjälpsökande, bland vilka finnas såväl arbetsovilliga som bedrägliga personer, icke böra givas tillfälle att direkt vända sig till såväl centralföreningen som Skyddsvärnet. Den nuvarande, med bestående organisationsformer oumbärliga underhandsföredragningen av hjälpärenden genom Skyddsvärnets föreståndare för verkställande ledamot i centralföreningen bör bibehållas. Denna föredragning kan, såsom nu är fallet, försiggå i fångvårdsstyrelsen, men önskligt vore emellertid, att den stundom skedde på Skyddsvärnets byrå, varvid vederbörande tjänsteman i fångvårdsstyrelsen även hade tillfälle att på centralföreningens vägnar och jämlikt fångvårdsstyrelsens inspektionsrätt mera i detalj följa Skyddsvärnets verksamhet.

Enär Skyddsvärnet i fråga om skyddsarbetet för sådana frigivna, som nyligen kommit från fängelset, på grund av sin faktiska ställning som centralföreningens hjälpbyrå och jämlikt den nämnda överenskommelsen med Stadsmissionen spelar den dominerande rollen i det löpande skyddsarbetet för frigivna, böra alla de skyddsorganisationer i Stockholm, som taga befattning med en nyligen frigiven fånge eller en fånges familj, lämna uppgift därom till Skyddsvärnets register (Svenska skyddsförbundets centralregister). Endast härigenom kan nås den överblick över skyddsverksamheten för frigivna i Stockholm, vilken är nödvändig att äga för den kontrollerande statsmyndigheten, fångvårdsstyrelsen.

Arbetsanskaffning åt frigivna fångar.

För den frigivnes inordnande i samhället är ett snabbt återvändande till det normala förvärvslivet av avgörande betydelse. Detta återvändande försvåras emellertid av flera orsaker. Många frigivna äro behäftade med sådana kroppsliga och själsliga defekter, att deras förmåga att på egen hand försörja sig är i större eller mindre grad inskränkt, och andra, som icke kunna sägas vara defekta, sakna likväl behövlig yrkesutbildning. Vidare äro de flesta frigivna på grund av föregående lagöverträdelse och vad denna avslöjat om deras karaktär samt på grund av det »märke», som i den allmänna opinionen vidlåder en bestraffad, illa sedda av många arbetsgivare och arbetskamrater. Slutligen är antalet arbetstillfällen i samhället åtminstone för närvarande så begränsat, att även personer, som icke kommit i konflikt med rättvisan, i stor utsträckning måste gå arbetslösa.

Redogörelser för skyddsverksamheten bland frigivna visa, att det ännu under första decenniet av 1900-talet var förhållandevis lätt att skaffa en

frigiven arbete, åtminstone av tillfällig art. Numera är situationen till följd av de betydande förändringarna på arbetsmarknaden helt annorlunda. Även under tider, som betecknas såsom normala, drages samhället med en avsevärd arbetslöshet. Den förut betydande emigrationen av arbetskraft, vilken absorberade många frigivna, har så gott som upphört. En stor del av arbetsmarknaden kontrolleras av fackföreningarna, vilka samtidigt som de bidragit till att förbättra arbetarklassens villkor givetvis kommit att under trycket av arbetsbristen skjuta de sämre elementen åt sidan. Och till sådana sämre element måste självfallet räknas en icke obetydlig del av de frigivna. Härvid är att märka, att många frigivna, som i själva verket äro skickliga och skötsamma yrkesarbetare, genom den på fängelsevistelsen följande reaktionen från deras omgivning bli att hänföra till den grupp, som inom arbetsförmedlingen benämnes »mindervärdig, defekt eller partiell arbetskraft».

Utgångsläget för en arbetsförmedling för frigivna är av angivna orsaker synnerligen ogynnsamt, något som ytterligare bestyrkes av de förut berörda årsberättelserna från fängelseprästerna, av redogörelser från skyddsföreningarna samt av uttalanden vid de konferenser, som de sakkunniga haft med generaldirektören i socialstyrelsen, direktörerna för de båda arbetsförmedlingsbyråerna i Stockholm och vissa representanter för fackförbund m. fl. personer.

Den offentliga arbetsförmedlingen.

Då ju i allt skyddsarbete för frigivna gäller att såvitt möjligt utplacera dem i arbete under normala förhållanden och därvid i första hand anlita det organ, som samhället tillhandahåller, nämligen den offentliga arbetsförmedlingen, skall till en början med material ur nyss angivna källor lämnas en översikt över den offentliga arbetsförmedlingens inställning till frigivna.

En stor grupp frigivna komma aldrig i denna sin egenskap att särskilt observeras vid sitt anlitande av den offentliga arbetsförmedlingen. De söka arbete som varje annan arbetslös utan att varken arbetsförmedlingens tjänstemän eller arbetsgivarna ha anledning att fråga efter deras föregående. Till denna grupp höra exempelvis många personer, som endast haft kortare straff för jämförelsevis obetydliga förseelser, samt specialarbetare, vilkas arbetskraft är så pass begärlig, att man ej frågar stort efter deras moraliska standard.

Annorlunda ställer det sig i fråga om sådana arbetssökande, som av arbetsförmedlingens tjänstemän äro kända för asocialitet, d. v. s. måste hänföras till den förut berörda *s. k. mindervärdiga, defekta eller partiella arbetskraften.*

Den omfattning, i vilken den offentliga arbetsförmedlingen bör lämna sitt bistånd åt sådan arbetskraft, har vid upprepade tillfällen varit under överläggning.

Under förhandlingarna vid arbetsförmedlingskonferensen inom kommerskollegium i december 1912 diskuterades bl. a. arbetsförmedling för frigivna fångar. Konferensen gjorde i denna punkt intet direkt uttalande, men enligt protokollet framhölls i diskussionen i huvudsak följande:

Personer, som efter utståndet straff blivit frigivna och önska vinna anställning, ägde givetvis liksom alla andra anlita Sveriges offentliga arbetsförmedling. Vederbörande arbetsgivare borde emellertid alltid erhålla full upplysning om att fråga är om en person, som efter utståndet straff blivit frigiven. Särskilda åtgärder att skaffa dylika personer arbete borde icke av arbetsförmedlingsföreståndare vidtagas annat än privat och jämväl då med största varsamhet, så att han i regel endast vände sig till personligen bekanta arbetsgivare. Strävandena att till samhälsnyttigt arbete återbörda här ifrågavarande personer borde närmast tillkomma de organisationer, som särskilt för detta ändamål bildats, Skyddsvärnet och fångvårdsföreningarna, och som därför måste anses vara mest lämpliga härför. Ett samarbete kunde dock ifrågasättas mellan dessa organisationer och den offentliga arbetsförmedlingen.

Vid sammanträde inom socialstyrelsen med sociala rådets sektion för arbetsförmedling i december 1913 skedde överläggning angående arbetsförmedling för s. k. mindervärdig arbetskraft (frigivna fångar, alkoholister). Dåvarande byråchefen Huss anförde såsom inledare i huvudsak följande:

Enär den offentliga arbetsförmedlingen omfattade allt slags arbete, hade den naturligtvis också att taga befattning med sådan arbetskraft, som av särskild anledning måste anses mindervärdig (exempelvis frigivna fångar, alkoholister). Den offentliga arbetsförmedlingens princip om företräde för den bästa arbetskraften medförde emellertid, att de mindervärdiga arbetarna hade jämförelsevis små utsikter att vinna anställning. Ur åtskilliga synpunkter måste det emellertid anses behjärtansvärt, att just ifrågavarande personer funne hjälp vid sitt sökande efter arbete, enär sådant vore den oundgängliga förutsättningen för deras återupprättande. Ett samarbete för vinnande av detta mål hade också på sina håll redan kommit till stånd mellan den offentliga arbetsförmedlingen å ena sidan och Skyddsvärnet och föreningarna för frigivna fångar å den andra. Arbetsförmedlingens uppgift beträffande frigivna fångar vore emellertid huvudsakligen att giva nyssnämnda organisationer anvisningar på lämpliga arbetstillfällen, varefter det ankomme på organisationerna själva att ytterligare förhandla därom. Nödvändigtvis måste dock största varsamhet iakttagas från arbetsförmedlingens sida i dylika fall. Som regel borde vederbörande föreståndare endast vända sig till personligen bekanta arbetsgivare och härvid låta angeläget vara att lämna fullständiga upplysningar om den arbetssökande.

Herr von Koch framhöll under diskussionen bl. a.:

Den offentliga arbetsförmedlingens uppgift i nu föreliggande fall vore en mycket delikat sådan, icke blott därför, att den, utövad på oförsiktigt sätt, lätt kunde misskreditera arbetsförmedlingen, utan även på den grund, att det här även gällde att bedöma arbetsgivarens lämplighet att omhändertaga den person, han finge i sin vård.

Enligt protokoll vid förhandlingarna under arbetsförmedlingskonferensen inom socialstyrelsen i december 1919 är från diskussion angående

»den offentliga arbetsförmedlingen och den s. k. partiella (fysiskt och moraliskt defekta) arbetskraften» att anteckna bl. a. följande:

Beträffande den moraliskt defekta arbetskraften framhölls, att arbetsförmedlingen härvidlag hade en synnerligen ömtålig och ansvarsfull uppgift. Det gällde att uppsöka sådana arbetsgivare, som kunde väntas visa förståelse för individer av hithörande slag. Samarbete med Skyddsvärnet rekommenderades.

Under de överläggningar, som de sakkunniga hållit tillsammans med generaldirektören för socialstyrelsen Gunnar Huss, direktören för Stockholms stads arbetsförmedling Sam. Grufman och direktören för Stockholms läns arbetsförmedling David Bergholtz, ha från dessa hävdats i det hela samma synpunkter som i ovan relaterade yttranden.

Generaldirektör Huss har anfört: Problemet om arbetsanskaffning åt den socialt belastade eller s. k. mindervärda arbetskraften var aktuellt redan under den svenska offentliga arbetsförmedlingens första tid men måste då skjutas åt sidan för huvuduppgiften. I genombrottsåren gällde det framför allt att få bort allmänhetens tro på att endast de sämre arbetarna anmälde sig på förmedlingarna, och därför måste man särskilt lägga sig vinn om att söka presentera arbetsgivarna endast den bästa möjliga arbetskraft. Som huvudregel gäller ju allt fortfarande för förmedlingarna att lämna den bästa arbetskraften företräde. Emellertid måste den offentliga arbetsförmedlingen också känna ett visst ansvar inför de sämre eller socialt belastade arbetarna, enär, frånsett de humanitära skälen, det allmänna ofta har stora utgifter för dylika personer och enär ett vårdbehov bäst förebygges genom att skaffa vederbörande arbete.

Sedan den offentliga arbetsförmedlingen stabiliserats, har problemet om den mindervärda arbetskraften vunnit ökat beaktande. De flesta arbetsförmedlingar giva numera ett handtag även åt de socialt belastade arbetssökandena. Denna verksamhet är emellertid av en så ömtålig beskaffenhet, att den måste bedrivas vid sidan av den allmänna och vanligen genom föreståndaren personligen. Denne söker utvälja lämpliga arbetsgivare, för vilka han kan yppa den arbetssökandes förflutna, så att de med hänsyn härtill kunna bedöma den rätta användningen och behandlingen av en sådan arbetare. I annat fall kunde dennes anställande medföra risker av olika slag. Det kan knappast undvikas, att arbetsanskaffningen för de socialt belastade arbetarna stundom kommer i konflikt med andra arbetssökandes rimliga krav på företräde. En garanti för att skäliga hänsyn härvid tagas åt båda hållen är emellertid, att i arbetsförmedlingarnas styrelser sitta representanter för såväl arbetsgivare som arbetare.

Socialstyrelsen fick för åtskilliga år sedan ett generellt utredningsuppdrag angående den fysiskt och psykiskt mindervärda arbetskraften. Yttranden infordrades från skilda ämbetsverk, institutioner och organisationer, och en del överläggningar höllos. Hos somliga arbetsgivar- och arbetarorganisationer mötte man ringa förståelse för denna arbetskrafts

placering. Arbetsgivarna framhöllo yrkesriskerna, arbetarorganisationerna faran för att kollektivavtalen skulle rubbas därigenom att arbetsgivarna med skäl kunde fordra att få den sämre arbetskraften billigare. Vidare mötte svårigheter att skapa en enhetlig organisation av arbetsförmedlingen för såväl den fullgoda som den sämre arbetskraften. Av dessa olika anledningar avbröts undersökningen.

Inom socialstyrelsen hade flera gånger diskuterats tanken på att försöksvis söka få till stånd — närmast i Stockholm med dess många anstalter — en särskild anordning för ifrågavarande slag av arbetskraft. Man kunde tänka sig en kurator, som ej formellt tillhörde arbetsförmedlingen men hade lokaler i anslutning till denna och samarbetade därmed. Till denna kurator kunde lämpligen hänvisas sådana arbetsgivare, som kunde och ville använda icke fullgod arbetskraft i här avsedd mening. Kuratorn borde lämna arbetsgivaren full information om den arbetssökandes brister. Arbetsförmedlingarna besökas f. ö. av många vanliga arbetssökande, som väl äro i behov av en kurators hjälp för upplysningar och råd beträffande familje- och ekonomiska förhållanden, socialförsäkring och annan samhällsvård o. s. v. Att grunda en absolut fristående arbetsförmedling för den mindervärda arbetskraften torde ej vara klokt, bl. a. därför, att en sådan förmedling säkert skulle få lida brist på anmälningar om lediga platser, då arbetsgivare ju helt naturligt helst vända sig dit, där de kunna vänta att få god arbetskraft.

Direktör Grufman har anfört: Under beaktande av de synpunkter, som hävdats vid flera arbetsförmedlingskonferenser, hade Stockholms stads arbetsförmedling endast i ringa utsträckning kunnat bereda arbete åt frigivna. Stundom hade man kommit till tals med någon arbetsgivare, till vilken förmedlingstjänstemännen stode i personlig relation, för honom yppat den frigivnes kasus och, i enstaka fall, lyckats placera den frigivne. Vad nu sagts, gällde helt naturligt de frigivna, vilkas föregående vore känt för arbetsförmedlingen. I många fall hade givetvis arbete anskaffats åt frigivna utan att arbetsförmedlingen haft aning om denna deras egenskap. Särskilt gällde detta tillfällighetsarbeten, för vilka arbetsgivaren i regel ej krävde tidigare arbetsbetyg. För arbetsförmedlingens renommé vore det synnerligen farligt att för en mera ansvarsfull uppgift skicka en arbetsgivare en arbetare, som straffats för t. ex. stöld eller förskingring. Om personen återfölle i brott i sin anställning hos arbetsgivaren, kunde denne med skäl förebrå förmedlingen dess förtegenhet såsom en försyndelse mot principen om tillhandahållande av den bästa arbetskraften. Av flera lätt insedda skäl vore det betydligt enklare att placera en frigiven i lantarbete än i t. ex. handel och industri. Enligt hr Grufmans erfarenhet förekomme även, att kamrater på arbetsplatsen ställde sig avoga mot en frigiven, något som ökade svårigheterna vid arbetsanskaffning åt frigivna. Denna arbetsanskaffning borde icke inordnas som ett reguljärt led i den offentliga arbetsförmedlingen utan framför allt åligga skyddsverksam-

heten och bedreves bäst genom samverkan dem emellan. Den offentliga arbetsförmedlingen vore ej inriktad på att uppleta och bearbeta arbetsgivare, vilket ovillkorligen erfordrades vid ifrågavarande arbetsanskaffning. En sådan taktik krävde personer, som helt kunde ägna sig däråt, och de tjänstemän, vilka här närmast komme i fråga, vore skyddsföreningarnas, såvida man ej ville tänka sig möjligheten att med anslag av statsmedel tillsätta särskilda kuratorer med uppgift att placera denna ofta med orätt kallade mindervärdiga arbetskraft.

Direktör Bergholtz har anfört: Stockholms läns arbetsförmedling, vars verksamhet endast omfattade jordbruket och dess binäringar, ha sedan åtskilliga år tillbaka med framgång ägnat sig åt arbetsanskaffning även åt frigivna fångar och s. k. mindervärdig arbetskraft överhuvudtaget. Denna verksamhet hade gynnats av den omständigheten, att ett flertal platser i regel alltid stått till anstaltens förfogande och att förmedlingen därigenom även kunnat bereda arbete åt en och annan person, som kommit på skuggsidan. Härtill komme, att många lantbrukare ej frågade så noga efter en arbetares föregående, närmast sådana, som ej åtnjuta kost och logi. Med skäligt hänsynstagande till principen, att endast den bästa arbetskraften skulle tillhandahållas, men samtidigt under beaktande av att den frigivne dock på ett eller annat sätt måste beredas möjlighet till självförsörjning, gällde det att välja såväl en lämplig arbetsgivare för den frigivne som en lämplig frigiven åt arbetsgivaren för att ingen skada skulle åstadkommas. Arbetsförmedlingen för de frigivna och därmed jämställda kunde emellertid ej alltid utövas under samma former som den regelmässiga, utan tjänstemännen finge för dylika arbetssökande anordna en mera enskild mottagning. Hr Bergholtz höll före, att det vid arbetsförmedlingarna möjligen skulle vara lämpligt att inrätta en särskild avdelning för den filantropiska arbetsförmedlingen.

I anslutning till de nu återgivna uttalandena vilja de sakkunniga beträffande den offentliga arbetsförmedlingens inställning till arbetsförmedling för frigivna fångar och jämställda kategorier rekommendera följande synpunkter: Då den offentliga arbetsförmedlingen är ålagd att lämna den bästa arbetskraften företräde, måste vid god tillgång på arbetskraft — vilket förhållande sedan länge råder och för närvarande i eminent grad — den mindervärdiga eller defekta arbetskraften, till vilken frigivna fångar till avsevärd del äro att hänföra, sättas i andra hand. Av sociala skäl bör dock den offentliga arbetsförmedlingen beakta även de frigivnas och därmed jämställdas intressen, men detta beaktande bör ske i samråd med de tilltänkta arbetsgivarna, vilka böra invigas i den arbetssökandes förhållanden, åtminstone i de fall, där en sådan information synes vara av vikt. De arbetsgivare, hos vilka arbete för frigivna sökes, böra helst äga vilja och förmåga att på ett personligt sätt taga

sig an de frigivna. En arbetsförmedling för den mindre goda arbetskraften bör lämpligen icke ske i direkt samband med den reguljära förmedlingen utan vid sidan därav. Att upprätta en särskild förmedling för denna arbetskraft är dock icke lämpligt. Möjligen kan vid den offentliga arbetsförmedlingen anställas en kurator, som bevakar den mindre goda arbetskraftens intressen. Vid arbetsförmedlingarna i några större städer, och då främst Stockholm, kunde försöksvis anordnas ett dylikt kuratel. Under nu rådande arbetslöshet synes dock tidpunkten härför ogynnsam, och torde därför bättre konjunkturer böra avvaktas. Under alla förhållanden bör samarbete äga rum mellan den offentliga arbetsförmedlingen och de organisationer, som på sitt program ha skyddsarbete för frigivna fångar.

Allmänna reservarbeten.

I samband med prövningen av den offentliga arbetsförmedlingens inställning till arbetssökande frigivna har även dryftats frågan om frigivnas möjligheter att erhålla reservarbete (nödhjälpsarbete).

Generaldirektör Huss har vid överläggning hos de sakkunniga i denna fråga anfört: Något generellt direktiv mot anställning av frigivna vid statligt reservarbete finnes ej. Arbetslöshetskommissionen måste emellertid noga beakta det ansvar, som följer med att till en ort sammandraga en arbetsstyrka från skilda håll. Disciplinen måste upprätthållas för arbetets skull samt för ortsinvånarnas och arbetarnas eget bästa. På grund av den allmänna föreskriften, att den som erhållit arbetslöshetshjälp skall iakttaga ett ordentligt och nyktert levnadssätt, ha närmast vederbörande lokala arbetslöshetsorgan att tillse, att inga notoriska okynneselement utsändas till arbetsplatserna. Sådana förekomma därför också endast undantagsvis. Naturligtvis kunde man tänka sig särskilda reservarbeten, anordnade speciellt för de socialt belastade och avsedda att ge dem ett handtag vid den nya starten ut på arbetsmarknaden.

Det utredningsmaterial, som i övrigt stått de sakkunniga tillbuds, särskilt från de större skyddsföreningarna med egen byrå, har bekräftat, att inga särskilda hinder rests mot frigivnas uttagande till reservarbete, vare sig detta varit statligt, statskommunalt eller kommunalt sådant. För den frigivne ha gällt samma prövningsgrunder som för varje annan arbetslös, givetvis med särskilt hänsynstagande till de risker för dåligt uppförande på arbetsplatsen, som sammanhängt med arten eller graden av vederbörandes asocialitet.

Frågan om anordnande av särskilda reservarbeten för sådana frigivna och därmed jämställda, för vilkas tillrättaförande och utkomst påfordras extraordinära åtgärder, upptages av de sakkunniga efter den här nedan följande framställningen om övergångshem.

Skyddsorganisationernas arbetsförmedling.

Av den ovan lämnade redogörelsen för den svenska skyddsverksamheten framgår, att arbetsanskaffning i större eller mindre skala bedrives av de flesta skyddsföreningar och övergångshem såsom ett viktigt, för att ej säga det viktigaste ledet i deras verksamhet. Men vidare framgår även att någon speciell avdelning för arbetsförmedling icke är inrättad annat än hos Stadsmissionen i Stockholm. För denna arbetsförmedlings verksamhet är ovan närmare redogjort.

Såsom redan berörts, har arbetsförmedling för s. k. mindervärdig arbetskraft sin särskilda karaktär, enär därvid gäller att uppleta och för vederbörande klient intressera arbetsgivare, vilka jämväl äro lämpliga att bli klientens handledare och beskyddare. Den tjänsteman, som utövar en dylik förmedling, måste för vinnande av ett gott resultat besitta stor omdömesförmåga, kunskap om arbetsmarknaden och personlig kännedom om arbetsgivare. Tyvärr synes skyddsföreningarnas ekonomi i gemen ej tillåta bekostande av särskild arbetskraft för detta tidsödande men betydelsefulla värv.

I fråga om skyddsföreningarnas speciella arbetsförmedling framlägga de sakkunniga intet förslag men förorda, att de föreningar, som äga förutsättning att nå goda resultat med en dylik förmedling, tilldelas särskilda anslag för avlöning av behövlig tjänsteman m. fl. kostnader.

Av det förut sagda framgår, att vid anskaffning av arbete åt frigivna fångar möta så stora svårigheter, att åt många bland dem, även om de äro såväl arbetsdugliga som arbetsvilliga, ej skulle kunna beredas utkomst, om icke vissa extraordinära åtgärder vidtoges för deras återinpassning i förvärvslivet.

Inackordering.

Av ålder har inom skyddsverksamheten beträffande sådana frigivna, som ej omedelbart kunnat få försörjning genom egen arbetskraft, i viss omfattning använts det s. k. inackorderingssystemet, d. v. s. en tids betald inackordering hos för ändamålet intresserade och lämpliga personer, vilka erbjuda sig att fylla den dubbla uppgiften som de frigivnas arbetsgivare och kuratorer samt att, även efter det inackorderingsavgiften upphört att utgå, bereda sina skyddslingar arbete och stöd. En dylik anordning praktiseras alltjämt med framgång av bland andra föreningar Skyddsvärnet i Kopparbergs län. Framför den andra huvudutvägen att bereda frigivna en lämplig övergång till hel självförsörjning, nämligen vistelse på särskilda hem, har inackorderingssystemet de fördelarna, att den frigivnes tillvaro genast blir nära anpassad till det normala livet samt att inackorderingen åtminstone i regel blir billigare än kostnaderna för vistelsen å ett särskilt upprättat hem. De sakkunniga anse, att inackorderingssystemet bör kraftigt understödjas genom särskilda anslag från Svenska skyddsförbundet eller fångvårdens besparingskassa.

Övergångshem.

Svårigheten att finna lämpliga inackorderingsställen är emellertid så stor, att liksom hittills måste på vägen från fängelset till en vanlig arbetsanställning uppehållas vissa mellanstationer, »hem».

De hem av detta slag, vilka redan existera, äro beskrivna ovan. Såsom av beskrivningen framgår, bära de olika benämningar: »arbetshem», »lanthem», »trädgårdshem». Utan att ingå på någon terminologisk diskussion, vilja de sakkunniga dock framhålla, att benämningen arbetshem numera synes mindre lämplig, enär förväxling lätt kan uppkomma med de arbetshem, som upprättats jämlikt 9 kap. i lag om fattigvården och som äro avsedda för bl. a. försumliga försörjare. För sin del ha de sakkunniga stannat för att såsom sammanfattande benämning bruka *»övergångshem»*, då ju de därmed åsyftade anstalterna avse att bereda den frigivne en skyddad övergångsperiod från fängelset till det fria förvärvslivet eller, för det fall vistelsen på hemmet ej följer i omedelbart sammanhang med fängelsevistelsen, likväl endast en tillfällig fristad i avbidan på annan arbetsanställning.

Rätt anordnade kunna övergångshemmen vara av ingripande betydelse för den frigivnes daning till en duglig samhällsmedlem. De giva honom möjlighet till rekreation efter fängelsetidens instängdhet och utgöra samtidigt ett värn mot frestelserna till de excesser, ej minst i fråga om rusdrycksförtäring, som bli mångas fördärv under den närmaste tiden efter frigivningen. De lämna vidare den frigivne ett uppehälle, vilket han själv kan betala med sitt arbete, och en arbetslön, om också ringa, för framtida behov. I arbetet erhåller han utbildning och praktik och får tillfälle att visa, huruvida han är arbetsvillig eller ej, något som är av den största betydelse för bedömande av de hjälpåtgärder, vilka i övrigt lämpligen böra vidtagas till hans gagn. Vidare får han genom hemmets tjänstemän hjälp vid sökande av anställning. En arbetsgivare, som nekar eller skulle neka att anställa den frigivne, när han kommer direkt från fängelset, kan ofta övertalas att mottaga honom, sedan han under någon tid på ett övergångshem ådagalagt sin vilja till ett skötsamt liv.

Delade meningar kunna råda om huruvida ett hem, där frigivna fångar mottagas, bör vara avsett enbart för sådana eller även för andra hjälpbehövande, såsom frigivna tvångsarbetare, från alkoholistanstalt utskrivna och överhuvudtaget arbetslösa, vilka visat asociala tendenser eller av annan grund, exempelvis sjukdom samt brist på utbildning eller arbetsmeriter, sakna konkurrenskraft på arbetsmarknaden och därför löpa risk att hemfalla åt asocialitet. Med hänsyn till det nära sambandet mellan olika former av asocialitet blir spörsmålet om lämpligheten att på ifrågavarande hem blanda frigivna med andra personer av nämnda kategorier enligt de sakkunnigas mening huvudsakligen en fråga om upprätthållande av disciplin vid hemmet och neutraliserande av skadliga inflytel-

ser från de sämre elementen bland skyddslingarna, d. v. s. om urvalet av skyddslingar. Man hör stundom framhållas, att ett hem, som är avsett endast för frigivna fångar, skulle åt sina skyddslingar giva en prägel liknande den, som fängelset åsätter, och att det av denna anledning inför allmänhetens betraktelsesätt och för bättre utkomstmöjligheter vore av betydelse, att ett hem av nu ifrågavarande slag stode öppet även för andra personer, som skola göra försök att skapa sig en socialt tillfredsställande existens. De antydda farhågorna äro möjligen överdrivna, men blotta tillvaron därav synes stöda de sakkunnigas uppfattning, att det icke kan anses nödvändigt att upprätthålla särskilda hem för frigivna, endast att tillse, att tillräckligt antal platser finnas för dessa på »blandade hem».

Vad i övrigt beträffar urvalet av skyddslingar och sorteringen på olika hem kan framhållas, att grundförutsättningen för intagande på ett hem bör vara en viss, om också vacklande förmåga till försörjning och skötsamhet hos den hjälpbehövande, ej blott på hemmet med dess reglementerade tillvaro, som ju utgör ett stöd för en svag karaktär, utan även i det fria förvärvslivet. En klient med ringa försörjningsförmåga (»fattigvårdsfall»), svårare psykiska defekter, brutalt sinnelag o. s. v. bör ej få inträde på ett hem av ifrågavarande slag.

Å andra sidan bör emellertid urvalet av skyddslingar ej vara så strängt, att inträde endast beviljas dem, om vilka man äger grundad anledning förmoda en återgång till samhällsnyttigt levnadssätt. Även den klient, om vilkens förbättring man endast kan hysa ett vagt hopp eller om vilkens förbättringsresurser man känner föga eller intet, bör beredas sitt tillfälle. Framför allt gäller det naturligen att taga hand om de unga, för vilken kategori särskilda hem böra vara inrättade.

De redan bestående övergångshemmen ha icke minst haft betydelse för de villkorligt frigivna, eller, rättast sagt, såsom arbetsgivare för villkorlig frigivning. Lagen om villkorlig frigivning stadgar i 5 §, att i fråga, huruvida villkorlig frigivning må medgivas, skall tagas i betraktande bl. a. »de förhållanden, i vilka den dömde skulle komma att försättas efter frigivningen, huruvida beskydd erbjudes av enskild person, förening eller på annat sätt, eller om ändock finnes grundad utsikt till lovlig utkomst». Samtliga de övergångshem, som företrädesvis mottaga frigivna fångar, ha också i stor utsträckning mottagit villkorligt frigivna. Särskilt Åby lanthem har därutinnan fyllt en viktig uppgift under hela sin tillvaro och särskilt under depressionstider såsom den innevarande, då det är ytterst svårt att erhålla arbetsgivare även åt personer, som i övrigt äro väl kvalificerade för villkorlig frigivning. Såsom de sakkunniga nedan framhållit, är institutet villkorlig frigivning i Sverige snävt reglerat och en utvidgning därav påkallad. En sådan reform blir lättare att i praktiken genomföra, därest ökat antal platser på övergångshem stå till förfogande.

Övergångshemmen ha även, ehuru ännu blott i ringa omfattning, tagits i anspråk för personer, som villkorligt utskrivits från förvaringsanstalt för förminskat tillräkneliga förbrytare. Villkorlig utskrivning från interneringsanstalt för återfallsförbrytare har ännu icke ägt rum men blir inom en nära framtid aktuell. De båda interneringslagarna kunna icke motsvara sitt ändamål att icke blott till en tid skydda samhället mot farliga förbrytare utan även så effektivt som möjligt förbättra dessa, såvida icke utskrivning på prov äger rum i största möjliga utsträckning. Då det står klart, att utkomstmöjlighet för sådana kategorier brottslingar är betydligt svårare att bereda än för andra fångar samt den utskrivne i många fall torde trots tillsynen ha svårt att reda sig i friheten, fordrar sålunda här en god tillämpning av redan bestående lagar, att tillräckligt antal platser på övergångshem kunna för ändamålet disponeras.

Även många villkorligt dömda ha omhändertagits på övergångshemmen, särskilt på Björkahemmet, vilket tidvis varit belagt långt över det ordinarie platsantalet, beroende därpå att Björkahemmet för närvarande är det enda specialhemmet för yngre frigivna och villkorligt dömda. Hemmets ledning har tyvärr ofta måst på grund av platsbrist neka inträde ej blott åt frigivna utan även åt villkorligt dömda och åt sakförda, vilka, därest plats kunnat beredas dem på ett eller annat hem, borde ha erhållit villkorlig dom. Det händer överhuvudtaget ej sällan, att en person, som på grund av sin karaktär anses av såväl förundersökare som domstol kvalificerad för villkorlig dom, ej erhåller sådan, emedan för tillfället ej kan uppbringas någon garanti för utkomst. Hans utsikter till arbete efter frigivningen äro emellertid i de flesta fall än mörkare. För den allmänna rättsvården är det av vikt, att övergångshem i långt större utsträckning än nu kunna erbjuda en tids utkomst även åt villkorligt dömda.

I detta sammanhang vilja de sakkunniga framhålla, hurusom genomförande av en ny lösdriverilagstiftning, vari större vikt än nu lades såväl på den förebyggande som den eftervårdande verksamheten, med säkerhet skulle kräva ett betydligt ökat platsantal på övergångshem.

Med stöd av det ovan sid. 62 f. anförda materialet rörande utkomstmöjligheter för *frigivna kvinnor* jämte redogörelsen för hemmet Solbacken kan dragas den slutsatsen, att något behov att för närvarande uppehålla specialhem för frigivna kvinnor icke föreligger. Av de sakkunniga ifrågasatta reformer, t. ex. beträffande villkorlig frigivning, kunna ej härutinnan medföra någon ändring, enär antalet straffade kvinnor är så glädjande lågt. De frigivna kvinnor, som behöva omhändertagas för särskild vård och tillsyn, kunna lämpligen vinna inträde på Frälsningsarméns m. fl. hem eller ock inackorderas hos enskilda personer.

Vad så angår *frigivna män* finnas för sådana ett speciellt övergångshem, Åby lanthem med 25 platser, varjämte å de övriga, här kallade

»blandade hemmen», kan beräknas ett platsantal för frigivna män av ungefär 60, tillhopa alltså c:a 85 platser. Av dessa lämna mellan 35 och 40 sysselsättning i jordbruk och trädgårdsskötsel och resten i hantverk, huvudsakligen skomakeri, skrädderi och snickeri, samt i vedgårdsarbete och papperssortering. Beräknas genomsnittstiden för en vistelse på övergångshem till fyra månader — något som är lågt under nuvarande förhållanden på arbetsmarknaden — skulle sålunda de befintliga övergångshemmen kunna för ett år mottaga ungefär 250 olika frigivna. Med utgångspunkt från ovan sid. 60 ff. anförda utredning angående det antal frigivna män, som skäligen kunde behöva skyddsförenings stöd för att vinna utkomst, kan antagas, att för de senaste åren i genomsnitt minst 350 à 400 olika frigivna män med fördel kunnat hänvisas till övergångshem.

Såsom arbetet nu är ordnat på de bestående övergångshemmen, måste sägas, att hemmen huvudsakligen lämpa sig för lantbruks-, grov- och »diverse»arbetare men icke för yrkeskunniga eller för dem, som behöva uppläras i ett eller annat yrke. Ett undantag från detta omdöme kan endast göras för Stadsmissionens arbetshem i de fall, då skyddslingarna sysselsättas med ett mera kvalificerat reparationsarbete å uppsamlingscentralen Små Smulor samt för enstaka »hantverksplatser» å de övriga hemmen. Också förhåller det sig i praktiken så, att frigivna yrkeskunniga män, inklusive fabriksarbetare, vilka själva gärna för någon tid skulle söka fristad på ett övergångshem, i stor utsträckning icke vilja detta eller icke kunna beredas tillfälle därtill, enär hemmen sakna ett för dem lämpat arbete.

Av det hittills anförda framgår, att en avsevärd disproportion råder mellan behovet och tillgången på platser för frigivna vid övergångshem, en disproportion, som hänför sig icke blott till själva antalet platser utan även till yrkesgrupperingen bland de personer, som kunna ifrågakomma till inträde.

De sakkunniga vilja därför förorda, att ett betydligt antal nya platser anskaffas å övergångshem för frigivna genom utvidgning av redan befintliga hem och upprättande av nya, samt att genom grundande av nya och genom omläggning av arbetsdriften vid redan bestående hem tillgodoses behovet av hantverks- och industriell verksamhet, även i utbildningssyfte.

I fråga om utvidgning eller ombildning av redan befintliga hem måste beaktas, att hemmen givetvis ej böra mottaga flera skyddslingar än att alla kunna ägnas personlig handledning och tillsyn samt att de risker, som alltid följa av de sämre elementens inflytande, i möjligaste mån begränsas. Under sådan synvinkel kunna de nu bestående hemmen anses lagom stort tilltagna.

En utvidgning synes emellertid kunna övervägas i fråga om Björkahemmet, vilket dels besitter ett större obrukat område, vars uppodling ger rika arbetstillfällen, och dels kunde äga möjlighet att inköpa ett intill den bebyggda tomten nr 357 beläget område, lämpat för bebyggelse

och anläggning av växthus. Det platsantal, som på en dylik utvidgning kunde vinnas, synes ligga mellan 5 och 10 och kostnaden kan beräknas till 20- à 25 000 kr.

De sakkunniga ha övervägt, huruvida hemmet Solbacken, vilket, efter vad ovan sagts, synes obehövligt för sitt nuvarande ändamål, kunde ombildas till ett hem, närmast industrihem, för frigivna män. Det ringa platsutrymmet, tomtens obetydliga storlek samt hemmets ogina läge i fråga om avsättningsmöjligheter utesluter dock tydligen ett sådant utnyttjande.

I fråga om nya hem, som enligt de sakkunnigas mening böra upprättas, vilja de sakkunniga inskränka sig till *förslag om grundande av följande tre hem*, vilka skulle täcka det närmaste behovet, särskilt av industri- och yrkesplatser:

två industrihem, vartdera med omkring 30 platser, belägna i eller i omedelbar närhet av någon större stad, det ena huvudsakligen avsett för yngre personer, samt

ett lanthem i södra Sverige (Skåne) med omkring 20 à 30 platser.

Genom en utvidgning av Björkahemmet samt grundande av de tre nya hemmen skulle vinnas 80 à 100 platser, alla med produktivt och yrkesutbildande arbete.

Vad angår det föreslagna lanthemmet i södra Sverige är det för de sakkunniga känt, att önskemål därom sedan åtskilliga år framställts från skyddsföreningar i södra delen av landet, och dessa önskemål synas berättigade. Behovet av industrihem är såväl från skyddsförbundets styrelse som från olika skyddsföreningar sedan länge omvittnat.

Beträffande lanthemmet vilja de sakkunniga vidare framhålla:

Med ledning av kostnaderna för Åby lanthem kan beräknas, att nettodriftskostnaden per dag och skyddsling vid ett lanthem med 30 platser skulle bliva ungefär 2 kr. 20 öre eller för ett år tillhopa c:a 24 000 kr. Vad anläggningskostnaden beträffar, kommer denna givetvis att ställa sig olika, om en egendom inköpes eller om den arrenderas. Det synes icke uteslutet, att Kristianstads läns fångvårds- och skyddssällskap samt Malmöhus läns förening till stöd för värnlösa och fallna, vilka föreningar vid slutet av år 1931 förfogade över en behållning av resp. c:a 48 000 kr. och 50 000 kr., skulle vara villiga att tillskjuta en del av det behövliga startkapitalet.

Jämväl beträffande de två industrihemmen möta stora svårigheter att framlägga säkra ekonomiska kalkyler. Kostnaderna bero ju i hög grad på vilka yrkesgrenar, som kunna befinnas lämpliga att upptaga. Nettodriftskostnaderna per skyddsling och dag torde emellertid här ställa sig något högre än för ett lanthem och vid ett platsantal av 30 uppgå till minst 3 kr., vilket motsvarar en årskostnad av omkring 33 000 kr.

Till anläggningskostnaderna för åtminstone något av hemmen borde anslag kunna erhållas av lotterimedel.

Skrivbyråer.

Även om vissa yrkesgrupper bland de frigivna, främst lantbruks- och grovarbetare, hantverkare, fabriks- och diversearbetare genom de redan bestående och de av de sakkunniga föreslagna nya övergångshemmen kunna äga möjlighet till en tids utkomst, innan de kunna inpassas i det normala förvärvslivet, så återstår i allt fall att i motsvarande avseende sörja för en annan betydande yrkesgrupp bland de frigivna med för närvarande stora svårigheter att assimileras i samhället, nämligen affärsmän, kontorister, butiksbiträden, agenter och därmed jämställda personer, vilka äga kontors- eller merkantil utbildning. Endast i undantagsfall är det lämpligt och möjligt för dessa att inrikta sig på annan levnadsbana än den redan beträdda, särskilt om de, såsom ofta är fallet, sakna förutsättningar för kroppsarbete. Inom den svenska skyddsverksamheten är även att registrera en del försök att åstadkomma särskilda utkomstmöjligheter för personer av ifrågavarande kategori. Skyddsvärnet i Stockholm uppehåller från 1912 en skrivbyrå för kontorister och jämställda, och samma förening ägde mellan åren 1916 och 1926 i Stockholm ett inackorderingshem, vilket mottog s. k. bildade klienter, företrädesvis dem, som hade arbete å skrivbyrån. För närvarande existerar för den omhandlade gruppen frigivna intet särskilt arbetsföretag eller hem med undantag av Skyddsvärnets skrivbyrå, en institution, som enligt vad för de sakkunniga är känt, på grund av utrymmesbrist ständigt måste avböja ansökningar om anställning.

De sakkunniga, som även i övrigt från olika skyddsföreningar fått belysta de svårigheter, som möta vid anskaffning av utkomst åt kontorister och därmed jämställda, de s. k. »herrfångarna», finna synnerligen behjärtansvärt, att jämsides med de föreslagna nya övergångshemmen även inrättas särskilda arbetsföretag, närmast s. k. skrivbyråer, eventuellt i förening med inackorderingshem, för sådana frigivna som äga kontorsutbildning eller lämpa sig därför. På grund av de ekonomiska erfarenheter, som Skyddsvärnet i Stockholm fått tillfälle att göra beträffande såväl skrivbyrå som inackorderingshem och som skildrats i redogörelsen för nämnda förening, ställa sig dylika företag emellertid förhållandevis dyra.

Vad först en skrivbyrå beträffar, måste denna för att få kunder och någorlunda hålla sig uppe i den även på detta område svåra konkurrensen prestera ett gott, för att ej säga förstklassigt arbete. Härför fordras kontinuerlig tillgång på skicklig arbetskraft, det vill säga en fast personal, som håller rörelsen flytande, även om den mera tillfälliga arbetskraften har bristfällig utbildning eller arbetsförmåga. Det förefaller som om Skyddsvärnets i Stockholm skrivbyrå numera fått en ganska tillfredsställande organisation. Här tillämpas, såsom av redogörelsen framgår, ett slags inackorderingssystem. Skyddsvärnet disponerar mot årlig avgift över tre platser, vilka besättas efter samråd med skrivby-

råns föreståndare och på vilka ombyte sker, så snart vederbörande fått annat arbete, befunnits olämplig eller av annan anledning lämnar byrån. På de övriga platserna äger föreståndaren intaga dem honon gott synes och äger sålunda själv vaka över att kontinuiteten och prestationsförmågan i byråns arbete ej äventyras.

Det synes de sakkunniga i första hand icke uteslutet, att Skyddsvärnets skrivbyrå mot ett större anslag skulle kunna bereda ett ökat antal platser åt frigivna. Vidare böra undersökas möjligheterna för att även i andra större städer, främst Göteborg och Malmö, genom skyddsorganisationerna grunda liknande företag, eventuellt genom anknytning till redan bestående skrivbyråer. Enär de föreningar, varå en sådan uppgift närmast kunde ankomma, säkerligen för planens genomförande vore beroende av särskilda statsanslag, och enär i varje fall frågan om grundandet av en skrivbyrå är starkt avhängig av personliga och lokala förutsättningar, vilka kunna växla på kort tid, ha de sakkunniga icke aktat nödigt att framställa närmare förslag än som här redan skett.

Även vad beträffar *inackorderingshem* för s. k. bildade frigivna inskränka sig de sakkunniga till att uttala önskvärdheten av att åtminstone ett sådant hem upprättades, eventuellt med hjälp av statsanslag.

Arbetsgårdar.

För att pröva en klients arbetsvilja eller bereda honom mera tillfällig utkomst än den, som ett övergångshem avser att garantera, t. ex. några dygns mat och logi, utrustning med kläder, en mindre summa till respengar etc., använda sig skyddsföreningarna, såsom av redogörelsen för den svenska skyddsverksamheten framgår, av tillgängliga vedgårdar, arbetshärbärgen och liknande inrättningar. En del skyddsföreningar, t. ex. Stadsmissionen i Stockholm och Skyddsvärnet i Falun, ha egna vedgårdar, andra skyddsföreningar, såsom skyddsföreningarna i Göteborg och i Gävleborgs län, anlita de vedgårdar, som disponeras av kommunala eller privata företag med besläktade syften.

Från olika skyddsföreningar samt från deras gemensamma organ, Svenska skyddsförbundet, har vid upprepade tillfällen betonats nödvändigheten av att i varje län, och då helst i omedelbar närhet till skyddsförenings expedition, få till stånd en s. k. arbetsgård med sådana möjligheter till prövning av arbetsvilja och beredande av inkomst, vilka nyss nämnts, och eventuellt även för beredande av mat och logi tillfälligt.

Säkerligen föreligger ett avsevärt behov för skyddsföreningarna att kunna tillhandahålla dylika arbetstillfällen. Under hänvisning till att detta behov vid en ökning av antalet platser på övergångshem i någon mån fylles samt vidare till att ifrågavarande arbetsgårdar lämpligen böra, såsom ock på sina håll skett, uppehållas av kommunerna eller av skyddsföreningar i nära samarbete med kommunerna samt ingå såsom ett led i den allmänna fattigvårds- eller arbetslöshetshjälpen, finna de

sakkunniga icke anledning att beträffande arbetsgårdar framlägga något förslag.

Om en skyddsförening emellertid tager initiativ till grundande av en arbetsgård, bör dock efter prövning kunna ifrågasättas särskilt bidrag därtill av statsmedel.

Särskilda reservarbeten.

Bland de förslag till reformering av skyddsverksamheten, vilka framförts i den offentliga diskussionen, har även upptagits »ambulerande riksgagnande arbeten för sådana lösdrivare och alkoholister, möjligen även villkorligt dömda och villkorligt frigivna, vilka icke äro farliga för den allmänna säkerheten».

Dylika reservarbeten ha varit föremål för diskussion i det »Betänkande med förslag till lagstiftning om åtgärder mot lösdriveri samt åtgärder mot sedeslöst leverne av samhällsskadlig art», som avgavs den 30 maj 1929 av tillkallade sakkunniga. I detta betänkande uttalas under rubriken »Statliga arbetsföretag såsom hjälparbete», sid. 116—117 bl. a. följande:

De sakkunniga dela för egen del de sålunda uttalade betänkligheterna mot anordnande av dylika allmänna arbetsföretag (hjälparbeten i de allmänna skogarna) såsom ett led i samhällets åtgöranden för tillrättaförande av personer, mot vilka ingripande enligt lösdriverilagen sker. Man får till en början ej förbise, att det här i regel är fråga om mindervärdig arbetskraft, som därtill säkerligen ofta är svår att disciplinera. I en anstalt går det lättare att bibehålla disciplin bland dylikt svårhanterligt klientel än vid utförande av arbete ute i de allmänna skogarna. Härför fordras särskilda förläggningar av större eller mindre antal lösdrivare, och domänstyrelsens farhågor, att detta kan komma att medföra vanskligheter, synas ingalunda ogrundade. Därtill kommer den ej heller obefogade synpunkten, att i den mån arbete i de allmänna skogarna utan alltför stora kostnader för det allmänna kan beredas, detta i första hand bör stå öppet för de oförvållat arbetslösa. Man må ej heller förbise den omständigheten, att de personer, om vilka här är fråga, i allmänhet till karaktären äro viljesvaga och opålitliga samt oftast böjda för ett sysslolöst och lättjefullt liv. Erfarenheten visar även att hjälpsökande av denna kategori ofta vägra att mottaga arbete eller trots uppburen reseersättning eller erhållen järnvägsbiljett uraktlåta att ens begiva sig till den plats, där arbete åt dem anskaffats, eller också efter en kortare tid utan vidare lämna arbetet för att i stället stryka omkring. Detta torde framför allt gälla dem, som leva av bettleri och som ofta nog ej vilja veta av något annat sätt att förskaffa sig uppehälle. Särskilt föreningen Skyddsvärnet har gjort sig till tolk för sist antydda synpunkter.

Redan av nu antydda skäl ter det sig synnerligen tveksamt, huruvida de önskemål, som med den ifrågasatta anordningen åsyftats, därigenom verkligen stå att vinna. Det avgörande skälet emot en dylik anordning i större omfattning är emellertid kostnadssynpunkten. Det är uppenbart, att kostnaderna för dylika hjälparbeten, anordnade i föreslagen omfattning, skulle bliva synnerligen avsevärda. Enligt beräkning i 1926 års förslag skulle den totala årskostnaden för 100 man, oberäknat utgifter, som domänverket eller skogssällskapet för ändamålet skulle vidkännas, uppgå till 130 000 kr.

De sakkunniga anse sig emellertid icke böra helt avvisa tanken på dylikt hjälparbete utan finna sådant i mindre omfattning kunna försökas. Därmed skulle onek-

ligen vinnas ökad möjlighet att på ett effektivt sätt pröva arbetsvilligheten hos den mot vilken ingripande enligt lagen sker, och en dylik prövning, som i sak blir lika med ett slags arbetsföreläggande, bör i regel vara den första åtgärd, som från samhällets sida företages mot honom. Härför fordras tillgång på arbetstillfällen utöver vad den öppna arbetsmarknaden erbjuder, och någon hänvisning av lösdrivare till statliga nödhjälpsarbeten för oförvållat arbetslösa bör av givna skäl ej äga rum. I sitt över 1922 års förslag avgivna yttrande har socialstyrelsen framhållit, att tillhandahållande av arbetstillfällen i vissa fall skulle onödiggöra anstaltsvård och därmed förenade kostnader samt att, med hänsyn till den stora betydelsen av tillgång till arbetstillfällen, det torde få anses skäligt att dylik tillgång genom det allmännas försorg säkerställdes exempelvis i form av skogsarbeten å statens domäner eller genom skogssällskapet.

Med hänsyn till det sålunda anförda vilja de sakkunniga, i enlighet med vad vissa myndigheter uttalat sig för, förorda en till omfattningen starkt begränsad *försöksverksamhet* i det föreslagna hänseendet. Erfarenheten får sedan visa, i vad mån det kan vara lämpligt och med hänsyn till resultatet påkallat att gå vidare på den inslagna vägen. Då anordningen sålunda mera får karaktären av experiment torde göras början med allenast 50 platser, varigenom kostnaden för statsverket enligt den åberopade utredningen förslagsvis skulle kunna begränsas till omkring 65 000 kr. Med anledning av vad socialstyrelsen anfört om behovet av en centralmyndighet för dessa hjälparbeten må här blott framhållas, att det enligt de sakkunnigas mening bör tillkomma den uppsiktsmyndighet, som enligt förslaget skall komma till stånd, att hava överinseende över hjälparbetena.

Då det här icke är fråga om någon tvångsåtgärd i egentlig mening, ligger det i sakens natur, att den som blir föremål för åtgärden ej kan med tvångsmakt hindras från att lämna arbetet och arbetsplatsen. Något uttryckligt betonande av detta synes dock ej vara nödigt att göra i lagen. Men å andra sidan bör han ej kunna efter eget behag utan omedelbar påföljd lämna arbetet. Det bleve då föga mening med anordningen. Något tillrättaförande av personen i fråga genom att lära honom arbeta och vänja honom vid ett ordentligt och arbetsamt liv kunde då knappast vara möjligt att åstadkomma. De sakkunniga hava därför i stället tänkt sig den anordningen, att vederbörande myndighet vid anvisande av arbete skulle föreskriva erforderliga villkor i fråga om vistelseort och sysselsättning m. m., vilka villkor personen i fråga skulle vara pliktig att iakttaga. Uraktlåter han detta, skulle förnyat ingripande enligt lagen, i regel då av strängare beskaffenhet, omedelbart äga rum.

De element bland de frigivna, som kunde ifrågakomma att sändas till ett särskilt för ändamålet anordnat arbetsföretag — vare sig skogsarbete, vägarbete eller annat — utgöra i huvudsak samma personer, som för närvarande kunna vinna inträde på övergångshem. Ur såväl disciplinär som förbättringssynpunkt måste övergångshemmen vida föredragas. Även de kostnadsberäkningar, som av lösdriverisakkunniga anförts, synas tala till övergångshemmens förmån. Härtill kommer, att de lösdriverisakkunnigas ståndpunkt delvis grundar sig på tillvaron av vissa hållhakar på de vid arbetsföretag sysselsatta lösdrivarna, nämligen hotet om strängare åtgärder i fall av dåligt uppförande eller rymning. Ett sådant tvång skulle ej kunna läggas på frigivna personer i gemen.

Med stöd av dessa synpunkter finna de sakkunniga icke anledning förorda att upptaga ens försöksverksamhet med statliga arbetsföretag såsom särskilt hjälparbete för bl. a. frigivna fångar.

Skyddsverksamhetens finansiering.

Allmänna synpunkter.

De sakkunniga vilja i anslutning till vad som redan yttrats i inledningen till avsnittet »Skyddsverksamhetens centrala organisation» betona statens ofrånkomliga plikt att i görligaste mån mildra frihetsstraffets icke avsedda, men för den straffade och honom närstående ofta katastrofala följder. Staten har också beaktat denna plikt, främst genom att anslå medel till den enskilda skyddsverksamheten. Enligt de sakkunnigas uppfattning bör staten därvid i första hand tillse, att de enskilda skyddsorganisationerna erhålla behövligt anslag till sina förvaltningskostnader (den bidragsgivande allmänheten ser ju helst, att dess gåvor gå till understöd), men staten bör även lämna medel till ett direkt understödjande av dem, som från fängelset frigivas och som för sin utkomst — och därmed för sin återinpassning i samhället — kunna behöva avsevärda bidrag till sitt uppehälle och även till kläder, verktyg, resekostnader m. m. Om staten icke ställde till de enskilda skyddsorganisationernas förfogande betydande summor för sådana bidrag ej blott åt frigivna fångar utan även åt andra skyddsverksamhetens klienter, skulle skyddsorganisationerna vara hänvisade att själva anskaffa de behövliga understödsmedlen. Efter vad som hittills visat sig, ha skyddsorganisationerna i regel icke förmått ens tillnärmelsevis täcka behovet därav.

Av *de två huvudposterna utgifter: understöd och förvaltningskostnader* skulle understöden även vid en ändamålsenlig förvaltning kunna svälla hart när obegränsat och sålunda påfordra motsvarande inkomster. Förvaltningskostnaderna måste däremot hållas inom en begränsad ram, dock ej så trång, att verksamhetens effektivitet därigenom äventyras. Tvärtom kan det stundom, t. ex. vid arbetsförmedling, vara nödvändigt att väsentligt öka dessa kostnader för att stegra det faktiska arbetsresultatet, utan att därvid samtidigt kan avläsas en motsvarande höjning i understödskontot.

I detta sammanhang vilja de sakkunniga beröra en hos allmänheten, åtminstone att döma av ofta förekommande inlägg i pressen, tämligen vanlig föreställning, att hos många, för att ej säga de flesta skyddsföreningar skulle råda en anmärkningsvärd disproportion mellan förvaltnings- och understödskontot. Denna föreställning, som möjligen i något fall varit berättigad, har sin grund i ett alltför ytligt bedömande av skyddsföreningarnas räkenskaper och hela verksamhet. Ett sådant bedömande kan delvis bero på knapphändigheten i de upplysningar, vilka skyddsverksamhetens centrala ledning hittills lämnat allmänheten — ett förhållande, som de sakkunniga berört redan i avsnittet »Skyddsverksamhetens centrala organisation». En skyddsförenings effektivitet får

ej mätas enbart, ej ens huvudsakligen, efter den understödssumma, som utdelas. De understödsmedel, som åt en skyddsförening anförtrotts till förvaltning under fri prövning, måste handhavas så, att de bliva klienterna till största möjliga nytta, ej blott för stunden, utan, där så låter sig göra, även för framtiden. Om en skyddsförening har välgrundad anledning antaga, att ett ifrågasatt understöd skulle för klienten inom kort gå förlorat exempelvis genom direkt misskötsel eller genom att användas till ett hopplöst företag, bör understödet ej utgå, utan andra vägar anlitas. Olika bemödanden att ordna för klienten — såsom sökande efter en arbetsanställning, utredningar rörande hans förhållanden, allehanda råd och anvisningar för att hjälpa honom till rätta — kunna upptaga en tjänstemans tid under sammanlagt många timmar, kanske flera dagar, möjligen utan att ett öre utgives i understöd men klienten ändock till sist får en utkomst, som kan skattas till högt belopp. Tjänstemannen måste ha sin lön, även om hans tid upptages av en dylik kuratorsverksamhet; telefon, annonsering etc. måste användas. Härmed är icke sagt, att icke vissa klienter, särskilt om deras karaktär och arbetsförmåga äro av skyddsföreningen oprövade, måste lämnas ekonomiskt bistånd för att »få sin chans», även om skyddsföreningen har all anledning frukta ett misslyckande.

Då stundom inträffat att medel, som influtit genom vissa till välgörande ändamål, däribland även till hjälp åt frigivna fångar, gjorda insamlingar, icke blivit för avsett ändamål använda och vederbörligen redovisade, hava de sakkunniga, utan att närmare ingå på denna omfattande och svårlösta fråga, ansett sig böra framhålla behovet av kontroll över dylika insamlingar.

I anslutning till vad som i avsnittet »Skyddsverksamhetens lokala organisation» sagts angående kommunernas intresse av att understödja skyddsverksamheten vilja de sakkunniga vidare framhålla, att skyddsföreningarna i långt större utsträckning än nu böra kunna utverka bidrag från kommunerna såväl till organisationskostnader som understöd. Särskilt gäller detta avlöningar och lokalhyra. Såsom i redogörelsen för den svenska skyddsverksamheten skildrats, har redan på flera håll beträffande såväl tjänstemän som lokaler en gemensamhet kommit till stånd mellan skyddsorganisationer å ena och kommunala institutioner å den andra sidan. Så är till exempel fallet i Uppsala och Örebro. »Samhjälpstanken», som i Uppsala funnit ett lyckligt uttryck, manar till efterföljd jämväl i andra städer. Även där en »samhjälp» icke ännu hunnit genomföras, torde en skyddsförening i flera fall än hittills skett kunna påräkna åtminstone upplåtande av lokaler hyresfritt eller mot billig hyra av de kommunala myndigheterna i den stad, där skyddsföreningen har upprättat eller ämnar upprätta byrå.

Antalet förefintliga befattningar hos till skyddsförbundet anslutna

föreningar synes böra bibehållas. Så länge ej i ett län skydds- eller fångvårdsföreningen behöver en särskild byrå, böra liksom hittills fängelsetjänstemännen anlitas för det löpande skyddsarbetet för frigivna fångar. Upprättande av avlönade tjänster och andra avgöranden, vilka avsevärt ekonomiskt binda en statsunderstödd förening, böra ske i samråd med den anslagsfördelande myndigheten.

De *ombud*, som, enligt eget åtagande, av skyddsföreningarna anlitas på olika orter, torde åtminstone för medverkan, som ej är av särskilt tidsödande beskaffenhet, icke göra anspråk på arvode utan endast på ersättning för direkta utgifter.

Fångvårdens besparingskassa.

De sakkunniga ha övervägt lämpligheten såväl av kassans bestånd som av de nuvarande bestämmelserna för dess förvaltning.

Större delen av besparingskassans kapital utgöres av den andel i inkomsten från straffanstalternas arbetsdrift, som tidigare ingick till kassan. Numera bestå kassans huvudsakliga intäkter av dels räntor, dels de belopp, som inflyta från fängelserna genom försäljning av matavfall m. m., och dels slutligen ett extra reservationsanslag å andra huvudtiteln, vilket under senare år utgått med 23 000 kr.

Enär kassans stomme bildats av medel, som fångar och tvångsarbetare en gång hopbringat, anse de sakkunniga, att redan häri ligga starka skäl för kassans bibehållande för nuvarande ändamål. Men även om dessa skäl lämnas åsido, kvarstår det ovan berörda kravet på att staten tillhandahåller medel för ett direkt understödjande av frigivna fångar.

Under åberopande jämväl av vad ovan i avsnittet »Skyddsverksamhetens centrala organisation» anförts angående bibehållande av centralföreningen såsom förmedlare av understöd till frigivna fångar runt hela landet, förorda de sakkunniga, att besparingskassan enligt nu gällande reglemente kvarstår såsom en särskild fond, vilken stödes av ett årligt statsanslag på minst det f. n. utgående beloppet.

Besparingskassans medel synas liksom hittills böra utgå till Centralföreningen till stöd för frigivna (dels för driften av Åby lanthem och eventuellt hemmet Solbacken, om detta hem bibehålles, och dels till understöd efter prövning i det enskilda fallet åt frigivna, för vilkas hjälpande lokalföreningarnas resurser ej förslå) ävensom till utanför skyddsförbundet stående skyddsorganisationer, företrädesvis övergångshem, vilka lämna hjälp åt frigivna fångar.

Anslaget från besparingskassan till Skara stifts arbetshem, vilken organisation är ansluten till skyddsförbundet, synes alltså böra upphöra och anslaget i sin helhet utgå från skyddsförbundet.

Frälsningsarmén åtnjuter för sin verksamhet bland frigivna i statsanslag endast det från besparingskassan utgående anslaget å 1 500 kr. till »Frälsningsarméns räddningsverks arbetshem», d. v. s. till de hem, som

mottaga frigivna kvinnor. Enär Frälsningsarmén på grund av sin organisation möjligen icke kan ansluta sig till skyddsförbundet, ej ens med vissa av sina avdelningar eller inrättningar för socialt arbete — frågan om en dylik anslutning har hos de sakkunniga icke varit föremål för närmare utredning — bör statsunderstöd till Frälsningsarméns verksamhet bland frigivna, därest sådant anslag prövas böra utgå, åtminstone tills vidare lämnas genom besparingskassan. För sin del anse de sakkunniga, att Frälsningsarmén med hänsyn till det stora behovet av platser å övergångshem för frigivna män bör tillerkännas statsanslag även till driften av sina två skyddshem för män.

Svenska skyddsförbundet

ingiver f. n. sitt årliga anslagsäskande till Kungl. Maj:t, som däröver inhämtar yttrande från fångvårdsstyrelsen. Sedan anslag beviljats, infordrar Kungl. Maj:t genom fångvårdsstyrelsen från skyddsförbundet en plan angående det beviljade beloppets fördelning mellan de olika skyddsföreningarna. Över denna plan avger fångvårdsstyrelsen utlåtande, varefter Kungl. Maj:t beslutar om medlens fördelning.

Enligt de sakkunnigas mening vore det lämpligt, att redan vid anslagsäskandet fogades en plan över medlens fördelning, grundad på en närmare redogörelse för de olika föreningarnas ekonomiska ställning och behov.

Så länge betydande anslag lämnas till skyddsverksamheten även från fångvårdens besparingskassa och fångvårdsstyrelsens fonder, torde för åstadkommande av en så rättvis fördelning som möjligt av alla tillgängliga medel ett samråd äga rum mellan de utanordnande institutionerna, d. v. s. fångvårdsstyrelsen, centralföreningen och skyddsförbundet.

Vid ett genomförande av de sakkunnigas förslag om tillsättande av en direktör i skyddsförbundets ledning bör av statsanslag (förbundets övriga intäkter ha hittills varit av ringa betydelse) täckas följande för direktören och hans expedition förslagsvis beräknade årskostnader:

Direktörens avlöning	kr.	7 200
En assistent	»	2 400
Resekostnader	»	1 000
Lokalhyra	»	1 400
Övriga byråkostnader (inkl. kostnaderna för årstryck samt för centralregistret, med undantag för biträde vid registrets förande)	»	3 000
	Summa kr.	15 000.

För att nedbringa lokalkostnaderna föreslå de sakkunniga, under erinran om att skyddsförbundets centralregister redan nu förvaras å Skyddsvärnets i Stockholm byrå, att dessa två byråer förläggas till samma ställe. Hyreskostnaden på 1 400 kr. är beräknad efter en sådan anordning.

Skyddsförbundets omkostnadskonto, vilket år 1931 belöpte sig till 5 589 kr. 21 öre (se bil. 4; härvid beaktas, att anslaget till Skyddsvärnet i Stockholm för centralregistret 1 700 kr. egentligen är en skyddsförbundets expensutgift), skulle även vid ett genomförande av direktörsinstitutionen alltjämt belastas med det redan utgående anslaget till reseersättningar (styrelsesammanträden, konferenser med byråföreståndarna) samt revisorsarvoden m. m., beräknat till 1 200 kr. Då ju direktören även skulle handhava ledningen av centralregistret och åtskilliga skrivgöromål härför utföras av direktörens assistent, behövde för centralregistrets del ytterligare utgivas ersättning blott till Skyddsvärnets registrator för biträdande vid själva registerföringen, förslagsvis 150 kr. i månaden eller 1 800 kr. per år. Då direktören enligt de sakkunnigas förslag kommer att fungera såsom sekreterare i skyddsförbundets styrelse och något särskilt arvode till skattmästare icke synes erforderligt, skulle det nu utgående arvodet 1 200 kr. till skyddsförbundets sekreterare och skattmästare bortfalla.

Skyddsförbundets omkostnadsstat skulle sålunda upptaga kostnader för direktören och hans byrå 15 000 kr., ersättning för biträde vid förande av centralregistret 1 800 kr. samt reseersättningar m. m. 1 200 kr., eller tillhopa c:a 18 000 kr. Då omkostnadskontot för 1931 belöpte sig till c:a 5 500 kr., skulle vid den av de sakkunniga föreslagna anordningen sålunda inträda en ökning å kontot med c:a 12 500 kr.

Liksom hittills bör skyddsförbundet lämpligen tilldelas ett *reservbelopp* att användas ej blott som nu »till understödjande av sådana till förbundet anslutna föreningar, vilka på grund av omfattning och livaktighet i bedriven verksamhet kunna bliva i särskilt behov av sådant understöd», utan även till andra utgifter. Det kan t. o. m. ifrågasättas, huruvida beloppet överhuvud bör reserveras med sådana direktiv, som nu lämnas. De anslag, som de olika skyddsföreningarna tilldelas, böra, där icke alldeles särskilda omständigheter nödvändiggöra ett extra anslag, behållas vid de för budgetåret bestämda beloppen, så att skyddsföreningarna äga att därefter inrikta sina ekonomiska göranden och låtanden. Omfattning och livaktighet i bedriven verksamhet böra sålunda icke i och för sig grunda anspråk på extra anslag. Det hos skyddsförbundet reserverade beloppet bör snarare avses för sådana helt eller delvis oförutsedda utgifter som tillfälligt bidrag till en förening, vilken lämpligen bör vidtaga en utvidgning i sin organisation eller för kortare eller längre tid vidga sin understödsverksamhet. Det reserverade beloppet bör även kunna komma till användning för förbundets egna oförutsedda utgifter. I direktiven bör ock angivas, att besparad del av beloppet reserveras hos skyddsförbundet och beaktas vid prövning av kommande anslagsäskanden.

Det statsanslag, som för närvarande förmedlas genom Svenska skyddsförbundet, måste med hänsyn till de viktiga samhälleliga funktioner, som

med hjälp därav skola utövas, anses såsom synnerligen blygsamt. De sakkunniga vilja tillika framhålla, att även om i depressionstider, såsom de nu rådande, nästan oövervinneliga svårigheter möta att lindra arbetslösheten redan bland de stora skaror, som icke visat några asociala tendenser, får å andra sidan aldrig förgätas, att verkställande av frihetsstraff oskiljaktigt måste förbindas med skyddsverksamhet, oavsett om tiderna äro goda eller dåliga. Från en sådan utgångspunkt kan i svåra tider med därunder stegrad risk för återfall i synnerhet i egendomsbrott så långt ifrån bli fråga om minskning i statens bidrag till den enskilda skyddsverksamheten, att tvärtom ökade krav i berörda hänseende måste ställas.

I överensstämmelse med dessa nu framhållna synpunkter ha de sakkunniga i redan avgivet utlåtande över Svenska skyddsförbundets för budgetåret 1933/1934 gjorda anslagsäskande tillstyrkt ett belopp av 100 000 kr.

Så snart skyddsförbundet eller annan organisation till Kungl. Maj:t kan inkomma med en plan för upprättande och drivande av något eller några av de tre nya övergångshem, som av de sakkunniga föreslagits, bör staten enligt de sakkunnigas mening lämna ett kraftigt understöd till dessa hem. Endast härigenom torde det ock bliva möjligt att för hemmen mobilisera den behövliga enskilda offerviljan.

Fångvårdens samverkan med skyddsorganisationerna.

Den moderna fångvårdens strävanden äro främst inriktade på att stärka den dömdes möjligheter att för framtiden förhålla sig väl. I § 1 i fångvårdsstyrelsens arbetsordning för fångvårdsstaten (här nedan kallad AO) stadgas sålunda generellt, att det åligger envar befattningshavare vid fångvårdsanstalterna att »söka verka i fångvårdens syfte till fångarnas rättelse och allvarliga fostran». Denna fostrande verksamhet, sådan den i åtskilliga bestämmelser och därpå grundad praxis är utformad, har jämte själavården såsom viktigaste led *undervisning* samt *arbete i förening med yrkesutbildning.*

Undervisning meddelas dels såsom vanlig skolundervisning och dels i form av föreläsningar, varjämte fången beredes möjlighet till självstudier. Sådana underlättas genom de vid varje straffanstalt upprättade biblioteken och genom kringsändande av vandringsbibliotek. Även i samband med yrkesutbildningen sker teoretisk undervisning.

Arbete i förening med yrkesutbildning. I lag den 24 mars 1916 angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff (här nedan kallad verkställighetslagen) finnas bl. a. följande stadganden om fånges hållande till arbete:

2 §. Den, som undergår straffarbete, skall hållas till arbete, som av vederbörande fångvårdsmyndighet för honom bestämmes. Där så lämpligen kan ske, skall arbetet vara av beskaffenhet att bereda fången tillfälle till förkovran i hans yrke eller till annan utbildning, som kan främja utsikterna för honom att efter frigivningen försörja sig, och bör vid valet av arbete hänsyn tagas till hans håg och fallenhet.

3 §. Då fånge undergår antingen omedelbart för brott ålagt fängelse eller därmed förenat fängelse, vartill ådömda böter förvandlats, är han pliktig sysselsätta sig med lämpligt arbete. Undergår fången straff i enrum, må han själv förskaffa sig sådant arbete, — — —. Begagnar fången sig icke av nämnda rätt eller undergår han straff i gemensamhet, skall av vederbörande fångvårdsmyndighet arbete tilldelas honom, — — —.

11 §. Skall någon undergå fängelse, vartill ådömda böter förvandlats, och varder förvandlingsstraffet icke sammanlagt med annat fängelse, vare fången skyldig utföra tjänligt arbete, som av vederbörande fångvårdsmyndighet för honom bebestämmes, — — —.

Dessa stadganden kompletteras av bl. a. följande bestämmelser i AO:

§ 103. Fängelseföreståndarna skola underställa (fångvårds)styrelsen sådana fall, då fånge, dömd till straffarbete eller minst två månaders fängelse, anses för yrkesdrift lämplig eller möjlig att upplära m. m. Föreståndare skall för den skull, så snart vid fängelset intagen fånge blivit slutligen dömd till dylikt straff eller införpassas, söka med noggrannhet utröna fångens yrkeskunskap, anlag och arbetsduglighet samt med ledning av sålunda inhämtad kännedom om fången upprätta och insända förslag med uppgift tillika om fångens ålder, hälsotillstånd m. m.

§ 245. Så snart straffarbete eller på längre tid än två månader omedelbart ådömt fängelse förekommer till verkställighet i fråga om fånge, som är kunnig i eller har lust och fallenhet att uppläras i något yrke, som inom fångvården bedrives, såsom skomakeri, sadelmakeri, skrädderi, sömnad, snickeri, måleri eller borstbinderi, skall till fångvårdsstyrelsens arbetskontor ofördröjligen insändas rapport. — — —

§ 246. Fånge skall, i den mån strafftidens längd och hans egen förmåga det medgiver, ej mindre beredas tillfälle att genom lämplig arbetsfördelning öva de olika yrkesdetaljer, som vid fängelset kunna erbjudas, än ock genom vederbörande arbetsledare, såvitt möjligt, lämnas någon undervisning om yrket i dess helhet, sådant det av fria arbetare vanligen inhämtas.

Yrkesutbildning meddelas för närvarande i skrädderi, skomakeri, snickeri, sadelmakeri, bokbinderi, borstbinderi, tryckeri, mekaniska arbeten, lant- och trädgårdsbruk, sömnad m. fl. yrken. Mellan de skilda fängelserna råder en viss yrkesfördelning, vilket enligt ovan återgivna bestämmelser jämte s. k. försändningscirkulär angående fångarnas placering leder till att en fånge med ej alltför kort straff såsom regel skickas till ett fängelse, där en för honom lämpad yrkesdrift är ordnad. Arbetsdriften vid fängelserna har under de senaste åren såväl genom maskinteknik som genom tillämpning av ackordssystem i fråga om arbetspremierna nått ett uppsving, vilket enligt de sakkunnigas uppfattning blivit av stor betydelse ej blott för fångarnas ekonomi utan även för deras arbetskunnighet, arbetsintresse och hela vigör.

Förutom genom undervisning och arbete i förening med yrkesutbildning söker fångvården vidmakthålla och stärka fånges kroppsliga och själsliga förmögenheter genom friluftsvistelse och gymnastik. En bestäm-

melse av stor betydelse i detta sammanhang återfinnes i verkställighetslagens 6 §, andra st. (upprepad i AO § 249): »Har fånge, som hålles till straff i gemensamhet, under längre tid sysselsatts med arbete huvudsakligen inomhus, skall han, där så lämpligen kan ske, någon tid före frigivningen helt eller delvis hållas till arbete utomhus.»

Den inom den moderna fångvården fortskridande utvecklingen mot en allsidig fostran av fången för att om möjligt dugliggöra honom för ett samhällsnyttigt liv, har även lett till en inskränkning i cellstraffet och en allt större försiktighet vid användningen av detta straff. De sakkunniga ha i detta sammanhang icke ansett sig böra närmare ingå på frågan om enrums-(cell-)straff och gemensamhetsstraff samt betydelsen av straffets uppdelning på dessa båda huvudformer, då frågan nyligen behandlats och blivit Kungl. Maj:t underställd i »Riktlinjer för vinnande av viss koncentration inom det svenska fångvårdsväsendet», utarbetade av landshövding Sven Hagströmer (Statens offentliga utredningar 1931:16). Överhuvud kan det sägas, att ju mera livet inom fängelset — givetvis med bibehållande av nödig disciplin och under iakttagande av den största måtta och enkelhet — närmas till den fria tillvaron, desto lättare kan den frigivnes assimilering i samhället sedermera försiggå. Själva instängningen på ett fängelse och därmed följande avbrott i de normala förbindelserna med omvärlden innebär dock för en nutidsmänniska ett så stort lidande, att i många fall måste anses föreligga fara, att fången trots fångvårdens alla bemödanden skall lämna anstalten i en sinnesförfattning, som lätt kan leda till återfall i brott. Det ligger därför synnerlig makt uppå att vid straffverkställigheten undvika alla anordningar, vilka kunna synas opåkallade och bidraga till att göra fångarna bittra mot fängelsetjänstemännen och samhället. De sakkunniga vilja i sådant avseende erinra om vissa ännu gällande föreskrifter rörande *verkställigheten av straffarbete*, bland vilka föreskrifter åtskilliga äro led i det s. k. klassindelningssystemet. Genom fångarnas indelning i fyra klasser med olika förmåner och uppflyttning alltefter uppförande och tiden för undergånget straff vill man öka fångarnas ambition. Ur uppfostringssynpunkt kan mot ett sådant system ingen principiell invändning göras, men stegringen får icke ernås genom att man i de lägsta klasserna undanhåller fången en del förmåner, vilka han rimligen kunde få åtnjuta redan från sitt inträde i fängelset. För närvarande få sålunda anhörigas porträtt och almanack innehavas först i andra klassen (tidigast efter två månader), fickur och stol med ryggstöd först i tredje klassen (tidigast efter två år) samt blommor och krukväxter först i fjärde klassen (efter minst tre år). Även närings- och njutningsmedel äro inordnade i klassindelningssystemet på ett sätt, som synes kunna giva anledning till erinringar. Kaffe behandlas såsom »premievara» (d. v. s. en vara, som fången får i viss mängd inköpa för den disponibla delen av sina arbetspre-

mier) och förekommer för män först i fjärde klassen (d. v. s. efter minst tre år) och då endast på söndagarna. Rena livsmedel — bröd, mjölk, margarin, fläsk, ost, korv, socker och kakaopulver — ingå bland premievarorna och äro likaledes inordnade i klassindelningssystemet. Om fängelsekosten gjordes mera omväxlande och smaklig, så att det elementära fysiologiska njutningsbehovet bättre tillgodosåges, skulle behovet av kostförbättring minskas och arbetspremierna till motsvarande del kunna sparas för andra ändamål, såsom till understöd åt anhöriga. Överhuvudtaget kan ifrågasättas om rena näringsmedel böra ingå i klassindelningssystemet.

Klassindelningssystemet synes alltså enligt de sakkunnigas mening böra undergå vissa ändringar.

Ytterligare vilja de sakkunniga erinra om följande:

Vilotiden för natten är för närvarande — där ej särskilda undantag medgivits — beräknad för straffånge, som ej avtjänat ett år av strafftiden, samt för bötesfånge från kl. 8 e. m. och för andra fångar från kl. 9 e. m. till, för båda grupperna, kl. 6 f. m. Under vilotiden är det elektriska ljuset i cellen släckt (AO § 109). Dessa vilotider äro uppenbarligen alltför långa och kunna därigenom bliva sannskyldiga pinotimmar särskilt under den mörka årstiden, då den i cellen instängde saknar möjlighet att med läsning eller annan lämplig sysselsättning skingra de tunga tankar ensamheten föder.

Friluftsvistelsen synes däremot för inomhus arbetande fångar väl knappt tillmätt. Enligt § 123 AO är den dagliga friluftsvistelsen för fånge, som ej fyllt 20 år, och för annan fånge, som avtjänat sex månader av strafftiden, två halva timmar dagligen (varav den ena halvtimmen kan utbytas mot inomhusgymnastik); för andra fångar endast en halvtimme. Förlängning av friluftsvistelsen kan endast ske, om celltidens längd eller fångens hälsotillstånd så påkallar.

De hygieniska förhållandena inom fängelserna lämna alltjämt i flera avseenden åtskilligt övrigt att önska, ej minst beroende på flertalet fångvårdsanstalters höga ålder och de betydande kostnader, som deras modernisering skulle kräva.

Ur skyddsverksamhetens synpunkt är det av stor betydelse, att den frigivne ej står främmande för förhållandena inom det samhälle, i vilket han, ofta efter många års isolering inom fängelset, ånyo skall söka sin utkomst. Bristen på kunskap om den utveckling på olika områden, som ägt rum under fängelsetiden, ställer honom i särklass och framhåller onödigt starkt hans förflutna. Den kännedom, han under fängelsetiden erhållit om vad som tilldragit sig utom fängelset, har han ofta vetat förvärva på omvägar.

Den nu för straffanstalterna utgivna »Veckans Tidning» bör alltså, om den fortfarande skall såsom regel utgöra den enda nyhetsförmedlaren, ut-

ökas med fylligare skildringar av betydelsefulla dagshändelser och aktuella frågor.

Vid framställande av dessa önskemål rörande en ytterligare humanisering av fångvården, äro de sakkunniga i vetskap om att fångvårdsstyrelsen redan har under övervägande åtminstone en del av de föreslagna reformerna, exempelvis förbättring av fångkosten.

För att rätt kunna handhava vården om en fånge böra fängelsemyndigheterna redan vid hans intagning i fängelset inhämta alla nödiga upplysningar om hans person, orsakerna till hans brott m. m.

I sådant hänseende anse de sakkunniga av utomordentlig vikt, att genast vid en fånges inträde i fängelset läkarundersökning sker för att utröna det lämpligaste tillvägagångssättet vid straffverkställigheten.

En annan källa till kunskap om fångens person omnämnes i K. K. 9 april 1926 angående tillhandahållande i vissa fall av domstols protokoll i brottmål.

I denna kungörelse stadgas i 1 §:

Har någon, som genom lagakraftvunnet utslag dömts till urbota straff, intagits i fängelse för straffets undergående, och är ej vederbörande domstols i målet förda protokoll för fängelsemyndigheten tillgängligt, åligge styresmannen vid fängelset att föranstalta om införskaffande av samma protokoll, därest för åklagaren i målet eller den dömde utskrivet exemplar därav kan erhållas med tillämpning av bestämmelserna i 2 § här nedan.

Från skyldighet som nu sagts vare styresmannen befriad, där införskaffande av protokollet uppenbarligen icke kan anses påkallat med hänsyn till önskvärdheten att vinna erforderlig kännedom om den dömdes personliga förhållanden eller om bevekelsegrunderna till eller omständigheterna vid brottet.

I 2 och 3 §§ stadgas, att därest styresmannen ej kan erhålla för åklagaren eller den dömde (utan avgift) utskrivet exemplar av protokollet, men styresmannen ändock finner nödigt att, för vinnande av kännedom som i § 1 andra stycket avses, äga tillgång till protokollet, skall på begäran av styresmannen vederbörande domare tillhandahålla honom utskrift därav. Domaren må efter egen prövning utelämna sådana delar av protokollet, vilka uppenbarligen äro utan betydelse för det avsedda ändamålet.

4 § föreskriver:

Önskar den som efter utståndet straff frigivits återfå protokoll, som tillhandahållits styresman vid fängelse enligt 2 § andra stycket, åligge styresmannen utlämna protokollet till den frigivne, sedan därur verkställts sådana anteckningar, som ur fångvårdssynpunkt må finnas nödiga.

Protokoll, som ej utlämnats enligt vad nu nämnts, ävensom nyss omförmälda anteckningar skola, efter det vederbörande fånge frigivits, av fängelsemyndigheten överlämnas till fångvårdsstyrelsen att där förvaras.

De sakkunniga finna det vara av största vikt, att styresmännen vid straffanstalterna i full utsträckning begagna sig av den rättighet, som tillagts dem i ovannämnda kungörelse.

Enligt AO § 15 jämte tilläggsbestämmelser skola s. k. *biografiska anteckningar* enligt särskilt formulär upprättas vid straffanstalterna rö-

rande fångar med längre strafftid eller eljest med levnadsöden av större intresse. Vid fångens frigivning insändas biografierna till fångvårdsstyrelsens sociala avdelning. Antalet där förvarade biografier var den 1 december 1932 summa 2 600.

Från fångvårdsstyrelsens sociala avdelning, dit efter vad nu sagts ingå dels vissa rättegångsprotokoll och dels s. k. biografiska anteckningar, kunna styresmännen vid straffanstalterna till belysning av personligheten hos vissa fångar, som tidigare varit lagförda, dessutom erhålla upplysningar ur resp. övervakningsböcker och frihetspass angående dem som haft villkorlig dom i förening med övervakning eller varit villkorligt frigivna.

Med utvecklingen av Svenska skyddsförbundets centralregister bör enligt de sakkunnigas mening följa, att detta register av fängelsemyndigheterna anlitas såsom en värdefull källa för upplysningar angående vissa fångar.

För vinnande av överskådlighet torde ock böra i centralregistret göras anteckning om förekomsten å sociala avdelningen av biografiska anteckningar m. fl. omnämnda handlingar, åtminstone beträffande de personer, som trätt i kontakt med skyddsverksamheten. De s. k. avgångslistorna sändas f. n. till Skyddsvärnet i Stockholm och inarbetas i centralregistret. Lämpligt vore att dessa listor direkt insändes till centralregistret.

Utan överdrift torde kunna sägas, att den viktiga frågan om *fångvårdstjänstemännens utbildning* hittills i viss mån undanskymts av andra omsorger. Vid tillämpning av strafflagen göres en noggrann undersökning angående den i det föreliggande fallet tillämpliga paragrafen och det straffmått, som bör utmätas, möjligen också en undersökning rörande den brottsliges person. Straffet bestämmes av domare, på vilkas vetenskapliga och praktiska utbildning staten med allt fog ställer de största fordringar. Men så snart man kommit till verkställigheten av det så omsorgsfullt förberedda straffet, vill det ofta synas, som vore statens intresse icke längre lika vaket. Ty verkställigheten lägges mången gång i händerna på personer, för vilkas lämplighet till ett så grannlaga värv staten icke funnit angeläget att skapa fullgoda garantier. Även om detta ännu var begripligt, så länge straffets ändamål främst uppfattades som avskräckning, kan det i allt fall icke längre försvaras, sedan en modernare åskådning ställt i förgrunden den brottsliges återinpassning i samhället och sålunda gjort en mera individuell penitentiär behandling till en nödvändighet. För att rätt kunna bedöma en fånges fysiska och psykiska tillstånd, avgöra om orsakerna till hans brott äro att söka i sjukdom eller vila på sociala missförhållanden eller förvända etiska begrepp (i den mån en tillfredsställande undersökning i sådana avseenden ej tidigare ägt rum) och för att kunna välja den för fångens förbättring lämpligaste metoden — för allt detta kräves uppenbarligen icke blott vissa speciella egen-

skaper, såsom psykologisk blick, lugn, rättrådighet och välvilja, utan även särskilda insikter.

I fråga om de högre tjänstemännens utbildning bör framhållas, att juridiska kunskaper icke räcka till för att nå det åsyftade målet. Även om de erbjuda en värdefull grund, förmå de dock ej bibringa det omfattande speciella vetande i kriminologi, pedagogik, psykologi etc., som är för dessa tjänstemän behövligt. Aspiranterna på högre befattningar inom fångvården intagas f. n. till tjänstgöring antingen direkt å straffanstalterna eller å fångvårdsstyrelsens revisionsavdelning, där de under granskning av straffanstalternas räkenskaper erhålla den kunskap om förandet av dessa räkenskaper, vilken är behövlig närmast för uppehållande av ett assistent-(redogörar-)förordnande. Någon särskild teoretisk utbildning finnes därutöver ej anordnad. De sakkunniga vilja emellertid förorda att om möjligt för dylika aspiranter och yngre tjänstemän anordnas en utbildningskurs med några års mellanrum. En dylik kurs har en gång — år 1922 — förekommit i Stockholm.

På grund av den nära förbindelsen mellan fångvården och den eftervårdande verksamheten vilja de sakkunniga likaså på det livligaste förorda, att aspiranterna å de högre tjänsterna inom fångvården, såsom redan i vissa fall skett, erhålla eller själva söka sig tillfälle till tjänstgöring å någon av de större skyddsföreningarnas byråer. Härigenom kunna de inhämta en för sin blivande verksamhet inom fångvården betydelsefull erfarenhet om vissa människotyper, ej minst de talrika psykopater, som förekomma inom skyddsföreningarnas klientel, och så bilda sig en uppfattning om dessa människors livsmöjligheter, när de i friheten ha tillfälle att själva söka gestalta sin tillvaro och ej äro bundna av fängelsets tvångsmakt. En sådan under praxis förvärvad kunskap om skyddsverksamhetens arbetsmetoder och problem skulle komma dem såsom fångvårdstjänstemän väl till pass vid uppfyllande av dem i sådan egenskap åliggande skyldighet att planera för fångarna vid deras frigivning. Att vid tjänsteårsberäkning inom fångvården en dylik tjänstgöring i skyddsverksamheten bör räknas aspiranterna till godo, ligger i öppen dag.

För utbildning av bevakningspersonal ha hittills anordnats en kurs för blivande underbefäl samt åtskilliga kurser för blivande tjänstemän i vaktkonstapelsgrad. Den förstnämnda kursen, som hölls år 1931 vid centralfängelset å Långholmen, omfattade en tid av sex veckor och bevistades av 17 aspiranter. Enligt av fångvårdsstyrelsen fastställd studieplan höllos 169 föreläsningar (lektioner) i följande ämnen: instruktion och arbetsordning, bokföring, tjänsteskrivelser m. m., ekonomi, arbetsdrift, fångvårdens historia, straffrätt, statskunskap, hälsolära, psykiatri och gymnastik. Eleverna bereddes också tillfälle att praktiskt följa arbetet vid fängelset.

I en till fångvårdsstyrelsen ingiven redogörelse över kursen framhåller direktören vid centralfängelset å Långholmen Sven Axi:

Att en undervisningskurs av denna art varit både nödvändig och nyttig är ställt utom allt tvivel. Då motsvarande kurser sedan lång tid anordnats vid ett flertal andra verk såsom järnväg, telegraf m. fl., måste det anses i minst lika hög grad erforderligt, att fångvårdens tjänstemän av lägre grad med deras ansvarsfulla uppgift beredas tillfälle att förvärva ökade fackkunskaper. Såsom ett önskemål torde därför kunna uppställas, att ingen fångvårdsman bör erhålla befordran förrän han genomgått en utbildningskurs av den art, som nu för första gången anordnats, och torde kursen därför äga rum jämväl ett annat år för att bereda tillfälle åt andra underbefälsaspiranter att få sina kvalifikationer prövade. — Efter påpekande, att elevernas flit och intresse för undervisningen förtjäna de högsta vitsord samt att resultatet kan betecknas såsom gott, framhåller dir. Axi, att tiden för kursen varit för knappt tillmätt och vid förnyat anordnande borde utsträckas till minst två månader.

Den senaste kursen för blivande tjänstemän i vaktkonstapelsgrad, vilken hölls vid straffängelset i Kalmar på våren 1932, omfattade en tid av tre månader och bevistades av 20 aspiranter. Enligt av fångvårdsstyrelsen fastställd studieplan höllos 423 lektioner i följande ämnen: svenska språket, matematik, fångvårdskunskap, samhällslära, straffrätt, psykologi, etik, hälso- och sjukvård samt gymnastik. Även erfarenheterna från denna kurs betecknas såsom goda.

De sakkunniga vilja med stöd av vad ovan anförts framhålla angelägenheten av att kurser av de typer, vilka sålunda anordnats och vilka liksom kurser för högre tjänstemän förutsättas i AO § 9, måtte hädanefter regelbundet återkomma.

Dessutom vilja de sakkunniga betona det berättigade i att fångvårdsmannen beredes den lön och de övriga förmåner, som svara mot hans ansvarsfulla värv.

I redogörelsen för skyddsverksamheten har beskrivits den på grundval av ämbetsåliggande bedrivna skyddsverksamhet, som utövas av tjänstemän vid straffanstalterna, närmast pastorer och predikanter. Under beaktande av att i utlandet, exempelvis i Danmark och Sachsen, vid vissa straffanstalter finnes en statlig tjänsteman med huvuduppgift att ombesörja skyddsverksamheten (»Forsorgsmedarbeider», »Fürsorger»), ha de sakkunniga ansett sig böra överväga frågan, huruvida en ändring vore påkallad i den svenska anordningen av fängelsetjänstemännens direkta befattning med skyddsverksamheten, närmast då införande av en »social kurator» vid vissa större fängelser.

Med en sådan anordning av skyddsverksamhetens centrala och lokala organisation, som de sakkunniga ovan föreslagit, föreligger enligt de sakkunnigas mening ur skyddsverksamhetens synpunkt intet trängande behov av särskilda, statliga kuratorstjänster ens vid de större fängelserna. Ju mera den enskilda skyddsverksamheten effektiviseras, desto bättre hjälp få fängelsetjänstemännen i sina strävanden att ordna för fångarnas utkomst efter frigivningen. De sakkunniga vilja i detta sammanhang

ännu en gång erinra om det stora inflytande, som fångvårdstjänstemän äga i ledningen av de flesta skyddsföreningar.

Emellertid kunna, inom ramen för nuvarande organisation och ännu lättare efter ett införande av den av de sakkunniga föreslagna direktörstjänsten i Svenska skyddsförbundet, tänkas vissa organisatoriska förbättringar i samarbetet mellan fängelsetjänstemännen och skyddsföreningarna.

De sakkunniga vilja i sådant avseende föreslå införande vid centralfängelserna, närmast då vid centralfängelset å Långholmen, av sådana *»utgångsmöten»*, som nu förekomma exempelvis vid Botsfengslet i Oslo.

I ett utgångsmöte vid centralfängelset å Långholmen skulle sålunda deltaga *dels* från fängelset: direktören, föreståndaren för kronohäktesavdelningen, pastorerna och assistenterna, och *dels* såsom representanter för skyddsverksamheten: direktören i Svenska skyddsförbundet jämte ombud från Skyddsvärnet och Stadsmissionen i Stockholm samt Frälsningsarmén, möjligen även från annan skyddsorganisation. Dessutom vore det önskligt att representant närvore från fångvårdsstyrelsen.

Vid utgångsmötet, som borde hållas en gång i månaden, skulle behandlas försörjningsmöjligheterna för samtliga de fångar, som under loppet av den följande månaden komme att frigivas. Härvid skulle avgöras, vilken organisation närmast borde taga sig an den frigivne, därest ett ingripande från skyddsorganisation vore av fången begärt eller i övrigt påkallat, samt granskas de hjälpresurser, som i det enskilda fallet kunde stå tillbuds. Direktören i skyddsförbundet skulle särskilt beakta de hjälpfall, vilkas upptagande lämpligen borde hänskjutas till skyddsföreningar utom Stockholm.

De sakkunniga våga förutsätta, att dylika utgångsmöten kunde få den största betydelse såsom grundande ett intimt och planmässigt samarbete såväl mellan fängelsetjänstemännen och olika skyddsorganisationer som mellan skyddsorganisationerna inbördes.

En viktig gren av skyddsverksamheten, ej minst att beakta av fängelsetjänstemännen, är *familjevården*, d. v. s. upprätthållandet av förbindelserna mellan fången och hans anhöriga samt vården om de anhöriga i avsikt dels att underlätta den frigivnes återgång till det normala livet och dels att neutralisera de med straffet icke avsedda biverkningar, som oftast inträda och som skapa lidande och svårigheter för personer, vilka stå den straffade nära.

AO § 171 stadgar i sådant avseende: »Fängelsets föreståndare bör låta sig angeläget vara, att där fången äger familj, befrämja hans förbindelse med denna för upprätthållande av samhörighet samt fångens uppmuntrande till goda bemödanden för framtiden.»

Familjevården har tillgodosetts av fängelsetjänstemännen, närmast prästerna, vid deras allmänna omsorg om den fångne och utövande av

skyddsverksamhet i och för frigivningen, av åtskilliga skyddsföreningar, även s. k. fångvårdsföreningar, vilka på sitt program uttryckligen upptagit eller därförutan utöva vård om fångars familjer, samt slutligen av Frälsningsarmén genom dess fängelsemissionärer. För familjevårdens finansiering äro av största betydelse de arbetspremier, som av fångar få hemsändas, samt de understöd, som lämnas ur de s. k. fångvårdsstyrelsens fonder, delvis såsom tillskott till arbetspremier.

De sakkunniga ha i fråga om familjevården intet särskilt förslag att framställa men vilja betona vikten av att denna vårdnad på det omsorgsfullaste tillgodoses och utvecklas med anlitande av redan bestående organisationsformer. Särskilt skyddsföreningarnas ombud böra härvid kunna vara till den största nytta. Likaså bör fattigvårdsstyrelsernas uppmärksamhet fästas på deras skyldighet att vid behov sörja för fånges familj.

Hemställan om utredning angående vissa straffrättsliga frågor.

Inledning.

Den till oss överlämnade frågan angående organisationen av det frivilliga skydds- och hjälparbetet beträffande frigivna fångar utgör tydligen, hur omfattande och betydelsefull den är, dock allenast en ringa del av det stora samhällsproblem, som heter brottslighetens bekämpande och i sig innefattar sådana frågor — för att nu blott ange några få — som fattigdomens motarbetande, alkoholspörsmålet, den uppväxande ungdomens vård och fostran samt strafflagstiftningen. En sträng begränsning till det oss förelagda ämnet har för oss framstått som en plikt — en plikt som även av nödvändigheten betingats. Vi skola därför icke ingå på någon av de nyss uppräknade frågorna. Dock måste vi beträffande en av dem göra ett undantag. Vissa till strafflagstiftningen hörande ämnen äro nämligen så intimt förbundna med omsorgen om de frigivna, att åtminstone ett kort omnämnande av desamma icke kan uraktlåtas.

Den stora, redan mer än tjugo år förberedda strafflagsreformen dröjer och kommer helt visst att i vårt land liksom i flera andra länder ännu i många år befinna sig på förberedelsernas stadium. Stora strafflagskommissionen, som år 1923 avlämnade betänkande till strafflagens allmänna del, har sedan dess icke sammanträtt och lär icke kunna på nytt sättas i gång utan riksdagens medgivande. Av de till speciella delen hörande kapitel föreligga emellertid åtskilliga i utkast, författade av professor Thyrén. Den s. k. lilla strafflagskommissionen, avsedd att på justitieministerns kallelse stå tillbuds vid partiella reformer, har icke på länge anlitats. Under sådana förhållanden har man hittills endast med en viss tvekan beträtt de partiella reformernas väg och i skuggan av den väntade allmänna reformen icke vågat gripa sig an med större uppgifter. Glädjande undantag härifrån hava emellertid förekommit, bland vilka här må nämnas 1918 års lagstiftning om villkorlig dom och villkorlig frigivning samt den nyligen antagna dagsbotslagen. Som regel har emellertid vid en partiell reform alltid gällt att noga akta uppå att icke föregripa den väntade stora reformen.

De till strafflagstiftningen hörande ämnen, på vilka de sakkunniga anse sig böra rikta uppmärksamheten, äro enligt de sakkunnigas mening av

Anm. Enligt meddelande i pressen har justitieministern nyligen tillkallat en sakkunnig att biträda med vissa tillämnade partiella strafflagsreformer.

den natur, att de kunna utan föregripande av den allmänna strafflagsreformen göras till föremål för särskild legislativ behandling. Då ifrågavarande ämnen tillika äro av den största betydelse för framgången av de strävanden, som uppbära hjälpverksamheten för frigivna, hysa de sakkunniga den förhoppningen, att de icke skola anses överskrida gränserna för sitt uppdrag, när de nu till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsam utredning i dessa ämnen.

De åsyftade frågorna, vilka vi sålunda rekommendera till en skyndsam utredning, äro:

1. Avskaffande av påföljden enligt 2:19 S. L.;
2. Avskaffande av påföljden »ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas»;
3. Utsträckning av den villkorliga frigivningen;
4. Utsträckning av den villkorliga domen; och
5. Införande av villkorlig åtalseftergift.

De sakkunniga skola nu beträffande envar av dessa frågor göra några kortfattade erinringar.

»Påföljdernas» avskaffande.

Bland de många svårigheter, som möta den frigivne i hans strävan att ärligen försörja sig, får väl som en av de största räknas den oförståelse, som hans medmänniskor visa honom. »Rätt snart märker han att hans framtid är hopplös. Staten förvägrar honom sitt bistånd, stänger honom ute från varje statlig anställning. Ej underligt då, att privata företagare följa detta hårda exempel. Den sålunda behandlade blir gentemot såväl arbetsgivare som andra hänvisad till ett ständigt dubbelspel. Hela hans liv blir haltlöshet, oro och osanning. Ingen dag är han säker för angivelse eller polisens efterforskningar. Finner han någon gång en barmhärtig arbetsgivare, vägra arbetskamraterna att arbeta med en, som 'suttit inne'. Sålunda blir den straffade nästan ofelbart prisgiven åt återfallet och återbördad åt straffanstalten. Honom hjälper ingen järnvilja, inga goda föresatser, mot honom sträckes ingen hjälpande hand och ingen dörr öppnas för honom. Han märker snart att han är hopplöst utstött.» Dessa ord, som för tjugo år sedan nedskrevos av en känd filantrop, gälla väl i huvudsak ännu i dag, om ock förhållandena blivit förbättrade genom det uppoffrande kärleksverk, som den frivilliga skyddsverksamheten utfört, och det bistånd staten lämnat denna verksamhet. Men ehuru staten sålunda i handling erkänt sin plikt att mildra frihetsstraffets beklagliga följder, har staten dock på detta område stundom vidtagit åtgärder, vilka i stället försvårat den straffades belägenhet. Som exempel härå må i detta sammanhang anföras de i strafflagen upptagna straffpåföljderna förlust av rösträtt etc. (2: 19) samt ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas (2: 15).

Påföljden enligt 2: 19, en kvarleva från äldre tiders ärelöshetsstraff och vanfrejdspåföljd, har åtskilliga gånger varit föremål för lagstiftning, varigenom dess tillämplighet alltmer inskränkts och dess verkningar mildrats. Sålunda gjordes 1918 den viktiga ändringen att påföljden ej längre skulle medföra utestängning från sådana rättigheter och förmåner, för vilkas tillgodonjutande god frejd erfordrades. I sin nuvarande lydelse stadgar 2: 19 följande:

Vissa i lagen bestämda brott kunna medföra, att den brottslige för tid, som nedan sägs, ådömes den påföljd, att han ej må utöva ämbete, tjänst eller annan allmän befattning samt ej är berättigad avgiva röst vid val av riksdagsman eller präst eller att deltaga i kommunal- eller municipalstämma eller allmän rådstugas eller kyrkostämmas överläggningar och beslut eller eljest rösta i allmänna ärenden, i vilkas avgörande endast den må deltaga, som är i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad. Är någon till sådan påföljd dömd, have han ock förverkat allmän befattning, som av honom innehaves.

Ej må påföljd enligt denna paragraf ådömas, där ej brottet varder belagt med straffarbete i minst sex månader. Påföljden ådömes för alltid, där den dömde gjort sig skyldig till straffarbete på livstid, men i annat fall intill dess viss tid, minst ett och högst tio år, förflutit från det han efter utståndet straff blivit frigiven.

Väl är det sant att, såsom bestämmelserna om påföljden nu modifierats, dennas verkningar huvudsakligen beröra den politiska och kommunala rösträtten samt innehavandet och utövandet av allmän befattning. Men i själva verket sträcka sig verkningarna vida längre. Den allmänna meningen, influerad genom äldre tiders åskådning och lagstiftning, inlägger alltjämt i denna påföljd något av det skammärke, som förut häftat vid påföljdens föregångare (ärelösheten, vanfrejden, förlusten av medborgerligt förtroende). Och ehuru de uppgifter, som av domstolarna insändas till straffregistret och pastorsämbetena, blivit omgärdade med vissa garantier till bevarande av deras konfidentiella natur, har erfarenheten dock visat, att påföljdsdomen, vilken ju för övrigt offentligen avkunnas vid underdomstolen, nästan alltid genom det beskäftiga skvallret följer den straffade från ort till ort och bidrager till att ytterligare förtäta den atmosfär av misstroende som omger honom. Utsikterna till arbetsanställning bliva sålunda minskade och jämväl den frigivnes förmåga av initiativ nedsättes, då han aldrig kan släppa tanken att hava blivit i allmänna meningen märkt.

Såsom skäl för bibehållande av påföljden, om ock i en modifierad form, anfördes i den riksdagsskrivelse år 1909, vilken ledde till den utformning av institutet som detta nu äger, att »vissa brott måste anses vara av den beskaffenhet att den, som därtill blivit förvunnen, bör även efter därför utståndet straff vara diskvalificerad till utövande av vissa medborgerliga funktioner eller rättigheter, vare sig för alltid eller för någon viss tid framåt».

Men är väl denna motivering i själva verket något annat än en gengångare av forna tiders åskådning att den brottslige borde till straff för ho-

nom själv och till andras skydd lämpligen för framtiden brännmärkas? Vilket skydd är det som ådömande av påföljden skall skänka samhällets övriga medborgare? Skydd för »diskvalificerade» medborgares deltagande i valen? Knappast. Eller är det fråga om skydd för andras känslor, så att de skola slippa se vissa medborgerliga funktioner utövas av »mindervärdiga»? I sådant fall må det vara nog att erinra om att det åsyftade målet icke står i någon rimlig proportion till de värden som offras för dess uppnående.

Beträffande påföljden »ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas», som ådömes vid avsättning för vissa ämbetsbrott, gäller i tillämpliga delar vad ovan blivit nämnt.

Strafflagskommissionen föreslog i sitt betänkande (7: 22), att »ovärdighet» skulle kunna ådömas även på viss tid, minst två och högst tio år. Och anförde kommissionen till stöd för denna sin hemställan, att otvivelaktigt kunde fall förekomma där det måste framstå såsom en onödig hårdhet att denna utestängning skall avse den dömdes hela livstid.

De sakkunniga vilja för sin del göra gällande, att bestämmelsen om denna påföljd står i principiell motsättning till den ställning staten rätteligen bör intaga till hjälpverksamheten, medan å andra sidan samhället utan denna bestämmelse ingalunda skulle sakna medel att hävda sin egen auktoritet och sina tjänares prestige.

I detta sammanhang må erinras om vad strafflagens 25: 20 innehåller därom, att om ämbetsman begår brott, därför han till straffarbete eller svårare straff dömes, skall han tillika dömas till avsättning från ämbete, som han innehar, även om brottet är begånget utom ämbetet; dock att vid synnerligen mildrande omständigheter må ådömas suspension.

Villkorlig frigivning.

Vid avlåtande år 1918 till riksdagen av den proposition, varigenom föreslogs en utsträckning av den tolv år tidigare införda villkorliga frigivningen, anförde departementschefen:

De sakkunniga göra i sitt betänkande gällande, att en utsträckning av den villkorliga frigivningen vore att eftersträva. Därigenom bereddes ett större antal fångar tillfälle att, under uppsikt och med stöd av för dylik tillsynsverksamhet lämpade personer, tidigare än vad eljest av hänsyn till rättsordningens upprätthållande vore tillrådligt, i friheten upptaga en verksamhet för sin och de sinas försörjning. Det måste jämväl vara av gagn att hos ett ökat antal fångar ingötes förhoppningen att genom ett gott uppförande förvärva en förkortning av strafftiden, en förhoppning, som tjänade dem till en ofta välbehövlig sporre och uppmuntran under fängelsevistelsen.

Slutligen kunde i åtskilliga fall det stöd, som bereddes den villkorligt frigivne genom hans ställande under en fast, men på samma gång välvillig tillsyningsman, bidraga till att bevara honom från återfall under den kritiska tiden närmast efter det han lämnat straffanstalten.

I fråga om verkningarna av institutet, i den utsträckning detsamma hittills tillämpats, kunde sägas, att i fråga om de enskilda fall, i vilka det kommit till användning, urvalet visat sig riktigt, då med några få undantag de villkorligt frigivna på fri fot syntes hava förhållit sig väl, samt att omständigheter icke förelåge, som kunde föranleda den slutsatsen, att menliga verkningar förekommit i avseende å vare sig kriminaliteten inom de brottsgrupper, där den villkorliga frigivningen företrädesvis tillämpats, eller kriminaliteten i allmänhet. I nu berörda avseenden syntes alltså den hittills vunna erfarenheten icke lägga något hinder i vägen för en utsträckning av den villkorliga frigivningens tillämpning. — — —

Den sålunda förordade utsträckningen av den villkorliga frigivningens tillämplighetsområde blev vid 1918 års lagändring verkställd genom nedsättande av stadgat minimum för avtjänad strafftid. Förut hade denna minimitid varit vid straffarbete två år och i fråga om fängelse gällde, att vad som vore stadgat om straffarbete även finge tillämpas å fängelsefånge, där fängelsetiden, till följd av förening av straff, överstege två år. Genom lagändringen blev nu minimitiden nedsatt till ett år både vid fängelse och straffarbete. Åt huvudstadgandet i lagen (1 §) gavs följande, ännu gällande lydelse:

Har den, som undergår straffarbete på viss tid eller fängelse, undergått två tredjedelar av straffet, och utgör den tid, under vilken straffet är verkställt, eller, på grund av domstols förordnande, som i 4 kap. 12 § strafflagen sägs, skall anses verkställt, minst ett år, må, där omständigheterna göra sannolikt att den dömde på fri fot skall förhålla sig väl, villkorlig frigivning med hans begivande kunna äga rum på sätt i denna lag sägs.

Strafflagskommissionen har i sitt betänkande behandlat den fakultativa frigivningen såsom en av de två olika former, under vilka enligt kommissionens förslag villkorlig straffavkortning äger rum, och åt densamma, med bibehållande av dess nuvarande namn, givit i huvudsak oförändrat innehåll. Den andra formen, vilande på kommissionens nya straffsystem, vars mest utmärkande drag är frihetsstraffens starkt utökade minimimått, nämligen för straffarbete fyra år och för fängelse tre månader (maxima resp. femton år och tre år) är *obligatorisk vid frihetsstraff av viss längd, icke under fyra år,* och har till uppgift att skapa ett disciplinmedel under övergångstiden närmast efter fångens lösgivande ur straffanstalten. Då denna form, av kommissionen benämnd *villkorlig utskrivning,* skall utgöra ett regelbundet led i de längre frihetsstraffens verkställighet, upptages den till behandling i själva strafflagen.

Den *fakultativa* straffavkortningen däremot, *den villkorliga frigivningen* alltså, tillämplig jämväl vid de lindrigare frihetsstraffen, behandlas, såsom redan nu är fallet, i en särskild lag vid sidan av strafflagen. Den skall, säger kommissionen, vara inskränkt till de fångar, som göra sig särskilt förtjänta därav. Under straffets avtjänande skall hoppet om frigivning verka uppmuntrande och eggande. Sedan han undergått så stor del av straffet, som erfordras för att erhålla villkorlig frigivning, skall denna för honom vara en belöning.

Kommissionsförslaget om villkorlig frigivning innehåller vissa avvikelser från den gällande rättens bestämmelser. Sålunda har kommissionen beträffande frihetsstraffen på viss tid icke understigande fyra år ansett den nu gällande regeln (den dömde har utstått $^2/_3$ av straffet och nämnda kvotdel uppgår till minst ett år) icke kunna oförändrad bibehållas. Inom det brottsområde, säger kommissionen, där straff av sådan längd som fyra år och därutöver komma till användning, låter det sig icke göra att på förhand med någon bestämdhet bedöma, huru lång strafftid som kan vara lämplig. Man kan av omständigheterna sluta sig till, att ett långt straff kräves, men huru långt det bör vara kan endast erfarenheten under den följande verkställigheten visa. Detta nödvändiggör att möjlighet beredes för en långt gående obestämdhet i domen. Enligt kommissionens mening bör därför vid ifrågavarande straff villkorlig frigivning kunna ske redan då hälften av straffet verkställts. Då enligt det av kommissionen föreslagna straffsystemet minimum för de svårare frihetsstraffen satts till fyra år, skulle emellertid den obligata strafftiden vid de lägre av nyssnämnda straff tydligen bliva alltför kort, om icke jämväl här stadgades en minimitid, som den dömde skall hava tillbringat i straffanstalten innan villkorlig frigivning kan äga rum. Kommissionen ansåg nämnda minimitid lämpligen kunna bestämmas till tre år.

De sakkunniga vilja, under framhållande av de goda verkningar, som tillämpningen av den villkorliga frigivningen enligt erfarenhetens vittnesbörd allt hittills medfört, för sin del betona angelägenheten av att åt ett så stort antal fångar, som med rättsordningens upprätthållande är förenligt, beredes möjlighet att komma i åtnjutande av den villkorliga frigivningens förmåner.

Bland dessa förmåner tillmäta de sakkunniga den största betydelsen åt den eftervårdande verksamheten, som mäktigt bidrager att skydda den frigivne från återfall. Att återfallsprocenten visat sig så glädjande låg som allenast 2·06 % under institutets hela tillämpningstid, får enligt de sakkunnigas mening i avsevärd mån tillskrivas denna eftervårdande verksamhet. Att den villkorliga frigivningen även är av de dömda själva, trots prövotiden och övervakningen, högt skattad, framgår redan därav att, enligt vad de sakkunniga inhämtat, knappast någon, som har utsikter till villkorlig frigivning, uraktlåter att söka därom. Vid sådant förhållande torde vara utan praktisk betydelse, om den villkorliga frigivningen rätteligen bör, såsom stundom, bl. a. i strafflagskommissionens betänkande, gjorts gällande, anses såsom ett i lag reglerat straffverkställighetsinstitut, vars användning icke bör bero på den dömdes medgivande. Lagens fordran, att »omständigheterna skola göra sannolikt att den dömde på fri fot skall förhålla sig väl», har hittills icke visat sig utgöra hinder mot en tolkning i den socialt förstående andan, att villkorlig frigivning, varigenom ju beredes möjlighet att i viss mån lämpa frigiv-

ningsdagen efter omständigheterna och bereda den frigivne ett välbehövligt stöd, blir beviljad, så snart ej särskilda omständigheter tala däremot. En uppmjukning av ordalagen kan måhända dock anses lämplig.

Men framför allt bör, enligt de sakkunnigas åsikt, snarast tagas under övervägande, huruvida man icke redan nu kan anse tiden vara inne att åter taga ett steg i samma riktning som år 1918. I sådant avseende tänka vi oss som en möjlighet att göra en sådan lindring i de för beviljande av villkorlig frigivning stadgade förutsättningarna att — med bibehållande av föreskriften att den, som undergår straffarbete på viss tid eller fängelse, skall hava utstått två tredjedelar av straffet för att kunna komma i åtnjutande av villkorlig frigivning — minsta verkställda eller såsom verkställd ansedda strafftiden bestämmes till sex månader i stället för såsom nu ett år.

Villkorlig dom.

Nu gällande lag den 28 juni 1918 om villkorlig dom, som trädde i stället för 1906 års lag i samma ämne, höjde som bekant det straffmaximum, där villkorlig dom är tillämplig, från tre till sex månaders straffarbete samt från sex månaders till ett års fängelse. I det sakkunnigbetänkande, som låg till grund för 1918 års lagstiftning, gjordes gällande:

Även vid ådömande av dessa högre straff kunde omständigheter föreligga, då betänkligheterna att låta en akut brottsling göra bekantskap med fängelset vore så stora, att möjlighet borde öppnas för domstolen att medgiva anstånd med straffverkställigheten, även där det från andra synpunkter kunde ligga i rättsordningens intresse att straffet utkrävdes. Att de sakkunniga, trots det försvagande av lagens straffhot, som därav kunde följa, kunnat föreslå denna utvidgning, sammanhängde därmed att de sakkunniga ansett den föreslagna övervakningen komma att verka i riktning mot en bättre kännedom om verkningarna av de villkorliga domarna samt en starkare känsla ej blott hos den dömde själv utan jämväl hos allmänheten av den allvarliga beskaffenheten även av en villkorlig dom.

Det ligger i öppen dag, att den efter 1918 års lag mera allmänt tillämpade övervakningen är av den allra största betydelse för den villkorligt dömdes bevarande mot återfall. Han har icke blott hos övervakaren ett välbehövligt stöd. Utan tillika måste vetskapen om att hans leverne följes av ett vaksamt öga och att bristande åt ålagda skyldigheter kan föranleda domens verkställande utgöra en kraftig maning till försiktighet. Också har allmänt vitsordats, att den villkorliga domen varit av utomordentlig nytta i rättsvårdens tjänst, då därigenom ett stort antal lagöverträdare kunnat tillrättaföras utan straff. De gynnsamma verkningarna av denna lagstiftning ingiva grundad förhoppning att ett ytterligare steg i den riktning, som år 1918 beträddes i fråga om det straffmaximum, där villkorlig dom är tillämplig, vore önskvärt, så att detta straffmaximum höjdes från sex månaders straffarbete till ett års straffarbete och från ett års fängelse till två års fängelse. Om, såsom vi på

annat ställe i betänkandet föreslagit, den s. k. påföljden (2: 19 S. L.) avskaffas, skulle därmed försvinna den i nu gällande lag förefintliga bestämmelsen, att villkorlig dom ej må meddelas i fall, där straffpåföljd enligt 2: 19 S. L. ådömes.

Villkorlig åtalseftergift.

Såsom förut nämnts, hava de invändningar, som på sin tid gjordes mot införande i vår lagstiftning av den villkorliga domen, dessbättre under de år institutet varit i användning visat sig icke grundade, utan har tvärtom allmänt vitsordats, att den villkorliga domen varit av en utomordentlig nytta i rättsvårdens tjänst, främst i fråga om unga lagöverträdare, vilka sålunda kunnat tillrättaföras utan straff.

Men även med den villkorliga domen följa vissa sociala olägenheter. Det »märke», som domen efterlämnar, kan stundom bliva ödesdigert, och blotta inställelsen inför domstolen och det under sådana omständigheter försiggående framträdandet inför offentligheten kunna ofta på ett ungt sinne få menliga verkningar. Det ligger under sådana förhållanden nära till hands att spörja, om det icke i vissa fall skulle vara möjligt att utan fara för rättssäkerheten spara lagöverträdaren, särskilt den unge, icke blott från straffet utan även från domen. Denna humana och av sociala skäl önskvärda väg har man i vissa länders rättssystem beträtt genom att i åtalsreglerna giva rum åt den s. k. opportunitetsprincipen, d. v. s. rättighet för åklagarmyndigheten att i vissa fall på grund av särskilda omständigheter avstå från åtal.

Den motsatta principen, den s. k. legalitetsprincipen, som omfattas av de flesta lagstiftningar, däribland vår egen, innebär däremot skyldighet för åklagaren att väcka åtal, så snart tillräckliga skäl därtill finnas i det föreliggande bevismaterialet. I vår gällande lag har denna princip fått sitt uttryck i promulgationslagen till strafflagen 19 § 1 och 3 punkterna, där åklagarens skyldighet att tala å brott fastslås. I undantagsfall kunna emellertid opportunitetshänsyn göra sig gällande. Detta är förhållandet då frågan om åtal beror av Konungens beslut (brott förövade utomlands eller vissa förgripelser mot främmande stats regent, medan han här i riket vistas, eller mot främmande makts sändebud här i riket, eller mot medlem av konungafamiljen). I gällande instruktioner för polismyndigheterna i vissa större städer finnes ock föreskrift, att åtal kan underlåtas, därest den förseelse, om vilken är fråga, är av ringa betydelse. — De svenska reformförslagen upprätthålla legalitetsprincipen. Dock säger sig processkommissionen hava med tvekan tagit ståndpunkt till problemet, på samma gång kommissionen — med erinran om strafflagskommissionens förslag (1923), att i vissa fall, som skulle i lagen särskilt utsättas, domstol skall äga att, när omständigheterna äro synnerligen mildrande, fria från straff — anser sig böra lämna öppet, huruvida

den befogenhet, som tilldelas domstolarna i nu nämnda riktning, bör kompletteras med en motsvarande prövningsbefogenhet för åklagaren i fråga om åtalets anställande. Processkommisionen anför bl. a.:

Det förefinnes otvivelaktigt ett visst behov att i speciella fall kunna avvika från en strikt tillämpning av ett straffbud. Oaktat all sorgfällighet vid avfattningen av straffbestämmelserna kan det inträffa, att under vissa omständigheter straff för en av lagen såsom brottslig betecknad handling ej kan anses vara av det allmännas intresse påkallat och att följaktligen ett utkrävande av straffet skulle anses såsom en onödig och olämplig hårdhet. Det ligger dock i sakens natur, att sådant företrädesvis kan förekomma i avseende å de mindre brotten, mera sällan däremot beträffande de grövre. — För sådana fall är det en synnerligen praktisk utväg att helt enkelt medgiva åklagaren att underlåta att vid domstol anställa åtal, när han finner det allmännas intresse icke påkalla bestraffning av den, som efter lagens bokstav begått ett brott. Därigenom vinnes icke blott, att denne undgår straff, utan han befrias därjämte från det lidande, som i regel är förenat med en lagföring inför rätta, och dessutom sparas de besvär och kostnader, som för det allmänna och för honom äro förenade med en rättegång. — Å andra sidan möta dock allvarsamma betänkligheter mot att sålunda giva åklagaren befogenhet att underlåta åtal för ett brott, oaktat han har full anledning antaga, att viss person gjort sig skyldig därtill, och betänkligheterna ökas i den mån brottet är av svårare beskaffenhet. Det material, som vid avgörandet av frågan komme att stå tillbuds och som i regel icke kunde vara annat än polismyndighetens protokoll med förberedande undersökning, skulle ofta icke vara av beskaffenhet att utgöra fullt tillfredsställande grund för frågans bedömande. Det är ock en synnerligen allvarlig och krävande uppgift, som härigenom ålägges åklagaren. Väl är det att hoppas, att åklagarväsendet vid genomförande av processkommissionens förslag till dess organisation skulle bliva väsentligen förstärkt, men det kan dock vara föremål för tvivel, om åklagarna skulle vara vuxna uppgiften. Det kan befaras, att tillämpningen skulle bliva ganska ojämn, så att i väsentligen likställda fall åtal emellanåt anställdes och emellanåt underlätes, även om åklagarna icke kunde beskyllas för godtycke eller varit utsatta för obehörig påverkan. Fullt betryggande korrektiv mot nu angivna olägenheter skulle knappast kunna vinnas genom den anordningen, att frågan alltid skulle underställas prövning av högre åklagare än den, på vilken åtalet närmast berodde. Ty på grund av beskaffenheten av det material, på vilket den högre åklagaren skulle grunda sitt beslut, komme hans prövning helt säkert ofta att i det väsentligaste bestämmas av den underordnades uppfattning. Den överordnade myndigheten skulle för övrigt icke kunna komma i tillfälle pröva frågan, med mindre den underordnade åklagaren funne underlåtande av åtal vara påkallat och därför hemställde därom. Även om objektiva och fullt giltiga grunder alltid bleve bestämmande för åklagarens beslut, skulle det ej kunna undgås, att misstanke om ett motsatt förhållande uppkomme, då det visade sig att ett notoriskt brott i ena fallet åtalades, i andra fallet lämnades obeivrat. Såsom längre fram skall närmare angivas, är det processkommissionens mening att giva målsäganden en subsidiär rätt att åtala brott, då åklagaren ej funnit skäl anställa åtal, detta i syfte framför allt att få ett korrektiv mot att åklagarna obehörigen underlåta att anställa åtal. En konsekvent tillämpning av opportunitetsprincipen borde föranleda därtill, att denna målsägandens subsidiära åtalsrätt skulle vara utesluten, då åklagaren av nu ifrågavarande anledning beslutat underlåta åtal. Nämnda korrektiv skulle vid sådant förhållande försvinna. — Vid övervägande av förevarande fråga måste ock beaktas, att möjlighet ej saknas att åtminstone i viss omfattning på andra mera betryggande vägar vinna det mål, som med opportunitetsprincipens tillämpning eftersträvas. — I detta sammanhang erinrar processkommissionen om instituten nåd, preskription och villkorlig dom.

Utan att vilja underkänna betydelsen av de sålunda mot opportunitetsprincipen gjorda invändningar, kan man dock erinra därom, att det levande livet självt jämte vår tids i viss mån ändrade uppfattning om straffets begrepp och ändamål leda därhän, att som ett praktiskt krav framstår att åt opportunitetsprincipen gives ökat utrymme.

Redan den omständigheten att det alltmera invecklade samhällsmaskineriet medfört ett mångfaldigande av straffbestämmelserna med allt vad därmed följer, åtal, rättegångskostnader, fängelse och böter, vilka senare i stor utsträckning »avsittas» i fängelse (c:a 10 000 bötesfångar om året), bör mana till avhållsamhet i bruket av rättvisans svärd. Dessutom äro åtskilliga straffbestämmelser av den art, att deras undantagslösa tillämpning måste verka icke blott obilligt och stötande utan rent av skadligt, såsom i vissa politiskt betonade mål eller i saker, där den kränktes frid eller sociala ställning skulle äventyras genom ett åtal. Även andra omständigheter, såsom sjukdom, fara för sinnessjukdom, ungdom, hög ålder, omöjligheten att få ådömt straff verkställt, kunna i detta sammanhang framhållas.

Såsom förut nämnts, är uppfattningen om straffets begrepp och ändamål av stor betydelse för inställningen till denna fråga om rätt till åtalseftergift. Om man i straffet ser icke så mycket en vedergällning och ett skydd som fastmera ett led i bekämpandet av brottsligheten såsom socialt fenomen, blir det kanske brottslingen mera än brottet som intresserar. Man vill klarlägga icke blott brottets natur och närmaste orsaker utan framför allt gärningsmannens individualitet och miljö samt vid reaktionen mot brottet tillgripa det medel, som, lämpat efter lagöverträdarens egendomligheter, synes bäst ägnat att främja målet, brottslighetens bekämpande. Väl bli i allmänhet åtal och straff de nödvändiga medlen, men dessa medel böra icke användas i sådana fall, där det kan antagas vara onödigt, ja kanske rent av till hinder för ändamålets vinnande. Lagstiftningen bör därför lämna möjlighet att underlåta även åtal, när sådant icke är absolut av nöden. Särskilt gäller detta i fråga om unga personer.

Angående förhållandena i våra skandinaviska grannländer må nämnas följande:

I *Danmark* har opportunitetsprincipen lagfästats. Rättigheten att i särskilda fall avstå från åtal tillkommer såväl justitieministern som statsadvokaterna. Dessa senare hava enligt processlagen uttrycklig rätt att underlåta eller nedlägga ett påbörjat åtal, när annan lag (straffLagen) medger detta, och vidare i andra fall inom de gränser som dragas i bestämmelser, meddelade av justitieministern. I sådant hänseende har denne utfärdat en förordning, vari med avseende å vissa förbrytelser gives statsadvokaterna möjlighet att underlåta åtal. Men även i andra fall kan så ske, när åtalet »med hänsyn till synnerligen förmildrande omständigheter kan underlåtas utan skada för något offentligt intresse».

Men i dessa fall skall vederbörande statsadvokat alltid hänskjuta saken till riksadvokaten, som själv träffar det slutliga avgörandet utom i de fall, där han finner saken tvivelaktig. I dylika fall har justitieministern att besluta. Polismästare kan i polismål med statsadvokats samtycke underlåta åtal, när lagen icke ger rum för varning.

Den danske riksadvokaten uppges hava beslutat åtalseftergift i omkring 100 mål om året. De skäl, som i allmänhet föranlett sådan eftergift, uppges hava varit ifrågavarande personers sinnesbeskaffenhet, ungdom, höga ålder, utgiven ersättning för vållad skada och den förorättades önskan om eftergift. Vidare har tagits hänsyn till att straffet syntes skola bliva för strängt, att lagöverträdaren förgått sig väsentligen på grund av sitt beroende av andra, att lång tid förgått sedan överträdelsen skedde och att densamma haft andra allvarliga följder för gärningsmannen.

Statsadvokaterna uppgivas hava i över 1 000 saker om året utövat sin rätt till åtalseftergift. I de flesta av dessa ärenden har måhända uppställts såsom villkor för eftergiften att böter erlades.

Justitieministerns ingripande har gällt allenast mål mot personer under aderton år. Antalet fall anges till 400 om året.

I ett stort antal fall — enligt statistiken för tiden 1 april 1927—31 mars 1932 något över 100 årligen — meddelas åtalseftergiften mot villkor att den ifrågavarande personen ställes under tillsyn av föreningen »Fængselshjælpen». Enligt meddelad uppgift var den 31 mars 1932 antalet av personer i Danmark, som fritagits från åtal mot villkor om tillsyn av »Fængselshjælpen», 327.

I *Norge* har efter en praxis, som icke stått främmande för opportunitetsprincipen, denna princip fått ett betydande rum genom 1887 års straffprocesslag, som i § 85 stadgar följande:

> Utan hänsyn till föreliggande bevisning kan åtal uraktlåtas:
> 1. i de fall där lagen giver särskilt lov därtill,
> 2. när reglerna om straffmätning vid sammanträffande av brott medföra, att intet eller ett blott obetydligt straff skulle komma till användning,
> 3. i fall där barn enligt strafflagen kan insättas i uppfostrings- eller räddningsanstalt, så framt där åstadkommes säkerhet för att barnet antingen blir intaget i sådan anstalt eller på annat liknande sätt sökes förbättrat.
>
> Även eljest kan åtal uraktlåtas, när ingen offentlig hänsyn antages kräva att förbrytelsen straffas, särskilt när synnerligen lång tid förlupit efter dess förövande eller synnerligen förmildrande omständigheter föreligga.

I anslutning härtill kan enligt 86 § ett påbörjat åtal nedläggas av samma skäl som från början kunde föranlett dess uraktlåtande.

Principen i norska straffprocesslagens § 85 har alltjämt upprätthållits. Men bestämmelsen har genom senare lagar fått tillägg, varigenom dess praktiska användbarhet i hög grad ökats. Sålunda har lämnats möjlighet att vid åtalseftergiften fästa villkor *dels* att den felande icke gör sig skyldig till en ny uppsåtlig förbrytelse eller förseelse inom loppet

av en viss tid (icke över 2 år), *dels* att han inom en sådan frist ger den förfördelade hel eller delvis ersättning efter åtalsmyndighetens närmare föreskrifter, *dels* att han inom tidsrum, som nämnts, underkastar sig tillsyn av en av Konungen godkänd förening, som övar tillsyn över lagöverträdare (»Forsorgs- og verneforeningene»), och *dels* att han under nämnda tid avhåller sig från rusdrycker o. s. v.

För att ernå en såvitt möjligt likartad tillämpning av dessa bestämmelser i rikets tio lagsagor har föreskrivits, att statsadvokaterna icke kunna besluta åtalseftergift utan riksadvokatens samtycke. Att det oaktat ibland kan påvisas någon ojämnhet i praxis beror bl. a. därpå, att det blott är de saker, vari åtalseftergift föreslås, som riksadvokaten i regel får kännedom om. Det kan således förekomma fall, som riksadvokaten kanske skulle funnit hänförliga under § 85, om de kommit till hans kunskap.

Emellertid har man genom direktiv från riksadvokaten sökt uppdraga vissa grundlinjer att följa, varigenom i viss mån bjudes garanti för en någorlunda enhetlig praxis. I ett cirkulär fäster riksadvokaten statsadvokaternas och polismästarnas uppmärksamhet på önskvärdheten av en möjligast likartad tillämpning för hela riket av åklagarmyndighetens rätt till åtalseftergift. För vinnande av sådan enhetlighet angivas i stora drag de omständigheter, som i sådant hänseende böra vara avgörande. Bland sådana omständigheter nämnas ålder och tidigare förhållanden samt hänsynen till den förorättades person och önskemål. Vidare påpekas att den för åtalsmyndigheten utfärdade instruktionen påbjuder, att man också bör taga tillbörlig hänsyn till huruvida åtalet i jämförelse med förbrytelsens betydelse skulle komma att medföra oproportionerliga utgifter för det allmänna. För att vederbörande måtte förstå, att åtalseftergiften icke må så uppfattas som skulle en förstagångsförbrytelse anses som om ingen förbrytelse förelåge, har åklagarmyndigheten att vid eftergiftens kungörande för den felande framhålla, att lagen stadgar straff även för förstagångsförbrytelse men att eftergiften beror på hoppet om att intet återfall sker och avses vara ett prov, som, om det icke bestås, kommer att leda till straff även för den förbrytelse som nu försöksvis icke åtalas. För att detta må klart framstå särskilt för den unge lagöverträdaren och inpräntas i hans minne och utöva avsedd verkan, skall åt eftergiftens kungörande i görligaste mån ges karaktären av en rättshandling, därvid han muntligen underrättas om eftergiften och får en efter omständigheterna lämpad varning och förmaning. I Norge, liksom i Danmark, förknippas i ett flertal fall åtalseftergiften med tillsyn av en övervakare från en forsorgsforening.

Åtalseftergift, som i regel användes blott när bekännelse föreligger, kommer särskilt de unga till godo och är i fråga om dem av en utomordentligt stor betydelse. Ty vetskapen om det svävande straffhotet för den fullt konstaterade förseelsen är helt visst ett verksammare skydd

mot återfall än minnet av ett utståndet straff, som måhända icke känts alltför tungt. När härtill i de flesta fall kommer tillsyn och moraliskt stöd från en för sitt värv intresserad och förståelsefull övervakare, så erbjuder åtalseftergiften i allmänhet en större garanti än straffet, att en förstagångsförbrytare av normal typ och i en icke för farlig miljö icke skall återfalla.

Beträffande utfallet av institutets tillämpning visar kriminalstatistiken mycket fördelaktiga siffror. Och framstående kriminalister vitsorda enstämmigt åtalseftergiftens goda verkningar. Sålunda har riksadvokaten Kjerschow i en artikel om opportunitetsprincipen och dess användning särskilt i norsk straffprocess i Nordisk Tidsskrift for Strafferet (2 h. 1928), vilken artikel delvis följts i de sakkunnigas framställning, sammanfattat detta instituts fördelar i följande ord, vilka helt visst giva uttryck för den nu gängse uppfattningen i denna fråga.

1) De tusenden lagöverträdare, som sluppit fängelsestraff och som icke ånyo förbrutit sig, hava därigenom undgått att få sig påstämplat såsom märke »straffad», ett märke som i högre grad än själva förbrytelsen är nedsättande i allmänna omdömet och därigenom, enligt vad erfarenheten nogsamt visar, skapar vanskligheter vid försök till återinträde i det borgerliga förvärvslivet.

2) Bland erfarna kriminalister råder allmänt den uppfattningen, att de korta frihetsstraffen, som ju i allmänhet ådömas förstagångs-lagöverträdare för de förbrytelser, varom här huvudsakligen är fråga (olovligt tillgrepp m. m.), särskilt beträffande unga, icke allenast äro av tvivelaktig nytta utan även mycket ofta verka skadligt. Erfarenheten visar nämligen att den ostraffade unges naturliga rädsla för allt, som står i förbindelse med inspärrning i fängelse, tyvärr snart avtager, när bekantskapen med fängelset en gång är gjord. Ju oftare en person har fått pröva på fängelsestraffet, desto mindre verkan kan väntas därav och av straffhotet. Det är denna fruktan och rädsla för straffverkställigheten, som med hjälp av villkorlig åtalseftergift kan med fördel utnyttjas såsom psykiskt tvång på lagöverträdare, som ännu icke i fängelsets celler fått dessa känslor avtrubbade. Söker man bevara denna hos de flesta även i en viss hederskänsla bottnande rädsla för fängelset, skall den i icke ringa utsträckning kunna tjäna samhället i dess kamp mot brottsligheten.

3) Vilken summa av själskval icke minst de unga förstagångs-lagöverträdarna, deras föräldrar och andra anhöriga hava blivit besparade genom åtalseftergifterna, kan envar förstå, som personligen kommit i beröring med här omhandlade förhållanden. Mången eljest präktig och förhoppningsfull ung människa, som genom ett eller annat olyckligt sammanträffande av omständigheter kommit i kollision med strafflagen, har till sin egen och sina föräldrars förtvivlan sett hela sin framtid hotad inför utsikten att nödgas träda i fängelse som straffdömd. Att åtalseftergiften här har varit på sin plats och kommit som befriaren och räddaren är icke tvivel underkastat. Jag har anledning tro att mången bekymrad far och mor har välsignat den lag, som öppnade möjlighet till en sådan försoning med samhället.

4) Staten har genom åtalseftergifterna sparat de med straffs utkrävande alltid förbundna utgifterna, till plats i fängelset, fängelsebetjäning, underhåll där o. s. v., en besparing som icke spelar någon obetydlig rôle på justitiedepartementets budget.

5) Genom åtalseftergifterna har man i många fall undgått att rycka personer ifrån det arbete, varmed de skaffade sig själva och familjen nödigt underhåll. Ett av straffverkställigheten nödvändiggjort avlägsnande från lönat arbete har tyvärr

ofta visat sig få omfattande ekonomiska följder för fången, då en sådan blott sällan får återupptaga arbetet efter fullbordat straff.

Även om man anser vissa betänkligheter kunna vara förenade med en så långt gående opportunitetsprincip som den hos oss nu tillämpade, kan man dock inför de stora och ovärderliga fördelar, principen medfört, icke tvivla på att den bör upprätthållas och, när statens finansiella förhållanden tillåta, ytterligare utbyggas till största möjliga fullkomning och bästa resultat.

Ingen del av mitt arbete i rättsvårdens tjänst har varit mig så maktpåliggande och tillfredsställande som att med hjälp av opportunitetsprincipens lämpliga användning söka förebygga att statens tveeggade svärd i kampen mot brottsligheten gör skadliga inhugg, där meningen var att det skulle gagna.

På grund av vad sålunda anförts, hava de sakkunniga velat till skyndsam utredning rekommendera frågan om införande av villkorlig åtalseftergift även i vårt land.

Slutord.

En blick på den historiska utvecklingen av det frivilliga skydds- och hjälparbetet beträffande frigivna fångar ger vid handen, att i äldre tider, då frihetsstraffet var allenast inspärrning under fullständig likgiltighet för den dömdes andliga och kroppsliga tillstånd samt blivande öde, måste detta straff och en hjälpverksamhet även i den mest anspråkslösa form stå väsensfrämmande för varandra. Sedan emellertid med den växande humaniteten det ofta fruktansvärda tillståndet i de gamla straffanstalterna börjat förbättras, begynte man såväl i fångens som i samhällets intresse skänka nödig uppmärksamhet även åt hans öde efter frigivningen. Man insåg att den frigivne måste stödjas för att icke prisgivas åt eländet. Denna insikt ledde till bildande av föreningar till hjälp åt frigivna. Men omsorgen om de frigivna förde i sin ordning till ökat intresse även för straffverkställigheten, så att denna alltmer inriktades på fångens förbättring och daning till en förvärvsduglig samhällsmedlem, som icke skulle återfalla i brott. Och vidare kom uppmärksamheten alltmer att fästas på nödvändigheten att söka förebygga brottsligheten överhuvudtaget samt i de fall, där denna icke tagit sig sådant uttryck, att det ansågs nödvändigt att statens straffande verksamhet omedelbart trädde i funktion, låta straffet anstå eller åtalet eftergivas. Så har efterhand utvecklingen lett därhän, att vår tid ställer som en fordran att vid reaktionen mot ett brott intresset samlar sig icke minst omkring den brottsliges person, så att han träder i förgrunden som en människa, vilkens behov även av stöd och hjälp tillbörligen beaktas. I den moderna straffprocessen förskjutes mer och mer tyngdpunkten från fastställandet av den tilltalades skuld till belysande av hans personlighet och miljö samt motiven för hans handling. Vi rycka närmare målet att utmäta straffet mindre efter strafflagens skarpsinnigt formulera-

de brottsbeskrivningar med tillhörande straffskalor än med aktgivande på den människa av kött och blod, som står för rätta. De skiftande orsakerna till brottsligheten förbjuda varje ensidighet och mana till ett individuellt bedömande och behandlande av det särskilda fallet. Utgångspunkten för straffet och dess verkställande måste visserligen bli tanken på rättsskyddets upprätthållande, men skall en straffdom verkligen tjäna denna tanke, måste den tillika taga sikte på den nödvändiga sociala omsorgen om den tilltalade. Varje dom, som förminskar den dömdes ekonomiska och moraliska motståndskraft, ökar i själva verket hans samhällsfarlighet. Sålunda skapas för domaren i straffprocessen nya uppgifter, som mer än förr av honom kräva allmänbildning, livserfarenhet och människokännedom. Och det står klart, att skall det verkligen lyckas att i straffprocessen ställa den tilltalades person i tillbörlig belysning, måste domaren äga tillgång till bistånd icke blott *inom* rätten av ett lekmannaelement utan även *vid* rätten av en krets personer, vilka beredvilligt ställt sig i den sociala omvårdnadens tjänst. Helt naturligt böra därför de organisationer, som bildats för hjälpverksamhet bland frigivna, träda till redan på detta tidiga stadium och i processen medarbeta i sådana mera betydelsefulla mål, där en social diagnos måste ställas. En dylik hjälp åt domaren blir så mycket nödvändigare som vid den offentliga rättsförhandlingen mången gång inträffar, att den tilltalade icke visar sitt rätta ansikte.

Så skall skyddsverksamheten alltmer tillväxa i betydelse. Den blir ej längre ett straffverkställighetens bihang blott, utan en väsentlig del av samhällets rättsvård, där den överallt kommer till synes: i lagstiftningen, i den förberedande undersökningen, vid rannsakningen inför domstolen, i fängelset och efter frigivningen. Straff och hjälpverksamhet bliva nu ej längre väsensfrämmande för varandra utan till sin djupare innebörd ensartade. Intet straff, om det överhuvud skall hava något mål, utan hjälpverksamhet, och ingen hjälpverksamhet som icke tillika framstår såsom ett led i rättsvården! Och måhända kunna vi i den hittills skedda utvecklingen skönja konturerna av en annalkande tid, då den dystra bilden av ett samhälle, vilket i sitt trevande efter skydd mot samlevnaden störande handlingar icke kommit längre än till inspärrning av den som missbrukat sin frihet, har fått vika för en lyckligare gestaltning av rättsvården, så att den felande, i regel bibehållande en relativ frihet, ställes under insiktsfull tillsyn och vård, och trycket av statens straffande hand lättas genom den frivilliga hjälpverksamhetens kloka omsorger.

BILAGOR

Bilaga 1.

Skyddsverksamheten i vissa främmande länder.

Danmark.

Under förra århundradet, särskilt dess senare hälft, bildades till skydd för fångar och frigivna åtskilliga föreningar (»Fængselsselskaber»). Dessa arbetade ursprungligen oberoende av varandra men samlades senare under en gemensam styrelse, benämnd »De danske Fængselsselskabers Fællesbestyrelse», under vilken sortera samtliga nu bestående åtta föreningar med ett gemensamt kontor i Köpenhamn. I övrigt äro de särskilda föreningarna självständiga institutioner, såväl administrativt som ekonomiskt. Flera bland dem hava lokala representanter på olika platser i landet. Föreningarna hålla sig inbördes underrättade om understöd och hjälp, som lämnas till klienterna. Om flera föreningars verksamhetsområden gripa in i varandra, träffa föreningarna inbördes avtal om delning av understödsbördan. Den ekonomiska grundvalen för föreningarnas verksamhet skapas främst genom insamling av bidrag från privata personer och institutioner, vartill komma legat o. d., samt genom tillskott från kommunala myndigheter och staten. Inkomsterna uppgingo räkenskapsåret 1931—32 till sammanlagt 62 818 kr., därav bidrag från staten 12 825 kr., från andra offentliga myndigheter 14 589 kr., från medlemmarna 21 249 kr. och från annat håll 14 154 kr. Staten har dessutom sedan år 1905 lämnat betydande bidrag till upptagningshemmen »Lyng» och »Assersbølgaard», båda lantbrukshem och belägna i Jylland och med 40 resp. 32 platser, vilka bidrag under sista finansåret belöpte sig till sammanlagt 37 570 kr.

Oberoende av de ovannämnda föreningarna verkar föreningen »Fængselshjælpen», som 1902 stiftades i Köpenhamn. Enligt denna förenings stadgar är dess syfte »att verka för omsorgen om personer, som kommit i konflikt med strafflagen, särskilt att skaffa dem lämpligt arbete, anbringa dem i anstalter eller hem, eventuellt själv upprätta sådana och i det omfång, vari det anses ändamålsenligt, följa klienternas senare livsföring». Föreningen är icke knuten till någon bestämd anstalt eller landsända, och dess verksamhet omfattar icke blott straffade personer utan även sådana som fritagits från straff för begångna lagöverträdelser samt i undantagsfall jämväl personer som icke begått någonting straffbart men kunna befaras råka in på förbrytarbanan, om de ej tagas i förvar. Föreningen utsträcker enligt sitt program sin verksamhet även till fångarnas familjer (hustru och barn). Denna verksamhet, om vilken »Fængselshjælpen» stod ensam, blev sedermera i viss utsträckning upptagen även av de övriga föreningarna. Gentemot dessa är »Fængselshjælpens» verksamhetsområde eljest avgränsat sålunda, att sistnämnda förening företrädesvis tager sig an följande kategorier av personer, nämligen:

1) personer mellan 14 och 18 år, som av åtalsmyndigheten fritagas från åtal under villkor om annan betryggande omsorg än barnavårdsnämndens;

2) personer som få villkorlig dom och av domstolen ställas under föreningens tillsyn;

3) villkorligt benådade, vare sig de helt fritagits från straff eller frigivits efter undergående av en del av straffet, dock blott ifall annan bestämmelse icke blivit i det särskilda fallet träffad.

Föreningens styrelse består av minst 11, högst 18 medlemmar. Styrelsen sammanträder i regel blott en gång om året, medan dess funktioner eljest utövas av ett

»Forretningsudvalg», bestående av ordförande, kassör och sekreterare jämte 5 därtill av styrelsen valda styrelsemedlemmar. »Forretningsudvalget» leder föreningens verksamhet, övar tillsyn över dess »Forretningsfører», kontor och institutioner, antager och avskedar nödig personal och bestämmer densammas avlöning.

»Forretningsføreren» har ledningen av föreningens huvudkontor, som är beläget i Köpenhamn.

Förutom erforderlig kontorspersonal äro till föreningen knutna tre resande medarbetare, av vilka de två hava till huvuduppgift att besöka och uppehålla förbindelse med de personer, som stå under föreningens tillsyn och vistas utanför Köpenhamn. Den tredje resande medarbetarens huvuduppgift består i att ordna föreningens representantförhållanden samt verka för ökning av föreningens medlemstal.

Föreningen har representanter i alla städer och en stor mängd landskommuner. För närvarande uppgår antalet representanter till c:a 500. De äro alla oavlönade men i 3 städer (Aarhus, Odense och Esbjerg) har representanten en medhjälpare, som avlönas med ett mindre årligt honorar (50—400 kr.).

Under »Fængselshjælpen» men som en särskild institution med särskild ledning verkar den s. k. kontorsassistancen, som har till uppgift att lämna arbete åt sådana av föreningens klienter, som ägnat sig åt handel, kontorsgöromål och liknande arbete.

»Fængselshjælpen» har 2 upptagningshem, ett för ynglingar i 14—21-årsåldern, benämnt »Stengaarden» i Gladsakse socken pr Lyngby, med 19 platser (trädgårdsskötsel, jordbruksarbete, snickeri och slöjd samt undervisning i elementära skolämnen), samt ett för flickor i 14—21-årsåldern, benämnt »Engelsberg» i Lyngby, med 20 platser (rengöring, tvätt, sömnad och matlagning).

Föreningens »Forretningsfører» har vederbörligt tillstånd att avlägga besök i fängelser, häkten och tvångsarbetsanstalter.

Ekonomiskt vilar »Fængselshjælpens» verksamhet på bidrag från staten och kommunerna, poliskassor, industriella företag, banker o. d., privata personer och legater.

Räkenskaperna för finansåret 1931—32 upptaga inkomsterna till 238 181 kr., därav från staten 101 360 kr., kommunerna 11 616 kr. och medlemsbidrag 32 188 kr., samt utvisa att understöd utdelades till ett sammanlagt belopp av 93 613 kr.

Frälsningsarméns skyddsarbete vill vägleda och hjälpa straffade personer under och efter straffets utstående, lämna ekonomisk och annan hjälp till fångarnas familj (hustru och barn) samt framför allt söka upprätta upptagningshem med arbetsplatser, där frigivna kunna anbringas, till dess de kunna få annan och bättre sysselsättning.

Även frälsningsarmén har erhållit vederbörligt bemyndigande att genom representanter avlägga besök hos fångarna i straffanstalterna.

Armén har 3 upptagningshem i Köpenhamn och 1 vid Aarhus.

Vid sidan om det arbete, som utföres genom arméns upptagningshem, lämnas frigivna även ekonomisk hjälp såsom till beklädnad, verktyg, hyra, fackföreningsavgifter, sjukhjälp m. m. Likaså utgår ekonomisk hjälp till fångarnas familjer, varjämte armén söker skaffa lämpligt arbete åt de frigivna.

Frälsningsarmén har statsbidrag, vilket för senaste året uppgick till 4 220 kr.

Kirkens Korshær deltager i skyddsverksamheten genom missionsarbete, arbetsanvisning, upptagning i hem etc. Korshären lämnar hjälp även till fångarnas familjer. Bland upptagningshemmen må nämnas »Korsdal» (män) i närheten av Valby och »Korsly» (kvinnor) i Sundby.

Korshären har också vederbörandes tillstånd att i viss utsträckning genom sina representanter besöka fångarna.

Utom ovannämnda institutioners upptagningshem finnas i Danmark även andra

sådana hem, där personer, som kommit i konflikt med strafflagen, kunna få en tillflyktsort under kritiska tider. Bland dylika hem märkas »Möltrup Optagelseshjem» mellan Herning och Holstebro med plats för 80 män och »Sönderskovhjemmet» på Falster (män) med 25 platser.

Statens tillsyn över de privata försorgsinstitutionerna utövas genom justitiedepartementet och en av detta särskilt förordnad tillsyningsman.

Vid sidan om det ekonomiska stöd, som av staten lämnas åt den privata hjälpverksamheten, har staten på senare tid själv börjat att taga aktiv del i arbetet. Sålunda har sedan april 1918 vid Nyborgs straffanstalt varit anställd en särskild funktionär, numera kallad »Forsorgssekretær», med samma lön som lärarna vid straffanstalterna.

I departementsförslaget om upprättandet av denna tjänst yttrades bl. a.:

»Till utlandets fängelser för unga lagöverträdare finnes ofta knuten en funktionär, som — i regel vid sidan om sin verksamhet i själva fängelset — har till uppgift att

1) genom brevväxling och besök sätta sig i förbindelse med de unga fångarnas hem och släkt, den skola, vari de ha gått, och deras förra lärare, principal eller husbonde för att lära känna de förhållanden, under vilka de tidigare levat,

2) på grundval av därvid inhämtade upplysningar och i fängelset förvärvad kännedom om fången hjälpa denne att genast vid frigivningen komma in i ordnade förhållanden, samt

3) genom besök och på annat sätt bevara förbindelsen med honom så länge det anses av nöden.

Denna verksamhet, vari vederbörande funktionär bistås av »Fængselsselskaber» och liknande institutioner, tillägger man i utlandet den största betydelse, då den är ägnad att motverka de ungas återfall i brott. De privata föreningar, som stödja frigivna fångar, sakna ofta personlig kännedom om fången, förrän han vid frigivningen överlämnas till deras omsorg, och de vid fängelserna anställda tjänstemännen, som äga en sådan kännedom, skulle icke i nämnvärd omfattning hava tid och tillfälle att efter frigivningen befatta sig med denna hjälpverksamhet.»

Enligt den för »Forsorgssekretæren» utfärdade instruktionen är hans huvuduppgift att medverka till att få fångarna anbragta i ordnade förhållanden vid frigivningen, eventuellt i därtill lämpade platser. Då han tillika är lärare i skolan på fängelset, får han genom sin verksamhet i själva fängelset tillfälle att ingående lära känna fångarna och därigenom större utsikt att finna den utväg, som bäst passar för varje särskild fånge. Det åligger »Forsorgssekretæren» att under sin verksamhet söka åvägabringa det möjligast bästa samarbete icke blott med straffanstaltens direktör och övriga tjänstemän utan även med de privata föreningar och institutioner, som taga sig an frigivna fångar. Vid den gjorda anordningen har man överhuvud starkt betonat, att det ingalunda varit meningen att göra de hittills bestående välfärdsinrättningarna överflödiga utan tvärtom söka genom ett intimt samarbete mellan straffanstalten (»Forsorgssekretæren») och dessa giva större effektivitet åt hjälpverksamheten. »Forsorgssekretæren» skall icke blott söka dessa institutioners bistånd, när fråga är om att lämna ekonomiskt stöd, utan även vid anskaffande av arbete, och föreningarna vänta å sin sida genom samarbetet med »Forsorgssekretæren» kunna draga nytta av den närmare kännedom om fångarna, varmed denne sitter inne.

En liknande anordning infördes vid Vridslöselille straffanstalt 1928, då det uppdrogs åt fängelseprästens ordinarie medhjälpare att vid sidan av denna sin verksamhet deltaga i hjälpverksamheten beträffande frigivna fångar. Instruktionen härom är i allt väsentligt överensstämmande med ovan återgivna uttalande av justitieministern rörande Nyborgs straffanstalt.

I anslutning till framläggande av förslag till allmän borgerlig strafflag tillsatte den danska regeringen i december 1924 en kommitté med uppdrag att överväga frågan om vidtagande av effektiva föranstaltningar från det allmännas sida för att säkra såväl samhället som förbrytarna mot dessas återfall efter ådömt eller utståndet straff. Sedan den nya strafflagen slutligen år 1930 blivit antagen av riksdagen och stadfästad av konungen, har denna kommitté i oktober 1932 avlämnat sitt betänkande.

Detta betänkande har — med hänsyn till den nya strafflagens vittgående bestämmelser om tillsyn, särskilt över villkorligt dömda och villkorligt frigivna — tagit sikte dels på en vidare utformning av statens uppsikt över hela tillsyns- och hjälpverksamheten och dels på en kraftigare och mera rationell organisation och fördelning av det arbete, som tänkes utfört av de privata institutionerna.

Förslaget går i huvudsak ut på följande:

Statens uppsikt över verksamheten utövas genom en tillsynsnämnd med en domare som ordförande och som ledamöter representanter för fångvården, läkarvärlden och skyddsverksamheten.

Tillsynsverksamheten och den därmed i förbindelse stående hjälpverksamheten föreslås i övrigt såvitt möjligt genomförda genom en vidare utbyggnad av nu bestående privata institutioner sålunda, att där mellan dessa åvägabringas ett närmare samarbete (»De danske Fængselsselskabers Samvirke») samt en mera rationell avgränsning av de särskilda institutionernas verksamhetsområden.

Verksamheten med hänsyn till villkorligt dömda (undersökning och tillsyn) och åtalsbefriade lägges under en hela landet omfattande ny institution, som upprättas i anslutning till föreningen »Fængselshjælpen» som en avdelning av denna men arbetande som en självständig verksamhet med särskilt namn.

Institutionernas gemensamma administration utövas genom ett kontor i Köpenhamn som, förutom att detsamma verkar som expeditionskontor för »Samvirket», tillika tjänar som centralkontor för de särskilda föreningarna.

För att utföra arbete som fasta tillsynsutövare och som undersökare i saker angående villkorlig dom samt överhuvud utföra det lokala arbetet för »Samvirket» antager detta, efterhand som förhållandena sådant kräva, nödigt antal lokala representanter, vilka bl. a. kunna åtaga sig »forsorgs»-arbetet vid häktena (arresthusene). I tillsynsverksamheten biträdas de fasta tillsynsutövarna av frivilliga medhjälpare.

Till de tre statsfängelserna för män tänkas knutna »Forsorgssekretærer».

Den ekonomiska grundvalen för verksamheten åstadkommes genom tillskott från stat och kommun och genom bidrag från institutioner och enskilda.

Statens nuvarande tillskott till hjälpverksamheten 173 960 kr. tänkes bliva höjt med 44 100 kr., därav till undersökningar 18 000 kr., till tillsynsverksamheten beträffande villkorligt dömda 18 000 kr. och till tillsynsverksamheten beträffande villkorligt frigivna 8 100 kr.

Norge.

I Norge upptogs hjälpverksamheten för straffade personer mot slutet av 1820-talet med bildandet av föreningen »De nödlidandes vänner» och under seklets lopp tillkommo åtskilliga sådana föreningar, »Fængselsselskaber», vilka bedrevo arbetet var och en inom sitt område.

Efterhand gjorde behovet av en organisation av verksamheten sig alltmer gällande, och detta ledde år 1917 till bildandet av »De norske Forsorgsforeningers Landsforbund». Samma år stiftades emellertid i Oslo en »Lærehjems- og Verneforening» med det speciella syftet att taga sig an unga lagöverträdare och unga personer, som löpte fara att komma in på förbrytarbanan. Sedan under de följande åren stiftats åtskilliga föreningar landet runt med samma syfte, sammanslogo sig

dessa föreningar år 1920 till en landsorganisation under namn av »Norges Lærehjems- og Verneforbund». Båda dessa förbund erhöllo ett icke obetydligt statsbidrag. Dels av ekonomiska skäl och dels med hänsyn till ändamålsenligheten av en gemensam organisation framkommo krav på en sammanslagning av förbunden. För denna fråga tillsattes efter samråd mellan justitiedepartementet och socialdepartementet en sakkunnigutredning, vilkens år 1922 avgivna betänkande i huvudsak ligger till grund för den nu gällande ordningen.

Dennas huvuddrag äro följande:

Genom sammanslagning av de två ovannämnda institutionerna bildades en ny organisation »Norges Forsorgs- og Verneforbund», som dock senare — för undvikande av förväxling med den offentliga fattigvården — antog namnet »Verneforeningenes Landsforbund». Förbundet är en sammanslutning av föreningar, som

1) efter åtalsmyndighetens eller rättens anhållan verkställer förundersökningar angående lagöverträdare,
2) tager sig an
   a. personer, som erhålla befrielse från åtal eller dömas villkorligt,
   b. personer, som undergått straff eller tvångsarbete,
   c. sådana personers familjer samt
   d. försummad eller vanskligt ställd ungdom, detta dock allenast i den utsträckning, som föreningarnas övriga ovannämnda verksamhet kan medge.

Verksamheten är organiserad distriktsvis över hela landet genom sextio föreningar, vilka ha en självständig ställning både vad angår tillsyns- och undersökningsarbetet, utdelning av understöd och den övriga verksamheten, vilket allt besörjes av den lokala föreningen på dess ansvar. Vid distriktsindelningen har man lagt jurisdiktionsgränserna till grund, i regel domsagorna. Arbetet är således starkt decentraliserat, vilket föranletts dels av de utomordentligt stora avstånden i landet och dels av dettas administrativa ordning.

Förbundet verkar genom »Landsmödet» och »Forbundsstyret». Till landsmötet, som enligt stadgarna skall hållas vart tredje år (något landsmöte har dock, med hänsyn till därmed förenade kostnader, ännu icke hållits), kunna de lokala föreningarna sända representanter, så att föreningar med intill 100 medlemmar kunna sända 1 representant och föreningar med flera medlemmar 2 representanter. Beloppet av de medel, som en förening förfogar över, har således i detta hänseende ingen betydelse.

Förbundsstyrelsens viktigaste uppgifter äro att sprida kännedom om arbetet och dettas samhälleliga betydelse, i allmänhet tillvarataga förbundets intressen och taga initiativ till sådana anordningar, som kunna främja dess syften, att vaka över enhetlighet i de grundregler, efter vilka arbetet skall utföras, att vara mellanhand mellan föreningarna och statsmyndigheterna, att främja samarbetet med institutioner och föreningar med besläktat syfte samt att söka samarbete med liknande organisationer i andra länder. Avlönade funktionärer kunna icke vara medlemmar av förbundsstyrelsen.

Av förbundsstyrelsens ledamöter utses en av justitiedepartementet.

I enlighet med förenämnda sakkunnigas hemställan eftersträvas att få en så stor del av arbetet som möjligt utfört av frivillig, oavlönad arbetskraft. I de större kretsarna har man emellertid, med stöd av erfarenheterna från andra land, klart insett nödvändigheten av att hava avlönade medarbetare till disposition dels på grund av arbetets omfattning och dels emedan arbetet ofta måste utföras omedelbart och på de mest skilda tider på dagen. Beträffande anställningarnas antal och avlöningarnas belopp följes den principen att anställa få men dugliga funktionärer och i gengäld bjuda dem sådana arbets- och lönevillkor, att de kunna lägga sin fulla

kraft och sitt hela intresse i arbetet. Antalet avlönade funktionärer är för närvarande c:a 30, av vilka ungefär $^2/_3$ arbeta på heltid. Inrättande av avlönade platser och lönen för dessa skall godkännas av justitiedepartementet.

Förbundskontoret i Oslo förestås av en generalsekreterare, som avlönas med 9 000 kr. per år, vartill komma två 3-åriga ålderstillägg å 450 kr. Hos Oslo Verneforening är anställd en kontorschef med 8 100 kr. i årslön och tre ålderstillägg till belopp som nyss nämnts samt tre sekreterare (avdelningschefer) med 5 400 kr. var i årslön, två assistenter med 3 600 kr. vardera samt två »Bestyrere» (en manlig och en kvinnlig) för föreningens »Optagelseshjem», vilka avlönas med resp. 4 050 och 3 600 kr., en kassör med 3 600 kr. och en assistent med 2 970 kr. samt en vaktmästare, som avlönas med 1 800 kr. Två andra föreningar ha vardera en sekreterare med 5 400 kr. i årslön. Funktionärer i »Hovedstilling» tillhöra statens pensionskassa.

De penningmedel, som landsförbundet förfogar över, åvägabringas dels genom ett tillskott från staten och dels genom privata bidrag. Statstillskottet har de tre sista åren uppgått till 150 000 kr. om året och för budgetåret 1932/1933 har beviljats 130 000 kr. Varje år gör förbundsstyrelsen framställning till justitiedepartementet angående statstillskottets fördelning mellan de till förbundet anslutna lokala föreningarna. Härvid tages främst hänsyn till folkmängden inom föreningarnas distrikt, men däremot blott i mindre mån till de belopp som föreningarna ha använt under det förflutna året. Vid fördelningen innehålles dessutom i regel av förbundsstyrelsen ett mindre belopp i reserv för användning av förbundsstyrelsen själv. I övrigt lägger förbundsstyrelsen sig aldrig i, vilka understöd som beviljas av de särskilda föreningarna, så länge dessa hålla sig inom budgeten. Till en början insände föreningarna rapporter till förbundsstyrelsen angående beviljade understöd, vilka rapporter voro avsedda för ett centralkartotek över dem, som fått understöd. Men då det visade sig att detta kartotek i praxis icke blev vidare använt och dess förande drog en del utgifter, har man senare upphört härmed. Det föres således för närvarande i praxis ingen egentlig kontroll över understödens användning, men detta är på grund av landets geografiska förhållanden ej heller av synnerligt behov. De lokala föreningarna insända nu blott årliga räkenskapsutdrag och av dessa framgå icke de särskilda understödens belopp.

Beträffande det sätt, varpå de särskilda föreningarnas ekonomi var ordnad vid deras på sin tid skedda sammanslutning, var förhållandet det, att varje särskild förening behöll sin förmögenhet utan att denna berördes av sammanslutningen. Det yttrades härom i förenämnda betänkande, att den nya organisationen icke borde belastas med skuld från de gamla organisationerna, och kommittén förutsatte därför att, om så bleve nödigt, skulle behövliga efterbevillningar ske till avveckling av desammas skuld. Någon sådan bevillning blev dock icke nödvändig.

Insamlingen av privata bidrag sker genom de lokala föreningarna. Dessa insamla bidrag allenast inom var sitt begränsade distrikt och det har icke i praxis uppstått någon friktion mellan föreningarna i detta hänseende. Landsförbundet såsom sådant insamlar icke privata bidrag men har uppburit bidrag från vissa kommuner. I detta sammanhang må nämnas att varje fånge, som frigives från »Landsfængsel», får av staten gratis resa till sitt hem eller till det ställe, där han anser sig kunna få arbete, samt ett belopp till beklädnad och dessutom i kostpengar under resan 4 à 5 kr. om dagen. Beslut angående sådan hjälp fattas av vederbörande fängelsedirektör, vid de mindre fängelserna av »Bestyreren», vilken vanligen är polismästaren.

Vid »Botsfængslet» i Oslo, därifrån årligen frigivas c:a 300 fångar, utgjorde utgifterna härtill under budgetåret 1930/1931 c:a 9 700 kr., nämligen till reseersättningar c:a 3 400 kr. och till beklädnad c:a 6 300 kr.

Arbetsförmedlingen sker i allt väsentligt på lokal väg. Förbundet har intet karto-

tek över arbetsgivare eller eljest någon systematisk apparat för sådant ändamål. Verksamheten har en mera tillfällig karaktär, beroende på de särskilda medarbetarnas personliga bekantskaper och initiativ.

Förundersökningar för villkorlig dom verkställas av de lokala föreningarna. Utgifterna bestridas av dessa och föreningarna bliva icke härför ersatta vare sig i form av rättegångskostnader eller på annat sätt. Förundersökaren får intet särskilt vederlag för sitt arbete, då han antingen är funktionär i föreningen och som sådan uppbär fast årslön eller också utför sitt arbete avgiftsfritt såsom frivillig medhjälpare. Där betalas således i intet fall, såsom i Sverige, ersättning för förundersökningen. Detsamma gäller beträffande de tillsynsuppdrag, som lämnas åt föreningarna. Antingen utövas tillsynen avgiftsfritt eller också överlämnas den till någon av föreningens fast avlönade funktionärer.

Det vanliga är i praxis, att förundersökning och tillsyn i samma sak utföras av samma person, men den uppfattningen har dock gjorts gällande att en uppdelning här skulle hava sina fördelar, särskilt emedan förundersökningen kräver en viss teknik, som icke är nödvändig för den, som har att utöva tillsyn.

En värdefull hjälp i skyddsarbetet lämnas av de s. k. upptagningshemmen. Bland dessa må nämnas Osloföreningens två hem, det ena för ynglingar och det andra för kvinnor, egendomen »Bergflött» i Lier, inköpt av den s. k. »Omstreifermisjonen» och närmast avsedd för hemlösa män, samt frälsningsarméns industrihem »Elevator» i Oslo.

Till denna redogörelse för Norge höra två bilagor, märkta a och b.

Bilaga a.

Instruks for Forbundets kontor,
vedtatt av Forbundsstyret 17. desember 1924.

Almindelige forskrifter.

1. Funksjonærene ansettes av Styret med vedkommende departements approbasjon. Gjensidig opsigelsesfrist 3 måneder.
2. De fast ansatte funksjonærer er forpliktet til å gjøre innskudd i Statens Pensjonskasse og er underkastet lov om Statens Pensjonskasse av 28. juli 1921 og lov om aldersgrenser for offentlige tjenestemenn av 14. mai 1917 med senere forandringer og tillegg.
3. De har taushetsplikt med hensyn til hvad de under arbeidet måtte erfare om personer og forhold.
4. Generalsekretæren bestemmer tiden for det underordnede personales ferier. Om sine egne ferier henvender han sig til Forbundets formann.

Instruks for Generalsekretæren.

5. Generalsekretæren forestår under Forbundsstyrets ledelse Forbundets samtlige gjøremål i henhold til de for Forbundet til enhver tid gjeldene lover og har likeoverfor styret ansvaret herfor.
6. Viktigere saker og forslag til større bevilgninger forelegges formannen og i tilfelle Forbundsstyret før bestemmelse treffes.
7. Han er det underordnede personales overordnede og påser at enhver utfører sitt arbeid på fyldestgjørende måte.
8. Han anviser alle utbetalinger og har likeoverfor Forbundsstyret ansvaret for regnskaps- og kasserervirksomheten, som under hans ledelse foreståes av den fast ansatte assistent. I den anledning har han minst en gang om måneden å foreta kasseundersøkelse.
9. Han forbereder alle saker som skal behandles i Forbundsstyret og fungerer i dettes møter som sekretær.

Bilaga b.

Instruks

for generalsekretæren som forsorgsmedarbeider ved Landsfengslene, Fengslene og Arbeidshuset for Kvinner og Oslo Kretsfengsel, vedtatt av Fengselsstyret 2. juni 1926:

Forsorgsmedarbeideren deltar i de månedlige utgangsmøter ved Botsfengslet og Akershus Landsfengsel. For Fengslene og Arbeidshuset for Kvinner og Oslo Kretsfengsel tillkalles han av direktøren, når det anses hensiktsmessig.

Forsorgsmedarbeideren utfører det arbeid som av direktøren pålegges ham med hensyn til anbringelse m. v. av utenbys fanger og tvangsarbeidere.

Ved forsorgsmedarbeiderens fravær som følge av ferier eller reiser av lengere varighet enn 1 uke, underrettes direktørene i såvidt mulig god tid på forhånd, således at utgangsmøtet og det øvrige arbeid såvidt mulig kan inrettes derefter.

Finland.

Omvårdnaden om fångarna strax efter frigivningen tillkommer närmast fängelsernas föreståndare och själasörjare. Häri biträdas de av Fängelseföreningen i Finland, som har en centralbyrå i Helsingfors, filialer i Viborg, Tammerfors, Åbo, Björneborg och Uleåborg samt, spridda kring landet, inalles 750 ombudsmän och dessutom en ombudsman för varje fängelse. Byråernas tjänstepersonal är avlönad, varemot ombudsmännens arbete icke ersättes.

Senast en månad före dagen för frigivningen meddela fängelsemyndigheterna härom till Fängelseföreningens centralbyrå, då fråga är om fångar, som efter frigivningen äro i behov av omvårdnad med avseende å arbetsanställning, arbetsredskap, kläder, bostad m. m. s. Fången besökes då av en vid centralbyrån anställd person eller av fängelseombudsmannen, som med fången närmare rådgör angående sättet för omvårdnaden. Härefter vänder sig centralbyrån till en filial eller lokal ombudsman med anhållan om åtgärder till fromma för fången. Resultatet av de vidtagna åtgärderna meddelas fången medelst brev före frigivningen.

Fångar, som avtjäna sitt straff i ungdomsfängelset ävensom i St. Michels länsfängelse, varest unga fångar förvaras, sändas på åtgärd av fängelset till sin hemort, såvida de icke på frigivningsdagen avhämtas av någon anhörig. I ungdomsfängelset verkar en särskild, av staten avlönad person, vars uppgift är att upprätthålla förbindelse mellan fångarna och deras anhöriga, biträda vid anskaffandet av arbetsanställning, följa de frigivna till deras hem ävensom såvitt möjligt anordna och leda aftoncirklar för fångarna.

Fängelseföreningens verksamhet subventioneras av staten med 150 000 mark om året. Dessutom disponera fängelserna årligen över en summa av inalles 100 000 mark för understödjande av de frigivna. De frigivna fångarna hava avsevärt gagn av de arbetsandelspenningar, de förtjänat efter värdet av sitt arbete. År 1929 förtjänade fångarna i arbetsandels- och sparpenningar inalles 2 378 756 mark. Fängelseföreningen äger fastigheter i Helsingfors, Haga köping och Tammerfors. För inköpet av dessa fastigheter har föreningen erhållit förmånliga statslån. För omvårdnaden om de frigivna har föreningen årligen erhållit 125 fribiljetter å statsjärnvägarna.

Fångarna få efter fängelseföreståndarens prövning med sina arbetsandels- och sparpenningar bistå sina anhöriga. På anhållan av fånge eller i frihet levande anhörig till fånge införskaffar Fängelseföreningen upplysningar om fånges anhöriga. I särskilt ömmande fall har föreningen givit tillfälligt penningeunderstöd åt fånges familj. Främst söker föreningen att träda i förbindelse med fattigvårdsmyndigheterna och särskilda institutioner i och för utverkande av utav behovet påkallat understöd för fånges familj.

Vad beträffar anskaffande av arbetsanställning åt frigiven fånge, rådgör man först med fången själv. Sålunda erhålles eventuellt uppgift om arbetsgivare, hos vilka fången tidigare arbetat och vilka måhända vore villiga att på nytt giva honom anställning. Genom sådan rådplägning erhållas även större garantier för att den frigivne verkligen mottager den anställning, som, ofta med stor möda, för honom anskaffats. Fängelseföreningen för även ett särskilt register över de arbetsgivare å de största orterna, till vilka den vänder sig uti ifrågavarande avseende. Även har man anlitat kommunernas arbetsförmedlingsbyråers bistånd. I tider av allmän arbetslöshet har Fängelseföreningen av någon kommun utverkat upplåtande av ett mindre arbetsfält för de frigivna. Sålunda byggde nyss frigivna fångar senaste vinter en gatdel i Helsingfors. Arbetskolonier finnas icke — med undantag av en mindre snickeriaffär — för frigivna män, utan endast natthärbärgen i Helsingfors och Tammerfors. För kvinnor finnes ett litet skyddshem i Haga köping invid Helsingfors. I statens arbeten hava nyss frigivna fångar icke till nämnvärt antal mottagits.

Helsingfors stadsmissions arbetskolonier och Frälsningsarméns skyddsinstitutioner hava delvis bistått vid anskaffandet av anställning åt särskilt nödställda frigivna.

England.

Bland de sociala anordningar, som syfta till minskande av kriminaliteten, anses den i England rådande omsorgen om fångar före och omedelbart efter frigivningen intaga ett framstående rum. Vid fängelsereformen, som år 1922 igångsattes, sökte man i stor utsträckning tillgodogöra sig medarbete av frivilliga hjälpare. Såsom lärare, besökare och vårdnadsutövare av alla slag äga de tillträde till fängelserna, medan lokala och provinsiella fångvårdsföreningar övertaga omsorgen om de frigivna. Givetvis arbeta de olika grupperna av hjälpare hand i hand och utbyta vid konferenser och rådplägningar sina erfarenheter. De frivilliga hjälparna hava sammanslutit sig i organisationer, vilkas översta förbund står i nära förbindelse med ministeriet. Inrikesministern, under vilken straffverkställigheten sorterar, är president eller hederspresident i de särskilda föreningarna. Regeringen stöder i rikt mått hjälparnas arbete, så snart det erkänts såsom värdefullt.

Fängelsehjälpen i England är av gammalt datum. Rörelsen började med den år 1817 av Elisabeth Fry och några andra personer grundade »Newgate Lady Association» och räknar nu för 33 fängelser med en beläggning av 8 000 fångar över 500 besökare, vartill komma lärare och ombud. Dessa frivilliga hjälpare hava i sitt svåra och ansvarsfulla värv ett värdefullt stöd i det av gamla traditioner uppburna och på erfarenheter rika välfärdsarbetet bland fångar och frigivna. Särskilt stora svårigheter erbjuder emellertid arbetet i fråga om de till långvarigt och strängt frihetsstraff dömda (tukthusfångarna). Av dessa finnas i England c:a 1 500, förvarade i fem olika anstalter. En sådan fånge har i många fall långt till sin hemort, så att förbindelsen till hans anhöriga blir försvårad. Ligger så fängelset i en liten landsortsstad, där man icke lika lätt som i storstäderna kan uppbringa tillräckligt antal personer, lämpade för vårdnadsarbetet, växa svårigheterna, helst om de bestående föreningarna arbeta blott för fängelset i sina resp. distrikt. För lindrande av de från tukthus frigivnas svåra läge har därför (1911) bildats en centralförening, till vilken anslutit sig icke blott samtliga lokala föreningar utan även enskilda personer. På detta sätt har man nu fått omkring ettusen medarbetare till hjälp för tukthusfångar vid frigivningen. Och redan under vistelsen i anstalten får fången besök av en förenings medarbetare, med vilken han kan rådslå om sina framtidsutsikter och tala om sina önskemål. Vid frigivningen förses skyddslingen med kläder och anbefalles till en medarbetare å den ort, dit han begiver sig. Denne åter förskaffar honom nödigt underhåll, verktyg och arbetskläder eller ger honom er-

förderliga penningar därtill och gör vad han kan för att skaffa arbete. Då många av de frigivna varken äga ett hem, dit de kunna begiva sig, eller en människa i hela världen, som bryr sig om dem, måste för dem sökas icke blott arbete utan även en fristad. Därmed är emellertid medarbetarens arbete icke slut. Ty många bland fångarna äro människor med svag vilja eller inskränkt förstånd och behöva stöd åtminstone för någon tid efter frigivningen. Andra kunna efter en lång tids ärligt arbete drabbas av arbetslöshet eller annat missöde och behöva då en penninghjälp, om ej annan välfärdsinrättning lämnar hjälp.

På samma sätt som centralföreningen och med samma personliga ledning arbetar »Borstalföreningen», vilken vårdar sig om frigivna från »borstalanstalterna», ungdomsfängelser som fått sitt namn efter den första anstalt, där systemet uppfostran i förening med straff först kom till användning.

Frankrike.

Skyddsarbetet bedrives helt och hållet på grund av privat initiativ och så gott som uteslutande med på enskild väg insamlade medel. Visserligen inrättades redan år 1819 vid fängelserna »commissions de surveillance», vilka bl. a. hade till uppgift att hjälpa fångarna även efter strafftiden, och genom dekret den 12 juli 1907 omorganiserades dessa »commissions de surveillance» för att kunna övervaka skydds- och hjälparbetet för frigivna fångar. Men dessa kommissioner uppges sakna praktisk betydelse. Statens insats i skyddsarbetet inskränker sig till ett årligt anslag, som de senaste åren utgjort 150 000 francs, vilket av »Administration Pénitentiaire», sorterande under inrikesministeriet, fördelas mellan de olika skyddsföreningarna. Dessutom torde vid behov vissa bidrag för ifrågavarande ändamål utgå ur hemliga fonder.

Det är emellertid att märka, att staten för skydds- och hjälparbetet bland minderåriga straffade beviljat ett årligt anslag på 550 000 francs samt dessutom betalar 4·50 francs per dag för minderåriga, som utackorderats, vilket senare åsamkar statsverket en kostnad av c:a 6 miljoner francs för år.

De viktigaste frivilliga skydds- och hjälpföreningarna äro följande:

1. Män.

L'Asile St. Léonard à Couzon, Mont d'Or (Rhône).
La Société Générale de Patronage des Libérés, Paris.
La Société de Patronage des Prisonniers Protestants, Paris.
La Société de Patronage des E. M. A. à Lille.
L'Union des Syndicats agricoles Vosgiens, Epinal.

2. Kvinnor.

L'Asile du Calvaire Grillaud, Nantes.
La Société de Patronage des Pupilles de l'Administration pénitentiaire, Paris.
L'Oeuvre des Libérés de Saint-Lazare, Paris.

Någon gemensam sammanslutning för dessa föreningar finnes ej, icke heller någon gemensam organisation för platsanskaffning åt frigivna. Den största och äldsta av ovannämnda föreningar är La Société de Patronage des Prisonniers Libérés Protestants, 36, Rue Fessart, Paris, vars verksamhet omfattar även katolska frigivna. Enligt statuterna är föreningens främsta uppgift att uppmuntra de frigivna fångarna till ett bättre levnadssätt samt att hjälpa dem att skaffa sig en utkomst genom arbete. Till fullföljande av detta syfte uppsökas fångarna redan i fängelset för att undersöka möjligheterna för deras placering efter strafftidens slut. Varje fånge erhåller även ett kort med uppgift om föreningens syfte, adress etc. Då central platsanskaffningsbyrå saknas, söker varje förening genom förbindelser med vissa

arbetsgivare erhålla arbete åt den frigivne. Särskilt under tider av arbetslöshet erbjuder detta naturligtvis svårigheter. För att underlätta platsanskaffningen har på senare tid igångsatts en propaganda bl. a. genom radioföredrag.

I alla de fall — och detta givetvis i de flesta — då arbete ej omedelbart erhålles eller då den frigivne ej har familj, hos vilken han kan bo, kunna de frigivna bo i föreningens asyl, »Maison Hospitalière», där de få husrum, mat och dagligt arbete. Häri skiljer sig ifrågavarande förening ifrån de övriga skyddsföreningar, vilka icke hava möjlighet att härbärgera de frigivna. Även andra frigivna fångar kunna i mån av utrymme härbärgeras i asylen.

I asylen finnes utrymme för omkring 40 personer. I allmänhet stannar varje fånge ett par veckor, men förekomma naturligtvis fall, då vederbörande icke förrän efter längre tid kan placeras på annat håll. Under verksamhetsåret 1929—1930 härbärgerades sammanlagt 473 män i asylen. De härbärgerade sysselsättas med arbete, numera huvudsakligen med tillverkning av etiketter och adresslappar för franska statsjärnvägarna. Inkomsterna av detta arbete uppgingo år 1929—1930 till 122 847 francs. Varje arbetare betalas efter sin prestationsförmåga och förtjänar i allmänhet 3—10 francs per dag. Härav innehålles av föreningen 3 francs per dag för mat, husrum, tvätt etc. Varje arbetare har rättighet att efter arbetstidens slut lämna asylen för att återvända till natten. Så snart arbete på annat håll erhålles, får den frigivne lämna asylen, och förses han då med snygga kläder samt en mindre penningsumma.

Man har sökt undvika allt, som utåt kan tyda på att asylens arbetare utgöras av f. d. fångar. Dess officiella namn, som synes på alla etiketter, broschyrer och adressuppgifter, är därför blott Maison Hospitaliére pour les Ouvriers sans Asile & sans Travail. Vid lämnandet av asylen erhåller den frigivne ett »certificat de séjour», som skyddar honom mot anhållande för lösdriveri. Föreningen har vidare utverkat, att den frigivne erhåller nedsättning å biljettpriserna för järnvägsresor med 50 %. Av ovannämnda statsunderstöd erhåller föreningen årligen 3 000 francs. Övriga för verksamheten erforderliga medel erhållas på privat väg.

I fråga om fångens familj omfattar föreningens arbete eventuellt erforderlig barmhärtighetsverksamhet, såsom utlämnandet av kläder och mat. Familjerna kunna emellertid icke härbärgeras i asylen. Mycket ofta har fångens familj brutit med honom, varvid föreningen försöker att åter försona dem.

På senare tid har man planerat en ny form för skydds- och hjälparbetet bland frigivna, framför allt i syfte att på ett mera effektivt sätt ordna platsanskaffningen. För detta ändamål skulle bildas s. k. »groupements des libérés». Varje frigiven skulle efter strafftidens slut tilldelas en »parrain» (fadder), vilken direkt skulle handhava hjälparbetet beträffande den frigivne — sålunda ett system erinrande om den svenska övervakningen över villkorligt dömda och villkorligt frigivna.

Tyskland.

Omsorgen om frigivna anses i Tyskland liksom i de flesta andra länder såsom en gemensam angelägenhet för staten och den enskilda hjälpverksamheten.

Redan under fängelsetiden vidtaga strävandena att säkra fången arbete och en fristad efter frigivningen. I sådant syfte sker en undersökning om fångens levnadsförhållanden och anknytes förbindelse, i erforderlig mån, med hans anhöriga, tidigare arbetsgivare, honom närstående personer och arbetsförmedlingen. Detta försiggår under känning med de privata föreningar och inrättningar, som ägna sin omsorg åt de frigivna. Sådana föreningars och inrättningars representanter äga tillstånd att besöka fängelserna, såvitt det är förenligt med ordning och säkerhet i anstalten. Fångarnas rätt till brevväxling i hithörande angelägenheter är särskilt tryggad. De erhålla upplysning om alla välfärdsanstalter som efter frigivningen

kunna stå tillbuds, däribland de av många stora välfärdsorganisationer skapade och underhållna övergångshemmen. Intagning i ett sådant hem förberedes ofta med fångens medgivande redan under fängelsetiden, ifall bostad och arbetstillfälle vid tiden för frigivningen icke kan anskaffas.

När så anses lämpligt tillrådes fången att frivilligt ställa sig under övervakning efter frigivningen. Man sörjer även för att fången tillkommande rätt till förmåner från socialförsäkringen vidmakthålles. Såsom ett led i omsorgen om fången ingår även avsättning av hans i fängelset intjänta arbetspengar och detta sparkapitals överlämnande vid frigivningen till en försorgsförening eller allmän inrättning att så småningom till fången utanordnas, vidare hans förseende vid frigivningen med kläder och kostpengar. Ifall fångens anhöriga, gentemot vilka underhållsskyldighet åligger honom, befinna sig i nöd, blir detta anmält för vederbörande offentliga försorgssammanslutning.

Försorgsarbetet under fängelsetiden räknas såsom en tjänsteplikt för alla med straffverkställigheten sysselsatta personer, främst de särskilt för försorgsarbetet anställda s. k. vårdarna (Fürsorger) i den mån sådana äro tillgängliga, vidare direktör, präst och lärare vid anstalten.

De privata försorgsorganisationerna få understöd av statsmedel. I vissa land har, såsom längre fram skall nämnas, skapats statliga organisationer till stöd för de frigivna.

Beträffande verksamheten i de särskilda landen kan följande nämnas.

I *Sachsen* har för omsorg om frigivna inrättats ett statsämbete, vilket till en början sorterade under inrikesministeriet men nu lyder under justitieministeriet. Innehavaren av detta ämbete, »der Staatsbeauftragte», har att leda hela skyddsarbetet. Han skall träda i nära förbindelse med alla till detta arbete knutna organisationer och myndigheter, särskilt fängelser och häkten, offentliga arbetsförmedlingen, den sociala omvårdnadens offentliga företrädare (»Wohlfartsämter») arbetsgivare- och arbetstagareföreningar samt bärare av den fria sociala omvårdnaden, främst skyddsföreningen för frigivna. Han skall även söka och hålla känning med strävanden, som till sitt syfte äro besläktade med omsorgen om de frigivna, såsom vårdnaden om ungdom, lösdrivare och alkoholister. Vid fullgörande av sitt värv skall han låta sig angeläget vara att giva lämpliga initiativ åt de med honom samarbetande myndigheter och fria krafter, att upplysa allmänheten om nödvändigheten och värdet av denna gren av välfärdsarbetet och härvid särskilt i dagspressen och facktidskrifter låta komma till vederbörligt beaktande de synpunkter som böra anläggas på omsorgen om de frigivna, de i verksamheten gjorda erfarenheter och de mål, som böra eftersträvas. Han skall vidare stadigt hava för ögonen samarbetet på detta område samt regelbundet avgiva rapporter om arbetets fortgång och behov till vederbörande överordnade myndigheter (arbets- och välfärdsministeriet samt justitieministeriet såsom högsta straffverkställighetsorgan). Utöver dessa uppgifter av organisatorisk art är »der Staatsbeauftragte» i stor utsträckning verksam såsom omedelbar deltagare i skyddsarbetet. I övrigt utövas den statliga skyddsverksamheten av statsanställda män och kvinnor, vilka lägga synnerlig vikt på uppfyllandet av skyddsverksamhetens sedliga och uppfostrande uppgifter och i erforderlig mån medverka i de hygieniska och ekonomiska omsorger, som påvila andra grenar av den sociala omvårdnaden. Även omsorgen om fångarnas anhöriga tillkommer dessa statsanställda, vilka tillika äro sociala hjälpare i fängelserna (»Gefängnisfürsorger») och därvid samarbeta med fängelsemyndigheterna. Därjämte lämnas hjälp av frivilliga medarbetare.

Kostnaderna bäras av de s. k. Bezirksfürsorgeverbände och i vissa fall delvis av den hjälptes hemkommun.

Ett statligt övergångshem planeras. Till hjälp tjäna dessutom tidvis arbetarko-

lonierna, vilka även upptaga manliga frigivna. De arbeta emellertid med betydande underskott.

Hand i hand med den statliga skyddsverksamheten går det frivilliga hjälparbetet. Detta utövas dels av sachsiska skyddsföreningen för frigivna (»Sächsischer Schutzverein für Strafentlassene»), sammansatt av föreningar eller utskott, vilka i landets särskilda städer och distrikt ägna sig åt skydd av frigivna, och dels av andra för det frivilliga skyddsarbetet bildade sammanslutningar (»Verbände der freien Wohlfahrtspflege»). Dessa sammanslutningar hava i senare tid vunnit stort inflytande i den sachsiska skyddsföreningen.

De statliga organen för skyddsverksamheten äro lagligen förbundna att räcka handen till samarbete med de frivilliga och befordra dessas framgång.

Sachsiska skyddsföreningen, grundad år 1836, har till syfte att i broderlig anda lämna bistånd åt personer, som frigivits ur straff- eller förbättringsanstalter, för att de må återvinna sedlig halt, ekonomisk självständighet och aktning i borgerliga livet. Hjälpen börjar icke först med en straffads frigivning utan sättes in redan under straffverkställigheten, och sker denna förutseende omsorg i närmaste samförstånd med anstalten. Föreningen är medlem av tyska riksförbundet (»deutscher Reichsverband»).

Kännetecknande för hela den sachsiska skyddsverksamheten till förmån för frigivna är att den icke inskränker sig till »godartade» fall utan utsträcker sin hjälp även till de svårare.

I *Bayern* hava omfattande nydaningar på ifrågavarande område nyligen fullbordats. Den sedan länge bestående centralbyrån för omsorgen om frigivna (Hauptstelle für Gefangenenobsorge), som var ansluten till en straffanstalt, har lösts från denna och gjorts till ett självständigt verk (Obsorgeamt). Dess huvuduppgift är arbetsförmedling för frigivna fångar och den har förlagts till den nyligen nedlagda straffanstalten Lichtenau, som omgestaltats till ett statligt hem för frigivna (Obsorgeheim) och tjänar till övergångshem för 100 skyddslingar. Anstalten skall bära sig själv genom sin egen arbetsdrift. Hand i hand med denna statliga verksamhet går de fria föreningarnas arbete.

Likaså äger *Hamburg* statliga övergångshem. Omsorgen om de frigivna står i intimt samband med straffverkställigheten.

Bland de land, där omsorgen om de frigivna företrädesvis handhaves av den fria hjälpverksamheten, märkes främst *Hessen*. Därvarande skyddsförening (der »Hessische Schutzverein für entlassene Gefangene») med säte i Darmstadt grundades 1842 och har således nu verkat i 90 år till hjälp åt frigivna och deras anhöriga. Föreningen sorterar under inrikesministeriet. Dess syfte är, enligt stadgarna, att i fråga om de i inhemsk straffanstalt eller arbetshus intagna, företrädesvis hessiska medborgare eller i landet boende, såväl under strafftiden som även efter frigivningen, träda hjälpande och förbättrande till för att underlätta deras återvändande till ett ordnat liv. Personer, som frigivits ur straffanstalt utanför Hessens område, kunna åtnjuta föreningens omsorger, endast om de äro hessiska medborgare eller boende i landet. Under strafftiden söker föreningen i görligaste mån befordra straffverkställighetens mål ävensom bistå den fångnes familj och vårda hans egendom, såvitt denna omsorg icke kan och måste ligga å fattigvården. — Vid frigivningen lämnar föreningen erforderligt understöd och underlättar i fall av behov den frigivnes återvändande till hemmet. Om han är utan anställning och arbete, förhjälper föreningen honom därtill och låter honom, ända till dess han nått en ordnad ställning, komma i åtnjutande av föreningens stöd och uppsikt. I sådant syfte söker föreningen finna personer, vilka äro beredda och ägnade att lämna den frigivne anställning eller arbete.

Föreningen arbetar i närmaste samförstånd med hessiska regeringen, som ut-

nämner föreningens styrelse och understödjer föreningen med bidrag (3 000 Mk årligen).

I juni 1926 blev godset Hohenau vid Rhen arrenderat av föreningen och inrättat till ett övergångshem för frigivna. Hemmet, som har 32 bäddar, erbjuder olika slag av arbeten mot en kontant avlöning av 1 Mk om dagen. Därutöver lämnas fri undervisning, beklädnad, förplägnad och försäkring. Tillgängliga sysselsättningar äro jordbruksarbeten, torrläggningar och trädgårdsskötsel. Därjämte skall anläggas en skrivbyrå. Från Hohenau går det jämförelsevis lätt att skaffa skyddslingarna arbete i någon industri i orten. Somliga stanna också kvar på Hohenau i någon stadig anställning på godset emot tariffmässig lön. Sådana, som ej ingiva förhoppningar om förbättring eller önska lämna hemmet, håller man icke kvar, helst tillströmningen till hemmet är stor. För övrigt är det ett utmärkande drag för skyddsföreningens verksamhet att den gör sina tjänster på det strängaste beroende av den frigivnes villighet till bättring och värdighet av hjälp.

De löpande fallen besörjas i Darmstadt av styrelsen själv, medan åter i Mainz, Giessen, Worms, Offenbach och Friedburg-Butzbach finnas ombud (»Beistände»), vilka av medel, som till dem överlämnats, bestrida dessa mera tillfälliga hjälpåtgärder. Skyddsföreningens hjälporgan äro enligt stadgarna vissa lokala ortsmyndigheter såsom rättshjälpsanstalterna och lantdomstolarna, straffanstalternas och arbetsinrättningarnas föreståndare, pastorer, borgmästare och polismyndigheter.

Liknande drag företer skyddsverksamheten i *Preussen*. Där har på provinsiell grund bildats omfattande fångvårdsföreningar, bland vilka främst märkes Rhen-Westfaliska fångvårdsföreningen, grundad redan 1826 och den äldsta bland dylika föreningar i Tyskland, vidare föreningen för Sachsen och Anhalt, ostpreussiska föreningen och Brandenburgska centralbyrån för omsorgen om frigivna. Samtliga föreningarna utge över sin och anslutna föreningars verksamhet berättelser, utökade med vetenskapliga bidrag.

Preussiska staten har uppsikten över dessa föreningar och lämnar dem betydande bidrag. Staten själv har inga särskilt för omsorgen om frigivna tillsatta organ. Men enligt straffverkställighetsförordningen åligger dylik omsorg de myndigheter, som handhava straffverkställigheten, ävensom de kommunala myndigheterna genom dessas välfärdsanstalter (»Wohlfartsämter»). I detta hänseende uppges Frankfurt a. M. kunna tjäna som förebild.

För frigivna från hela riket sörjer den tyska hjälpföreningen (»Deutscher Hilfsverein für entlassene Gefangene») grundad 1903 i Hamburg. Denna hjälpförening intresserar sig särskilt för de bildade klasserna och har, åtminstone före kriget, sökt underlätta deras utvandring. De måste genomgå en prövotid, varunder de erhålla nödig undervisning i invandringslandets språk och deras lämplighet för utvandring prövas. För närvarande anges dock utsikterna att kunna utvandra såsom ytterst små.

Över hela riksområdet sträcker sig den verksamhet som utövas av den fosterländska fånghjälpen (die »Vaterländische Gefangenenhilfe»). Detta är en skapelse av den senaste tiden. Ifrågavarande förening, som sammanslutit sig med den sedan länge bestående nödhjälpen (»nationale Nothilfe»), har till syfte *att* inom lagens råmärken skydda och befordra sådana fosterländskt sinnade tyskars intressen och rättigheter, som för politiska förseelser och brott ställts under tilltal eller dömts, såvida de befinna sig i häkte, förvaring eller fängelse; *att* såvitt möjligt mildra dessa personers öde, förskaffa dem alla tillåtna lättnader, befordra deras andliga vård och avgiftsfritt ställa till deras förfogande rättsbildat biträde; *att* taga sig an ifrågavarande personers anhöriga och även stå vid deras sida med råd och hjälp; *att* på allt sätt stödja de lösgivna och särskilt skaffa dem arbete. Varje annan, och

framför allt varje politisk verksamhet, måste vara föreningen främmande. Den står öppen för varje fosterländskt sinnad tysk man eller kvinna. — Å motsidan finnes en liknande organisation, benämnd Röda Hjälpen (»Rote Hilfe»).

Den fria verksamheten till skydd för frigivna är sammansluten i tyska riksförbundet för rättshjälp samt för omsorg om fångar och frigivna (»Deutscher Reichsverband für Gerichtshilfe, Gefangenen- und Entlassenenfürsorge»). Denna sammanslutning har av riksjustitieministeriet och de särskilda landens justitieförvaltningar erkänts som riksförbund för hela den fria skyddsverksamheten till förmån för straffade. Framsprunget ur det år 1892 bildade förbundet av tyska skyddsföreningar (»Verband der deutschen Schutzvereine») har riksförbundet under sitt nya namn och med utvidgande av sina syftemål år 1925, sedan de all föreningsverksamhet förlamande följderna av kriget delvis övervunnits, tagit ny gestalt.

Riksförbundet omfattar såsom högsta förbund 26 delförbund (Gefängnisgesellschaften, Provinzialverbände, Landesvereine), till vilka såsom underförbund (Ortsvereine, Bezirksvereine, Ausschüsse) höra över 600 försorgsföreningar för frigivna fångar (»Fürsorgevereine für entlassene Gefangene»). Förbundet har känning och förbindelse med nära 150 rättshjälpsanstalter. Under år 1927 trädde förbundet vidare i förbindelse med tyska caritasförbundet, centralbyrån för inre missionen och de tyska judarnas centrala välfärdsbyrå, så att numera står Tysklands hela samlade fria skyddsverksamhet på fångvårdens område förbunden i gemensamt arbete.

Riksförbundet vill, utan att träda för nära sina medlemmars självständighet, i känning med vederbörande offentliga myndigheter skapa en principiell överensstämmelse i arbetet på rättshjälpens område samt i skyddsverksamheten till stöd för fångar och frigivna uppställa allmänna riktlinjer, företräda medlemmarnas gemensamma intressen och befordra alla härmed sammanhängande strävanden. Förbundet utger en månatligen utkommande tidskrift, kallad »Monatsblätter». Till utbredning och fördjupande av förbundets mål tjäna dessutom föredrag, kompletterade med verkningsfulla ljusbilder, som utgöra ett utmärkt propagandamedel.

Bland riksförbundets uppgifter märkes även deltagandet i arbetena på förslaget till nya straffverkställighetslagen (»Strafvollzugsgesetz») och ändrad industriförordning för riket (»Reichsgewerbeordnung»). Vidare har förbundet gått in för ett allmänt införande av den kriminalbiologiska forskningsmetoden. Det skall inrättas ett centralt kartotek för hela försorgsarbetet för de frigivna, varigenom lätt kan fastställas åt vem och i vilken omfattning hjälp lämnats av den fria verksamheten och sålunda i görligaste mån missbruk förhindras. Om så därtill de av rättshjälpen och den biologiska undersökningen konstaterade förhållanden ställas till straffregistrens förfogande, torde småningom kunna samlas tämligen fullständiga uppgifter beträffande alla kriminella personer och därigenom skapas ett verksamt medel till brottslighetens bekämpande.

Bilaga 2.

Fångvårdens besparingskassa och de s. k. fångvårdsstyrelsens donationsfonder, åren 1929/1931.

	1929	1930	1931
Besparingskassans behållning vid årsslutet	426 601	427 582	430 484
Utbetalning ur besparingskassan	48 500	47 100	47 000
Därav till:			
Centralföreningen till stöd för frigivna	45 000	44 100	44 500
Hemmets vedgård	500	500	500
Stockholms stadsmission	500	—	—
Frälsningsarméns räddningsverks arbetshem	1 500	1 500	1 500
Skara stifts arbetshem	500	500	500
Göteborgs kvinnohems understödsförening	500	500	—
Utdelning ur donationsfonderna	7 706	10 512	7 376

Besparingskassans inkomster 1931.

Statsanslag	kronor	23 000: —
Räntor	»	18 466: 20
Från straffanstalterna	»	9 034: 85
	Summa kronor	**50 501: 05**
Donationsfondernas avkastning 1931	»	8 525: 94

Bilaga 3.

Genom Svenska skyddsförbundet förmedlade statsanslag budgetåren 1928/1933.

	Budgetår				
	1928/29	1929/30	1930/31	1931/32	1932/33
Hela anslaget	75 000	75 000	80 000	80 000	80 000
Därav till:					
förbundets egna utgifter	3 000	3 000	4 000	5 500	5 500
anslag till föreningar, ordinarie	64 000	64 500	70 500	70 500	70 000
» » » extra	8 000	7 500	5 500	4 000	4 500
Anslag till olika föreningar (extra anslag inom parentes)					
Skyddsvärnet i Stockholm	35 000 (2 600)	35 000 (600)	30 000 (2 100)	30 000 (2 300)	30 000 (2 300)
Stockholms skyddsförening för frigivne	1 000 (500)	1 000 (500)	1 000 (500)	1 000 (500)	1 000 —
Stockholms stadsmission	—	—	6 000	6 000	6 000
Stockholms kyrkliga socialråd	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000
Föreningen Självhjälp	1 000 (1 000)	1 000 —	1 000 (500)	1 000 —	1 000 —
Uppsala samhjälp	1 000 (1 500)	2 000 (1 500)	3 000 (500)	3 000 (500)	3 000 —
Östergötlands läns skyddsförening	— (1 000)	— (1 500)	1 000 (800)	1 000 (1 200)	1 000 (400)
Kronobergs läns skyddsförening	— —	— —	— —	— —	— (300)
Blekinge läns skyddsförening	500	500	500	500	500
Skyddsvärnet i Malmöhus län	6 000 (1 000)	6 000 (1 000)	7 000 —	7 000 —	7 000 —
Malmöhus läns förening till stöd för värnlösa o. fallna	1 000	1 000	1 000	1 000	500
Skyddsvärnet i Göteborg	6 000 —	6 000 —	7 000 (1 000)	7 000 (1 000)	7 000 —
Skyddsvärnet i Älvsborgs län	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000
Skaraborgs läns skyddsförening	— —	— (1 500)	1 000 —	1 000 —	1 000 —
Skara stifts arbetshem	— (1 500)	— (1 500)	— (600)	— (1 000)	— (1 000)
Skyddsvärnet i Örebro	4 000 (1 500)	4 000 —	4 000 (500)	4 000 —	4 000 —
Skyddsvärnet i Kopparbergs län	4 000 (500)	4 000 —	4 000 —	4 000 —	4 000 —
Skyddsvärnet i Gävleborgs län	500	500	500	500	500
Hudiksvalls skyddsförening	— —	— —	— —	— —	— (250)
Skyddsvärnet i Västerbottens län	1 000	500	500	500	500

Anm. Av anslaget till Skyddsförbundets egna utgifter för budgetåren 1931/1932 och 1932/1933 ha för vartdera året anvisats 2 500 kr för centralregistret. — För budgetåret 1932/1933 ha ovan specificerats de anslag, vilka beviljats till den 1 december 1932.

Bilaga 4.

Svenska skyddsförbundets ekonomiska ställning åren 1929—1931.

	1929		1930		1931	
Debet.						
Behållning från föregående år	5 567	20	5 330	61	1 100	45
Statsanslag för det budgetår, som börjat under kalenderåret	75 000	—	80 000	—	80 000	—
Medlemsavgifter från anslutna föreningar	760	-	1 035	—	835	—
Bankränta	794	71	676	76	778	59
Från centralföreningen återbetalt lån	—	—	500	—	—	—
Summa	**82 121**	**91**	**87 542**	**37**	**82 714**	**04**
Kredit.						
Utdelning till anslutna föreningar av statsanslaget för det budgetår, som avslutats under kalenderåret	5 000	—	4 500	—	—	—
Utdelning av statsanslaget för det budgetår, som börjat under kalenderåret	68 100	—	77 000	—	75 300	—
Arvode till sekreterare och skattmästare	1 200	—	1 200	—	1 200	-
Reseersättningar till styrelseledamöter	308	80	175	15	352	45
Utgifter för centralregistret	1 237	70	1 350	23	1 083	71
Tryckning av årsredogörelse	—	—	460	—	322	50
Diverse omkostnader	945	—	756	54	980	55
Lån till centralföreningen	—	—	500	—	—	—
Bidrag till en sekr.-skattmästarens studieresa	—	-	500	—	—	—
Behållning till följande år	5 330	61	1 100	45	3 524	83
Summa	**82 121**	**91**	**87 542**	**37**	**82 714**	**04**

Tablå över de till Svenska skyddsförbundet

1	2	3	4
Nr	N a m n	Stiftelseår (och år för ombildning)	Program och lokalt verksamhetsområde
1	Centralföreningen till stöd för frigivna	1879	Understödjande av frigivna fångar över hela riket
2	Föreningen Skyddsvärnet i Stockholm	1910	Det allmänna skyddsprogrammet; Stockholms stad och län
3	Stockholms skyddsförening för frigivne	1879	Verksamhet för frigivna fångar, främst dem som frigivits från centralfängelset å Långholmen och dem som eljest ha hemortsrätt i Stockholm jämte sådana personers anhöriga
4	Stockholms stadsmission	1853	Hjälpverksamhet bl. a. för nödställda män i Stockholm
5	Stockholms kyrkliga socialråd	1926	Verksamhet för sedligt urartade kvinnor samt arbetslösa ynglingar; Stockholm
6	Föreningen Självhjälp	1918	Verksamhet för nödställda över hela riket
7	Uppsala samhjälp	1923	Samorganisation för hjälpverksamhet inom Uppsala
8	Södermanlands läns skyddsförening för frigivna fångar	1885	Verksamhet för frigivna fångar, som frigivits från länets fängelser eller eljest tillhöra länet
9	Östergötlands läns skyddsförening	1875 (omb. 1926)	Det allmänna skyddsprogrammet; länet
10	Jönköpings läns skyddsförening	1876 (omb. 1918)	Verksamhet för länet tillhöriga straffade personer samt jämlikt lagen ang. villkorlig dom
11	Kronobergs läns skyddsförening	1876 (omb. 1922)	Det allmänna skyddsprogrammet; länet
12	Kalmar läns fångvårdsförening	1885	Verksamhet för länet tillhöriga frigivna fångar (i praxis även verksamhet jämlikt lagen om villkorlig dom)
13	Gotlands fångvårdsförening	1882	Verksamhet (företrädesvis) för länet tillhöriga frigivna fångar och tvångsarbetare samt villkorligt dömda och fångars familjer
14	Blekinge läns skyddsförening	1887	Verksamhet (företrädesvis) för länet tillhöriga frigivna fångar och tvångsarbetare samt villkorligt dömda
15	Kristianstads läns fångvårds- och skyddssällskap	1847	Det allmänna skyddsprogrammet; länet
16	Föreningen Skyddsvärnet i Malmöhus län	1912	Det allmänna skyddsprogrammet; länet

Bilaga 5.

anslutna föreningarnas verksamhet år 1931.

5	6	7	8	9	10	11	12
Antal medlemmar	Antal ortsombud	Antal personer, för vilka hjälpåtgärd vidtagits: Frigivna fångar o. andra med asocialt föregående	Antal personer, för vilka hjälpåtgärd vidtagits: Övriga	Antal förundersökningar	Antal övervakningar	Antal fall av tillsyn	Anm.
	—	818	—	—	—	—	Särskild redogörelse
750 (c:a)	1	1 047		84	181	9	Särskild redogörelse
70	—	83	38 (familjer)	—	—	7	Särskild redogörelse
							Särskild redogörelse
	—			3	2	2	Särskild redogörelse
							Särskild redogörelse
—	35	206	1 254	40	42	—	Särskild redogörelse
63	—	51	—	—	—	—	
148	22	254	775	—	—	—	Särskild redogörelse
207	—	45	—	—	—	—	
306	—	49	—	5	1	—	Särskild redogörelse
50	—	21	—	7	—	—	Av domstolar i Kalmar förordnas stundom assistenten vid straffängelset i Kalmar såsom förundersökare
	8	9	—	—	—	—	
60	—	51	—	—	—	—	
113	1	20	—	—	—	—	
348	3	676	—	76	97	—	Särskild redogörelse

1	2	3	4
17	Malmöhus läns förening till stöd för värnlösa och fallna	1876	Verksamhet för frigivna fångar, som avgått från länets fängelser eller eljest tillhöra länet (i praxis även för frigivna tvångsarbetare och fångars familjer)
18	Hallands läns fångvårdsförening	1884	Verksamhet för frigivna fångar och tvångsarbetare, som frigivits från anstalter inom länet eller eljest tillhöra länet
19	Föreningen Skyddsvärnet i Göteborg	1914	Det allmänna skyddsprogrammet; Göteborg med omnejd
20	Föreningen Skyddsvärnet i Älvsborgs län	1922 (omb. 1930)	Det allmänna skyddsprogrammet; länet
21	Skaraborgs läns skyddsförening	1912 (omb. 1928)	Det allmänna skyddsprogrammet; länet
22	Skara stifts arbetshem	1913	
23	Värmlands läns skyddsförening för frigivna fångar	1885	Verksamhet för länet tillhöriga frigivna fångar
24	Föreningen Skyddsvärnet i Örebro stad och län	1921	Det allmänna skyddsprogrammet; länet
25	Örebro läns skyddsförening	1875	Det allmänna skyddsprogrammet; länet
26	Västmanlands läns skyddsförening	1887 (omb. 1918)	Verksamhet för frigivna fångar samt jämlikt lagen ang. villkorlig dom; länet
27	Föreningen Skyddsvärnet i Kopparbergs län	1924	Det allmänna skyddsprogrammet; länet
28	Föreningen Skyddsvärnet i Gävleborgs län	1918 (omb. 1928)	Det allmänna skyddsprogrammet; länet
29	Hudiksvalls skyddsförening	1931	Det allmänna skyddsprogrammet; Hudiksvall med omnejd
30	Västernorrlands läns fångvårdsförening	1875	Frigivna fångar, som tillhöra länet, samt dessas anhöriga
31	Jämtlands läns skyddsförening	1891 (omb. 1929)	Det allmänna skyddsprogrammet; länet
32	Västerbottens läns kretsförening av Skyddsvärnet	1919	Det allmänna skyddsprogrammet; länet
33	Norrbottens läns skyddsförening	1887	Det allmänna skyddsprogrammet; länet

Bilaga 5 (forts.).

5	6	7	8	9	10	11	12
700 (c:a)	6	145	—	—	—	3	Särskild redogörelse
13	1	20	—	—	—	—	
198	15	906	74	207	454	4	Särskild redogörelse
63	8	384	—	10	10	—	Särskild redogörelse
193	13	34	—	—	—	2	Särskild redogörelse
287	—	28	—	—	—	—	Predikanten vid straffängelset i Karlstad verkställer förundersökningar och utövar övervakningar åt rådhusrätten i Karlstad
210	—	235	853	2	2	—	Särskild redogörelse
25	—	9	—	—	—	—	Särskild redogörelse
80	—	17	—	—	—	—	
900 (c:a)	56	126	331	7	29	—	Särskild redogörelse
280	33	56	—	25	16	—	Särskild redogörelse
140	—	38	—	—	—	—	Bildad i okt. 1931, ansluten till skyddsförbundet i april 1932
101	—	8	—	—	—	—	
	—	33		—	—	1	
—	—	2	—	2	—	1	

Nr	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
	Inkomster						Utgifter					
	Anslag från Svenska skyddsförbundet	Ersättning för förundersökning och övervakning	Anslag från kommuner och landsting	Medlemsavgifter	Gåvor	Inkomst av kapital	Understöd	Fasta arvoden åt tjänstemän	Tillfälliga arvoden	Resekostnader	Lokalhyra, städning, lyse etc.	Kontorsmaterialier
1												
2												
3	1 500	—	—	162	—	818	2 026	100	—	—	25	—
4	6 000											
5	2 000											
6	1 000											
7	4 500	—	2 400	—	18 860	27	18 339	6 300	—	—	228	475
8	—	—	—	126	—	468	751	—	—	16	—	12
9	1 500	—	—	685	115	886	2 617	1 000	—	25	500	185
10	—	—	360	389	—	420	212	300	22	—	—	24
11	—	—	—	306	—	929	745	150	27	—	—	13
12	—	—	—	—	—	392	237	—	—	—	—	3
13	—	—	—	81	—	395	300	—	20	—	—	—
14	500	—	—	35	—	202	585	25				
15	—	—	—	114	—	2 366	977	300	46	18	—	80
16	7 000	1 790	2 000	1 809	—	134	5 014	5 690	—	100	1 500	546

Bilaga 5 (forts.).

25	26	27	28	29	30	31	32	33
Porto, telefon, telegraf	Gäldräntor	Övriga utgifter	Summa förvaltningskostnader	Summa inkomster	Summa utgifter	Behållning vid årets slut	Fonder	Anm.
								Se bil.
								Se bil.
76	—	25	226	2 480	2 253	17 645	15 741	Grundfond å 15 741 kr., placerad huvudsakligen i statsobligationer
								Se redogörelsen
								Se redogörelsen
								Se redogörelsen
108	—	80	7 192	27 951	25 531	5 944		Övriga inkomster: från länets fångv.-för. 989 kr., div. arbeten 920 kr., återbet. understöd 254 kr., förmedlat åt centralför. 100 kr.
12	—	25	65	594	816	11 834		
58	—	48	1 81[illegible]	3 444	4 434	17 853	17 000	Övriga inkomster: återbet. understöd och till förvaltning mottagna medel 257 kr. Reservfond å 17 000 kr. placerad i inteckn. (11 000 kr.) o Sveriges stadshyp.-kassas obl. (6 000 kr.); avkastningen användes såsom bidrag till föreståndarens lön
85	—	25	458	1 169	670	10 479		
8	—	10	209	1 235	955	21 131		Behållningen placerad bl. a. i statsobligationer (4 520 kr.) och Sveriges stadshyp.-kassas obl. (15 000 kr.)
1	—	35	39	392	276	8 977		Av behållningen 6 000 kr. i statsobligationer
—	—	30	50	476	351	9 218		
		52	77	737	663	5 128	4 853	Grundfond, i bank, ökas årligen med 1/10 av upplupna räntor
15	—	181	640	2 480	1 617	48 516		Behållningens placering: 5 000 kr. i Tändsticks A.-B:s obl., återstoden (tillfälligtvis) i bank
503	—	410	8 749	13 633	13 763	(—478)		Av »anslag från kommuner och landsting» 750 kr. från Malmö stad och 1 250 kr. från landstinget. Övriga inkomster: bidrag från Malmöhus läns förening till stöd för värnlösa och fallna 900 kr.

	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
17	1 000	—	2 000	1 223	—	2 247	2 582	300	128	260	900	122
18	—	—	—	10	15	376	319	—	—	—	—	3
19												
20	1 000	—	1 000	141	—	21	2 767	500	—	1	—	13
21	1 500	—	—	171	—	105	1 368	—	6	—	—	17
22												
23	—	—	—	750	25	479	802	—	37	—	—	25
24	4 000	—	4 000	1 047	1 203	—	5 557	4 000	—	37	1 544	230
25	—	—	—	25	—	1 30[illegible]	728	100	—	—	—	—
26	—	—	—	173	—	382	210	—	19	10	—	—
27	4 000	1 060	3 258	1 982	737	301	5 145	7 225	—	125	1 050	564
28	500	—	—	840	10	76	885	500	84	—	225	137
29												
30	—	—	—	293	—	1 322	1 127	200	—	—	—	—
31	—	—	—	101	—	28[illegible]	175	—	—	—	—	9
32	500					68	1 122					
33	—	—	—	—	—	118	125					

Anmärkningar till bil. 5.

De i tabellen lämnade uppgifterna äro grundade dels på det material, som Svenska skyddsförbundet ställt till förfogande, och dels på upplysningar, som de sakkunniga inhämtat direkt från föreningarna, bl. a. genom en rundskrivelse.

De i Svenska skyddsförbundets årsberättelse för 1931 förekommande siffrorna angående antalet vidtagna hjälpåtgärder ha icke i tabellen redovisats, enär begreppet »åtgärd» synes betydligt växla hos olika föreningar.

Bilaga 5 (forts.).

25	26	27	28	29	30	31	32	33
86	—	140	1 936	6 470	4 519	49 895	5 500	Av »anslag från kommuner och landsting» 750 kr. från Malmö stad och 1 250 kr. från landstinget. C. P. Larssons donationsfond 3 500 kr., Emma Thomanders donationsfond 2 000 kr. Av behållningen 27 780 kr. i obligationer
—	—	25	28	401	347	9 643		
								Se bil.
46	—	25	585	2 257	3 352	389	—	Kol. 15: 500 kr. från landstinget och 500 kr. från Drottn. Lovisas skyddsförening i Vänersborg. Diverse inkomster 95 kr.
7	—	30	61	1 776	1 429	2 735	720	Grundfond å 720 kr. i bank
								Se bil.
48	—	183	293	1 255	1 096	9 454		Av behållningen 8 300 kr. i obligationer
395	—	521	6 727	10 250	12 285	(−3 469)		
—	—	30	130	1 328	859	24 722		
2	—	25	56	555	267	9 695		
525	—	1 139	10 628	15 869	15 773	4 016		Andra inkomster: av vedgården 3 231 kr., diverse inkomster 1 300 kr.
56	—	50	1 052	1 426	1 937	2 449		
21	—	30	251	1 615	1 378	28 015		
—	—	25	34	386	209	7 438	2 005	Grundfond i bank, 2 005 kr.
			18	568	1 140	566		
			26	118	151	2 946		

I kol. 4 har förenings program för korthets skull betecknats såsom »det allmänna skyddsprogrammet» (hjälpverksamhet för personer, som visat asocialitet, oavsett arten därav), även om i föreningens stadgar icke fullt ut angivits ett så vidsträckt program.

Årsavgift till Svenska skyddsförbundet har upptagits i kol. 27 (övriga utgifter) och inkassoprovision i kol. 21 (tillfälliga arvoden).

Bilaga 6.

Sammandrag av Centralföreningens till stöd för frigivna räkenskaper år 1931.

Debet.

Balans från år 1930:

Innestående i bank	kr.	22 254: 32	
Åby lanthem: egendomen	»	56 900: —	
» inventarier	»	38 580: 75	
Hemmet Solbacken: egendomen	»	12 000: —	
» inventarier	»	1 000: —	
Fordringar	»	721: 37	
4 st. Svenska statens premieobligationer	»	200: —	
Kontant i kassan	»	753: 75	132 410: 19

Inkomster:

Fångvårdsstyrelsen (besparingskassan)	kr.	44 500: —	
Charlotte och Emilie Jungbergs donationsfond	»	3 500: —	
Gåva	»	200: —	
Återbetalda understöd	»	246: 39	
Räntor	»	688: 77	
Åby lanthem	»	20 112: 49	
Hemmet Solbacken	»	10: —	69 257: 65

Balans till 1932, skulder:

Svenska sällskapet för nykterhet och folkuppfostran	kr.	15 000: —	
Uppsala Sparbank	»	8 000: —	
Diverse lån mot inteckningar i Solbacken	»	8 000: —	31 000: —
		Summa kronor	232 667: 84

Kredit.

Balans från år 1930, skulder:

Svenska sällskapet för nykterhet och folkuppfostran	kr.	15 000: —	
Uppsala Sparbank	»	8 000: —	
Diverse lån mot inteckningar i Solbacken	»	8 000: —	
Kassaförvaltaren	»	200: —	31 200: —

Utgifter:

Understöd	kr.	30 025: 57	
Allmänna omkostnader	»	842: 90	
Björkahemmet	»	2 496: —	
Åby lanthem	»	38 533: 47	
Hemmet Solbacken	»	3 183: 14	75 081: 08
Kapitalkonto			3 182: 37

Balans till 1932:

Innestående i bank	kr.	16 862: 59	
Åby lanthem: egendomen	»	56 900: —	
» inventarier	»	35 559: 88	
Hemmet Solbacken: egendomen	»	12 000: —	
» inventarier	»	1 000: —	
Fordringar	»	559: 87	
4 st. Svenska statens premieobligationer	»	200: —	
Kontant i kassan	»	122: 05	123 204: 39
		Summa kronor	232 667: 84

Anmärkningar.

I förestående räkenskaper ingå ej två centralföreningen tillhöriga donationsfonder, nämligen

Ludv. M. Rubens donationsfond av 1901 å ursprungligen 5 000 kr., huvudsakligen placerad i statsobligationer (behållning vid utgången av år 1931: 6 003 kr.) samt överdirektör Viktor Almquists minnesfond av år 1927 å ursprungligen 2 600 kr., huvudsakligen placerad i statsobligationer (behållning vid utgången av 1931: 2 957 kr.).

Centralföreningen erhöll år 1930 av änkefru Märta Öhlin, enligt testamentarisk önskan av hennes avlidne make grosshandlaren Ivan Öhlin, en gåva på 25 000 kr., avsedd att utan fondering användas för understödjande av frigivna fångar. Kvarstående behållning ingår i räkenskaperna ovan.

Bilaga 6 a.

Sammandrag av räkenskaperna för Åby lanthem år 1931.

Debet.

Balans från år 1930:

Fastigheten	kr.	56 900: —	
Inventarier vid hemmet	»	3 000: —	
Gårdsbruket	»	16 693: 27	
Ladugården och stallet	»	15 256: —	
Svinen	»	1 895: —	
Trädgården	»	1 201: 20	
Verkstäderna	»	535: 28	
Fordringar	»	721: 37	96 202: 12

Inkomster:

Hushållet	kr.	7: 26	
Beklädnad	»	136: 39	
Bränsle och lyse	»	1 278: 33	
Allmänna omkostnader	»	76: 25	
Gårdsbruket	»	1 623: 25	
Ladugården	»	10 653: 65	
Svinen	»	2 195: 60	
Trädgården	»	1 622: 41	
Verkstäderna	»	1 797: 98	
Fordringar	»	721: 37	
Centralföreningen till stöd för frigivna	»	18 420: 98	38 533: 47

Balans till år 1932, skulder:

Svenska sällskapet för nykterhet och folkuppfostran ..	kr.	15 000: —	
Uppsala Sparbank	»	8 000: —	23 000: —
		Summa kronor	157 735: 59

Kredit.

Balans från år 1930, skulder:

Svenska sällskapet för nykterhet och folkuppfostran ..	kr.	15 000: —	
Uppsala Sparbank	»	8 000: —	23 000: —

Utgifter:

Avlöningar	kr.	4 400: —	
Hushållet	»	6 190: 63	
Byggnader och reparationer	»	793: 44	
Beklädnad	»	1 729: 87	
Inventarier	»	579: 06	
Bränsle, lyse och renhållning	»	4 017: 09	
Sjukvård	»	369: 87	
Allmänna omkostnader	»	2 721: 15	
Gårdsbruket	»	5 549: 99	
Ladugården och stallet	»	6 795: 66	
Svinen	»	1 684: 55	
Trädgården	»	1 987: 76	
Verkstäderna	»	1 714: 40	38 533: 47
Kapitalkonto			3 182: 37

Balans till 1932:

Fastighetskonto	kr.	56 900: —	
Inventarier vid hemmet	»	3 000: —	
Gårdsbruket	»	13 387: 89	
Ladugården och stallet	»	16 124: —	
Svinen	»	1 375: —	
Trädgården	»	1 154: 43	
Verkstäderna	»	518: 56	
Fordringar	»	559: 87	93 019: 75
		Summa kronor	157 735: 59

Bilaga 6 b.

Sammandrag av räkenskaperna för hemmet Solbacken år 1931.

Debet.

Balans från år 1930:

Fastigheten	kr.	12 000: —	
Inventarier	»	1 000: —	13 000: —

Inkomster:

Allmänna omkostnader	kr.	10: —	
Centralföreningen till stöd för frigivna	»	3 173: 14	3 183: 14

Balans till år 1932, skulder:

Diverse kreditorer	kr.		8 000: —
		Summa kronor	24 183: 14

K r e d i t.

Balans från år 1930, skulder:

Diverse kreditorer	kr.		8 000: —

Utgifter:

Avlöningar	kr.	1 095: —	
Fastigheten	»	380: —	
Hushållet	»	790: 92	
Byggnader och reparationer	»	153: 15	
Inventarier	»	20: 70	
Bränsle och lyse	»	315: 82	
Beklädnad	»	59: 97	
Allmänna omkostnader	»	367: 58	3 183: 14

Balans till 1932:

Fastigheten	kr.	12 000: —	
Inventarier	»	1 000: —	13 000: —
		Summa kronor	24 183: 14

Bilaga 7.

Föreningen Skyddsvärnets i Stockholm ekonomiska ställning år 1931.

Inkomster:

Medlemsavgifter	kr.	6 201: —	
Statsanslag	»	30 600: —	
Bidrag till förande av centralregistret	»	1 700: —	
Stockholms stads anslag	»	2 000: —	
Centralföreningen till stöd för frigivna	»	18 037: 14	
Gåvomedel	»	1 795: —	
Från enskilda m. fl. överlämnade understöd till klienter	»	2 565: 07	
Räntor	»	2 192: 73	
Arbetspremier	»	5 696: 96	
Förundersökning och övervakning	»	4 184: —	74 971: 90
Utgifter över inkomster			1 952: 89
		Summa kronor	76 924: 79

Utgifter:

Avlöningar	kr.		10 410: 31
Understöd:			
Bidrag till hyra, verktyg, kläder, uppehälle m. m.	kr.	14 541: 25	
D:o d:o från Centralföreningen till stöd för frigivna	»	16 537: 14	
Bidrag till skrivbyrån	»	2 400: —	
Bidrag till Björkahemmet	»	9 164: 69	42 643: 08
Förundersökning och övervakning:			
Löner	kr.	4 775: —	
Resor m. m.	»	484: —	5 259: —
Avskrivningar å inventarier, aktier och obligationer			1 521: 13
Arbetspremier			5 696: 96
Allmänna omkostnader:			
Juridiskt biträde	kr.	1 000: —	
Arvoden och övertidsersättning	»	1 170: —	
Portoavgifter och skrivmaterialier	»	695: 24	
Trycksaker och annonser	»	955: 21	
Inkassoprovision	»	1 014: 60	
Svenska skyddsförbundet, årsavgift	»	65: —	
Resor och spårvägsavgifter	»	583: 31	
Hyra för byrålokal	»	3 540: —	
Lyse	»	176: 11	
Städning och rengöring	»	625: 76	
Telefonavgifter	»	1 443: 25	
Diverse omkostnader	»	125: 83	11 394: 31
		Summa kronor	76 924: 79

Tillgångar den 31 december 1931:

Kontant i kassan	kr.	154: 38	
Centralföreningen till stöd för frigivna	»	226: 75	
Postgirokonto	»	113: 07	
Inventarier	»	1 565: 51	
Inteckning	»	25 000: —	
Aktier och obligationer	»	22 756: —	
Fastighetskonto	»	72 000: —	
Diverse personers konto	»	875: 77	
Förskjutna arbetspremier	»	173: 84	122 865: 32
Kapitalkonto			107: 81
		Summa kronor	122 973: 13

Skulder den 31 december 1931:

Svenska sällskapet för nykterhet och folkuppfostran	kr.	12 500: —
A/B Hässelby egendom	»	30 987: 04
A/B Svenska Handelsbanken	»	2 495: 87
Diverse kreditorer	»	15 000: —
Diverse personer	»	23: 55
A. G. Boströms donationsfond	»	16 966: 67
O. Adlers donationsfond	»	45 000: —
	Summa kronor	122 973: 13

Bilaga 8.

Föreningen Skyddsvärnets i Göteborg ekonomiska ställning år 1931.

Inkomster:

Kassabehållning den 1 januari 1931	kr.	71:20
Anslag av Göteborgs stad	»	2 000:—
Anslag från Svenska skyddsförbundet	»	8 000:—
Nykterhetsnämndens anslag	»	6 424:99
Medlemsavgifter	»	944:—
Räntor	»	607:79
Gåvor	»	2 322:—
Uttagningar i bank	»	31 382:96
Bidrag till frigivna fångar från centralföreningen	»	1 430:10
Ersättning för förundersökningar	»	8 807:—
Ersättning för övervakning	»	9 165:—
Understödsmedel	»	1 324:47
Inbetalda skadeståndsmedel	»	22:—
Inbetalda resekostnader	»	39:—
Alkoholisters inställande å alkoholistanstalt	»	591:60
Utlottade obligationer	»	2 000:—
	Summa kronor	75 132:11

Utgifter:

Avlöningar, arvoden	kr.	33 074:93
Hyror	»	2 000:—
Inköp av inventarier	»	78:15
Bränsle, lyse, tvätt, renhållning	»	172:93
Skriv- och tryckningskostnader, böcker o. dyl.	»	537:50
Understöd	»	6 952:55
Diverse omkostnader och utgifter	»	2 387:42
Alkoholisters inställande å alkoholistanstalt	»	591:60
Inköpta obligationer	»	2 020:—
Insättningar i bank	»	27 298:68
Kassabehållning den 31 december 1931	»	18:35
	Summa kronor	75 132:11

Balansräkning per 31 december 1931.

Tillgångar:

Kassabehållning den 31 december 1931	kr.	18:35
Inventarier	»	1 768:01
Obligationer, aktier, reverser o. dyl.	»	10 010:—
Innestående i bank	»	4 781:75
	Summa kronor	16 578:11

Skulder:

Donationsfond	kr.	10 010:—
I förskott mottaget statsanslag för år 1932	»	3 500:—
Tillgångar utöver skulder	»	3 068:11
	Summa kronor	16 578:11

Anmärkning.

Den redovisade donationsfonden = C. Fr. Sandéns donationsfond å ursprungligen **10 000 kr., huvudsakligen placerad i Stockholms stads m. fl. obligationer.**

Bilaga 9.

Sammandrag av Skara stifts arbetshems styrelses räkenskaper år 1931.

Inkomster:

Anslag från Älvsborgs läns landsting	kr.	1 500: —	
Anslag från Skaraborgs läns landsting	»	600: —	
Julhälsningar till församlingar i Skara stift	»	1 000: —	
Västgöta Ungdomens Julbok	»	300: —	
Skaraborgs läns skyddsförening	»	100: —	
Fångvårdsstyrelsen	»	500: —	
Ekmanska donationsfonden	»	800: —	
Svenska skyddsförbundet	»	1 000: —	
Kollekter i stiftets kyrkor	»	2 006: 63	
Årsavgifter	»	1 207: 30	
Gåvor av syföreningar m. fl.	»	5 073: 31	
Uttaget ur A/B Svenska Handelsbanken	»	4 750: —	
Föreståndarens bidrag till pensionering	»	273: 65	
Brandstodsersättning för svinhuset och inventarier	»	3 239: 95	22 350: 84
Kassaförvaltarens förskott			526: 18
		Summa kronor	22 877: 02

Utgifter:

Kassaförvaltarens fordran den 1 januari 1931		kr.	206: 22
Överlämnat för arbetshemmets drift, uppförande av nytt svinhus och inköp av inventarier därtill	kr.	15 273: 65	
Arrende för egendomen Ollestad	»	1 060: —	
Trycksaker	»	162: —	
Porto och frakter	»	124: 13	
Reseomkostnader	»	64: 10	
Inbetalt till A/B Svenska Handelsbanken	»	5 260: —	
Räntor	»	228: 47	
Pensionering för föreståndaren och husmodern	»	429: 95	
Diverse omkostnader	»	68: 50	22 670: 80
		Summa kronor	22 877: 02

Sammandrag av Arbetshemmet Ollestads räkenskaper för år 1931.

Inkomster:

Behållning från år 1930		kr.	69: 09
Svin- och ladugården	kr.	4 716: 21	
Hönsgården	»	744: 32	
Erhållit av kassaförvaltaren	»	15 273: 65	
Fisket	»	258: 80	
Skogsarbeten	»	1 486: 90	
Diverse inkomster	»	30: —	22 509: 88
		Summa kronor	22 578: 97

Utgifter:

Hushållet	kr.	5 188: 21	
Flitpengar	»	3 385: 08	
Avlöningar till föreståndare m. fl.	»	3 933: 50	
Jordbruket	»	1 365: 07	
Svin- och ladugården	»	3 460: 97	
Hönsgården	»	399: 95	
Inventarier	»	1 264: 42	
Linne och sängkläder	»	42: 84	
Bränsle och lyse	»	428: 07	
Skatter och försäkringspremier	»	284: 47	
Sjukvård	»	163: 96	
Tvätt och rengöring	»	203: 85	
Reparationer och byggnaders underhåll	»	1 700: 96	
Diverse omkostnader	»	650: 26	22 471: 61
Kassabehållning till år 1932			107: 36
		Summa kronor	22 578: 97

Balanskonto för år 1931.

Tillgångar:

Kontant behållning i kassan i Ollestad			kr.		107: 36
Inventarier i Ollestad:					
Hästar och ladugård	kr.	5 500: —			
Svin	»	850: —			
Höns	»	313: —	kr.	6 663: —	
Övriga yttre och inre inventarier			»	12 730: 30	
			kr.	19 393: 30	
Avskrives 25 %			»	4 848: 32	14 544: 98
				Summa kronor	14 652: 34

Skulder:

Huvudkassörens förskott	kr.	526: 18	
A/B Svenska Handelsbanken	»	3 490: —	
Diverse obetalda räkningar	»	2 603: 03	6 619: 21
Tillgångar utöver skulderna			8 033: 13
		Summa kronor	14 652: 34

Anmärkningar.

Jordbrukets produkter ha helt använts inom hushållet och redovisas ej i förestående räkenskaper.

Vid anslagen från landstingen i Älvsborgs och Skaraborgs län är fästat det villkor, att minst två platser vid hemmet stå öppna för personer hemmahörande inom länet.

Hemmet har år 1932 erhållit anslag av lotterimedel 15 000 kr. till nybyggnad m. m.

Beläggningen åren 1929—1931 av de övergångshem, som mottaga frigivna män.

	Åby lanthem			Björkahemmet			Stadsmissionens arbetshem			Hemmets vedgård			Ollestad			Frälsningsarméns skyddshem					
																i Stockholm			i Göteborg		
	1929	1930	1931	1929	1930	1931	1929	1930	1931	1929	1930	1931	1929	1930	1931	1929	1930	1931	1929	1930	1931
Hela antalet skyddslingar	72	62	55	43	52	41	101	111	121	48	42	48	30	37	32	42	47	34	4	4	6
Underhållsdagar	6 920	7 002	7 301	2 623	2 353	2 540	6 991	7 713	8 069	6 459	5 457	6 530	3 206	3 927	4 042	2 440	2 428	2 067		580	590
Medelbeläggning, personer	19	19	20	7	6	7	19	21	22	18	15	18	9	11	11	7	7	6	2	2	2
Antal avgångna	55	40	39	37	43	35	78	87	100	30	26	33	19	23	22	32	38	27	3	2	5
därav till arbete	11	8	20	20	27	20	33	35	37	12	5	10	13	14	13	10	9	14	1	2	1
Av de under året nykomna voro vid intagningen:																					
straffade	50	45	33	27	34	23	18	29	30	16	16	14		51		25	31	15	3	2	5
(endast) villkorligt dömda	—	—	—	8	8	9	2	1	—	—	2	5		6		1	—	—	—	—	—
(endast) varnade för lösdriveri eller avgångna från alkoholistanstalt	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1		—		—	—	1	—	—	—
veterligen utan allt dylikt föregående	—	—	—	—	4	—	62	57	68	15	5	12		16		14	6	10	1	1	—
Genomsnittsålder för de under året intagna, år	34	36	32	21	21	21	34	31	32	42	41	38		31		30	32	34	31	35	41
Genomsnittstid för vistelsen å hemmet för de under året avgångna, dagar	145	105	171	52	49	79	60	87	91	130	282	234		164		50	70	80	36	148	49

Bilaga 11.

Litteraturförteckning.

Bumke, E.: Deutsches Gefängniswesen.

Ernberg, K.: Vård av frigivna fångar i Sverige och utlandet, 1910.

Rudberg, Y.: Skyddsvård, 1928.

Nordisk Tidsskrift for Strafferet.

Tidskrift för fattigvård och annan hjälpverksamhet, utgiven av Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet.

Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundets kalender.

Betänkande med förslag till lagstiftning om åtgärder mot lösdriveri samt åtgärder mot sedeslöst leverne av samhällsskadlig art (Statens offentliga utredningar 1929: 9).

Innstilling fra det nedsatte Arbeidsutvalg til forberedelse av sammenslutningen mellem de Norske Forsorgsforeningers Landsforbund og Norges Lærehjems- og Verneforbund, 1922.

Betænkning avgivet af Udvalg angaaende foranstaltninger til forebyggelse av tilbagefald i forbrydelse, Köpenhamn 1932.

Hagströmer, Riktlinjer för vinnande av viss koncentration inom det svenska fångvårdsväsendet (Statens offentliga utredningar 1931: 16).

Innstilling om en omordning av Fengselsvesenet, Oslo 1930.

Report of the departemental committee on persistent offenders, London 1932.

Entwurf eines Strafvollzugsgesetzes, 1927.

Monatsblätter des Deutschen Reichsverbandes für Gerichtshilfe etc.

Monatsschrift für Kriminalpsychologi und Strafrechtsreform.

Blätter für Gefängniskunde.

Svenska fångvårdssällskapets förhandlingar.

Förhandlingar vid andra nordiska fångvårdsmötet i Helsingfors 1931.

Actes du congrès pénal et pénitentiaire international de Prague, 1930.

Statens offentliga utredningar 1933

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Förberedande utkast till strafflag. Brott mot politiska rättigheter. Brott mot allmän ordning och frid. [6]
Betänkande med förslag till organisation av det frivilliga skydds- och hjälparbetet beträffande frigivna fångar. [11]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Skatteutjämningsberedningen 2. [3]
Skatteutjämningsberedningen 3. [4]

Polis.

Socialpolitik.

Hälso- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

Betänkande beträffande vattenfallsstyrelsens taxor för elektrisk kraft till abonnenter på landsbygden. [8]

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Betänkande med förslag ang. åtgärder för ett bättre utnyttjande av landets skogstillgångar. [2]

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Betänkande med förslag ang. varningsmärken och säkerhetsanordningar vid korsningar i samma plan mellan järnväg och väg m. m. [7]
Betänkande med förslag till lag om rätt att med motorfordon befara enskild väg m. m. [9]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Utredning och förslag rörande åtgärder för beredande av ökade möjligheter att indraga lärartjänster vid folkskoleväsendet. [5]
Förslag med betänkande rörande det akademiska befordringsväsendet och prokanslersämbetet. [10]

Försvarsväsen.

Utrikes ärenden. Internationell rätt.

Lagberedningens förslag ang. vissa internationella rättsförhållanden. 4. Förslag till konvention mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge ang. konkurs, m. m. [4]

Isaac Marcus Boktr.-A.-B., Stockholm 1933